&FORCES TTIINES

.VACANŢA DE LA ROCRQJ

Coperta de MIRGEA DUMITRESOU

Georges Thinès

fcES VA6ANCES DE ROCROi Edition« Baliand 1982
*-ÏS OBJETS VOUS TROUVERONT Éd'.ti ns BMIand i979
fc'HOMME TROUÉ j Les Éditions „LE SRI", 1981

Georges Thinês

VACANŢA DE LA ROCROI

ffraducere si prefaţă de Sanda RADIAN

EDITURA UNIVERS. .1988

*

Prefaţă

Pentru GEORGES TflINfiS, aşa cum a arătat într-o serie de comunicări şi eseuri, arta şi ştiinţa sînt indisolubil legate. Rezultatele obţinute de munca savantului îşi au reflex în creaţia literară şi presupunerile ori intuiţiile omului de ştiinţă dobîndesc o pondere afectivă în opera artistului, în accepţia lui Stnrobinski, care susţine că poeţii dau glas cu multă elocvenţă aventurii cunoaşterii prin mijlocirea stării afective, fără totuşi să explice legea, oferind de aceea material selectat savantului fie cu ajutorul accentuării intensităţii aspiraţiilor, fie conferindu-le o valoare exemplară.

Acesteafirmaţii devin cu atît mai valabile cînd omul de ştiinţă este totodată şi scriitor. In activitatea lui Tiiines. în mod permanent, întrebările pe care le pune cercetătorul în domeniul ştiinţei propulsează mijloacele de sondare a psihologiei umane în literatura lui, iar viziunea scriitorului dă dimensiune şi formă meditaţiei filozofului asupra omului şi lumii.

Născut în 1923, la Liege, profesor la Universitatea din Lou- vain, director al Centrului de fiziologie experiment.dă şi comparată al Universităţii, membru al Academiei Regale de Ştiinţe şi al Academici Regalede Limbă şi literatură franceză din Belgia, Georges Thines e o personalitate eulturâiă do frunte şi acţionează ca un ferment al manifestărilor ştiinţifice şi artistice cele mai diverse din ţara sa. Multiplelor sale preocupări I se datorează şi *Dicţionarul* ***general de ştiinţe uniune, o*** vastă lucrare de peste 1000 da pagini, alcătuită împreună cu Agnfes Lempercur, publicată în 1975 şi tradusă în mal multe limb!.

Debutul în literatură, din 1959, eu un volum de ***Poezii,*** • urmat de o susţinută activitate atît în domeniul liricii, cît şl al nuvelisticii şi romanului. A doua culegere de' versuri, ***Aporie,*** apărută în 1968, este

încununată cu premiul Emmanuel Vossaert. Deşi, ca şi Simenon, a publicat mult în Franţa, Thines rămîne ancorat în literatura patriei sale, cu dorinţa formă de a se
Înscrie în evoluţia ei. Dintre principalele creaţii din sfera poe-^ ziei, pot fi menţionate i *Teoreme pentru un Faust* (1933) şl***; Logos absent*** (1987), dintre romane — *Efigiile* (1974), *Tramvaiul* ***ofiţerilor*** (1974) — distins cu prestigiosul premiu Rosscl, ***Ochiul de fier*** (1977) şi *Vacanţa de la Rocroi* (1982), iar dintre povestiri — ***Obiectele te vor găsi*** (1979), *Statuia cititorului* (1984), ***Deşertul de alaună*** (1986). Autorul abordează şi teatrul cu piesa ***Orfeu invizibil*** (1974).

Formaţia umanistă clasică în osmoză cu tendinţele spre fantastic ale prozei lui Georges Thines stau la baza originalităţii şi specificului artei pe care o profesează. In ***Cuvintul*** *înainte* la romanul ***Ochiul de fier,*** exprimîndu-şi opinii despre aspectele fantasticului,, inclusiv ale literaturii de anticipaţie, scriitorul nota: „Este ispititor să preluăm ştafeta de la imaginaţia ştiinţi-j fică şi să pornim pe calea fanteziei pe care a creat-o prin jocul logicii ei proprii. Cititorul va judeca dacă este îndrăzneţ să creai că o scriere de acest fel care ţine în acelaşi timp de povestirea de aventuri şi de autobiografie are legătură şi cu genul ştiin- ţifico-fantastic. O istorisire ştiinţifico-fantastică, în care tema nu mai este spaţiul, ci timpul. In această perspectivă nu mai este nevoie să recurgi la invenţii tehnice capabile să transporte pa erou în infinitul interplanetar. Nu mal este vorba să anticipezi pentru a te îndepărta, să aserveşti viitorul pentru a ieşi din. IQCUI în care te afli şi să te pierzi în spaţiu, ci să recapitulezi, J să te întorci în sălaşul concret al unei lumi pe măsura omului.* . Intr-adevăr, ceea ce-1 interesează pe Thines în domeniul fan- ; tasticului este aventura lăuntrică a omului cu simbolurile eL • Pe linie joyciană, el încearcă o convertire a timpului în spaţiu, ‘i practică o tehnică narativă care realizează o spaţialitate a timpului şi memoriei, adică fixează cu ajutorul unui amănunt în spaţiu un punct temporal, făcînd să existe două linii de detaliu, Înregistrate în două planuri ale conştiinţei. In acelaşi

r

Cuvtnt înainte, cxplicînd procedeul de întoarcere a ficţiunii spre ' un trecut insondabil, Thines îşi conturează concepţia i „Vreau să cred că acest impuls irezistibil este manifestarea potenţialităţii speciei mele Dacă am numi-o imemorială, ar fi **o**

simplă metaforă, căci acest ordin al trecutului care mă călăuzeşte figurează dincolo de memorie, nu ca un neant, ci ca **o** cauză ori o condiţie primordială.“ In ***Obiectele te vor găsi*** autorul îşi exprimă convingerile şi în arie tematică i „Pasiunea mea se situează în spaţiu şi istorie.“

Profesînd asemenea idei estetice, era normal ca în opera sa un loc deosebit să-l ocupe mitul şi istoria care satisfac transgresarea timpului in spaţiu.

Poziţia faţă de mit conţine la Thines o actualizare cu ajutorul actului polemic. Acest lucru se observă şi în alegerea şi I in tratarea unor mituri, cum e cel pygmalionic şi faustic. Dacă ţ Pygmalion, ca şi „Orfeu invizibil“, nu-şi pierde configuraţia ini- j ţială, fiind o ipostază a creatorului care disertează asupra artei, i Faust ajunge în situaţia de înşelător al înşelătorului, deoarece 'devine stăpîn al timpului, spulberînd astfel damnaţiunea. In *Teoreme* ***pentru un Faust,*** Mefisto crede cu „uimitoare naivitate“ că Faust s-a lăsat înşelat de ademenitoarea lui ofertă. Dar cea mai bună dovadă că nu este aşa o constituie însăşi semnarea pactului cu diavolul. „Totul într-o clipă, cu preţul nimicului / Faust, tatăl lui Pascal, inversînd pariul / tată al iluziei sufletelor in schimb liber / douăzeci şi patru de ani. douăzeci şi patru de secole, ce importanţă are [...}. Faust. Mefisto / Cine, spuneţi, l-a înşelat pe celălalt ?“

Dacă actualizarea mitului se face pe calea remodelării acestuia, istoria are funcţia de punct referenţial în derularea prezentului. In *Eligiile,* plecînd de la *Anabaza* lui Xenofon. autorul făureşte un erou copil care-şi închipuie că e unul din mercenarii lui Cirus. împletirea existenţei sale cotidiene cu viaţa din episodul istoric evocat permite o trecere permanentă de la real la imaginar.

încă din acest prim roman, războiul constituie o prezenţă obsedantă în literatura lui Thines. Aventură eroică în viziunea copilului, admirator al antichităţii, războiul e demitizat în scrierile înfăţişînd a doua conflagraţie mondială, condamnat etic fie

✓

In roman, fio In nuvelistică. In ***Tramvaiul ofiţerilor*** sînt înfăţişate urmările ocupaţiei hitleriste asupra mentalităţii locuitorilor dintr-un orăşel belgian. Şi alte cîteva din prozele ce urmează acestui roman evocă episoade din timpul invadării Belgiei şi Franţei de către armatele germane. In ***Vacanţa de la Rocroi*** se relatează impresiile unui adolescent venit din Belgia în Franţa să petreacă o lună de odihnă Intr-o localitate invadată între timp de fascişti. Deşi războiul nu este prezentat cu puternicele lui drame, el influenţează. In proza autorului, destinele oamenilor cărora le schimbă hoturîtor cursul. Astfel, întrerupe brutal \dila personajului principal cu fata întîlnită în vara tulbure a anului 1941,'In ***Vacanţa de ia Rocroi,*** şi 11 pune în contact pe tînărul belgian cu militanţii din Rezistenţa franceză care 1 ajută *ă se Întoarcă acasă. Pentru eroul romanului întîmplările cm perioada întunecată a ocupaţiei constituie o ucenicie care-1 maturizează. La fel ca în ***Efigiile,*** trecutul istoric se implică în prezent, dar nu printr-o alternanţă a situaţiilor dintr-un timp şi altul, ci cu ajutorul unui obiect ce reînvie o epocă revolută. Un asemenea obiect este medalionul cu efigia ducelui d'Enghicn care include în el cheia misterului întregii acţiuni şi are şi o semnificaţie simbolică exemplară, figurînd ca o pildă a curajului în faţa morţii în vremuri potrivnice.

In nuvelistică, războiul apare uneori în prim plan. Autorul derulează cinematografic scene din existenţa combatanţilor cu deosebită forţă picturală, imprimînd peisajului starea psihologică a personajelor. Reulcux din *Muchea principală* scapă din- tr-un atac. în timp ce podul, pe care se găsea cu camionul său, sare în aer. In *Furnicarul,* marinarul Kenmore, străbătînd cu maşina oraşul Plymouth în flăcări, are mereu în faţa ochilor priveliştea caselor năruite şi incendiate. Cele două povestiri confirmă importanţa detaliului în proza lui Thincs. Notaţia pregnantă a amănuntului în transmiterea senzaţiilor trăite de eroi se detaşază cu obiectivitate, dînd măsura realităţii. în special la Kenmore lupta între teamă şi speranţă dobîndeşte concreteţe, sugerată prin trei voci t cea a comunicării cu

ceilalţi, cea interioară **a** conştientizării prezentului cu primejdiile sale şi ultima, a amintirii iubirilor neîmplinite, care are darul de a-1 lega pe erou de viaţă.

Tot marinari ca şi Kenmore, sînt şi eroii din ***Galoanele lui Tanki.*** Povestirea este o înşiruire de impresii, un fel de jurnal ide bord personal, ţinut de elevul ofiţer nou-venit pe o navă- gcoală în timpul războiului. Precum în ***Vacanţa de la Rocroi, o*** realitate este adusă la cunoştinţa cititorului printr-un personaj sosit din afară şi căruia, de aceea, conform modelului voltairian, 1 se întipăreşte proaspăt In minte fiecare aspect al mediului nou abordat. Prin această prismă, elevul ofiţer schiţează psiholo- giile diverse ale membrilor echipajului. Naraţiunea transpune existenţa obişnuită de pe navă, nu lipsită de situaţii comice, de mici trucuri marinăreşti. Dramatismul se arată In final cînd, după război, din dialogul purtat cu prilejul revederii unuia dintre mateloţi cu povestitorul, aflăm că toţi ceilalţi camarazi au pierit în luptă şi odată cu ei planurile de viitor şi visele tinereţii.

Profesorul de latină şi ***Obiectele te vor găsi*** îşi situează acţiunea în perioada postbelică, punînd în lumină consecinţele grave, sechelele războiului. In cea dinţii, o doctoriţă poloneză salvează de la deportare pe profesorul evreu Marcus, fost cadru universitar la Universitatea din Breslau, ascunzîndu-1 printre cadavrele ostaşilor hitlerişti repatriaţi în vagoane frigorifice. Mai tîrziu, Cînd devine directoare de şcoală, ea 11 angajează în calitate de dascăl de latină în instituţia pe care o conduce. Necesitatea de a-şi ascunde tot timpul războiului identitatea, traumatismul de pe urma încercărilor prin care trece il fac pe profesor să se refugieze în trecutul îndepărtat, vorbind numai latineşte, ca un adevărat roman. Nuvela se încheie pe o notă de ambiguitate între real şi fantastic, des înlilnită la prozator. Unul dintre absolvenţii şcolii narează cele aflate pe seama lui Marcus drept o explicaţie a modului ciudat de predare al profesorului. Dar colegii săi se întreabă dacă nu-i mai plauzibilă versiunea ea Marcus să fi fost un cetăţean al Romei antice, ofiţer al lui Tra- lan, supravieţuind congelat într-un gheţar din Carpaţi unde a

fost descoperit de doctoriţa poloneză în cursul uneia din expediţiile întreprinse acolo. Referirea la Munţii Carpaţi nu e în- tîmplăloare pentru Thines, deoarece academicianul belgian, interesat de istoria şi geografia României, mare admirator al savantului Emil Racoviţă, a studiat această formaţie montană şi o introduce voit în opera sa.

Nuvela *Profesorul de latină* pune cu acuitate problema atitudinii ţinerile«- de azi faţă de a doua conflagraţie mondială. Dacă personajul principal din *Vacanţa de la Rocroi,* se maturizează, pus în situaţiile generate de război, pentru tinerii din zilele noastre, soarta unor victime ale acelei perioade pare aproape incredibilă. Se impune pentru ei rememorarea unor astfel de episoade dramatice care să contribuie la formarea conştiinţei civice, umanitare. In *Profesorul de latină,* Thinès portretizează, cu subtilitate, un personaj feminin matur cu a mare sensibilitate şi delicateţe sufletească. De obicei, prozatorul făureşte, mai curînd, personaje din rîndurile tinerelului. Thinès reuşeşte să creioneze viu portrete de adolescenţi, dezvăluind reacţiile specifice vîrstei lor, să le surprindă gesturile şi limbajul caracteristic. Capacitatea de a cuprinde universul mental şi afectiv juvenil se observă şi in *Profesorul de latină* în convorbirile dintre absolvenţii şcolii. Dar şi mai puternică ni se pare In portretizarea celor doi eroi din *Vacanţa de la Rocroi.* In ce-1 priveşte pe Georges, autorul urmăreşte, cu nuanţată gradaţie, creşterea iubirii pentru Bertine, o dragoste duioasă care in-^ clude înţelegerea pentru condiţiile de viaţă ale fetei şi preţui-^ rea caracterului ei, considerînd drept fără importanţă diferenţele de cultură şi categorie socială. Un moment hotărîtor în armonia dintre cei doi tineri este cel cînd Georges o ascultă pe Bertine citind cu glas tare din poeziile sale preferate : „Bertine uita la pieptul meu de spălatul rufelor şi lustruitul tacîmurl- lor, descoperind fără Îndoială, pentru prima oară (...) ce femeie remarcabilă excludea din personalitatea ei condiţia socială prezentă. La mine în cameră i-am arătat

volumele lui Mallarmé, Valéry şi *Viaţa lui Beethoven* de Romain Rolland, dorind sincer s-o fac să-mi împărtăşească preocupările, dar şi cu teama să n-o întristez relevîndu-i tărîmul unor lucruri şi unui timp care i-ar rămîne inaccesibil îa ciuda eforturilor mele. Citea titlurile cu glas înăbuşit, în timp ce mîna ei îmi răsfira părul (...)

Intîmplarea (norocul ?) Ii puse sub ochi pagina din versurile lui Mallarmé din care citi, cu o voce atonă, şoptită, U urechea mea i

Obosit de odihnă, jignită de lene,
amară Glorie, pentru care ¡ugit-
am odinioară De copilăria duioasă
a pădurii...

Rostea versurile cu precizia puţin severă pe care l-o cunoşteam după ce o ascultasem ore în şir poveslindu-mi despre Marguerite, Adolphe, liceul din Mézières. Silabisirea naivă dar i.'orectă trezea în mine oroarea faţă de vocile studiate, stînjeneala de iicdescris la lectura declamatorie a poemelor. Intonaţia ei răsuna K)bră pe durata scurtă a citirii textului şi se pierdea în tăcerea suflului. I-am spus că niciodată nu am auzit versurile lui Mallarmé pronunţate cu atîta justeţe (ceea ce era purul adevăr).

(...) Am priceput atunci că Bertille înţelege poemul aşa cum Înţelegea şi viaţa (...). Vocea continua să şopotcască Intr-un fel de spaţiu lăuntric ca şi cînd zidurile ar fi coincis în timp cu limitele trupului meu. Exploram ca în zbor acea arie a reflexiei mărginită de braţul călduţ al Bortinei, însufleţit de pulsaţii apropiate, dar o vedeam totodată din depărtare, infimă în pus ţiul mental, şi glasul ei ajungea la mine aidoma unui strigăt de ajutor, repetînd cu încăpăţînare poemul, amplificîndu-1 uneori pînă la a-1 face înspăimîntător, glas total şi unic al meleagurilor moarte, proclamînd în gura mare apele îngheţate şi marile gene de smaragd ale lui Mallarmé (.,.)“

Bertine se asemuie, cu toată deosebi ea de epocă şi mediu cu Otilia, eroina călinescianâ. Ca şi aceasta, se arată mai matură decit adolescentul de care se

îndrăgosteşte şi pe care-1 călăuzeşte In hăţişurile unei ambianţe noi pentru el. Georges trece prin şcoala vieţii ca şi Félix, în mare parte datorită iubirii pentru Bertine, stimulat în această direcţie de inginc. ul Lebarq, un Pasealopol cu însuşiri de mentor. Spre deosebire de eroina din *Vacanţa de la Rocroi,* care are toate trăsăturile unei tinere exuberante, plină de vitalitate, Vanda din *Profesorul de latină* cucereşte prin trăsăturile unei femei mature, dotată cu o voinţă de fier, o mare energie şi integritate, fidelă în prietenie, cunoscătoare a sufletului omenesc. Printr un asemenea personaj, Thincs aduce un omagiu femeii ce şi-a dobîndit prin muncă o poziţie de egalitate cu bărbatul, păstrîndu-şi totodată atributele feminităţii.

In ***Profesorul de latină*** fantasticul apare doar SUD forma unei ipoteze. In alte povestiri insă, el domină faptele ţi personajele. Astfel, In microromanul ***Obiectele te vor găsi,*** pornind de Ia vechiul motiv popular al ieşirii din mormînt a luptătorului învins, motiv pe care l-au preluat, printre alţii, Heinc şi Coşbuc în versiuni memorabile ***(Doi grenadieri, Moartea lui Gelu),*** Thines imaginează viata subpămînteană a unui ofiţer german căzut în bătălie. Naraţiunea e, de fapt, un pretext pentru a pune în antiteză liniştea eternă a celui pe care-1 absoarbe natura cu zbuciumul nesfîrşit al existenţei omului pe pămînt. Compoziţional, microromanul intercalează filele jurnalului lui Ludvvig von Ifeilbronn In istorisirea celui ce găseşte aceste pagini. Ideea esenţială constă în imposibilitatea lui Heilbronn de a ajunge la pacea veşnică pînă cînd nu-i sigur că a lăsat cuiva drept moştenire reflecţiile sale. Deşi aparent descriere cu caracter fantastic a vieţii subpămîntene, jurnalul este o meditaţie testamentară. Cugetările lui Heilbronn pun accentul pe o atitudine de riguroasă împotrivire faţă de războiul care a pricinuit sfirşitul prematur al camarazilor săi. Omul e răspunzător de actele sale, căci „lumea e totalitatea faptelor nu a lucrurilor“. Odată cu convingerea că evocarea bătăliei inutile, care a costat atîtea vieţi umane, a fost pe deplin înţeleasă în toate sensurile ei de către cel ce a găsit şi

reconstituit jurnalul, Heilbronn se poate retrage, în fine, în tenebrele nefiinţei, aidoma fantomelor. „L-am surprins, scrie naratorul, la ivirea zorilor, începînd străvechea luptă intrată în sînge, avîndu-i alături de cl pe Ilellerbach, llolst şi ceilalţi, inclusiv pe micul Heinrlch, şi strigătul meu a pus capăt bătăliei, căci s-a făcut ziuă. Heilbronn poale să se întoarcă in ţinuturile nopţii solide unde a te împotrivi primejdiei va consta în a trasa semne şi a poseda lumea de unde au pierit personajele.“ Menirea ofiţerului dispărut de a preveni omenirea de pericolul războiului se Subliniază şi prin suprapunerea între Heilbronn şi cantonierul care îl salvează pe povestitor dintr-un cataclism ce se abate simbolic asupra regiunii, fâcînd-o de nelocuit, ca şi o luptă pustiitoare. Meditaţia militarului german respiră o marc dorinţă de comunicare, de fraternizare cu semenii. Deasupra timpului şi împrejurărilor nefaste se construieşte o punte între povestitor şi eroul rămas, după ce războiul a distrus totul In Jur, singurul martor în stare să semnaleze ce soartă îngrozitoare li aşteaptă pe participanţii la o posibilă nouă conflagraţie.

Tot In aria povestirilor-avertisment dar In alt registru al fantasticului se înscrie ***Fulgerul din Londra.*** îngrijorat de pericolul folosirii energiei atomice In scopuri destructive, un Inventator provoacă, prin descompunerea atomului, feerii celeste luminoase, demonstrînd posibilităţile acestei importante descoperiri de a crea frumosul, de a delecta.

Zonele fantasticului, de la straniu la ştiinţifico-fantastic, sînt adesea mînuite de Thinis In scop simbolic şi parabolic. In Omul ***ciuruit,*** concretizarea suferinţelor îndurate de un Ins este simbolizată prin omul-sită, care nu trezeşte în ceilalţi declt curiozitatea individului lacom de senzaţii tarL

Fie rcluînd vechiul motiv al maşinii însufleţite care-şi suprimă plăsmuitorul, ca în ***Orologiul vorbitor,*** fie plecînd de la teze mai noi ca acelea ale ***Galaxiei Gutenberg*** de Mac Luhan, precum în ***Cartea ilizibilă,*** Thines realizează parabole referitoare la raportul artist-operă, şi operă-public. In ***Cartea ilizibilă,*** pentru a

combate ideea că tezaurul culturii scrise va ffi înlocuit total prin mijloace audiovizuale, el imaginează o societate viitoare unde cineva pune In circulaţie volume de necilit, formate din semne care doar aparent se aseamănă cu literele, simplu accesoriu la modă, conţinînd figuri interpretabile după bunul plac al cititorilor. Concluzia la această „revoluţie a textului*, cum fusese denumită invenţia, este tragică pentru o umanitate lipsită de înţelesul şi logica cuvîntului perpetuat prin scris, „...moartea vechii scrieri inaugura o solitudine pe care nici o vorbă nu o putea desfereca."

Literatura lui Thinăs se deschide spre două direcţii menite să aprofundeze natura umană. Abordată In alte forme încă din ***Efigiile*** şi reluată în ***Ochiul de fier,*** tema rătăcitorului apare In ***Vacanţa de la Rocroi*** şi ***Teoreme pentru un Faust*** în antiteză cu cea a întoarcerii spre meleagul de baştină, spre „arhetop*. cum îl numeşte scriitorul în ***Ochiul de fier.*** Toată psihologia omului este tributară, după el. acestor două tendinţe contrarii.

In ***Ochiul de fier*** domină atn ţia spre arhetop, In ***Deşertul de alaună*** — pribegia. Preccdind acest ultim microroman, povestirea ***Naufragiul terestru*** semnifică marile căutări existenţiale. AtU aici cit şi In ***Deşertul de alaună,*** călătorul încearcă zadarnic să se călăuzească după hărţi şi Indicatoare ilizibile. El se salvează de rătăcire doar prin propriul său instinct care-1 ghidează spre esenţa lucrurilor.

Majoritatea povestirilor lui Thincs se axează pe un secret care provoacă învăluirea In mister a întregii acţiuni, dlndu-i ritmul şi gradaţia unei neîncetate expectative plnă la dezlegarea tainei. In ***Vacanţa de la Rocroi*** e vorba de dispariţia doamnei Tamenne, In ***Orologiul vorbitor*** de pieirea fără urmă a inventatorului, In ***Obiectele te vor găsi*** de căutarea şi reconstituirea filelor de jurnal etc. Uneori finalul nu aduce o lămurire directă a tainei, cl doar una presupusă, autorul luîndu-1 pe cititor drept complice In jocul cu sensurile şi simbolurile, ca în ***Fulgerul din Londra*** şi ***Profesorul de latină.*** Aripa misterului atinge şi nuvelele de factură balzaciană, cum e ***Urmărirea inutilă.*** Brâu,

personajul principal al povestirii, e un mic slujbaş a cărui nemulţumire faţă de viaţa pe care e nevoit s-o ducă izbucneşte In cele din urmă, ca la eroii similari din proza lui Gogol, Cehov, Caragiale, printr-o manifestare de revoltă faţă de şeful său. Neavînd curajul să-i spună în faţă opinia lui. Brâu recurge la o scrisoare trimiţînd-o cu poşta. Dar. ţn mod ciudat, la sfîrşit, regretul de a fi expediat scrisoarea determină returnarea ei, fără ca micul funcţionar să fi reuşit a obţine să-i fie înapoiată.

Preferinţa autdrului merge Insă mai curînd spre o altă tipologie decît a lui Brâu, şi anume, aceea a fiinţelor neobişnuite, unele recrutate din arsenalul romantismului (inventatorul, colecţionarul singuratec, declanştnd sau descoperind fenomene uluitoare cu o comportare de magician), altele intrînd — pur şl simplu — în categoria taraţilor sau alienaţilor. Trebuie să precizăm că, spre deosebire de prototipul romantic, savanţii şi artizanii nu sînt niciodată malefici în opera sa, ei activează pentru progresul ştiinţei şi binele umanităţii. CInd însă cineva practică ocultismul, ca prietena doamnei Tamenne, 1 se demască impostura ţi e condamnat pentru consecinţele grave ale unor asemenea practici.

Preţuitor declarat al cuvintului ori gestului in procesul comunicării, Thinăs are o maximă exigenţă cu privire la sugestivitatea dar şi la autenticitatea textului.

Nu-i de mirare că mulţi termeni tehnici şi ştiinţifici îşi fac loc în rostirea auctorială. Naratorul din ***Obiectele te vor găsi*** mărturiseşte chiar finalitatea apelului la acest vocaoular. .Termenii tehnici te consolează de imprecizia ideilor.* Integrarea In text a unor astfel de termeni facilitează adesea ironia, jocul de cuvinte, calamburul, conferă modernitate şi amprentă personală stilului. însăşi numele de iligibiligrame din ***Cartea ilizibilă*** constituie o săgeată ironică la adresa scientizării unor forme vide. De asemenea, cu ajutorul termenilor tehnici şi ştiinţifici, se obţine o sobră obiectivare Tn ***Antifosila*** sau ***Fulgerul din*** *Londra.*

Thines, adept al conciziei Clasice, dar şi al disecării precise, proprii formaţiei ştiinţifice moderne, e un adversar declarat al discursului pletoric, al înfloriturilor, al digresiunii ample pe care o înlocuieşte cu paranteza succintă, ori semnul gestic ca o Indicaţie scenică. In ***Obiectele te vor găsi,*** capitolul ***Anunţuri,*** el combate convenţionalitatea discursului, în relaţiile dintre oameni.

Cuvîntul, gestul e elogiat cîr.d aparţine comunicării reale, stabilirii de raporturi esenţiale interumane. Semnul beneficiază In acest caz de o nuanţare sau de o explozie lirică. In notaţia cu structură poematică ***Miinile,*** mina omului nu-i un simbol al puterii creatoare, civilizatorii a umanităţii, ca în cosmogonia lirică arghezianâ, ci prin gestul strîngerii de mînă devine un simbol al evoluţiei individului în relaţiile cu lumea, de la vlrsta cea mai fragedă la maturitate, simbol hărăzit să transmită regretul pentru timpul copilăriei care e cel al purităţii.

Apelul la ştiinţele naturii, la muzică şi arhitectură e propriu artei unui scriitor erudit, însă anticalofil, care ştie să împletească amănuntul veridic, fără să-l ferească de aspectele lui sordide. cu fantasmele cele mai îndrăzneţe ori situaţiile imprevizibile.

Oferind o diversitate de preocupări şl de modalităţi artistice, proza Iul Georges Thines, reprezentativă pentru stadiul actual al literaturii belgiene, este rodul unei viziuni umanitare novatoare şi contribuie la aprofundarea cunoaşterii şt conştiinţei de sine a omului contemporan.

Sanda RADIAN

VACANŢA DE LA ROCROI

îngerul din ftrthel

Vacanţa aparent nevinovată din 1941, pe care trebuia s-o petrec Ia Rocroi, la o mătuşă, rudă mai depărtată, nu vestea cu nimic sosirea exterminatorului. Această denumire, nu-mi vine s-o rostesc şi şovăi s-o scriu cu literă mare. La fel şi în privinţa lui Dumnezeu, unde uzanţa mă sileşte s-o fac, fără excepţie la regulă, iar litera mică este incompatibilă cu un astfel de singular, ezit, deoarece mă simt împins, în pofida voinţei mele, în nu ştiu ce tenebre sti'ăvechi şi idolatre Exterminatorul, ştiam, era un înger, şi această certitudine (care nu m-a părăsit niciodată) mă umplea de o nespusă descumpănire din pricina aripilor şi vălurilor, atributele sale obligatorii, cu totul nepotrivite menirii de nimicitor. Invizibilul provizoriu îl întrupam, fără să vreau, într-o fecioară ucigaşă. împodobind-c paradoxal cu sini şi veşminte străvezii, aveam o rezervă îndestulătoare de dorinţă pentru a-mi stăpîni groaza plină de ură. îndoielile mele în legătură cu sexul îngerului mă ajutau să-l îngrop în nefiinţă. îmi spuneam : nu va veni niciodată. El sau ea. Părea o ghicitoare idioată : dar, pentru auz, devenea şi calea pe care, pc sub frunzişuri înceţoşate, va păşi într-o zi iubita îndepărtată. Ca s-o chem, era de ajuns să inversez pronumele, şi îngerul se întruchipa în femeie palpabilă. Totuşi, îmi spuneam şi atunci : nu va veni niciodată.

Sosirea la Rocroi, împreună sau separat, a acestor două fiinţe fabuloase era de altfel îndoielnică, ba chiar supărătoare. Pe unde ar putea ajunge vedenia în Piaţa Armelor, între clădirile mari care stăteau de strajă la coltul străzilor ? Ce zîmbete neîncrezătoare aş citi pe feţele trecătorilor paşnici ?

înrîurit de învăţămintele vechii teclogii, nu mă puteam împiedica să-mi imaginez că sosirea exterminatorului ar declanşa în acelaşi timp extazul şi teroarea.

Trecătorii obişnuiţi ai ţinutului Ardenne ar cădea în genunchi, cu mîinile împreunate, şi l-ar implora pe înger să-i cruţe; sau, recunoscindu-i chipul după cel împodobit cu viniete din cartea de rugăciuni cu margini înnegrite, ar fugi urlînd prin oraş, semănînd panica, strigînd că a venit sfîr.şitul lumii. N-ar mai rămîne în Piaţa Armelor decît uruitul pompei publice, amintire discretă a zilelor unei fericiri aproximative, voce paşnică sub muşchiul secular. Mătuşa mea ar rosti „Doamne, Dumnezeule !“ în spatele înaltei ferestre din salon. Exterminatorul ar veni pe drumul dinspre Rethel trebuind, în mod obligatoriu, să o ia prin Valea Mizeriei, pe la forjele de la Saint-Nicolas. Îngerul din Rethel ar fi o ameninţare formidabilă pentru ţinutul devastat de Arthur Rimbaud. Mă gîndeam la îngerul din Reims, malefic şi duios, din piaţa Drouet d'Erlon, cu numele fremătînd de furtuni autumnale. Dar exterminatorul era poate un om ca toţi ceilalţi care ar trece prin Rocroi fără să atragă atenţia.

Nu ştiam însă că mă va urma pas cu pas cînd voi ajunge în acest oraş şi va lua, după împrejurări, chipul blîndeţii sau al ferocităţii. Aparţineam unei vremi cînd oamenii nu puteau numi lumea de fiecare zi decît de- cretînd în aceeaşi clipă că nu-i adevărată şi că toate lucrurile importante ale vieţii se situau în altă parte. Lumea era doar un vis de unde nu fugeau decît pentru a pătrunde într-alt vis. Citeam pe chipurile lor incertitudinea, întrebări la care răspundeau cu tăcerea, o tăcere ce ajungeam s-o numesc uneori

nenorocire. îngerul din Rethel aparţinea lumii secunde, cea de unde nu te întorci deoarece nu pătrunzi în ea niciodată.

Mă înşelam. îngerul avea să vină şi să ştie cum să mă convingă că era bărbat sau femeie, cîteodată nici una nici alta, prezenţă ghicită, absenţă temută. Dar va fi cu mine şi nu mă va mai lăsa să-i scap, judecind plăcerile şi primejdiile vieţii mele cu un surîs neliniştitor. Mi-era frică, în taină, de amestecul acestui dublu, el însuţi capabil să se dedubleze. Vacanţa avea să mă înveţe totuşi că fiinţa ambiguă care pusese stăpînire pe mine se va face uitată timp de lungi răgazuri. Mă vor atrage şi reţine alte chipuri, şi ele supuse sfîşierilor fiinţei omeneşti.

Scara

Venisem la Rocroi cu părinţii la sfîrşilu] verii Iui '33. Imaginea oraşului pe cai'e o păstrasem în minte se reducea la cîteva trăsături scheletice : Piaţa Armelor cu casele înalte aşezate în cerc, avînd în centru pompa publică, numită puţul cel mare, piaţa Verde, mica enclavă la umbra copacilor înfrunziţi şi, de jur împrejur, străzi scurte la capătul cărora bastioanele meterezelor acoperite de buruieni întemniţau visele trecătorilor. Doamna Josephine Tamenne, care mă găzduia, locuia pe strada Bourgogne, la cîţiva paşi de clădirea Casei de economii. Nu mi-era de-adevăratelea mătuşă, dar după un obicei destul de răspîndit, această adresare definea starea sa de văduvă corpolentă, îmbrăcată în negru, cu venituri dubioase, tăcută relicvă dintr-o familie destrămată. Nimeni nu venea s-o vadă şi i se

cereau, cînd şi cînd, printr-o scrisoare, prefăcut afectuoasă, mici servicii diverse. Războiul făcuse să crească subit utilitatea acestor persoane uitate. Iţi aminteai de ele la Scdan, la Md-

zieres, Ui Reims, chiar si la Paris şi la Bruxelles, de unde le trimiteai în grijă pe o săptămînă sau două adolescenţii po care ocupaţia îi lipsea de vacanţă.

Am ajuns în faţa casei fără să fi reuşit, cu toate eforturile mele deznădăjduite, să evoc figura doamnei Ta- menne, umbrită de inexactitatea amintirilor, şi mîhnit că am găsit Piaţa Armelor mult mai mică decît în trecut, iar clădirile ciudat de joase faţă de cele ce-mi stăruiau în memorie, imperioase ca vechile palate. Am apăsat pe sonerie şi am auzit răsunînd paşi la capătul unui vestibul şi diferite voci alternînd în spatele canatului, văi- tături prelungite, întretăiate de afirmaţii ţipate. Primirea n-a fost cine ştie ce călduroasă. Mi-a deschis o femeie vârstnică şi greoaie. Trupul, ţinuta, nu-mi aminteau nimic precis. Dimpotrivă am recunoscut imediat chipul, revăzîndu-1, în lumina vizitei de odinioară, pe fondul draperiilor prăfuite, şi glasul care-mi vorbea de prea aproape, răspîndind un miros greţos de ciocolată. Ridurile verticale, numeroase şi foarte mici, înăspreau puţin privirea duioasă de cîine credincios, mărginită de obrajii scofîlciţi şi roşii. Doamna Tamenne mă duse spre capătul vestibulului întrebîndu-mă ce fac părinţii.

— Mă bucui' că eşti aici, adăugă, în vremurile astea nu ştii ce se poate întîmpla.

Pentru mătuşa mea, vacanţă însemna să nu mişti un deget. Zise împreunînd mîinile :

— Ei bine, Georges, sper să fii mulţumit, poţi face ce-ţi place, dar mai ales odihneşte-te, plimbă-te prin oraş... îţi' voi spune unde ai de văzut lucruri frumoase prin împrejurimi. De pildă ...

Se întrerupse şi mă cercetă cu un aer iscoditor.

— Vino, să-ţi arăt odaia ta.

Scara era lată şi şubredă. Ferecaturile foarte meşteşugite ale rampei aminteau, sub vopseaua grosolană, de fosta locuinţă patriciană. In locurile unde mîna scorojise zugrăveala, medalioanele de oţel lustruit sclipeau în penumbră. Pe ce timpuri vorbiseră aceste măşti mîngî- iate de mii de ori de căuşul palmelor urcătoare sau *cor* borStoare, unele jilave, umezindu-le obrazul, altele uscate şi zbîrcite ce desăvârşeau munca de lustruire, făcîndu-le să strălucească. Ludovic al XIV-lca ? Vauban ?. Condé ? Voltaire ? Sau pur şi simplu primul proprietar,' vreun neguţător înstărit, sau vreun meşter manufacturier care-şi semnase locuinţa cum îţi pui numele pe o carte ?, Am urmat în întuneric şoldurile legănătoare ale doamnei Tamenne, înconjurat de acest gard viu de chipuri ilustre, pînă la uşa cenuşie a unei camere de la etajul doi. Pseudo-mătuşa trebălui cu o cheie lungă la broască un timp nesfîrşit pînă descuie. Gifîia, scoţînd nişte ..Ce naiba !“ iritate.

— Poftim, rosti în cele din urmă.

Odaia era mare şi dădea spre o curte interioară lungă şi îngustă. O veche maşină Citroën putrezea sub un mesteacăn.

— Odinioară era o grădină minunată, mă lămuri mătuşa. Liniştită şi plăcută. Dar e mult de-atunci. Ei ! Să tot fie vreo patruzeci de ani. Pe urmă au construit, au construit... Cînd eram mică, se-nălţa aici un şir întreg de mesteceni, şi de la fereastra asta se vedea câmpia. Ce frumos era ! Păduri pînă-n zare.

Adăugă privindu-mă :

— Dar nu-i nimic, ai să vezi, am să-ţi dau bicicleta lui René şi ai să poţi hoinări prin împrejurimi, după pofta inimii.

Reluă :

— Bineînţeles, trebuie să fii prudent şi să te fereşti de nemţi. Dar dacă te duci pînă la

pădurea Potées sau la Lacul Vechilor Forje, de pildă, n-o să te supere nimeni. In oraş trebuie să fii mai cu băgare de seamă.

I-am mulţumit. I-am spus că am adus cu mine cîteva cărţi şi că voiam să profit de timpul liber ca să mă cufund serios în lectură. I-am înşirat pe Mallarmé, Va-; léry, Thibaudet, dar mi-am întrerupt enumerarea (vîrî- sem şapte cărţi în geamantan) de teamă să nu par pretenţios.

— Ei, atunci c perfect, zise doamna Tamenne. Văd c-o să ne înţelegem de minune. Ştii, şi mie îmi plac foarte mult cărţile. Dacă vrei să stai în fosta cameră a lui René, e multă linişte şi ai să poţi citi în pace.

Aşadar René dispăruse. Numele celor trei scriitori pe care-i menţionasem exercitau o vrajă ciudată asupra mătuşii.

— Ce nume frumoase, zise cu un surîs plin de admiraţie, trebuie să mi le repeţi. Mallarmé, ai spus ? Cred că René mi-a vorbit odată de el. Ceilalţi...

Mă crispasem, zdrobit de ruşinea de a-mi fi etalat cunoştinţele şi de neputinţa de a răspunde bunăvoinţei doamnei Tamenne cu o vorbire plină de firesc. Cercetarea obiectelor din cameră şi o grămadă de recomandări cu privire la dulapuri şi baie mă scoaseră din încurcătură.

Coborîrăm în sufragerie cu opriri interminabile în timpul cărora fu vorba de curent, de trepte desprinse, de nemţi, de o călătorie la Charleville, de René, de Yvonne si de o mercerie. Mi-am permis să cercetez din nou medalioanele geniilor necunoscute. Diversitatea chipurilor excludea pe proprietarul originar care, mîndru de cum arată, ar fi pretins o serie repetitivă. îl excludea şi pe René — în afară de posibilitatea ca unul sau altul să fi fost dăltuit de artist în perioade

diferite ale vieţii ori doar în ore diferite ale zilei. Cercetarea făcută în cursul opririlor (stingherit în examinarea trăsăturilor individuale, de povestea recentă a vieţii doamnei Tamenne, unde se întretăiau închiderea merceriei, flebita surorii ei Yvonne, venirea la ea acasă a nemţilor care renunţaseră pînă la urmă să rechiziţioneze locuinţa etc.) nu-mi îngăduiră nici o identificare precisă, cu excepţia lui Ludovic al XIV-lea, mareînd cu masca lui de vultur canelura centrală de la primul palier. Grupul terminal care ducea la vestibul era mai explicit. In frunte venea, în mod sigur, Bonaparte cu profilul de la Arcole (băgai de seamă că nu aveam de-a face cu o serie cronologică urcătoare, de vreme ce Ludovic al XIV-lea figura mai sus). Urmau, probabil, cîţiva mareşali ai lui Napoleon,

după cum dădea de înţeles efigia lui Ney, al treilea din serie. Derogînd în mod straniu de la sistem, numele următoarelor două personaje fuseseră gravate stîngaci cu litere cursive în josul medalioanelor : Cuvier şi La- marck, fraţi duşmani ai ştiinţei imperiale. Am constatat cu mirare că ultimul medalion nu purta nici o mască. O ghirlandă de lauri încununa oţelul neatins. Faptul, destul de banal la prima vedere, mă impresionă profund. Puteai desigur crede că starea medalionului se datorează uitării,, neglijenţei sau unei simple omisiuni în livrarea furniturii. Puteai însă să vezi în treaba asta vreun semn tainic oferit închipurii dacă voiai să descifrezi sensul medalioanelor, şi anume: după savanţi nu mai exista glorie demnă să fie eternizată, ori : ştiinţa are ultimul cuvînt. Interpretare îndoielnică, dat fiind că formularea unui postulat atît de definitiv ar fi cerut, se pare, un simbol pozitiv, de pildă o maximă (de preferinţă latină, în genul : *Post scientam iiulla gloria).* Ovalul lacunar nu era decît o întrebare, sau mai degrabă prilejul unei întrebări.

Auzeam, interferînd cu glasul gîndurilor mele, vocea mătuşii care îmi înfăţişa în amănunt soarta lui René, dar medalionul gol mă obseda în aşa măsură, îneît cuvintele ei, deşi le auzeam, deveneau de neînţeles. Totuşi am prins cîteva frînturi : singur ... lungă absenţă . .. ciudat... ştiri rare. Apoi foarte desluşit, în momentul cînd m-am dezmeticit şi am devenit atent, am reţinut în acelaşi timp dispariţia lui René şi *a* vocii care-1 readusese la Rocroi pentru cîteva vreme. Mătuşa adăugă : „Mă întreb de ce*ţi povestesc toate astea. Ce te-ar putea interesa, eu...“

întreruperea mea trebuie să i se fi părut destul de brutală :

— Ai remarcat, mătuşă, că ultimul medalion

n-arè efigie ? 1-1 arătai cu degetul, trezindu-mă dintr-un fel de adormire mînioasă, pe loc conştient de absurditatea întrebării mele şi de mojicia acestei intervenţii fără noimă, care-i dovedea bietei doamne Tamenne că nu dădu-

U

sem nici cea mai mică atenţie povestirii ei. Grosolănia mea trecu, probabil, neobservată, căci ridicînd ochii n-am citit nici o mustrare pe chipul bătrînei. înălţă mîinile, Clătină din cap, şi buzele cărnoase, uşor respingătoare, tremurară cîteva clipe, colţurile trăgîndu-se spre bărbie ea nişte picături de apă care şovăie la gura robinetului "fără să cadă. Făcui un gest de scuză, dar mătuşa apucase să treacă prin vestibul ca şi cum n-aş mai fi fost ^Bcolo, şi dispăru repede sub cuşca scării. O uşă de ştii *Şelă cu geamuri roşii îi înghiţi umbra uriaşă şi foşnitoare.

Cîteva minute mai tîrziu, o fată de o rară frumuseţe yeni spre mine şi îmi spuse cu glas ferm 5

— Dumneata eşti domnul Georges ?

încuviinţai din cap, tulburat de vocea ei poruncitoare.

— Foarte bine. Dacă ţi-e foame, vino la bucătărie. Doamna mi-a zis să iau un ou din cuibar şi să ţi-1 fierb. Dacă vrei, mă duc să ţi-1 fac.

Berthe. Uubertine

In timpul mesei am aflat mai multe lucruri interesante. Că doamna Tamenne nu se simţise bine şi se dusese Ia farmacie să-şi reînnoiască rezerva de pilule roz, remediu pe care din experienţă îl ştia fără greş. Că fată se numeşte

Berthe sau Hubertine, după loc, ore şi oameni, şi că, de fapt, pentru cei mai mulţi devenise în cele din urmă Bertine ceea ce, după părerea ei, nu suna prea grozav, dar simplifica lucrurile. Lucra cu ziua la doamna Tamenne, care ţinea la ea fiindcă era totdeauna surîză- tcare, dar că mai făcea menajul şi la Joveneau (Jove* neau, nu ştii, desigur, despre cine vorbesc. Bunicul lui avea o cofetărie la Sedan. Se ocupa de camioane, avea douăsprezece şi făcea curse pentru cărămidăriile de la Fumay şi din alte părţi, dar nemţii nu i-au lăsat decît două maşini, şi pînă şi la ele a trebuit să pună gazogene),

Mîncam fără poftă, frămîntat de mii de întrebări despre doamna Tamenne, despre René şi mai cu seamă despre această clădire disproporţionat de mare în mijlocul căreia mătuşa avea un spaţiu aproape la fel de ne-însemnat ca şi medalioanele scării. Plecarea ei neaşteptată mă umplea de nelinişte şi bănuiam că povestea cu pilulele nu era decît c scuză care-i îngăduise să se depărteze de mine şi să taie din scurt o convorbire apăsătoare din pricina amestecului meu în probleme care nu mă priveau. Berline îmi luă din faţă farfuria murdară şi se întoarse cu o şuncă negricioasă.

— Asta n-o dăm decît prietenilor. Atit ne-ar mai lipsi, să afle nemţii ! Am tăiat porcul, iarna trecută, în pivniţă. Doamna murea de frică fiindcă animalul ţipa să scoale tot oraşul. închipuieşte-ţi ce s-ar fi întîmplat dacă tocmai atunci ar fi trecut patrula.

Tăie două felii groase de culcare violet, semănînd cu bucăţi de talpă, şi le făcu să alunece în farfurie cu latul cuţitului.

— Poftim, spuse, ospătează-te, la Paris nu mai găseşti acum aşa ceva.

Păru surprinsă aflînd că am sosit de la

Bruxelles.

— Vii într-adevăr din Belgia ?

— Da.

■— Nici acolo nu se mănîncă în fiecare zi pe săturate, după cite am auzit.

— Bineînţeles. Războiul e pretutindeni acelaşi.

— Şi cum ai venit, domnule Georges ?

— Cu trenul pînă la Charleroi. De acolo, am luat autobuzul. Ştii doar că frontiera a fost desfiinţată.

— Da ! Adevărat ! Mi-a spus Alfred Joveneau. Zicea că s-a dus să livreze marfa la Carignan şi apoi la Phi- lippeville şi n-a găsit pe nimeni la pcstul de frontieră, şi avea două tone de fierărie. Murea de rîs, nu alta.

— Nici în autobuz nu s-a făcut nici un control. Linia zonei de ocupaţie a Belgiei şi nordului Franţei trece prin Amiens ş"i Rethel. E linia verde.

— Pare ciudat că nu mai există frontieră, nu găseşti ? Dar, Ia urma urmei, oamenii din Charle-oi sau din Couvin şi cei de aici sînt Ia fel.

Bertine rămase pe gînduri, cu mina pe şuncă, de parcă ar fi pus-o pe spatele unui pisoi de-al casei.

— Ei, asta-i, rosti în chip de concluzie.

Ştergea acum masa cu o cîrpă unsuroasă de care se lipeau fărâmiţele de pîine. Degetele ei lungi făceau din cînd în cînd o mişcare de rotire foarte rapidă pentru a recupera particulele recalcitrante. Avea un surîs în col- ţul gurii ştiind că o priveam. Masa umedă răspîndea un miros dulceag de grăsime şi mucegai. După ce termină, Bertine clăti cîrpa la robinet, sugînd burta ca să nu sé stropească. Jetul, foarte puternic, izbea piatra albastră a chiuvetei. Fata întoarse capul cînd se află la doi paşi de uşa care dădea în cămara de lîngă

bucătărie.

— Spune, domnule Georges — şovăia, temîndu-se să nu pară indiscretă — nu crezi că n-o să fie prea vesel pentru dumneata în casa asta unde nu-i nimeni ?

— Am să găsesc eu ce să fac. Şi-apoi, doamna Ta- menne mi-a zis că pot lua bicicleta lui René.

— L-ai cunoscut pe René ?

— Nu.

— Bineînţeles, nici nu s-ar fi putut. . •

Era vădit că Bertine aştepta să urmez convorbirea, ca să-mi spună mai mult. Mă ispitea teribil să-i vorbesc de medalioane, dar m-ain stăpînit. Am rostit cu un aer firesc :

— Voi aştepta la mine în odaie întoarcerea mătuşii, citind puţin. Cînd vine o să-mi arate bicicleta, sau dacă nu azi, atunci miine.

Bertine se strîmbă a îndoială şi se uită la ceasul mare oval de deasupra uşii vestibulului.

— E trecut de şase, mă anunţă. Doamna cred că s-a şi înapoiat.

Apoi, puţin obosită, zise, înainte de a dispărea în pe-' numbra cratiţelor şi a oalelor.

— în sfirşit, faci cum vrei. Pe iniine; mai trebuie să trec să iau nişte rufe de la doamna Jovcncau.

Bietul Lamarck, bietul Beethoven

După plecarea Bertinei, m-am învîrtit fără rost prin bucătărie, descoperind vag pe obiectele menajere urmele a ceea ce voi numi, în lipsă de ceva mai bun, mentalitatea particulară a doamnei Tamcnnc. Mama mi-o zugrăvise sub trăsăturile unei provinciale binevoitoare, uşor maniacă ; mă întrebam dacă vreun amănunt va confirma acest portret sumar. Scurta întîlnire din acea după-amiază îmi dădea mai curînd impresia unei persoane naive şi bătrînicioase, dornică mai presus de orice şţi-rni fie agreabilă pentru a mă face să uit că am căutat adăpost la Pmcroi din cauza ocupaţiei, bănuind că, în vremuri normale, nici prin gînd nu mi-ar fi trecut vreodată să vin la ea. în toate astea, îmi dădeam seama, era o profundă cruzime ; totuşi, fără să vreau o dispreţuiam pe biata mea pseudo-mătuşă. Mă simţeam copleşit de o stingherealâ de nesuportat, incit cercetarea lucrurilor din bucătărie nu mă putea duce — în măsura in care erau în stare să-mi dezvăluie vreun indiciu — decît la concluzii favorabile. Mă minunai deci de curăţenia vaselor de aramă, de galbenul dulce, ca ceara, al ferecăturilor marii plite, de penumbra plăcută şi liniştită pe care dalele negre şi roşii o făceau să domnească la nivelul pardoselii. Vasta bucătărie era una din acele grote provinciale fără formă precisă pentru ochiul care explorează zidurile, uimit de ungherele înghesuite şl de adîncimca nişelor unde se aflau iconiţele unor sfinţi ai ţinutului şi

ustensile lipsite de nume pentru locuitorul de la oraş.

. Virtutea meditativă a vechiului spaţiu domestic îi venea de la lumina atonă, filtrată prin gemuleţele pătrate, asemănătoare cu ferestruicile de apărare ale cetăţilor şt la adăpostul cărora ziua părea noptatecă, încărcată parcă de o furtună iminentă.

Cercetarea pe îndelete a locurilor îmi dezvăluia o stăpînă a casei grijulie dar fără exagerare ; în sertarele, pe care avui indiscreţia să le deschid, tacîmurile şi cheile erau strînse claie peste grămadă împreună cu dopurile şi nişte vechi almanahuri. Am descoperit şi cîteva eşantioane de medicamente cu valabilitatea depăşită, pentru dureri de cap, reumatism, constipaţie, printre teancuri de staniol şi timbre de reducere a cotizării de securitate socială. Această dezordine ascunsă mă făcu să bănuiesc că mă înşelasem crezînd că am ghicit din felul cum îşi ţinea bucătăria, semne despre esenţa caracterului fictivei mele rude care o şi ştersese, puţin după ce sosisem ; de fapt, dădusem năvală pe teritoriul Bertinei. Dcmeniul doamnei Tamenne se întindea dincolo de vestibulul constelat de celebrităţi, în înaltele încăperi pe care mi le închipuiam austere, înţesate de mobile greoaie de valoare, tapisate cu catifea de culoare închisă- Fără îndoială că-mi imaginam acest decor opulent drept o urmare obligatorie a muzeului de chipuri aristocratice care împodobeau scara. Mă aflam la cîţiva paşi de realitate, dar mi se părea cea mai nejustificată efracţie să-i fac. Odată mai mult, mi-era teamă, trecînd peste interdicţiile casei, s-o tratez pe mătuşa mea (subliniam pentru mine însumi în această clipă voita existenţă a rudeniei) drept o fiinţă nedemnă de cel mai elementar respect.

Ceasul cval arăta 7 şi 25- Am scos capul pe

gemuleţ, am revăzut zidul încenuşat al curţii şi vechea maşină rablagită. Frunzele subţiri ale mesteacănului, mişcate de boare, alternau pe o panglică îngustă de cer verde între acoperişuri, fără să li se audă foşnetul. îmi dădui seama în acel moment în ce situaţie absurdă mă găseam. Eram singur în casa părăsită, neavînd siguranţa că se întorsese doamna Tamenne (puneam de data asta ac' centul pe străina care nu-şi făcea elementara datorie de gazdă), ţintuit în bucătărie unde, pentru că n-aveam ce face, dar şi cuprins de o nelinişte surdă, încercam să trezesc lucrurile la viaţă, cxercitînd asupra lor un soi de magie poliţienească. M-am gîndit o clipă să explorez fără milă adîncurile clădirii pentru a da de legendara bicicletă a lui René şi, după ce-o descopeream, să o iau, pedalînd din răsputeri, în crice direcţie ; îmi amintii însă de semnalul de stingere, interzicînd circulaţia pe străzi, şi de patrula nemţească. Nemaiţinînd seama că, dacă printr-o minune, aş fi pus într-adevăr mîna pe bicicletă, ea s-ar fi arătat desigur contemporană cu vechiul Citroën din curte. Blestemai multă vreme printre mobilele mute, bătîndu-mi joc cu o cruzime calculată de promisiunile meschine de a pleca în excursie pe care mi le făcuse falsa mătuşă. Falsă în toate sensurile : pentru că nu-mi era mătuşă (ceea ce, după ce-am schimbat cu ea primele cuvinte, m-a mişcat în chip ciudat), pentru că a crezut că mă ademeneşte vorbirr du-mi de lacul de la Vechile Forje şi de pădurea Potées, care erau neîndoielnic nişte colţuri banale, pentru că se prefăcuse a-1 cunoaşte pe Mallarmé (adineauri motiv de înduioşare, acum de furie) şi mai presus de toate — am admirat justeţea expresiei —- pentru că mă lăsase singur. Puţin după opt, mînia mi-a trecut şi m-am îndreptat spre camera mea. Cu mîna pe clanţă, m-am mai

uitat o dată prin bucătăria care se şi amestecase printre amintirile trecutului deoarece se succedaseră în ea prea multe vise rapide, ostroave în cîmpurile nesfîr- şite ale aşteptării. Vestibulul întunecat avea o cu totul altă rezonanţă. Mirosul animal al covoarelor definea deteriorarea subtilă a suprafeţelor prea multă vreme întreţinute cu grijă şi acea alterare incoloră a acrului pa care o simţisem de nenumărate ori în mănăstiri şi în vechile locuinţe ostile. Am pipăit peretele în căutarea comutatorului, dar regulamentul cu privire la camuflaj îmi opri gestul. Rozeta de plafon de la demisol arunca încă o lumină difuză în casa scării, dar detaliile me- dalioanelor deveniseră invizibile. Micul oval gol care o făcuse pe doamna Tamcnne să fugă era acum la fel cu celelalte.

Cunoscînd dispoziţiile foarte aspre luate de ocupant în materie de lumină, mi se părea ciudat că nici fereastra de la bucătărie, nici cea de la demisol nu aveau, cum se cuvenea, storuri negre, oblcane sau vreun alt ecran opac. Poate că celelalte încăperi, sau măcar cele unde stătea de obicei mătuşa, să fie cu geamurile camuflate conform instrucţiunilor ? .. • Ca să mă asigur — în ciuda dorinţei ferme de a nu fi indiscret — am deschis uşa opusă celei de la bucătărie. Am zărit strada printr-o perdea de tul. Făcui aceeaşi experienţă şi în salonul mare. Am reţinut în treacăt, cu toată penumbra şi aruneînd doar o privire, că era — cum mi-1 în* chipuisem — luxos mobilat. O astfel de neglijenţă dovedea o deosebită inconştienţă, în cazul că nu era vorba de un soi de sfidare.

Ordinea care domnea în casă şi purtarea conformistă a doamnei Tamenne contraveneau, după mine, celor două presupuneri, fără a mai pune la socoteală că respectarea camuflajului

cădea, desigur, în sarcina Bertinei. Îmi trecu prin minte şi ideea nesăbuită că mătuşa mea nu aprindea niciodată lumina. Dacă aşa stăteau lucrurile,' mă aflam în pragul unei lungi anchete, dar asta nu mă înspăimînta deloc ; ştiam că toate explicaţiile, mai ales cele ale unor fapte anodine, cer întotdeauna cer-; cetări de durată. In plus, găsisem o temă de vacanţă cu atît mai pasionantă cu cît părea mai absurdă — sau,' să zicem, mai gratuită. Urcai scara înconjurat de nevăzutul alai de aristocraţi şi savanţi. Camera îmi apăru ca un adăpost de unde aveam să conduc operaţiile secrete ce se.elaborau în capul meu plin de ipoteze. Fereastra mare dînd spre curte avea draperii sărăcăcioase. Mesteacănul se înălţa negru în amurg. In lipsa luminii, în lipsa cititului, am cotrobăit orbeşte prin geamantan, căutîndu-mi pijamaua şi periuţa de dinţi. Mina mea dădu de coperta groasă şi zgrunţuroasă a cărţii de istorie, apoi de cea mai subţire şi mai netedă a *Poeziilor* lui Mallarmé. Revedeam notaţiile mele din marginea paginii, operaţie recomandată de părintele Garin, proie* sorul meu din ultima clasă, de care mă ţineam cu strictеţe. în întuneric, precum în timpul unei grele încercări, imaginaţia e singura căreia i te poţi adresa (difi-; cultatea, îmi dădeam seama cu intensitate în această clipă, este să o pui să lucreze în plină zi, cînd nu te pîndeşte nici o primejdie). Micul manual de zoologie, înghesuit între şosete şi trusa de toaletă, mă făcu să mă gîndesc la Lamarclc. împrejurări supărătoare dar trecătoare mă împiedicau să frunzăresc volumul. La- marck îşi pierduse vederea şi dicta fiicei sale lucrările pe care le elabora. El era, probabil, acela a cărui efigie lipsea de pe medalion. Moarte a chipului, moarte a spaţiului. La ideea că bietul profesor din epoca imperiului crea, deşi orb, tot aşa cum

Beethoven arunca pe hîrtie sonate şi cvartete pe care nu le auzea niciodată, mă cuprinse un ciudat curaj. Eram singur în casa necunoscută, cu urechea ciulită la fiecare scîrţîit, sporind totuşi întoarcerea mătuşii. Pe caldarîmul străzii întunecoase răsunară timp de cîteva minute paşii patrulei germane. Se auziră voci în casa învecinată. Mătuşa n-o să îndrăznească să încalce interdicţia de a circula noaptea. M-am întins pe pat, fabricînd văduvei dispărute o soartă demnă de toanele ei.

îngerul din Rethel veni lingă mine, dar imaginea lui hibridă nu avea nimic înspăimântător, nu era decît o abstracţi: pe care oboseala o ştergea de fiecare dată cînd apărea, ca pe o schiţă imperfectă. 'O voce curajoasă şi jalnică repeta în mine : „Bietul Lamarck, retras în camera lui, bietul Lamarck, orb stînd şi dictînd, bietul Beethoven, compunînd în tăcerea urechilor sale moarte..."

Vorbe în noapte

Durabilă, sper, trebuie să-mi fie hotărirea de a rezista...

Şedeam în pat, în capul oaselor, şi în mine răsunau aceste cuvinte, prea adevărate în însingurarea mea ca

să nu-mi fi fost dictate în vis. Repetai fraza în şoaptă, mirat de cadenţa ci perfectă, căutîndu-i cu furie originea. Chinuindu-mi memoria rebelă (pe care încercam s-o prind aşa cum mina pipăie un organ rupt, ca pe un corp străin), percepeam într-un fel de memorie secundară, foarte depărtată de prima, că această violenţă intimă şi prelungită nu era decît o manevră mascată pentru a-mi face curaj. Doar de aceea, ştiam, evocasem suferinţele lui Lamarck şi Beethoven în clipa cînd aşteptam să vină somnul ca să uit că eram singur în casa pustie.

Durabilă, sper .. .

Mica pagină cenuşie din *Viaţa lui Beethoven* de Romain Rolland îmi răsări în faţa ochilor şi recunoscui una din lamentările cele mai dureroase ale faimosului testament din HeHigenstadt, în care compozitorul îşi lua rămas bun de la viaţă fără a dori realmente s-o pără~ sească. Am simţit în acea clipă toată ferţa gîndirii solitare. Eram într-un întuneric total, ghemuit în interdicţia absenţei, amenin̦at de departe de ocupant în veleităţile melc de fugă şi era de-ajuns să citesc această lecţie seculară că să descopăr în înseşi limitele trupului meu o neaşteptată pornire de apărare împotriva tuturor agresiunilor imaginare. îmi adusei aminte de o reuniune gălăgioasă a colegilor de clasă menită să sărbătorească nu mai ştiu ce laureat al unui concurs provincial. Şi atunci, în mijlocul gesturilcr dezordonate şi urletelor, făgăduiala unei lecturi în liniştea casei adormite fusese mai tare decît imbecilitatea din jur şi îmi redase curajul de a mă amesteca într-o veselie străină.

Mi-am pipăit braţul, apoi piciorul, îndrăznind, în fine, să fac să scîrţîie somiera patului vechi fără să mă tem că acest zgomot vine din zonele îndepărtate ale clădirii pentru a vesti, parcă, sosirea exterminatorului. Ieşeam din greaua luptă lăuntrică (expresie moştenită şi de la călugării iezuiţi care mă puseseră să studiez manuale despre educaţia voinţei şi din lecturile mele, eu citindu-i în acelaşi timp pe Rolland, Gide şi Valéry), cînd deodată scîrţîitul balamalelor venit din adîncurile scării mă încremeni, cu mima oatinaa Am crezut ca s-a întors mătuşa, dar am ramas nemişcat, îndoindu-mă totuşi că se inapoiase la ora asta din noapte. Tic-tacul ceasului ajungea la mine prin cadranul învăluit de întuneric. Nici o licărire a zorilor, doar bezna cea mai adîncă a marginilor ferestrei încadrînd reţeaua inertă a plopului, de-

abia vizibil pe ecranul zidurilor vechi. Scara scîrţîi sub paşii oaspetelui necunoscut, apoi îi auzii ureînd repede, mai înăbuşiţi. Se aşternu o tăcere lungă în timpul căreia m-am sculat din pat, ferindu-mă să fac cel mai mic zgomot. Bîjbîiam să-mi găsesc un pantof pe podea, singura armă de care dispuneam, şi aşteptam, gata la orice s-ar întîmpla. O dîră de lumină dănţuind sub uşă îmi arătă că oaspetele avea o lanternă. Se afla numai la cîţiva paşi de mine, şovăind în mod vădit asupra felului în care să se poarte şi poate tet aşa de îngrozit ca şi mine. O mînă apăsă prevăzător clanţa. Am sărit să-l prind pe vizitatorul nocturn, l-am imobilizat cu o mînă, pe cînd cu cealaltă am ridicat ameninţător pantoful. Nefiind în stare să mă mai stăpînesc, am ţtrigat :

— Cine eşti şi ce vrei ?

— Ah ! Eşti treaz, cu atît mai bine. Nu-ţi fie frică, domnule Georges, sînt eu, Bertine.

Am deschis, răsuflînd uşurat la auzul glasului care-mi si devenise familiar. Am aruncat cît colo pantoful ce s-a izbit de o mobilă. Intrînd, Bertine stinse lanterna.

— Fereastra dă spre curte, zise, dar nu se ştie niciodată. Vai, domnule Georges, ce poveste

Mă trecu un fior din cap pînă-n picioare, semn de uşurare dar şi de nelinişte. Biata fată, care gîfîia, zise cu glas tremurător :

— îmi pare rău, îmi dau seama că te-am deranjat... aşa ... în toiul nopţii...

— Spune mai bine, că de spaimă m-au .trecut toate năduşelile. Pune-te în locul meu : sînt singur în casă, aud paşi pe scară, apoi văd o lumină deşi ştiu că nu-i voie să circuli noaptea. ..

Inii cumpănii glasul, temîndu-mă că vorbele mele repezite din cauza fricii să nu fie interpretate drept mustrări.

— De fapt, ce se îmtîmplă şi cum ai reuşit să vii
pînă aici la ora asta ?

— In ce priveşte venitul, nu-i prea complicat. Nu cunoşti Rocroi, nu-i prea mare şi patrula îşi face cît ai clipi rondul prin oraş. Dar e o trecere chiar în faţa casei, pasajul Bourgogne, care leagă strada Bourgogne de strada Pavilion. Citeva mici curţi la şir unde mă puteam ascunde în orice moment dacă auzeam soldaţii că se apropie. De la mine, din strada Petits Forts, sînt doi paşi. şi pe urmă sînt obişnuită.

— Dar a trebuit să treci drumul, şi acolo puteai fi văzută

— Ei da, sigur că da, dar trebuia să vin neapărat.

Am întrerupt-o ca s-o întreb cît e ceasul.

— Vreo trei dimineaţa, îmi răspunse.

Am luat ceasul de pe noptieră. Bcrtinc aprinse timp de cîteva secunde lanterna. Era trei şi douăzeci şi cinci.

— înţelegi, reluă ea, îmi făceam sînge rău pentru doamna. Am plecat ieri ia Joveneau puţin după şase, îţi aduci aminte? Nu se întorsese, şi asta nu era normal. Doamna se duce deseori să se plimbe fără să spună unde, dar se-napoiază totdeauna pînă-n şase, adică destul de mult înainte de stingere. Pînă aici. n-aveam motiv de îngrijorare, dar mă întrebam unde o fi stînd.

— Mi-ai spus că s-a simţit rău şi că s-a dus la farmacie.

— Da, tocmai, farmacia nu-i prea departe, în piaţa Verde, la colţul străzii. Cînd am plecat, am trecut pe-a- colo şi n-am văzut-o pe doamna. M-arn dus direct la Joveneau, care stă la cîţiva paşi de Porte de France- Rufele nu mai puteau să aştepte ; dar nu eram liniştită. Ş-apoi mă

gîndeam că eşti singur în casă. îmi spuneam : „Nu-i cu putinţă. Domnul Georges vine fără oprire, drept din Belgia pînă la noi, e în vacanţă, şi la nici măcar o oră după sosire, doamna pleacă de parcă n-ar avea pe nimeni în grijă“. Uite, nu s-a întors nici pînă acum 1 Simţeam că nu se va înapoia aşa repede, după mutra pe care a făcut-o cînd mi-a zis că se duce să-şi ia bulinele şi că să-ţi dau eu de mîncare. Ah ! domnule Georges, unde-o fi la ora asta din noapte ?

Mă gîndcam.la fuga bizară a mătuşii (primejdiile prin care trecea poate că mă îndreptăţeau să-i redau acest grad de rudenie), cînd am întrebat-o de medalionul lipsit de chip. Şovăiam dacă să relatez sau nu scena, spunîndu-mi că Bertine nu.va reuşi mai mult ca mine să facă o legătură între remarca mea nepotrivită şi purtarea ciudată a bătrînei. M-am hotărît deci s-o liniştesc.

— Hai, Bertine, să stăm şi să ne gîndim, să încercăm să facem lumină în povestea asta.

— E şi cazul, glumi fata plină de curaj.

Manevră lanterna şi aduse un scaun. Eu m-am aşezat pe marginea patului. Se stîrnise vîntul şi nori groşi se rostogoleau deasupra acoperişului.

— Vai de mine, rosti ea, uite, timpul se strică şi dacă o fi pe-afară...

— Cu neputinţă. Că n-a trecut pe la farmacie, e limpede, dar poale s-a dus pe la prieteni, a uitat de ora stingerii şi pe urmă s-a hetărît să rămînă la ei de teama patrulei, asta-i tot. Doar dacă...

— Nu, mă întrerupse Bertine, nu, domnule Georges, sub nici un motiv, o cunosc prea bine. Dacă doamna nu şi-a dat seama că a trecut de stingere, cum spui, m-ar fi prevenit ca să vă pun la curent. Ş-apoi, nu-i felul ei să uite ora, îţi garantez. De altfel, doamna nu se duce seara în vizită, în afară de faptul că nici nu mai are prietene de cînd doamna Lebrun a plecat să locuiască la fiica ei, după ce aceasta s-a îmbolnăvit. Şi-apoi,

prieteni sau nu, ştia că trebuie să fie acasă, de vreme ce te aştepta şi pregătise totul pentru vacanţa dumitale. Nu, domnule Georges, credemă, se petrece ceva neobişnuit.

— In cel mai rău caz, la întoarcere, au înhăţato nemţii. Dar e femeie în vîrslă şi, probabil, nu iau făcut

cine ştie ce. Uite, pun rămăşag că nc-o vor aduce teafără m ii ne dimineaţă.

— Şi unde s-o bage pînă atunci ? La cazarmă, nu ? Dacă ar fi oprit-o nemţii, ar fi muştruluit-o bine şi ar fi însoţit-o pur şi simplu pînă aici. Bineînţeles, cu toţi partizanii de prin pădurile din Ardenne, nu se ştie niciodată, sînt destui puşti care duc mesaje. Dar să nu ne ameţim cu apă rece, e altceva la mijloc, făcea o mutră ca atunci cînd cu povestea cu René.

René se ivea din nou şi, odată cu el, bicicleta. Prin faţa ochilor imi trecea vedenia mătuşii, vrăjitoare de dimensiuni nemăsurate, pedalînd frenetic în întunericul codrilor şi scăpînd cu o iuţeală nemaipomenită de o haită de *Feldgrau* care o urmărea.

Silueta tăcută a Berlinei se desluşea pe fundalul ferestrei. Redusă la acest contur nocturn, Bertine îmi amintea fără cuvinte că eram singur cu ea în această odaie izolată de lumea din afară. Admiram curajul de care dăduse dovadă sfidîndu-1 pc ocupant cînd cumpănise la purtarea de neînţeles a mătuşii. Dar poate asta nu era dccît un simplu pretext eare-i îngăduise să vină la mine în miez de noapte. In ce mă privea, arătîndu-i c recunoştinţă exagerată, a.ş fi ajuns repede la mîngîieri. Cu greu îmi puteam închipui ce-ar fi făcut Bertîne dacă aş fi luat-o in braţe şi aş fi tras-o în pat. întunericul, sporind ispita, mă salva totodată de ridicolul liceanului în pijama care nu trezeşte duioşie decît în ochii femeilor coapte. Obscuritatea potrivea bine lucrurile şi poate că amîndoi simţeam o tainică părere do rău că nu profitam de prilej pentru a termina această noapte de spaime, şi nelinişti, goi, în cea mai neprevăzută îmbrăţişare; uitînd de doamna Tamcnne şi de poveştile ei de război.

Pentru a îndepărta gîndul cel rău, am pus o întrebare care-1 stîrni şi mai mult.

— Spune, Bertine, de ce nu te-ai întors

numaidecât după ce ai trecut pe la farmacie ?

— Păi, domnule Georges, ţi-am zis că nu puteam s-o fac să aştepte pe doamna Jp veneau, şt-apoi credeaţn că doamna n-o să întirzie atîla, deşi mutra ci nu-ml spunea nimic bun şi mă temeam că se simte prest.

— I-ai vorbit despre asta doamnei Joveneau ?

— Nu, n-am văzut-o, Rose mi-a dat rufele. De altfel, doamna Joveneau nu mai vorbeşte cu doamna de cînd cu întîmplarea cu Alfred.

— Ce întîmplare ?

— Am să-ţi explic. O porcărie. Dar cu privire la doamna... nu, nu pot, n-ai fi mulţumit.

— Ce vrei să spui ?

— Nu, nu pot...

— Haide. Bertine, vorbeşte.

Tăcu multă vreme. Norii groşi se fugăreau pe cerul unor zori cenuşii. Se auzea glasul de bas al vîntului care îndcia crengile plopului. Am început să deslueşesc chipul Bertinei ca o imagine fotografică ieşind încet de sub revelator. Uitasem că şi ea mă vedea în travestiul meu de noapte.

— Ei bine, iată, rosti cu greutate, ca să nu-ţi ascund nimic, am crezut o clipă că te-ai certat cu doamna. Ştiu, fireşte, că asta nu mă priveşte, dar.. ..

— Dacă aşa s-ar fi petrecut lucrurile, eu aş fi fost acela care ar fi plecat. Nu, Bertine, nici gînd de ceartă- Ceea ce s-a întîmplat e mult mai ciudat.

Şi i-am istorisit incidentul cu medalionul. Bertine, care mă urmărea cu mare atenţie, sprijinindu-şi capul în mîini, păru consternată.

— Ah ! glăsui la sfîrşit, deci asta era. Vai, domnule Georges, după ceea ce mi-ai încredinţat, cred c-o să avem neplăceri ; nu puteai s-o încurci mai rău ! Medalionul ...

Se ridică deodată şi, luîndu-mă de mînă, spuse J

— Trebuie să-ţi vcrbesc, domnule Georges, e

foarte grav, şi o să ţină ceva mai mult. Mă duc să pregătesc gustarea de dimineaţă. Vom discuta în timp ce mîncăm. Vai de mine, biata doamnă !

M -am ridicat la rîndul meu în picioare şi, ţinîndu-i mina pe care voia să şi-o tragă dintr-a mea, i-am zis :

— Iţi mulţumesc, Berline, că ai venit, dar tot nu mi-ai spus de ce te-ai întors în miez de noapte.

— Pentru că mă frămînta aşa de mult ce s-a întîm- plat cu doamna •.. şi cu dumneata, încît n-am putut să dorm.

— Părinţii dumitale vor crede că lipseşti de-acasă din cine ştie ce pricină . •.

Cuvintele mele o făcură să tresară. îşi trase ruşinată mina dintr-a mea, apoi, după ce clipa de stînjeneală trecu, rosti cu glasul cel mai firesc !

— N-am părinţi, domnule Georges, locuiesc cu mătuşa mea care nu se sinchiseşte de mine nici cît negru sub unghie. De altfel, rămîn desecri să mă culc aici, dar din cauza venirii dumitale, doamna a socotit că nu se cuvine.

M-am îmbrăcat, necăjit de gafa pe care o făcusem dar fericit de tăria de caracter a Berlinei. Vîntul şuiera prin curte izbind în găleţile şi lăzile de gunoi. Pe unde o fi umblînd falsa vrăjitoare ? Mă gîndeam la Beethovcn, drumeţul neobosit.

Nepotul din M¿zieres

Gustarea de dimineaţă era a doua masă pe care o luam în tovărăşia Bertinei, dar de astă dată avusese singură iniţiativa s-o pregătească şi avea s-o împartă cu mine de-adevăratelea. Dispariţia mătuşii o transformase pe slujnică în stăpîna casei ; eram la ea şi nu la doamna Tamenne. M-am consolat uşor de tulburarea fără voie pe care am iscat-o, în cîteva ore, în existenţa obişnuită a bătrinei doamne, gîndindu-mă la neaşteptata

autonomie de care se bucura, în schimb, musafira mea de astă noapte. Doamna Tamenne, pe care la sosire de-abia o recunoscusem, mi-era indiferentă cu toate că mă mişcase căldura, puţin stîngace, cu care mă primise. De aceea absenţa ei inexplicabilă mai mult mă mira decît mă în

grijora. Surprizele pe care mi le provoacă fiinţele, ciudăţeniile, nenorocirile lor, nu devin motive de nelinişte deeît cu preţul afecţiunii. Ceasul arăta 6 şi 20 cînd am intrat în bucătărie. Intr-un ibric mare, emailat, bolborosea cafeaua, fierbînd la flacăra unei lămpi de spirt. Mirosul era îndoielnic, dar crea indispensabila siguranţă a dimineţii.

— E malţ, mă lămuri Bertine, dar o să ne încălzească.

Scotoci prin bufet şi scoase cîţiva coltuci de pline
neagră. Privirile ni se întîlniră în timp ce începeam să înghiţim cu greutate aceste resturi pietrificate. îmi lungeam cit puteam bărbia, holbînd ochii. Pentru a nu se lăsa mai prejos, Bertine trecea dumicatul dintr-o parte a gurii într-alta, umflînd cînd un obraz, cînd celălalt şi scoţînd un mic mormăit. Am ciocnit chicotind cănile de cafea. Bertine sorbi îndelung şi, înălţînd capul, remarcă deodată cu gravitate :

— Tot nu s-a întors.

— Răbdare, nu-i deeît şase şi jumătate.

Mă privi ţintă cu un aer sceptic şi rosti *

— Eu, domnule Gcorges, cred că nu mai vine, zău aşa.

— Nu te pripi, îţi zic...

— Nu cred că mai vine.

Bertine se duse să ia din nou ibricul ca să-mi umple cana a doua oară. I-am atins uşor braţul.

—• Vorbeşte-mi de medalion.

Luată din scurt, fu cuprinsă, probabil, pe neaşteptate, de oboseală în faţa perspectivei acestei explicaţii a cărei urgentă necesitate o sublimase singură acum mai puţin de o oră.

— O să dureze cam mult, răspunse, frămîntînd din vîrful degetelor fărămiturile de pîine.

— Mătuşa se va înapoia, fără îndoială, înainte de-a avea vreme să termini.

Spusele mele părură s-o încurajeze. Strînsc masa, aprinse focul şi împinse înaintea ei două

jilţuri de răchită cu perne — din acele perne viu colorate, de tapiţerie groasă, pe care negustorii ambulanţi le vînd din poartă în poartă.

— Aşa ne vom simţi mai bine, zise.

Apoi ridică degetul :

— Trebuie să mă asculţi cu răbdare, o să ţină destulă vreme.

Vedeam cu bucurie că-i din ce în ce mai stăpînă pe puterea ei. Perspectiva de a mă pune la curent cu împrejurările din trecutul doamnei Tamenne care făceau parte, după cîte bănuiam, dintr-un secret de familie, îl dădea conştiinţa răspunderii ce şi-o asumase la sfîrşitul nopţii, cînd se hotărîse să-mi vorbească de istorra cu medalionul. Am observat de asemenea, în aceeaşi ordine de idei, că mi se adresa mai rar cu acel „domnule Georges", care mă enerva, deoarece sublinia dependenţa ei ancilară. Aveam cam aceeaşi vîrstă şi, pentru mine, Ber- tine era în primul rînd o fată, nu o slujnică. Purtările fireşti, maniera directă sînt apanajul oamenilor cu o educaţie sumară sau a celor care au o naturaleţe înnăscută. Mi-am dat seama că Bertine, pe care începusem s-o cunosc mai bine, făcea parte din a doua categorie. Rămînea de mirare prenumele hibrid — Bertine, un fel de poreclă familiară dată de stăpîni pentru a-i spulbera individualitatea şi a-şi afirma posesia asupra persoanei care-i slujeşte. îmi făgăduiam să-l elimin la prima ocazie. Bertine (Berthe ? llubertine ?) pornise să vorbească in timp ce in mintea mea mişunau asemenea reflecţii. Ultima, evoeînd falsul prenume dat cu dezinvoltură de doamna Tamenne sau doamna Joveneau, se prelungea pînă la hotarul furiei. Ele au căpătuit-o cu acest „Bertine" tot aşa cum s-ar fi decis să-şi cheme căţeluşa Nebunatica sau Negruţa.

Am fost trezit din gîndurile mele de un „Şi cunt spuneam", rostit cu un glas puţin mai tare de gura surî- zătoare a fetei.

— ...Totul a început cu René. René era nepotul

doamnei. Era singur la părinţi şi le dădea multă bătaie de cap. Familia Bossart locuia la Mezieres (unde mai slă de altfel şi acum). Sora doamnei, Marguerite, se căsătorise după ce împlinise treizeci şi cinci de ani cu Adolphe Bossart care avea vreo patruzeci şi cinci şi o situaţie bună la fabrica de ciocolată Joveneau. Ocupa la vremea aceea postul de şef de serviciu la fabricaţie sau ceva asemănător. Era prietenul intim al lui Alfred Joveneau (tipul cu camioanele, de care ţi-am vorbit ieri, îţi aduci aminte ?), care la rîndul lui era fratele directorului. Nimeni nu-1 putea suferi pe Adolphe Bossart. Funcţionarii de la fabrica de ciocolată nu-1 înghiţeau deoarece ii lua de sus şi pentru că ştiau că dacă n-ar fi fost amicul lui Alfred, n-ar fi obţinut niciodată această slujbă. Lucrătorii fugeau de el ca de ciumă. Spuneau că Bossart face pe grozavul dar nu se pricepe la nimic şi le trîntca cinci la sută amendă pentru un fleac. Pe scurt, un individ josnic. Doamna spunea mereu că nu înţelege cum s-a căsătorit Marguerite cu un asemenea tip. Fără îndoială, din cauza situaţiei ei. Trebuie recunoscut că biata Marguerite n-a prea avut pretendenţi cit a fost tînără. Nu că ar fi fost urîtă, nu, doamna mi-a arătat fotografii de-ale ei dinainte de război, într-un grup de prieteni, făcute în timpul unei excursii şi, pe legea mea, avea farmec, dar, cind doamna s-a măritat cu domnul Tamennc şi au venit să locuiască la Rocroi, Marguerite a rămas singură cu maica ei infirmă şi a trebuit s-o îngrijească ani în şir. Deci nu mai avea timp să iasă în lume, şi numai aşa poţi găsi un bărbat, nu crezi domnule Georges ?

— Nu-mi mai spune domnule Georges, Bertine, spu- nc-mi doar Georges, o îndemnai, credincios ideilor mele.

Roşi uşor şi mă privi amuzată.

— Ésti foarte drăguţ, răspunse după un timp, dar trebuie să mă obişnuiesc... am să-ţi spun pe

nume însă... peste eîtăva vreme.

— Cum vrei, am rostit, stăpînindu-mi cu greu emoţia.

Ghicindu-mi tulburarea, schimbă vorba :

— Unde eram ? Da, Marguerite. Aşadar s-a căsătorit cu căcăciosul de Adolphe. Inchipuie-ţi. Era după moartea maică-sii. începu împreună cu şeful ei de serviciu să iacă parte din lumea bună, să se vadă cu toţi grangurii din Mézières, să plece chiar la Paris. Ah ! Dar am uitat să-ţi povestesc cum l-a cunoscut pe Bossart. Vezi, mă faci să-mi pierd şirul (isteaţă prefăcătorie care să-mi dea de înţeles că nu va trece mult, că, poate, foarte curînd, îmi va spune Georges)... Ei bine, se întîlneau la nişte reuniuni parohiale, un fel de Saint-Vincent-de-Paul, căci trebuie să ştii că Bossart era un bun catolic şi se ocupa mult de săraci. Asta nu-1 împiedica să-şi ocărască lucrătorii din zori şi pînă-n seară, dor, aşa sînt oamenii, fac lucruri care se bat cap în cap, da, da, aşa sînt oamenii.

Mi-am dat seama în acea clipă că nu-mi plăcea doar chipul ei. Experienţa de viaţă pe care o avea îmi impunea şi îmi amintea că eu abia terminasem ultima clasă de liceu, că eram în vacanţă, că îmi potoleam spaimele nocturne evocîndu-i pe Lamarck şi pe Beethoven, în timp ce Bertine îşi lua toate riscurile reale, jucîndu-se de-a v-aţi ascunselea cu patrula în strada Pavilion, pe cînd mie o bătrînă văduvă îmi promitea o bicicletă ca unui copil care n-are ce face.

— Ce-ai rămas aşa pe gîiiduri ? murmură Bertine.

— Nu, nimic... chibzuiam la ce mi-ai povestit.

— Sper, cel puţin, că nu te plictisesc.

— Deloc, dimpotrivă.

— Bineînţeles, îţi faci griji din cauza mătuşii du- mi tale.

— Vai, o şi uitasem.

— Nu-i frumos ! •.. Marguerite l-a avut pe René la treizeci şi opt de ani, ceea ce înseamnă că Bossart se apropia de cincizeci la naşterea copilului. Odraslă de bă- trîni, cum se spune. L-au răsfăţat aşa de mult că nici nu-ţi vine să crezi. Mergea îmbrăcat ca un prinţişor şi l se dădeau jucării de nici nu le putea număra. Nişte părinţi ca bunicii, ce mai ! Ia aminte că nu mă-ncearcă nici o invidie, deoarece, dacă ai tot ce vrei, pînă la sfîrşit te saturi. Şi-apo't, cum zice doamna, nu înveţi sa munceşti. Asta s-a întîmplat cu bietul René. La cel mai mic semn că doreşte ceva, i se aducea tot ce dorea pe o tavă de argint. Sigur că eu nu l-am cunoscut cînd era mic, n-am vîrsta, dai- cînd am început, in 37, să lucrez cu ziua la doamna, nu s-a putut împiedica să-mi vorbească de el. Din pricina bicicletei. Mai trebuie să fie prin casă, pe undeva. Ce poveste si cu bicicleta asta ! Cînd mi-a spus-o doamna, mi-a stat mintea în loc. René venea din cînd în cînd la Rocroi cu părinţii lui şi se plictisea de moarte. Ei bine, într-o zi ca oricare alta, tatăl lui n-a găsit nimic mai bun de făcut decît să-i ia o bicicletă nou-nouţă ca să se pljmbe pe-aici. Şi asta nu-i tot. Prea- bunii lui părinţi au rugat-o pe doamna s-o ţină la ea acasă ca, de cîte ori soseşte René, s-o poată folosi. Iar el apărea din an în paşte... fără să mai pui la socoteală că mai avea una la Mézières. Dacă părinţii aveau puţină minte, i-ar fi zis să meargă pe bicicleta de la Rocroi la Mézières, aşa ar fi făcut mişcare, şi seara s-ar fi arătat mulţumit. Dar, vezi, bogaţii nu se gândesc niciodată cu socoteală. Se temeau ca domnul să nu obosească.

— Trebuie deci să recunoşti că cei cărora li se spune „domnule“ nu sînt întotdeauna simpatici.

Nu. arătă că a luat în seamă aluzia. Mă simţeam puţin ruşinat de insistenţa mea, considerîndu-mă încă o dată copilăros în ciuda lui Mallarmé şi a tot ce ştiam (mă agăţam de

cunoştinţele dobîndite ca să-mi risipesc sfiala, căutînd să recurg la gîndire, aşa cum procedasem în lupta mea nocturnă împotriva ameninţărilor absenţei)

Bertine (optai pentru Berthe) se plecă spre mine, cu gura roţunntă. suflîndu-mi în obraz. Am crezut că o să mă sărute. încremenisem, înghiţind cu greu înaintea gestului improbabil, la cîţiva centimetri de buzele ei. Dar ăsta era doar felul ei de a trece la partea tragică a întîmplării.

— ...Atunci s-a petrecut nenorocirea. Prin 34, după cite mi-a povestit doamna, René a fost dat afară din liceul din Mézières. N-am aflat niciodată multe amănunte despre povestea asta, dar s-a spus că împreună cu alt elev a furat nişte bani. Alfred Joveneau a pretins că a fost cu mult mai grav. După el, René ieşea în oraş cu profesoara lui de engleză, o fată din Provins care preda la liceu de puţină vreme şi ducea o viaţă ciudată. Dar trebuie spus că Joveneau nu şi-a dat osteneala să înveţe şi nu-i suferea nici pe profesori, nici ce-i în legătură cu şcoala. Şi-apoi mai bine şi-ar ţine gura, pentru că tot ţinutul ştie că se ţine după fete. Oricum, de cînd cu povestea lui René, el şi familia Bossart nu-şi mai vorbesc. Insă, ţi-aminteşti că Alfred l-a ajutat pe tatăl lui René să intre la fabrica de ciocolată. E lesne de priceput care au fost urmările. Adio viaţă în puf ! Dar asta încă n-a fost tot. Bietul René trebuia să-şi termine învăţătura, şi nu-1 primeau la nici un liceu după nefericita lui istorie. In cele din urmă, părinţii au reuşit să-l dea la un colegiu din Froyennes. Iată-1 deci intern la cincisprezece ani intr-un loc unde nu era de glumă. Sărmanul, cit a trebuit să sufere după ce dusese o viaţă de copil răzgîiat.

Bertinc chibzui, destinsă, cîteva clipe.

— Eu, domnule Georges (mă prefăcui nepăsător că nu dăduse curs rugăminţii mele), sînt sigură că nu făcuse nimic rău cu adevărat, dar taieă-său îl umplea de bani şi el voia să se

poarte ca unul din lumea mare, asta-i tot. Nu-i lipsea îndrăzneala şi se şi vedea bărbat în toată firea cu buzunarele pline. Poate că a poftit-o chiar în oraş pe tînăra femeie, dar numai ca să facă pe grozavul. Ea ar fi trebuit să refuze, de vreme ce-i era profesoară. In fine, ce-a fost n-o să se ştie niciodată. Ciudat şi totodată îngrozitor, părinţii lui au început să se poarte foarte aspru cu el, tocmai ei care pînă atunci îi făceau toate gusturile. După părerea mea, asta a declanşat totul. Voiau să-i dea o lecţie, dar era prea tîrziu. Tatăl, mă-nţelegi, nu-i ierta toate prostiile care-i atrăse- seră neplăceri la fabrica de ciocolată unde şi-aşa lumea nu-1 înghiţea. Cu alte cuvinte, se gîndea numai la nenorocirile lui şi nu la fiul său. Cit despre Marguerite, ce să mai vorbim, nu îndrăznise niciodată să deschidă gura şi nu putea fi în stare să ia tocmai acum situaţia în mînă. René rămase întemniţat la Froyennes ca un adevărat prizonier. Venea o dată pe lună, atîta tot, şl cînd se întorcea la Mézières nu îndrăznea să se-nfăţi- şeze tatălui său, care nu mai sfîrşea cu morala. Gîn- deşte-te, el care era cineva în vremurile bune, se simţea acum desconsiderat şi ştia că dacă îşi mai dă aere, se va găsi totdeauna unul din bunii lui amici să-i aducă discret aminte că băiatul lui s-a culcat cu tipa aia. Că aşa sa vorbea. Alfred Joveneau zicea cu un surîs viclean, tră- gînd din ţigară : „René a luat prea multe lecţii particulare cu profesoara lui de engleză".

— Pe ce chestie s-a supărat, de fapt, Joveneau cu Bossart ?

— Ah ! asta-i destul de complicat, dar uite ce cred cu. Sînt convinsă că Alfred, fustangiu cum a fost întotdeauna, o cunoscuse şi el pe tînăra femeie din Provins, şi că au ieşit chiar toţi trei împreună într-o zi la Sedan, el, René şi fata.

— E doar impresia ta ?

— Nu, ceva mai mult. Dar asta ne aduce înapoi la Rocroi... şi la Marguerite. Fără să vreau, am

auzit-o pe doamna discutînd cu sora ei, şi-atunci cred c-am priceput.

Şovăi :

— Şi pe urmă, după povestea cu liceul, Joveneau, care înainte nu călca pe-aici, venea mereu s-o vadă pe doamna, folosind tot soiul de pretexte... Mă gîndeam că vrea să aibă veşti despre René, şi, cum nu se mai întîlnea cu Bossart, încerca s-o tragă de limbă pe doamna. în treacăt fie spus, doamna nu-1 putea suferi din pricina reputaţiei lui. De altfel... în sfîrşit, asta mă priveşte.

— Ce vrei să zici ?

— Ei bine... ca să nu-ţi ascund nimic, într-o zi a venit cînd eram singură în casă şi a vrut să mă ia în braţe. Eu, după cum bine îţi dai seama, m-am împotrivit., Ne. aflam în cămară. Şi deodată se-ntoarce doamna şi trecînd de uşă mă aude protestind : „Fii serios, domnule Joveneau, lasă-mă în pace, haide, dă-mi drumul" şi aşa mai doparle. El spunea că e doar o glumă şi punea mina. Parcă o aud şi acum pe doamna, care rosteşte cu glas sever, din prag : „— Ei bine, domnule Joveneau, frumos îţi moi stă, te crezi fără-ndoială la liceul din Mézières ? Fă bine şi las-o în pace pe Bcrtine ; du-te acasă !"

Aşa s-au stricat relaţiile. Totuşi am continuat să lucrez în amîndouă casele, deoarece doamna Joveneau e o femeie tare de treabă. Nu i-am purtat pică lui Alfred şi mi se-ntîmplă chiar să glumesc uneori cu el. Nevas- tă-sa e o biată femeie copleşită de ruşine, fără să-ndră .- ncască să-i spună ceva bărbatului ei. N-are rost să mai vorbim de toate astea.

— Şi René ?

Bertine se uită la ceas fără să-mi răspundă. Era 10 şi 20. Spuse duoă o clipă de tăcere :

— E într-adevăr îngrijorător, trebuie să facem ceva. Apoi urmă cu sfială : — ...Georges (fiindcă vrei să-ţi zic pe numele mic), doamna ţi-e mătuşă. Atunci cum de n-ai auzit pînă acum de povestea

cu René ?

— Trebuie să ştii, Bertine, că nu sînt nepotul doamnei Tamenne. Părinţii mei i-au spus tuşă Joséphine, asta-i tot ; şi n-au rostit niciodată faţă de mine numele lui René.

Scoase un suspin.

— Mai bine.

— Şi medalionul ?

— Trebuie mai întîi să ne ocupăm de doamna.

Grădina domnului Lebarq

Pusa în încurcătură între nepotul adevărat şi cel fals, la înghesuială, Bertine îmi spusese, în sfîrşit, pe nume. Era mai mult decît o dovadă de prietenie. Devenisem prieteni de cînd cu venirea ei în plină noapte. Acum încheiasem un pact şi aveam să pornim împreună în căutarea dispărutei. Mai rămînea să descopăr dacă noua mea amică se chema Berthc sau Hubertine, pentru a o descotorosi

de prenumele ei de slujnicuţă. In pofida peripeţiilor din ultimele douăzeci şi patru de ore, acest început de vacanţă întrecea orice speranţă. Ceea ce ştiam i-o datoram Bertinei, numai ei. In sine, perspectiva de a pleca în cercetare pentru a o regăsi pe văduva fugară nu mă îneînta la culme, cu toată gravitatea aparentă a situaţiei. Dar ideea că voi încerca s-o regăsesc alături de Bertine trezea în mine bucuria dulce resimţită de tinerii da optsprezece ani cînd se află singuri în faţa necunoscutului cu o fată pe care de-abia au întîlnit-o. Făcusem de curînd experienţa solitudinii, cu Berline începea un fel de aventură. îmi închipuiam o expediţie plină de greutăţi, în cursul căreia voi putea face, la rîndul meu, dovadă de curaj si de hotărîre. Uitasem de nemţi şi de toate interdicţiile. După ce-şi terminase povestirea, Bertine dăduse o raită prin casă şi plecase s-o pună la curent pe doamna Jovencau cu cele petrecute în ajun si să-i ceară o după-amiază liberă. La întoarcerea ei trebuia să ne hotărîm ce linie de conduită să adoptăm ca să descoperim unde se ascunde doamna Tamcnne. Fata se înapoie pe la 11 şi pregăti masa. Doamna Jovencau se arătase foarte neliniştită, dar era vădit că nu dorea să intervină. Se mulţumise să-i spună Bertinei cu îi dă o zi liberă şi o sfătuise să anunţe poliţia.

Bertine nu era de această părere.

— S-a întîmplat, desigur, ceva grav, dar ne putem descurca şi singuri. Dacă n-o găsim astă-seară, avem tot timpul să mergem la poliţie.

— Ar fi totuşi mai prudent să semnalăm acum dispariţia ei. Ar mări şansele de a afla unde este.

;— Ba dimpotrivă. Gîndeşte-te, Georges. Ai sosit ieri şi n-o să le putem tăinui'faptul că la mai puţin de două pro după aceea a dat bir cu fugiţii. Fără îndoială că o (să socotească acest lucru drept o ciudăţenie.

— Ce legătură are una cu alta ?

— Nu-ţi dai scama? Politia va bănui numaideclt că v-ati certat şi că a plecat din cauza dumitale... O să te chinuie cu o droaie de întrebări. Nu uita că, deşi nu mai există frontieră şi ai venit în mod legal, eşti totuşi în străinătate. E de ajuns un fleac ca nemţii să se amestece, şi atunci...

Adăugă în şoaptă :

— Cînd vei afla urmarea poveştii lui René, vei înţelege că a şters-o într-adevăr din pricina ta.

— Medalionul ?

— Medalionul, fără doar şi poate.

Nu ştiam ce să-i răspund. Tot ce pricepeam din vorbele ei era că, înainte de toate, voia să mă ferească de primejdie. Simţeam o tainică bucurie, dar începeam să-mi dau seama că lucrurile luau o întorsătură serioasă şi că trebuie să fiu mai practic. Visele mele de expediţie eroică se spulberau. Am fost de acord cu propunerea ei. înghi- ţeam cu noduri. Bertine, în schimb, tot vorbind, mîncă mult şi cu poftă. Cînd termină masa, declară :

— Foarte bine. Acum cred că cel mai bun lucru care ne rămîne de făcut este să ne ducem la domnul Lebarq.

— Cine e domnul Lebarq ?

— Un prieten al răposatului bărbat al doamnei. Un sfetnic bun.

Lebarq locuia într-o vilă izolată pe drumul spre Sé- vigny-la-Forêt. Gustam farmecul puţin neliniştitor de a pătrunde în grădină pe o alee lungă, mărginită de conifere în formă de căpăţîni de zahăr, care nu lăsau să se vadă de departe casa. Pe curba suitoare a drumului, între siluetele brazilor de un verde-închis, am luat-o pe Bertine de mînă, prefăcîndu-mă că o ajut să meargă pe pietriş. Ea îşi împleti degetele într-ale mele şi, fără să-şi piardă din seriozitate, se apucă să fredoneze, mărind pasul. Cînd faţada se ivi din întuneric, prelungi murmurul si psalmodie

neîntorcînd capul spre mine : „obloane trase, nu-i acasă, obloane trase, nu-i acasă, obloane trase...“ Cîntecul era îngînat ca o chemare discretă menită să confirme că numai noi doi ne aflam în acest loc pustiu, dar şi săpa între noi o depărtare pe care absenţa lui Le- ba rq mă îndemna să nu încerc s-o risipesc, o zonă în :e- nuşată şi deşartă unde Bertine umbla singură, preocupată de ce va zice bunul sfetnic dacă are să se-napoieze, indiferentă la mina mea care o strîngea puţin mai tare pa a ei. Se desprinse brusc şi o luă la fugă spre vilă. Mai întoarse o dată capul înainte de a dispărea pe după dafinii care mărgineau grădina de zarzavat.

— Aşteaptă-mă aici, vin numaidecît.

Vila data de la începutul anilor douăzeci : paiantă de cărămizi de un roşu-viu,- lemnărie albă care. ieşind în afară, încadra în semicercuri ferestrele mici de la etajul doi, ornamente florale false în formă de piramide netede, mici rozase metalice punctînd capătul zidurilor. Mi-au plăcut întotdeauna asemenea case cu lucrături şi ciubuce, adesea pitite in grădini vaste şi bine întreţinute dar avînd, în ciuda lipsei de îngrijire, o înfăţişare impunătoare. Văzusem şi alte case asemănătoare care, deşi năpădite de buruieni, cu zugrăveala scorojită şi arcele ruginite ale chioşcurilor cu verdeaţă, păstrau amintirea desăvârşirii lor dinainte şi rivalizau în seninătate cu locuinţa lui Lebarq. Astfel de case, prin echilibrul lor aparte, erau neîndoielnic ultimele care să fi asimilat, fără prea multă lipsă de gust, suprafeţele şi podoabele castelelor şi fostelor domenii nobiliare. Ele rămîn pentru mine locuri privilegiate, adevărate refugii ale timpului care ţin prizonieră, între zidurile lor, o epocă anume a însoritei fericiri. Cu aceste caracteristici, vila lui Lebarq părea să se sustragă constrîngerilor ocupaţiei. Fără să ştie, Bertine mă dusese în cursul primei plimbări spre unul din acele

ţinuturi necunoscute unde vacanţa mea îşi pierdea răsunetul puţin scandalos al gratuităţii în viitoarea îndatoririlor obşteşti şi primejdiilor invaziei duşmane. Doamna Tamenne şi medalionul, motivele care mă aduseseră în grădina lui Lebarq se estompau în acest ostrov de necucerit. Aici începea cu adevărat aventura cu călăuza mea. Doream ca nici Lebarq să nu poată fi găsit şi ca farmecul să sc prelungească, izolîndu-mă eu Bertine în vilă după tulburătoarea singurătate în doi din strada Bourgogne. Visul meu paradoxal mi-o înfăţişa în acelaşi timp ca pe un soi de sfidare a speranţelor noastre, pe mătuşa mea ascunsă în spatele acestor ziduri, tremurînd să nu fie des- cʳpe ită în adăpostul în care se retrăsese.

Bertine reapăru din stînga, dinspre merişori, dînd deoparte cu mîna perdeaua deasă de viţă sălbatecă ce-i cădea pe obraz. Un bărbat în vîrstă ieşi şi el din frunziş. Părul alb creţ şi mustaţa groasă care-i acoperea aproape gura îi dădeau un aer blajin dar totodată energic, hotărît. Omul mergea mormăind cuvinte repezite, cu faţa încruntată, strîmbată de ticuri care dovedeau dezaprobarea.

— El e Georgcs, zise Bertine. prezentîndu-mă.

— Ah ! Dumneata eşti studentul belgian, făcu Lc- barq, îmi pare bine de cunoştinţă, tinere.

Îmi strînse cu putere mîna în palma lui mare şi bătucită.

— Scuză-mă, nu sînt prea curat, lucram în grădină.

Adăugă :

— Ce-aud, hm, se pare că doamna Tamenne a luat-o de ieri la sănătoasa ? Ei, prietene, continuă el, privin- du-mă ţintă, n-ai început-o prea bine, nu ?

— Mi se pare cel puţin ciudat.

— Da, aş spune chiar că întrece orice închipuire. E de necrezut, mai ales că nemţii nu

glumesc cu ora de stingere. în sfîrşit, nădăjduiesc că este la cineva, n-o prea văd alergînd prin munţi la vîrsta ei. Ş-apoi o cunosc. Povestea asta nu-i seamănă deloc !...

Se scarpină în cap suspinînd.

— Stai să vedem... Unde naiba ar fi putut să se vîre ? Oricum, prietena noastră Alberte (aşadar n-o chema nici Berthe, nici Hubertine ; m-am ferit s-o privesc) a făcut bine că n-a anunţat poliţia.

Ne puse amîndorura cîte un braţ pe umeri adunîn- du-ne, ocrotitor şi consternat, lingă mireasma de iarbă a hainei lui de pînză.

— Uite, copii, rosti căutîndu-şi cuvintele, voi veţi rămîne aici şi eu mă duc să văd ce se poate face. Staţi în grădină sau mai bine în sufragerie, Alberte o să deschidă obloanele. Cred c-am să-l caut pe Joveneau şi-am să-l rog să telefoneze de la el de la birou unor familii pe la care doamna Tamenne trece din cînd în cînd. Eu n-am telefon. Dacă nu aflăm nimic, îi voi spune lui Joveneau să dea împreună eu mine o raită prin împrejurimi cu camionul. Nu se ştie niciodată, poate i-a venit rău sau s-a rătăcit.

îşi scoase ceasul din buzunar.

— E două fără zece. Bun. Am tocmai bine timp să alerg pînă la Alfred dacă vreau să-l mai găse'sc acasă.

înainte de a pătrunde în penumbra brazilor, mai întoarse o dată capul şi zise :

'— Dacă vă plictisiţi, faceţi o plimbare pînă la Vechile Forje sau la monument, dar nu vă înapoiaţi prea tîrziu şi... fiţi cuminţi, de, încheie făcîndu-ne cu ochiul.

Bertine lăsă capul în jos şi roşi toată- Se îndepărtă de mine cu cîţiva paşi împiedicîndu-se cu vîrful pantofului de pietriş.

— O, la, la, la, făcu fără să se întoarcă spre Lebarq, care pornise grăbit.

Eram primul semn de pudoare adolescentă pe care il vedeam la ea. Ar fi putut să apară în momente mai critice, cînd îmi istorisise scena din cămară cu Alfred *Jo~* veneau, de pildă. Noaptea, în odaie, avea poate obrajii în flăcări, dar întunericul o ascundea privirii mele. Cît despre vorbele lui Lebarq, erau o glumă obişnuită, o remarcă rituală în faţa unor tineri care rămîn singuri, remarcă ce exprimă pur şi simplu regretul bătrînilor că vîrsta dragostei a trecut şi cu ea împrejurările şi prilejurile prielnice. Bănuiam că reacţia violentă a fetei nu era străină de grădina aflată într-un loc singuratic, de vila pustie unde proprietarul însuşi credea că ne vom

cuibări în spatele obloanelor trase, ca şi cum enclava grădinii ne expunea totuşi prea mult uncr ochi indiscreţi.

U

Berline (devenită Alberte cu cîteva clipe mai înainte), ferindu-sc de întrebările mele ce decurgeau firesc din acel *Georges* pe care i-1 smulsesem), roşise brusc deoarece refuza încântarea în faţa visului preschimbat în realitate şi se temea să i se-mplinească dorinţa nemărturisită a cîntecului care scanda „obloane trase, nu-i acasă“.,.

Se-ndepărtase puţin înspre grădina de zarzavat şi sta cu spatele spre mine, prcfăcîndu-se că prinde un flu- turaş care zbura din floare în floare printre cafeluţe. Eram sigur că în clipa asta mi-era recunoscătoare că i-am dat timpul să-şi revină. îşi luă ochii de la gîză şi întoarse capul auzindu-mi paşii pe pietriş. îmi zîmbi. Orice urmă de emoţie pierise de pe chipul ei.

— Vrei să mergem să vedem lacul de la Vechile Forje ? E frumos. O să ne mai schimbe gîndurile.

— Vreau, dar mă întreb dacă e lucrul, cel mai nime- \ rit. Poate că domnul Lebarq se înapoiază mai ourînd decît a prevăzut şi că a aflat ceva.

— Adevărat, cred că ai dreptate. Mai bine aşteptăm. Şi-apoi, nici n-ar fi cuviincios să ne ducem să hoinărim în timp ce el se osteneşte s-o găsească pe doamna.

•— Domnul Lebarq e intr-adevăr foarte simpatic, şi serviabil pe deasupra.

— Poţi ~s-o zici cu toată încrederea. Cinci i-am povestit în cîteva cuvinte ce s-a întîmplat, după ce-am dat de el în fundul grădinii, n-a

şovăit nici o clipă Nu, e intr-adevăr un om cumsecade, nimic de spus. Cînd mă gîndesc la doamna Joveneau, cu aerul ei încurcat şi rostind mereu „Da, dar... Da, dar...“

Adăugă !

— Pînă atunci, noi doi n-avem nimic de făcut.

Apoi, înveselindu-se deodată 1

— Asta înseamnă vacanţă !

— Fără îndoială.

Nu mai aveam o conştiinţă încărcată dc şcolar rămas fără ocupaţie, în plin război, în faţa unor oameni care nu-şi puteau îngădui timpul meu liber- Am confirmat glumind numai pe jumătate ►

— De altfel, în pofida grijilor pe care mi le prici- nuicşte mătuşa, socot că vacanţa a început foarte bine, spre deosebire de ce spunea demnul Lebarq. Mătuşa a întins-o, e limpede, dar dumneata eşti aici, şi asta mi-ajunge.

— Dar, Georgcs...

încerca, cu oarecare îndărătnicie, să nu aibă glasul sugrumat.

— Da, Bertine, ăsta-i adevărul. Uite, o să te scandalizez : sînt clipe cînd doresc aproape ca mătuşa mea să nu se mai întoarcă, numai ca să putem rămîne singuri, noi doi. E cam tare, ştiu, dar de ce să nu-ţi fac mărturisirea asta ? La urma urmei...

Bertine, cu respiraţia tăiată, obiectă de formă :

— Dar eu ... în sfîrşit, biata doamnă ...

— Fireşte, c

sufletul să se înapoieze şi- totul să intre în normal, e de la sine înţeles şi ştiu că mă crezi. Ceea ce nu mă împiedică însă să-ţi încredinţez ce-i în străfundul gîndurilcr mele în privinţa dumitale şi îţi repet că, dacă am putea petrece vacanţa împreună, ei bine..-

Bertine mă privea ţintă. I-am atins braţul :

— Sper că nu te-ai supărat...

— Nu, nu, eşti tare drăguţ că-mi spui toate astea, Georges, dar...

— Dar ce ?

— Dar, oricum, mi-e frică.

— Frică de ce ?

— De tot... ce ar putea să se întîmple. Hai, nu te face că nu pricepi.

— Recunosc că nu ştiu.

— Ah, nu-ţi dai scama ! Ei bine. am să -ti deschid cu ochii.

Tonul era prietenos, însă avea în el şi ceva amenințător. îmi cuprinse cu violenţă tîmplele în mîini şi clă* tinînd din cap în dreapta şi în stînga, cu nasul aproape de al meu, mîngîindu-mi buzele cu suflarea ei, rosti răspicat :

— Mi-e frică, Gcorges, de vacanţa pe care o vom petrece, poate, împreună, fără să vrem, deoarece doamnei, sînt sigură/ i s-a întîmplat c nenorocire şi bunul domn Lebarq n-o s-o găsească. Şi-atunci, Georges, aici sau in strada Bourgognc, vom fi singuri precum doreşti şi... aşa cum doresc şi eu (ultimele cuvinte se pierdură intr-un început de suspin), iar după cele ce mi-ai spus ştiu că ai să-mi ceri lucruri pe care n-am să am puterea să ţi le refuz pentru că eşti aşa de drăguţ, da, prea drăguţ...

— Nu sînt Alfred Joveneau, n-ai teamă, am murmurat.

— Vai de mine ! Nu m-am gîndit nici o clipă să te asemuiesc cu ticălosul ăla !

Nasul i se freca uşor de al meu, mişcarea devenind din ce în ce mai încetinită şi ducînd spre un joc al buzelor-

— Nu aici, şopti Bertinc.

Am tras-o spre încăperea cu obloanele trase, luînd-o pe c scară care ajungea la o terasă îngustă. Ne-am privit tăcuţi, în semiîntuneric. Dîre oblice de lumină căDeau pe canelurile scaunelor şi se lăţeau pe o comodă greoaie şi burtoasă.

— Dar aici ? am întrebat-o-

Buzcle ci aveau un gust de zmeură. Mă reţineau în grădina pe care abia o părăsisem pentru a ne face nevăzuţi şi unde ronţăise bace

pentru a-şi stăpîni tulburarea, după gluma lui Lebarq. Mă săruta cu ochii închişi, deschizîndu-i pentru o clipă, neliniştiţi, de fiecare dată cînd vîntul făcea să scîrţîie obloanele.

— De ce mi-ai ascuns că te cheamă Alberte ?

— Fiindcă-i un nume ridicol.

Ne sărutam fără încetare, strîns înlănţuiţi. Un cîinc lătră în grădina învecinată. O voce de femeie mînioasă se auzi în liniştea care domnea : „Nu, ţi-am spus, nu pe peluză". Frunzişuri apropiate foşniră, obloanele scîrţîiră mai prelung. Ne-am întors în grădină fără un cuvînt, înfioraţi.

— Are să plouă, şopti Bertine.

— Să mergem în casă, aş vrea să-mi povesteşti ce e cu medalionul.

Un nor tivit cu vineţiu întunecă treptat soarele, me- rişorii biciuiau pietrele netede ale terasei. Era patru şi jumătate şi Lebarq tot nu se-napoiase.

Vacanţe par alele

— ...René se chinuia deci la Froyennes, părăsit de părinţi. Cred că Marguerite suferea teribil pentru fiul ei, dar niciodată nu i-ar fi trecut prin gînd să se împotrivească lui Adolphe. Cam în felul doamnei Joveneau care ştie precis că Alfred se ţine după fete, dar se teme prea mult de el ca să-l ia la întrebări. Doamna, de prisos să-ţi mai spun, îşi făcea sînge rău din cauza lui René. Ce vrei, era singurul ei nepot (în afară de tine, dar acum ştiu care-i situaţia). îl văzuse crescînd sub ochii ei, se pare că era un puşti fermecător. De aceea, la gîndul că sta închis, departe, într-un internat, sărmanei femei i se umpleau ochii de lacrimi. Am spus că părinţii au fost foarte aspri cu René din cauza pretinsei lui legături cu

profesoara din Provins, dar cînd am zis părinţii, m-am gîndit bineînţeles la Adolphe. Marguerite n-avea pretenţiile soţului ei, şi-apoi, cum era de părere dcamna, o mamă nu-şi părăseşte copilul niciodată şi dacă e s-aleagă între tată şi copil, ţine partea acestuia din urmă- (Doamna poate că exagerează puţin deoarece n-a avut copii, dar cred că de cele mai multe ori aşa se petrec lucrurile). Cu alte cuvinte, dacă n-ar fi depins decît de Marguerite, lui René i s-ar fi iertat totul şi n-ar fi fost trimis la internat.

Cu timpul, în ciuda caracterului ei slab, Marguerite se pare că se certa din ce în ce mai des cu bărbatul din. cauza lui René. Am auzit chiar că au fost cîteva scandaluri de pomină. Oricum, Marguerite venea tot mai des la sora ei mai mare după ce, de cînd se căsătorise, nu mai pusese piciorul la Rccroi- în 1937, cînd am intrat în serviciu la doamna, Marguerite se înfiinţa în fiecare vineri, şi René o însoţea o dată pe lună, ceea ce însemna că nu se mai întorcea la Mézières şi nu-1 mai vedea pe taică-său. Această împrejurare avea să aibă urmări foarte grave. Marguerite vorbea cu doamna ore în şir despre René mai cu seamă şt despre situaţia familiei Bossart, dar şi despre multe altele. Fără să trag cu urechea, auzeam aproape tot ce-şi povesteau. De altfel, doamna n-a făcut nici o taină despre istoria asta nenorocită, mi-a încredinţat-o, dimpotrivă, de la bun început şi se-nţelege lesne de ce. Avea nevoie de cineva căruia să-i mărturisească necazurile şi ştia că nu-mi place să duc vorba de colo-colo. Doamna, trebuie să recunosc, m-a tratat totdeauna cu cea mai mare bunăvoinţă. Mi-a zis chiar într-o zi : „Berline, tu eşti fiica pe ere n-am avut-o". M-a mişcat, zău aşa. Biata doamnă...

— Aşadar l-ai cunoscut bine pe René ?

— Da, foarte bine. Ajung şi acolo..- de ce mă

priveşti aşa ?

— Fiindcă nu mă pot împiedica să gîndesc că n-a trecut decît c oră...

Se ridică şi-mi dădu buzele dulce şi prelung- Am tras-o încetişor pe genunchii mei în timp ce o sărutam şi i-am cuprins sînii în căuşul palmelor.

— Georges, dragul meu Georges, şopti nervoasă, lasă-mă, e primejdios.

Mi-am retras mîinile, eu însumi puţin alarmat de libertăţile pe care mi le-ngăduiam cu ea atît de repede. Bertine mă privea cu o duioşie nu lipsită de condescendenţă, ca şi cind ar fi vrut să mă facă să înţeleg că experienţa ei în dragoste, mai profundă, mai dureroasă decît a mea, îi dicta să mă deprindă în acest domeniu cu o înţelepciune străină mie.

Nu era prima lecţie de cumpătare pe care mi-o dădea Bertine. Mcdestă, fără o *educaţie* îngrijită după normele admise, îmi revela încă o dată prăpastia între cunoaştere şi experienţă- îmi dădeam seama că nu ştiam nimic despre dragoste decît prin intermediul scriitorilor, din şirul paginilor citite şi răscitite ale lui Balzac, Flaubert sau Mauriac ; şi nu sărutările furate, rareori, pe buzele strînse a două sau trei adolescente m-au putut învăţa fiorul pasiunii. Acea cutremurare a întregii fiinţe, cum o descria, osîndind-o, cartea de religie la capitolul despre logodnă, Bertine mi-o dăduse în sufrageria întunecoasă, dozînd dulceaţa şi violenţa cu atîta firesc, îneît sentimentul înfricoşător al păcatului dispăruse cu totul. Eram deci gata să primesc cu aceeaşi naturaleţe micile ei dojeni care încercau să preschimbe pe camaradul din ajun într-un îndrăgostit ascultător.

In plus, Bertine era prima fată cu adevărat frumoasă — prima femeie care părea gata să mi se dea, şi perfecţiunea ei trupească mă făcea să

simt o plenitudine capabilă, paradoxal, să înfrîneze forţele dorinţei-

— René a început să vină regulat la Rocroi într-un moment cînd se putea crede că lucrurile se ver aranja. Marguerite şi doamna îi deplîngeau mai puţin soarta, ba chiar se-ntîmpla să-şi povestească istorii vesele care le stîrneau hohote de rîs. Doamna mă chema uneori în salon ; îmi amintesc că striga : „Bertine, Bertine, vino s-o asculţi pe-asta, e de tot hazul". Luaseră obiceiul să meargă după prînz la plimbare ; se-ntorceau obosite dar veioase. René le însoţea cîteodată, însă, cum nu umblau prea repede, le lăsa să plece înainte şi apoi le ajungea din urmă cu bicicleta (faimoasa bicicletă din vremurile bune) Totuşi prefera să hoinărească singur ore întregi prin împrejurimi Pedala pînă la Revin prin Valea Mizeriei, la Bourg-Fidèle, la Mazures, la Maubert-Fontaine, cam peste tot. René îmi plăcea. Era bine clădit, sportiv, dar nu prea avea pe vinoncoace. Mi se adresa rareori şi, cînd îmi vorbea, avea un glas stînjenit, aproape bănuitor. Cred că după tot ce i se spusese, cînd cu povestea cu profesoara de engleză, se temea să rămînă singur cu o fată. Bănuia că, mai mult ca sigur, ştiam de aventura lui, în sfîrşit nu-mi dau bine seama ce avea. Totuşi, într-unul sau două rînduri, am stat deschis de vorbă Prima oară a fost într-o sîmbătă cînd făceam curăţenie mare. Doamna şi sora ei lustruiau vasele de aramă şi eu ceruiam dulapul mare de rufe. Venise să mă ajute să trag mobila de lîngă perete şi tot împingînd căzusem amîndoi pe jos. Ne-am prăpădit de rîs- După aceea m-a privit gînditor şi a spus :

— îmi place să viu la Rocroi, ai norcc...

A plecat fără să mai rostească altceva. L-am văzut cîteva minute mai tîrziu în curte, de la fereastra spălătoriei. îşi potrivea lanţul de la bicicletă, ffuierînd. Mi-am zis : „Uite, pare şi el

mulţumit odată“. îţi mărturisesc că am plins puţin la gîndul că a doua zi va trebui să se-ntoarcă în închisoarea lui de la Froyennes. Rocroi şi bicicleta asta erau tot ce-i rămăsese, după ce avusese mai mult decît visa. Chibzuiam : ar trebui să stea aici cu mătuşa lui, departe de toţi oamenii ăia care-i otrăvesc viaţa. în anul acela şi-a petrecut la noi vacanţa de iarnă. Maică-sa reuşise să-l convingă să se-ntoarcă in ajunul sărbătorilor la Mézières, făgăduindu-i pe urmă o lungă şedere la Rocroi. A sosit deci în seara de 26 şi am băgat numaidecît de seamă că s-a întîmplat ceva. Părea nefericit şi mai tăcut ca orieînd. în ziua de Anul nou i s-a mai descreţit puţin fruntea, au fost chiar momente cînd i-a făcut pe toţi să rîdă. Doamna mă poftise împreună cu mătuşa mea (care e foarte simpatică, dar pe cit de veselă pe atît de egoistă). Jucam mim şi René se distra de minune mimînd cu mine cuvintele cele mai caraghioase. Dar veselia lui nu ţinu multă vre-

’ Joc care constă in a mima diverse propoziţii şi expresii pînă sînt ghicite.

me. Făcea pe clovnul şi peste cinci minute se aşeza intr-un fotoliu şi privea drept înainte, nemişcat ca şi cum n-ar mai fi văzut pe nimeni în jur. Se gîndea fără îndoială la Froyennes, la sfîrşitul vacanţei care se apropia.

în ajunul plecării, doamna mă cheamă şi-mi zice i

— Bcrtine, trebuie să-ţi vorbesc. Mă duc după ea în dormitor şi deodată începe să plîngă. îi spun „Vai, doamnă, ce ş-a întîmplat ?“ — „Nimic, răspunde ster- gîndu-şi ochii cu batista, nimic. Bertine, nu mă frămînt din pricina mea. Rene s-a dus la Genart să-şi dea bicicleta la reparat şi profit de prilej ca să-ţi .vcrbesc fără să risc să m-auudă. Închipuieşte-ţi că după prînz, sporovă- ind cu Rene despre vacanţă şi sărbători, îl întreb dacă a petrecut bine şi dacă o să-şi poarte

vitejeşte, mai departe, jugul. Ştii doar ce înseamnă pentru el viaţa de colegiu.-. îmi răspunde că n-a trăit niciodată zece zile aşa de frumoase, că îmi mulţumeşte, că o fericit că te-a revăzut (ai asupra lui o influenţă foarte bună, fetiţo) şi că n-are decît o singură dorinţă, să, vină înapoi cît mai curînd cu putinţă. Apoi a adăugat : „N-a fcst decît un singur nor, faptul că a trebuit să mă duc în ajunul sărbătorilor la Mezicres, ceea ce m-a demoralizat cu totul. Mi-am dat seama că părinţii mei nu se mai înţeleg. Uar nu ăsta-i lucrul cel mai grav. Tata s-a arătat foarte drăguţ şi a încercat într-adevăr să se împace cu mine. Am încercat şi eu, mai ales că, în fond, în adîneul sufletului, l-am iubit dintotdcauna. Dar în ciuda tuturor strădaniilor, mătuşă, am rămas de gheaţă, şi asta m-a îngrozit. A trebuit să mă înclin în faţa evidenţei : tata mi-a fost cel mai bun prieten, pe urmă, după povestea cu liceul, a devenit cel mai încrîncenaf duşman al meu, şi acum pur şi simplu, pentru mine, nu mai există. Asta mă chinuieşte, mă macină şi mă va face să nu mai fiu fericit nicăieri, decît doar aici, la Rocroi, cu tine şi Bcrtine. Aşadar, mătuşă, trebuie să mă ţii la tine, a încheiat. Dacă refuzi, am să plec de la Froyennes cu prima ocazie şi nu ştiu unde mă voi duce.“

Iţi dai scama în cc stare era doamna. Am liniştit-o puţin şi i-am spus că dacă mă lasă am să-i vorbesc eu lui René. „Da, da, a zis, vorbeşte-i, vei reuşi poate să-i schimbi gîndurile, ţine foarte mult la tine“. Situaţia era destul de delicată. Era mai în vîrstă decît mine şi, la urma urmei, putea să-mi spună să mă întorc la bucătăria mea, să nu mă bag unde nu-mi fierbe oala, chiar dacă mătuşa lui avea altă părere. Sub pretextul unor gulere pe care aveam să le calc, am pomenit de plecarea lui, de îngrijorarea doamnei şi. .. de tot

restul. S-a purtat neaşteptat de bine şi, pînă Ia urmă, s-a hotărît să plece. Doamna nu mai ştia ce să facă de bucurie. îi spunea, ca să-l încurajeze, că în septembrie va intra în ultima clasă şi atunci nu va mai avea decît un singur an pînă la bacalaureat, şi, după ce-1 va trece, va fi liher şi va putea să vină la Rocroi cînd o să aibă chef. René dădea din cap, cu gîndul în altă parte. Vedeam eu că se prefăcea că încuviinţează, dar că prima lui idee nu-i ieşise din cap. Cînd, din tren, a fluturat mina uşor, în chip de rămas bun, am simţit că mă cuprinde frica. Şi nu m-am înşelat. Vreo lună mai tîrziu, în timp ce terminam de spălat vasele, după prînz, aud sunînd la uşă : ,,E fără îndoială doamna Baillct care-mi aduce romanul foileton, zice doamna, dcschide-i, te rog". Nu era doamna Baillct. Era un agent de poliţie de la comisariat care voia 6ă-i vorbească doamnei. Auzind, doamna a venit termurînd : „Ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ?" şoptea galbenă la faţă. Agentul o lămureşte că a telefonat cumnatul ei, din Mézières. Directorul l-a anunţat că René dispăruse cu o zi înainte. Cum nu se afla la Mézières, domnul Bossart întreba dacă n-a venit la Rocroi. „Doamne, Dumnezeule, se jeluia doamna, deci asta era cu adevărat în mintea lui, n-a vrut doar să mă şantajeze un pic ca să mă facă să cedez, să-i îndeplinesc rugămintea, a plecat, a plecat..." Şi tremura aşa de tare îneît a trebuit ca agentul şi cu mine s-o ajutăm să ajungă piuă în bucătărie. Era iarnă şi în vestibul era frig ca afară. N-a încetat să plîngă ziua întreagă.

— Bertine, îmi spunea luîndu-mi mîinile în ale ci, unde o fi la ora asta, unde poate să fie, pe gerul ăsta să nu i se întîmple o nenorocire.

Intr-adevăr se lăsase un ger de crăpau pietrele şi străzile din Rocroi erau pustii. Doamna îşi găsea alinare la gîndul că René va sosi cu siguranţă, că doar spusese limpede că nu putea fi fericit decît aici cu ea şi cu mine.

Bertine ridică braţul, cu privirea pierdută în depărtare.

— Cînd mă gîndesc, mă-nfior, rosti ea. S-a ştiut mai tîrziu de la Genart că în dimineaţa acelei zile René venise să-i ceară bicicleta, că-i plătise reparaţia şi cu plecase. Meşterul găsise că e foarte firesc, îl cunoştea pe nepotul doamnei şi, cum se apropia carnavalul, credea că René s-a întors aici, o zi-două, la Rocroi. Bicicleta a fost descoperită peste o săptămînă în pădurea Harcy, lîngă lacul Vechilor Forje. René în schimb n-a mai apărut. Poliţia a crezut de la început că s-a sinucis.. Au cercetat pădurea, au dragat toate iazurile din împrejurimi, şi sînt destule. Degeaba. Dă-ţi seama, lacul Vechilor Forje are numai el singur mai mult de cinci kilometri. Iazul de la Bérulle şi celelalte sînt mult mai mici, dar nici acolo nu s-a găsit nimic. Nimic. Şi-apoi, oare a vrut cu adevărat. . .

Lebarq se ivi pe terasă. Intră în sufragerie, scuturîn- du-şi îndelung praful de pe haine. Se prăbuşi pe un scaun şi lăsă capul în piept.

— Am fost aproape pretutindeni, zise, în oraş şi prin împrejurimi, am mers cel puţin douăzeci de kilometri cu Joveneau. Nici urmă de ea.

Aceste cuvinte răsunară la fel cu ultimele din povestirea Berlinei.

Ducele de Enghien vorbeşte

Portretul ducelui de Enghien care se află la muzeul din Chantilly nu ne înfăţişează un războinic. Ciudatul chip de pasăre de pradă şi ochii arzători, sălbatici, a căror privire stînjenea, cum afirmă biograful său, are o stranie fineţe feminină, destul de puţin potrivită cu imaginea pe care ţi-o făureşti despre acest om de temut care i-a învins pe contele de Fontaine şi pe ducele de Albuquerque înaintea localităţii Roeroi în 1643. Enghien n-avea decît douăzeci şi doi de ani în ziua faimoasei bătălii şi poate tinereţea chipului ajunge pentru a explica blîndeţea fermă care defineşte mai bine, în ochii noştri, fascinaţia femeii decît holărîrea de nezdruncinat a gladiatorului.

Privind portretul prinţului din cartea de istorie, m-a izbit de asemenea frumuseţea mîinilor lungi şi rasate, mai curînd menite să mîngîie decît să dea lovituri ucigaşe.

Oricît de bizar poate să pară, trăsăturile prinţului aduceau cu ale Berlinei. La fel blîndeţea naturală răzbă- tea de sub masca unui om cu o soartă violentă; la ea o energie de nestăvilit se simţea, deşi chipul cu linii suave dădea, la prima vedere, doar impresia de cea mai dăruită tandreţe. Această apropiere se impunea şi mai mult la pagina unde era reprezentat bustul prinţului executat de Coysevox şi expus la Luvru. Buclele lungi care-i căzeau pe umeri şi buzele întrebătoare îl transformau în fată pe războinicul

legendar cu o ciudăţenie şi mai îngrijorătoare.

Răsfoiam distrat cartea de istorie în odaia din strada Bourgogne. Mă întorsesem aici după infructuoasa expediţie a lui Lebarq. Bertine se dusese în strada Petits Fcrts după ce îmi făgăduise că se va înapoia seara. A venit la ora fixată. Aflai cu consternare că nu ră- mînea dccît o jumătate de ceas. Trebuia să meargă la doamna Joveneau şl să încerce să recupereze o parte din timpul pierdut în cursul după-amiezii, apoi avea să stea la ea acasă, neputînd să se deplaseze după stingere. A fost o jumătate de ceas de îmbrăţişări şi mal răscolitoare decît cele care ne înlănţuiseră în întuneric in vila lui Lebarq. Se folosise de trecerea pe-acasă pentru a-şi schimba veşmintele şi purta acum o bluză pe care m-a lăsat s-o , deschei fără să se împotrivească. Murmura : „E tare primejdios“, ca şi în locuinţa lui Lebarq, dar ceda fără să protesteze, încercând chiar, cu stingăcie, să-mi dezlege cravata în timp ce-o sărutam.

— Trebuie să plec, rosti desprinzîndu-se pe neaşteptate. Şi adăugă :

— Putem merge împreună, deoarece domnul Lebarq te aşteaptă la cină.

Uitasem, cu desăvârşire de invitaţia lui Lebarq.

— Vino la noapte, o rugai.

— Nu pot, Georges, zău, nu pot.

— De ce ?

îmi aruncă o privire piezişă şi spuse, înnodîndu-şi şiretul bluzei :

— Ştii foarte bine. Dacă vin la noapte, o să facem dragoste, nu vom putea altfel.

Am luat-o de departe :

— Tot nu mi-ai povestit ce-i cu medalionul.

A pufnit în rîs de argumentul meu mincinos.

— E adevărat, dar poţi s-aştepţi pînă mîine. Uite, rqagă-1 pe domnul Lebarq să te lămurească. E la curent, şi ştie mai mult decît mine.

— Tc-ai supărat ?

— M-aş fi supărat mai degrabă dacă n-ai fi stăruit.

Am cinat aşadar cu Lebarq în sufrageria unde primele sărutări ale Bertinei avuseseră acel neaşteptat gust de zmeură. Am vorbit despre studiile mele, despre ocupaţia germană, despre Belgia, pe care o cunoştea foarte bine fiindcă fratele lui mai mic se căsătorise cu o fată din Liège şi stătuse la Ciney pînă la mobilizarea din 39. Lebarq fusese înainte inginer agronom la Pas-de- Calais. La patruzeci şi nouă de ani moştenise vila în care-şi petrecuse copilăria şi se hotărîse să se. întoarcă la Rocroi. Lucra ca expert în nutreţ pentru vite pentru cîteva făbricuţe din ţinut, dar războiul îi redusese substanţial activitatea. Era un om cultivat, după cum o dovedea o mare bibliotecă ale cărei rafturi acopereau pereţii biroului ce comunica printr-o mare arcadă cu sufrageria. Mi-a vorbit mult de relaţiile sale cu familia Tamenne, presărîndu-şi povestirea cu mii de remarci caustice despre defunct şi despre pseudo-mătuşa mea.

— ...Da, l-am cunoscut bine pe Gérard Tamenne. Bă
iat bun, muncea cu sîrg dar n-avea iniţiativă nici de doi bani. Era slujbaş la serviciul fabricaţie al turnătoriei. Am intrat în relaţii cu el vrînd să ştiu ceva despre silozurile metalice şi cuvele fabricate de uzină care servesc la păstrarea grînelor şi turtelor de nutreţ. Gérard avea o purtare de maniac şi nu suferea gluma pe care o socotea un atac la seriozitatea sa profesională. Nu rîdea niciodată. Mie, dimpotrivă, îmi place să rid, ceea ce nu m-a împiedicat să-mi fac totdeauna corect munca. Uite, ca să-ţi dau un exemplu ; îi ziceam cîtecdată cînd ieşeam împreună : Cam rar, Gérard ! — Ei, ştiu că nu
era o expresie prea isteaţă; dar mă amuza. De fiecare dată cînd i-o spuneam, mă privea năucit şi după aceea îmi răspundea cu o mutră dezolată : — Vai, André, ce copilăros poţi să fii !

Oricum, moartea lui m-a mîhnit, am pierdut un prieten. S-a stins în 32, după o operaţie. Inima n-a rezistat. Vezi, cînd mă gîndesc Ia el, îmi spun că ar fi putut să ajungă ceva îri loc să muncească în birourile turnătoriei. Se pierdea în amănunte şi n-a reuşit niciodată să aibă vederi largi asupra lucrurilor. Un maniac, ce mai...

Lebarq îmi istorisi încă un număr de întîmplări din viaţa

fostului său prieten, dînd la încheierea fiecărei povestiri atît de tare cu pumnul în masă, îneît apa sărea din pahare. Doamna Tamenne, încă o dată dată uitării, nu interveni decît la capătul unei ore de amintiri evocate în neorînduialâ, în timpul cărora cugetările grave erau întrerupte de peripeţii hazlii care ne făceau să rîdem în hohote. Nimeni nu şi-ar fi închipuit că cinam împreună în seara aceea din cauza unei drame. Bertine îi spusese lui Lebarq în grădina de zarzavat despre fuga de neînţeles a mătuşii mele. La rîndul meu i-am împărtăşit cele două convorbiri în cursul cărora mi-a înfăţişat tragedia familiei Bossart. Băgai de seamă că uitasem să-i pomenesc despre venirea în miez de noapte a noii mele prietene. Simţeam că această omisiune involuntară se datora apropierii amoroase cu care se asocia de-acum încolo povestea dispariţiei lui Rend şi nu mai puţin faptului că în casa interlocutorului meu, în chiar încăperea unde ne aflam în momentul de faţă, fata încetase de-a fi pentru mine numai mişcare şi cuvinte, pentru a devenî trup palpabil în spaţiul anulat al îmbrăţişării. Dar Lebarq, deşi de-abia îl cunoscusem, îmi inspira o încredere de neînţeles îneît pînă Ia urmă l-am dezvăluit adevărul, dîndu-mi seama în aceeaşi clîpă că Bertine mi-ar putea reproşa mai tîrziu o astfel de mărturisire.

Bătrînul inginer îşi netezi gînditor mustaţa.

— Barem nu te-ai culcat cu ea ? se interesă zîm- bind. Păru să creadă în sinceritatea tăgăduielilor mele şi surise mai larg, semn al tainicei invidii pentru vîrsta mea şi pentru experienţele pe care le îngăduie doar anii tinereţii. Dar îmi arătă totodată că îmi pricepe tulburarea şi ghicea bătăile de inimă, declanşate la simpla rcştire a numelui prietenei mele.

îmi vorbi multă vreme de Alberte, cum îi spunea. Maică-sa murise cînd fetiţa avea trei ani, părăsită de un iubit care de-atunci încoace n-a mai dat nici un semn de viaţă.

— Am nutrit întotdeauna multă afecţiune pentru acest copil. Din fericire, i-a ieşit în cale Joséphine. A tratat-o întotdeauna pe Alberte ca pe propria ei fiică şi i-am zis de sute de ori că ar fi trebuit s-o adopte, dar n-a vrut să înţeleagă, slujindu-se mereu de argumentul că fata arc o mătuşă şi nu i-ar fi pe plac s-o introducă pe aceasta din urmă in mod indirect în cercul familiei

(mă-ntreb care ?). Totuşi, oricît de rău mi-ar părea de Alberte, nu pot să nu recunosc că Joséphine avea dreptate într-o oarecare măsură. Era tocmai momentul cel mai critic al dramei Bossart, şi biata femele îşi pierduse bărbatul cu numai doi ani înainte. Pentru ea familie devenise sinonim cu necazuri şi suferinţă. Oricum, ar fi făcut mai bine să se ocupe de Alberte şi să-i dea o educaţie solidă (mititica este foarte deşteaptă şi are caracter) decît să se omoare cu nenorocirile nepotului care nu era antipatic, dar n-avea mare lucru în capul lui. La moartea lui Gérard, deşi nu s-a putut bizui pe el nici cit negru sub unghie (în afară de table şi facturile lui nu-1 interesa nimic altceva), dar care cu tcate acestea era un bărbat bun, am ajuns un pic, prin forţa lucrurilor, să o sfătuiesc pe Joséphine şi s-o ajut într-o serie de fleacuri. Am sprijinit-o puţin în timpul anilor negri, asta-i tot.

Se întrerupse cîteva clipe, cu o expresie sceptică şi visătoare pe chip.

— Însă, în pofida strădaniilor mele, n-am reuşit s-o fac să-şi recapete curajul şi s-o împiedic să degenereze, da, am spus să degenereze. Ceea ce s-a întîmplat ieri nu mă miră decît pe jumătate, şi iată de ce.

Lebarq îşi aţinti privirea, sever, asupra mea.

— E o bătrînă nebună, dragul meu, n-am alte cuvinte. Dacă m-ar fi ascultat, n-ar fi ajuns aici, şi în momentul de faţă n-ar rătăci cine ştie pe unde. Situaţia e gravă, tinere, cred că-ţi dai seama. La ora asta, pcate că aleargă prin pădure în căutarea lui Réné, dacă n-a murit pînă acum de frig. N-ar fi pentru prima oară că-şi face pelerinajul, cum avea obiceiul să spună. Stai, stai (întinse, autoritar, mina) nu mă întrerupe, ai să înţelegi îndată totul.

Am coborît pleoapele, stăpînindu-mă să pun întrebarea care-mi venise în minte.

— Alberte mi-a explicat în citeva cuvinte ce s-a petrecut jos, la capătul scării. Să punem lucrurile Ia punct i îi, adresezi Joséphinei o întrebare nevinovată cu privire là medalionul gol. Te lasă baltă şi ţi-o trimite pe Alberte ? Aşa s-au întîmplat lucrurile, nu ?

Am confirmat versiunea Bertinei.

—, Bun, Alberte nu ţi-a dezvăluit importanţa acestui amănunt ?

— Mi-a dat a înţelege că ar fi fost într-o oarecare măsură cheia enigmei, dar n-a avut timpul...

— Da, da- Bineînţeles dacă a crezut de cuviinţă s-o ia de la căsătoria surorii pentru a ajunge la dispariţia nepotului din Mézières, nu-i de mirare.

Autoritatea gesturilor şi spuselor lui Lebarq mă fascina. îmi părea bine că-i mărturisisem cum ne petrecusem în extaz după-amiaza şi îmbrăţişările prelungi şi scurte care o împiedicaseră pe Berline să-şi sfîr- şească povestirea.

— ... După dispariţia faimosului nepot, reluă Lebarq, Joséphine a început serios să mă îngrijoreze. încercam s-c, ajut cum puteam să nu-şi piardă firea dar, evident, nu eram tot timpul lîngă ea şi atunci se ducea să se re-

fugieze la vechile sale prietene din parohie, la domnişoarele Orioli, la domnişoara Malboire şi mai ales la văduva Baillet. Surorile Orioli mai trăiesc. Sînţ două

es

femei vrednice, foarte devotate, cu care am vorbit deseori despre cazul Joséphinei, căci este un caz, fără însă să ajung la o soluţie. Domnişoara Malboire în schimb era o bătrînă cumătră răutăcioasă care-i făcea Joséphinei mult rău. O viperă. A avut partea ei de răspundere în evoluţia dezastruoasă a bietei văduve Tamenne. De altfel, scorpia a murit în 38 într-Un azil ele nebuni. Bine c-am scăpat de ea ! Joséphine şi-a rărit vizitele la domnişoarele Orioli şi, pînă la urmă, nu s-a mai văzut decît cu văduva Baillet. De ce, o să mă întrebi. Pentru că, fiind foarte drăguţă cu Joséphine, îi întreţinea totodată genul de nebunie de care avea nevoie ca să poată supravieţui. Era o bigotă şi, cum şi Joséphine avea manii religioase, cele două bătrîne găseau în rugăciuni şi pelerinaje (s-au dus împreună la Lourdes şi la Notre-Dame de Lorette) ocrotirea necesară firii lor, şi le înţeleg într-un fel. Dacă totul s-ar fi oprit aici, ar fi fost fără importanţă şi Joséphine şi-ar fi regăsit chiar, în parte, echilibrul, cu atît mai mult cu cît baborniţa de Malboire fusese scoasă din cir* culaţie. Dar lucrurile au luat un curs neprevăzut. Joséphine ajunsese încetul cu încetul sclava văduvei Baillet, un soi de automat pe care bătrîna îl mînuia cum voia, punîndu-1 să execute tot ce-i trecea prin cap, de vreme ce era vorba de religie. Religie, de fapt, e mult spus, cînd te referi la asemenea practici mizerabile. Eu nu sînt. credincios dar ştiu să fac deosebirea între ceea ce constituie esenţa religiei şi ceea ce

nu-i decît caricatura sa. Văduva Baillet era o babă superstiţioasă şi Joséphine o urma, fără să-şi dea scama, pe a- coastă cale jalnică. Odaia ei, ştiu de la Alberto, e plină de medalii, statuete, ex-voto-uri cu care vorbeşte singură ore întregi. în ce scop ? Ca să-l regăsească pe ne^ potul dispărut, să forţeze cerul, prin orice magie, Să-i dezvăluie unde se află sărmanul băiat sau măcar ündèu zac rămăşiţele. Acum trei ani, văduva Baiilét a venit s-o vadă în strada Bourgogne.* Au răscolit amintirile privind la fotografii. Bălrina vrăjitoare nu o wzita decît arareori. Se temea de Alberte care făcea tot ce putea ca s-o convingă pe Joséphine să nu se mai dedea la astfel de ritualuri îndoielnice pentru a nu se face do rîs. Trebuie să ştii că în luna mai, anul trecut, cele două văduve au mers prin Rocroi oferind oamenilor medalii sfinţite, sunînd la toate uşile şi oprind în drum pină şi pe trecători. Alberte s-a supărat foc şi i-a zis bietei femei că preotul de la biserica Saint-Nicolas se arătase foarte nemulţumit. Cred că a fost singura dată cînd Alberte a înfruntat-o făţiş. Ziua cu fotografiile a marcat începutul unei perioade de rătăciri şi mai grave.' Joséphine îi arăta plîngînd expertei ei în ale magiei portretul lui René. Bătrîna a scos un ţipăt :

— Seamănă izbitor cu Marele Condé, izbitor nu altceva- Ăsta e fără îndoială un semn, Joséphine...

In aceeaşi seară, Alberte, care se pregătea să plece,' 6 văzut-o cum meştereşte la rampa scării cu un cuţit de bucătărie.

— Ce faceţi, dcamnă ? i-a spus. Pot să vă ajut ?

— Nimic, nimic, fetiţo, i-a răspuns Joséphine fără să ridice capul.

— Vreţi să vă ajut ? a stăruit Alberte.

— Nu, mulţumesc, pot şi singură.

Alberte a continuat să -urmărească din ochi ce tre- băluieşte, fără să înţeleagă despre ce-i vorba.

Atunci Joséphine i-a încredinţat surizînd :

— Priveşte medalionul ăsta, Bertine, e o efigie frumoasă, reprezintă pe ducele d'Enghien. Doamna Baillet mi-a spus că René in fotografie îi seamănă şi că dacă aş găsi o medalie a prinţului şi aş pune-o într-un sipet cu fote grafia...

— Vedeţi-vă de treabă, doamnă, nu trebuie să credeţi tot ce zice doamna Baillet.

— Stai să-ţi spun pînă la capăt, Berline, e foarte important. . deci, dacă aş pune medalia intr-un sipet cu fotografia, n-ar fi nevoie decît să le duc iei şi colo prin împrejurimi şi René va fi găsit fără întîrziere,

— Dar, doamnă . ..

— Atunci nii-arn amintit deodată că domnul Tamen- ne după ce a pus un muncitor de la turnătorie să lucreze medalioanele scării, cînd a adus într-o seară această din urmă efigie, mi-a zis amplasînd-o împreună cu meşterul : „Joséphine, seria e completă. Uită-te, e ducele d'Enghien, prinţul Condé, învingătorul de la Rocroi".

Am dormit în noaptea aceea într-o cămăruţă din vila lui Lebarq, deoarece povestirea gazdei mele se prelungise mult după ora stingerii. Inginerul nu ştia cum să mă mai răsfeţe. S-a îngrijit ca în odaie să fie ordine, a bătut perna, a încercat să vadă dacă merge veieza şi a verificat camuflajul de la fereastră. Mi-a adus cîteva cărţi, intre care o ediţie miniaturală a nuvelelor lui Mérimée. Mi-a propus chiar un ceai medicinal dar l-am refuzat.

— Nu vă daţi atîta osteneală, am rostit puţin încurcat, sînteţi şi aşa prea bun că m-aţi găzduit în noaptea asta.

— Da de unde, eşti în vacanţă, şi pînă acum ...

Adăugă :

— Nu-ţi face prea mult sînge rău pentru Joséphine, am anunţat pînă la urmă politia şi, în caz că n-or găsi nici o urmă pînă mîine, îmi voi relua cercetările. Dacă vrei poţi să mă însoţeşti. Oricum, cînd stau să mă gîn- - dese că umblă de colo-colo cu sipetul, mormăind rugăciuni... îşi închipuia că în afară de doamna Baillet nimeni nu-i ştia mania, pe cînd întregul Rocroi rîdea pe scama ei. Era pur şi simplu penibil s-b vezi mergînd pe drumuri şi bîţîind din cap. Alberte mi-a povestit că o auzea vorbind medalionului fa ea în odaie şi implorîndu-1 să-i spună unde se află nepotul. Repeta fără încetare cu o voce din ce în ce mai stridentă : „Vorbiţi, domnule duce, vorbiţi, spuneţi-mi unde se ascunde“. Apoi cu

acelaşi glas ţipător : „Inii răspunde, îmi răspunde, îmi răspunde, mulţumesc, domnule duce, vai, mulţumesc, mă voi duce să-l iau şi să-l aduc acasă, mulţumesc, mulţumesc“... înţelegi, încheie, cînd i-ai pus acea întrebare nevinovată, a crezut, probabil, că falsul nepot îl cheamă în mod misterios pe cel adevărat. Ai împins-o fără să vrei, să alerge din nou să-l caute, convinsă că eşti purtătorul unui mesaj magic. Doar că, de astă dată, nu s-a mai întors.

Am adormit fără să mă ating de cărţi, nefericit ia gîn- duj că în noaptea aceea Bertine nu va veni.

Monumentul din iarbă

In dimineaţa celei de-a treia zi de vacanţă, mi-am făcut primul examen de conştiinţă. Acest exerciţiu spiritual, pe care profesorii mei de morală rni-1 recomandau înainte de culcare pentru a mă feri de ispitele din vis şi de fantasmele nopţii, preferam să-l efectuez în zori. In acea clipă, a-ţi recapitula dorinţele şi temerile este într-adevăr folositor, deoarece operaţia se înscrie fără pauză în activitatea iminentă a zilei. A practica un asemenea examen avea în ochii mei totodată avantajul să mă imunizeze împotriva oricărui sentiment de vinovăţie şi tocmai prin asta să mă facă disponibil, cu toată limpezimea minţii, pentru numeroasele descoperiri pe care mi le promiteau zorile. Nu mă lăsam aproape niciodată pradă mustrărilor - de cuget pe care le uram ca pe un fel de paralizie, ca pe o boală, prin excelenţă, a acţiunii.

Bucuria intensă de a trăi pe care o simţi dis-de-dtmi- ncaţă mă cuprindea mai puternică decît oricînd privind grădina

cufundată în ceaţă unde se-ntindea şiragul plantelor nevăzute. Deschisesem obloanele, ferindu-mă să fac cel mai mic zgomot ca să* fiu sigur că gîndurile mele sînt singure treze în spaţiul nedefinit al somnului celor-

îalţi. Dintre toţi cei ce gustau în Rocroi şi împrejurimi odihna nopţii, puteam identifica doar doi ; pe Lebarq, pe care mi-1 închipuiam cum căzuse mort de oboseală pe patul cu cearşafuri albe şi cum dormea cu zîmbetul lui de copil bătrîn pe buze şi pe Bertine, inaccesibilă pe după metereze, apărată de încercările mele de a o dezbrăca în imaginaţie de înfăţişarea ei diurnă care se încă- păţîna să-mi arate trupul înveşmîntat. (îmi dădeam seama cu enervare în acea clipă de greutatea de neînvins pe care o resimţeam întotdeauna să mi le reprezint goala pe fetele pe care le-am dorit.)

Obiceiul meu de a-mi pune dimineaţa ordine în gîn- duri era, cum am spus, la origine, un exerciţiu spiritual, încît vedeam fără surprindere ivindu-se în zorii memoriei (care mă legau de zorii grădinilor precum de spaţiul-timp necesar) chipurile înţelepte ale profesorilor mei de morală. Apariţia lor în primele cugetări ale zilei nu con-* stituiau, cred, decît o aducere aminte a trecutelor spovedanii, printre care mărturisirea beţiei senzuale cu: Bertine mi-ar fi atras, desigur, mustrări. Auzeam ca un freamăt lăuntric şuşotelile lor indignate, îndemnurile la prudenţă şi căinţă : aceste intimităţi, aceste mîngîieri, aceste sărutări prelungite sînt un păcat, o primejdie, nu ştii unde te pot duce. Bertine vorbea întrucîtva ca ei, cînd degetele mele îi atingeau sînul gol. Le purtam recunoştinţă bătrînilor înţelepţi care prin interdicţiile şi prevenirile lor întîrziaseră atît de mult scadenţele mele amoroase, fiindcă îmi aţîţau şi mai tare plăcerea dc-acum cu Bertine.

Dar le datoram mai mult decît acest capital de intensitate pe care mă făcuseră să-l acumulez fără să vreau, înccrcînd să dezrădăcineze din mine patimile rele, cum le numeau. învăţăturile lor esenţiale ţinteau mai puţin să mă ferească de arsura timpului femeiesc (fiind înţelepţi, o ştiau de neînlăturat dar o doreau cît mai tîrzie), ci să mă determine să măsor eternitatea

/aptelor. Instaurîndu-se stăpîni ai timpului, nu-1 evocau niciodată înaintea mea pe Creator fără a-mi aminti că, .prin efectul unei teribile fatalităţi, avea să devină într-o aci Exterminatorul. Nu la o dată anume, aşa cum o fixa fezica universului, ci oricînd, în orice clipă după mişcările spiritului meu în faţa aparentei neorînduieli a lucrurilor. ÎAstfel se-nfăţişa faţa existenţei ale cărei trăsături căutam să le citesc aşteptînd să văd grădina ieşind din negura dimineţii. Imaginile ambigui ale exterminatorului, după cum am mai spus, bîntuiau prin visele mele în timpul călătoriei de la Charleroi la Roeroi, şi acum cînd, rezemat In coate, şedeam la fereastra vilei unui nou înţelept, cufundat în gînduri, eram silit să recunosc ciudatul caracter prevestitor al acestor reverii. îngerul îmi apăruse sub chipul unei fete războinice, care-mi stîrnise, amestecate, impulsuri contradictorii de duioşie şi agresiune. Abia sosisem la doamna Tamenne, că doi demoni împreunaţi sub forma temutului androgin se despărţeau şi-şi manifestau existenţa autonomă în ordinea realului : unul tulburînd spaţiul familiar şi cuprinzînd cu aripile sale funebre un timp străvechi în care

nu eram decît un necunoscut lipsit de memorie ; celălalt suscitînd înaintea mea eîteva clipe mai tîrziu nesperata apariţie a iubitei îndepărtate. Uimirea era cu atît mai mare cu cît nu puteam identifica această dublă fiinţă din altă lume cu Janus pe care îl socoteam de multă vreme zeul meu familiar şi tovarăşul meu de incertitudine. Neutru, aidoma timpului în limba celor ce-1 plămădiseră, n-avea sex, şi expresia lui mută nu oglindea neînfrînarea şi violenţa, în mod straniu nedisociate pe chipul exterminatorului. îngerul nimicitor îmi călăuzise privirea spre medalionul gol şi poruncise prin gestul meu nevinovat plecarea mătuşii şi întoarcerea lui Rene ; îngerul păzitor luminase uşa întunecată după care veghea Berline şi *o* îndemnase cu blîn-

deţe să mă ducă în grădina noului înţelept unde buzele ei volubile avuseseră o vreme gustul vegetal al tăcerii. Primul era demonul aventurilor trecute pe căre nici o voinţă nu le va mai schimba şi pé care le ştii moarte chiar în momentul în care le chemi iar în minte. Ca urmare a teribilelor lui puteri, biata mea mătuşă *s-a* văzut osîndită să rătăcească nemilos în acel timp fără întoarcere în care pină atunci se complăcuse neprimejduită. Celălalt era demonul cuvîntului care împrumutase limba Bertinei ca să facă în faţa mea bilanţul vechilor drame şi să mă silească să mă abstrag cu ele în mijlocul greutăţilor ce năvăleau asupră-mi, pină la închegarea prezentelor cugetări.

îngerul din Rethel, pricepeam acum, nu se ivise, cum îl văzusem, temîndu-mă în primul meu vis, în Piaţa Armelor în chip de cuceritor ; se strecurase tainic împreună cu mine în vechea locuinţă din strada Bourgogne. O împuternicire de neînţeles făcuse din el îngerul meu păzitor ? Oare acest maestru în desluşirea viitorului îmi şoptise la ureche, la capătul călătoriei, denumirea de „iubită îndepărtată“ înscrisă de Beethoven în fruntea opusului 98, în momentul cînd nu mai nădăjduia s-o posede Thérèse de Brunsvik? Beethoven se întorsese noaptea să mă vadă amintindu-mi tragica sa hotărîre din testamentul de la Heiligenstadt. Acest sprijin providenţial, nu mă îndoiam, îl dobîndisem prin intermediul îngerului-fcmeie, cu atît mai mult cu cît o fată pe care abia o cunoşteam venisé, puţin după aceea, să-mi năruie şubredele metereze ale somnului. încă

nu pătrunsese, aşa cum speram, prin perdeaua de frunze înnegurate, dar poate că sunase ora mirajului şi o siluetă feminină se ascundea de după tufele nedesluşite de merişor şi zmeură. Aşteptam cu nerăbdare paşii Bertinei să răsune pe pietrişul aleii, dornic să văd reînnoirea paradoxului din noaptea de spaimă cînd am fost salvat de realitatea din ajun

de chipul spiritelor, care trecuseră prin grele încercări, şi în somn de intervenţia unei prezenţe reale.

Bertine nu sosi decît mult mai tîrziu. Tocmai terminam gustarea de dimineaţă în tovărăşia lui Lebarq. Acesta se pregătea să se ducă iar la postul de poliţie şi se gîndca la alte demersuri dacă cercetările rămîneau-infructuoase. Bertine bău un ceai într-o cană mare care nu lăsa să i se zărească decît ochii rîzători şi ascultă cu atenţie vorbele bunului povăţuitor.

— Nu-i nevoie să vă mai osteniţi pînă acolo, domnule Lebarq, rosti cînd auzi ce planuri are. Am fost eu. Nimic nou.

— Bănuiam.

Şi adăugă energic

— Ascultă, Alberte, au trecut peste douăzeci şi patru de orc de cînd i s-a pierdut'urma. Trebuie să trecem la mijloace mai drastice, adică să anunţăm jandarmeria dacă poliţia n-a făcut-o şi, la nevoie, să ne ducem la comandamentul german. în primul rînd pentru că, poate, au arestat-o şi, în starea în care se găseşte, nu mai e capabilă să le spună unde. stă, în care caz va avea cele mai mari neplăceri ; în al doilea rînd, deoarece nemţii dispun de posibilităţi mult mai eficiente decît poliţia şi jandarmeria la un loc Cred că trebuie să procedăm aşa fără nici o şovăială.

— Dacă nemţii au arestat-o într-adevăr, nu văd ce. ar putea s-o împiedice să le dea adresa şi să răspundă la • întrebările loi

Lebarq se ridică enervat :

— Dar, dragă Alberte, ştii ca şi mine că e o

întrebare la care nu va răspunde niciodată, şi doar asta are însemnătate î Iţi închipui că le va'explica poveştile cu sipetul şi cu medalionul ?

— Vorbim despre arestarea ei ea şi cum ar fi ceva sigur.

'—• Trebuie întotdeauna să te gîndeşti la ce e mai rău. fetiţo, iar în cazul nostru ipoteza cu arestarea nu-i, poate, cea mai îngrozitoare.

încheie mai calm :

— De altfel, chiar dacă le mărturiseşte purtările şi scopurile ei cel puţin neobişnuite, n-or să-i dea drumui. Pentru moment, oamenii ciudaţi, chiar bătrînii, devin suspecţi. Nemţii au toate pricinile să se teamă de ei, mai ales pe-aici, şi ştii prea bine de ce.

Lebarq ne părăsi preocupat, îndemnîndu-ne să facem o excursie prin împrejurimi, ca şi la prima noastră întrevedere. Om logic şi energic, nu pricepea lîncczcala mea atît faţă de Bertine, cît şi faţă de dispariţia mătuşii. Faptul că se abţinuse azi dimineaţă de la orice comentariu ironic privitor la solitudinea noastră forţată arăta destul de limpede că îngrijorarea lui în legătură cu doamna Tamenne creştea tot mai mult şi că nu-şi bătoa capul cu felul cum ne vom umple timpul.

Bertine îmi spuse că doamna Joveneau nu-i dăduse de lucru pentru ziua întreagă şi că va fi deci liberă de Ia două în sus, cîtă vreme doamna Tamenne nu se va fi întors. Mă trase după ea în strada Bourgogne şi se apucă să răscolească toată casa în căutarea bicicletei lui René. Era o treabă plină de voioşie care ne purtă prin mansardele prăfuite şi ungherele ticsite cu vechi tapiserii sub care dormeau teancuri de cutii legate cu sfoară alături de

umbrele demodate şi ţevi de aspirator. în podul aproape gol, n-am găsit nimic. Am cercetat meticulos şi pivniţa fără nici un rezultat. Bertine începea să se enerveze, strigînd prin încăperile sonore : „Unde naiba a
vîrît bicicleta asta ?“

Părăsise cu totul respectul călduros pe care-1 arăta de fiecare dată cînd îl evoca pe René şi drama familiei Bossart. Rîsetele noastre răsunau nemilos în casa pustie.
Cotrobăi am prin,'ca ca niste hoţi, după cc temerile din ajun ne făcuseră" s-o privim într-o lumină aproape funebră. Efracţia lua înfăţişarea unui joc sălbatic şi aţîţarea lui se încărca de dorinţă pe măsură ce răscoleam odăile şi ungherele, puţin distrugători, complici ai uşoarelor atingeri la care ne prefăceam că eram siliţi de coridoarele înguste, slab luminate, învecinate cu acoperişul, Cercetam şifonierele şi dulapurile neîncăpătoarc, care n - ar fi putut conţine nici măcar o tricicletă de copil. Trupurile noastre gîfîind se trezeau închise în spatele unor uşi fragile şi scîrţîitoare şi gustam bucuria stranie de a ne îmbrăţişa in întuneric. Uşa se deschidea apoi cu un piuit zeflemitor care ne făcea să ne desprindem rîzînd în năvala de lumină piezişă. Şi ne urmam căutarea, repezin- du-ne spre alte ascunzişuri. Bertine măsura podelele cu paşi mari scandînd : „Unu, doi, trei, unde c bicicleta, unu, doi, trei, unde c bicicleta“, cu răspundeam:

„Obloane
trase, nu-i acolo, obloane trase, nu-i acolo“ — „Rău, rău“, striga alergînd, şi mi se arunca în braţe cu atîta violenţă îneît ne pierdeam

echilibrul.

îngerul din Rethel nu stătea cu mîinile în sin.

Umblam ca-n transă, mă orbeam cu Bertine în aceste jocuri înfiorate şi teribile, mereu luate de la capăt, dar asistam simultan într-o îndepărtată seninătate de spirit la violarea lucrurilor, provocată de nenorocire, la care se deda fata dezlănţuită. Văzînd-o cum trage fără milă de canaturile şi zăvoarele care rezistau la strădaniile ei de a le deschide şi cum dă la o parte perdelele decolorate ale şifonierului şi, cu o mişcare dezinvoltă, aproape le smulgea, mă pătrundeam de purtarea exterminatorului care anula în ea supunerea latentă suferită în serviciul doamnei Tamcnne şi al doamnei Joveneau şi o emancipa brusc în aventura improbabilă pe care o trăiam. Bertine uita la pieptul meu de spălatul rufelor şi lustruitul tacî- murilor, descoperind, fără îndoială, pentru prima oară (în afară de chemarea simţurilor, condamnată de profesorii mei de morală) pe femeia remarcabilă a cărei personalitate era anihilată de condiţia socială prezentă. La mine în cameră i-am arătat volumele lui Mallarmé, Valéry şi *Viaţa lui Beethoven* de Romain Rolland, cu sincera dorinţă s-o fac să-mi împărtăşească preocupările', dar şi cu teama să n-o întristez relevîndu-i tărîmul unor lucruri şi unui timp care i-ar rămîne inaccesibil în ciuda eforturilor mele. Citea titlurile cu glas înăbuşit, în timp ce mîna ei îmi răsfira părul. Am crezut o clipă c-o să le fredoneze pe aria „obloanelor

trase", ştiind că de astă-dată n-aş putea, fără cruzime faţă de ea şi fără să mă simt ridicol, s-o îngîn. Mi-era frică, în aceste momente penibile, să nu fiu eu însumi unealta exterminatorului.

Întîmplarea (norocul ?) îi puse sub ochi pagina din versurile lui Mallarmé din care citi, cu voce atonă, şoptită, la urechea mea :

> **Obosit de odihna, jignită de lene,**
> **amară Glorie, pentru care fugit-**
> **am odinioară De copilăria duioasă**
> **a pădurii...**

Rostea versurile cu precizia puţin severă pe care i-o cunoşteam după ce o ascultasem ore în şir povestindu-mi despre Marguerite, Adolphe şi liceul din Mézières. Silabi- sirea naivă dar corectă trezea în mine oroarea faţă de vocile studiate, stînjeneala de nedescris la lectura declamatorie a poemelor. Intonaţia ei răsuna sobră pe durata scurtă a citirii textului şi se pierdea în tăcerea suflului. I-am spus că niciodată nu am auzit versurile lui Mallarmé pronunţate cu atîta justeţe (ceea ce era purul adevăr). Se mulţumi să surîdă, luînd desigur vorbele mele drept complimentul unui îndrăgostit, dar citi încă o dată primele rînduri ale poeziei.

— Asta e, grăi încetişor, toată povestea bietului René.

Am priceput atunci că Bertine înţelege poemul aşa cum înţelegea şi viaţa şi că îngerul din Rethel gonea alte conştiinţe. Vocea continua să şopotească într-un fel de spaţiu lăuntric ca şi cînd zidurile ar fi coincis în timp cu limitele trupului meu. Exploram la fel ca în zbor acea arie a reflecţiei mărginită de braţul

călduţ al Bertinei' însufleţit de pulsaţii apropiate, dar o vedeam totodată din depărtare, infimă în pustiul mental, şi glasul ei ajungea la mine aidoma unui strigăt de ajutoi', repetînd cu încă- păţînare poemul, amplificîndu-1 uneori pînă la a-1 face înspăimîntător, glas total şi unic al meleagurilor moarte, proclamînd în gura mare apele îngheţate şi genele da smaragd ale lui Mallarmé la hotarul urîţeniei ameninţătoare şi reînnodindu-le cu rătăcirea fantomatică a lui René şi a măţuşii. Mă vedeam căutîndu-i buzele, ocolite în ultima clipă pentru a ajunge la obraz, ţinut alinător în preajmă — şi acest sărut era o hrană firească în secătuirea' momentană a dorinţei, un răgaz al senzualităţii lacome care îmi dicta să renunţ a-i spune că o iubesc ! Coboram acum scara alături de Bertine tăcută şi-mi blestemam îngerul păzitor care mi-1 trimisese noaptea pe Beethoven şi-mi stinsese toate poftele, decretînd că însoţitoarea mea va rămîne iubita îndepărtată. Dar mai ştiam că, după ce vom trece la demisol, îngerul nimicitor va încerca zadarnic să-mi îndrepte privirea spre medalionul gol, deoarece singura răzbunare care îmi mai stătea la îndemînă era să-l uit şi să-l osîndesc pe îngerul ocrotitor să devină ispititorul. Din toate rămînea limpede că bunul înger-femeie mi-1 trimisese pe Mallarmé şi mă învăţa, spre marea mea mirare, că începutul iubirii adevărate e poate conceptual

Am aşteptat-o pe Bertine în faţa camerei mătuşii; Nu violase gălăgios ultima ascunzătoare, ci intrase împinsă de cele din urmă scrupule gospodăreşti pe care le mai avea, cu grija de a se asigura că totul e în. ordine
şi că la întoarcere ştăpîna casei se va arăta

mulţumită. După lectura poemului, Bertine redevenise fata clarvăzătoare şi practică din primele ore cînd o cunoscusem, şi în ea dorinţa amuţise.

*

Zgomotul sertarelor trase şi al draperiilor date la o parte ajungea la mine prin uşa întredeschisă, redînd locuinţei atmosfera ei obişnuită, paşnică. N-o urmasem pe Bertine în cameră, stăpînit de acelaşi sentiment de discreţie care mă ţintuise locului în bucătărie în seara plecării fatidice, abia riscînd să arunc o privire spre salon, ca să verific camuflajul ferestrelor. Eram pe punctul să cobor pe la galeria oamenilor iluştri, cînd glasul Berlinei mă opri, poruncitor :

— Georges, vino să vezi.

Am intrat în cameră. Am zărit un pat provincial, bătrînesc, foarte înalt şi o garderobă uriaşă. Bertine arătă cu degetul spre un dulap întredeschis, încruntată, pe jumătate rîzînd, pe jumătate consternată.

— Am reuşit.

Bicicleta lui René se afla, demontată, printre sticle şi cutii metalice. Cadrul zăcea pe raftul de jos, roţile erau agăţate de două piroane bătute în perete în partea de sus. Un număr de accesorii risipite se găseau pe o etajeră îngustă : frîne, curele, şuruburi, o mică pompă înzestrată cu sonerie flexibilă. Era o bicicletă frumoasă, măslinie, cu plasă aurie, marca Terrot, cromată strălucitor. Piesele răzleţe arătau ca noi, trebuie să fi fost lustruite cu regularitate.

— Şi acum, nu-ţi rămîne decît să montezi jucăria la loc, zise Bertine, mimînd cu degetele o mişcare de înşurubare. Dacă mai lipseşte ceva, n-ai deCît să mergi la Genart, o să ţi-o pună la punct.

— Cum e cu putinţă să nu fi dat de ea, m-am mirat, cînd făceai zilnic curăţenie în cameră ?

— Da, dar dulapul era încuiat. Uite, a trebuit să forţez uşa.

Limba se ivea din mica broască strîmbală şi bucăţile de lemn căzuseră pe carpetă. Am reţinut că o ramă cu hîrtie neagră era rezemată de perete în partea dinspre fereastră.

O vedeam parcă pe mătuşa camuflînd geamurile înalte, aprinzînd veioza şi deschizînd pe urmă dulapul. Sta multă vreme tăcută, pierdută în adoraţia ultimului obiect atins de mîinile nepotului dispărut. Se ducea să caute în sertarul noptierei medalionul Marelui Conde, îl punea pe etajeră lîngă şuruburi şi frîne, apropiind din cînd în cînd aceste jalnice accesorii sacre de efigie. Oficia. cu obrajii schimonosiţi de spasmele plinsului, şovăielnică, terorizată în momentul cînd îşi începea litania : „Vorbiţi, domnule duce, spuneţi-mi unde se ascunde...“ Şi ducele d'Enghien, mic oval de fier, minuscul oracol, rostea locul dramei şi al meleagurilor de negăsit în- stăpînite de moarte in mintea rătăcită a bătrinci.

Pseudo-mătuşa mea, jalnică maniacă, nu pierduse şi nu zăpăcise nici una din piesele bicicletei. Am început s-o montez fără întîrziere pe podea cu ajutorul Bertinei. Ea scotea diversele părţi din dulap în ordine, sistematic, conştiincios, nelăsîndu-se atinsă nici în glumă şi mustrindu-mă cu cîte un : „Potolcştc-tc, Georges, hai, lasă nebuniile, la treabă“. Am reuşit totuşi să-i fur o sărutare, în timp ce şedea în genunchi în faţa mea, ţinînd cadrul cu amîndouă mîinile ca să pot aşeza roţile. Era gata să cadă trăgînd după ea piesa greoaie şi neascultătoare. Mînioasă, pronunţă o frază nelegiuită şi comică :

— Dacă nu te astîmperi, nebunule, îl chem în ajutor pe Marele Conde.

Cuminţenia ei surîzătoare ieşi victorioasă şi prin urmare bicicleta fu in stare de funcţiune

înainte de masă. Dar una din camere răsufla. Bertine se repezi pînă la Genart şi se întoarse după zece minute cu peticele necesare. Aduse un lighean cu apă şi apăsă îndemînatieă cauciucul pe fundul recipientului. Se formară bule. „Uite aici“, îmi arătă crăpătura cu unghia. I-am spus că are mîini frumoase. „Admirabile, scumpule, a răspuns, ştiu, ştiu, dar lipeşte petecul. Am chef să mă duc să niă plimb.“

Reconstituirea obiectului utilitar avea, ca şi explorarea şifonierelor, aerul de a viola o tainăă ; mă cuprinse sentimentul că mă ating de ceva sfînt şi că fabric o maşină de cusut din giuvaeruri pe care, doar atingîn- du-le săvîrşcsc un păcat- Perspectiva excursiei îmi spulberă însă scrupulele.

Bertine se duse acasă să-şi ia bicicleta ei. Ne-am în- liinit la colţul străzii Monlmorency. Citeva clipe mai tîrziu am început să pedalăm pe drumul Sevigny-la-Fo- ret. Bertine mă depăşi puţin şi o luă spre dreapta, fă- dndu-mi semn cu braţul s-o urmez. Şoseaua Rouge- Fontaine, dreaptă şi pustie, trece printre ogoare în direcţia monumentului ridicat în cinstea datei cînd ofi* ţerii spanioli i-au predat spada ducelui de Enghien, la 19 mai 1643. O stelă pierdută pe sub stejari, abia mai înaltă d'ecît gardurile, o bornă. Am citit inscripţia scrijelită care comemora victoria unui tînăr de douăzeci şi doi de ani. Nişte soldaţi nemţi mărşăluiau chitind la marginea pădurii- Tineri- Numeroşi. Şuviţele Bertinei ciufulite de vînt îi căzdeau peste ochi. Le îndepărta cu o mişcare scurtă strîngînd din pleoape. Refrenul nemţesc se auzea din ce în ee mai slab, pierzîndu-se pe după perdeaua copacilor.

Tăceam. Tineri. Singuri.

Fata şi moartea

Poliţia şi după aceea jandarmeria reuşiră pînă la urmă să-l convingă pe Lebarq să nu-i amestece pe nemţi în ceea ce lumea începuse să numească la Rocroi „Cazul Tamenne“. Organele locale se sileau cu sîrguinţă să facă

lumină în povestea asta totodată caraghioasă şi îngrijorătoare. Erau dornici să găsească măcar „corpul“, cum zicea sigur de sine comandantul Laduraux desfăşurînd hărţile lui cele mai amănunţite. Agenţii sunau la uşa unor persoane particulare, avînd cu ele convorbiri lungi şi încurcate care se încheiau în jurul unor ceşti mari de cafea aburindă. Jandarmii plecau pe bicicletă, eu picioarele arcuite, înaintînd încet. Se duceau spre Bourg-Fidèle, spre Sévigny-la-Forêt, sceptici, zeflemitori. Laduraux, ştiindu-1 încăpăţînat pe Lebarq, se temea că, dacă cercetările rămîneau fără rezultat, omul să nu devină nerăbdător şi, în disperare de cauză, să ceară ajutorul comandamentului german, care va socoti cel puţin suspect faptul că prefectura l-a sfătuit să nu facă acest demers. Laduraux se şi vedea convocat la comandatura din Charleville şi somat să explice de ce a procedat astfel. Se liniştea totuşi Ia ideea că dispariţia doamnei Tamenne era o chestiune particulară şi că, avertizate, autorităţile armatei de ocupaţie vor declara fără îndoială că un asemenea caz nu ţine de competenţa lor.

— Crezi, probabil, striga el, că trebuie să cerem sfatul nemţilor pentru a şti ce-i de făcut cînd prindem un hoţ sau cînd se-ncaieră două haimanale ? Nu zău...

— Nu-i acelaşi lucru, răspundea Lebarq, cazul ăsta-i mai puţin ebişnuit.

— Cum adică ? Bineînţeles că-i mai puţin obişnuit pentru dumneata, Lebarq, pentru dumneata. Pentru noi n-are nimic nou. Poveşti de dispariţie de la domiciliu; de soţi care-şi

părăsesc nevestele şi aşa mai departe, înţelegi, au fost destule ...

— Fie, dar îmi tot spun . 7.

— Iţi spui că nemţii or să pună mina pe băi rina nebună în mai puţin de cinci minute, nu-i aşa ?

— îmi spun ...

— Atitudinea dumitale e jignitoare faţă de autorităţile franceze.

— îmi spun cu-i bătrînă şi că a petrecut pînă a- cum patru nopţi pe drumuri-

— De unde ştii că-i pe drumuri ?

— La sora ei din Mezieres nu e.

— Am aflat.

— Nici la bătrîna Baillet.

— Am aflat.

— Atunci ?

— Dar cu asta nu s-a terminat lumea. Pcate că în clipa asta, cînd vorbim despre ea, se găseşte la Carignan, la Montmcdy, la Sedan sau chiar în Belgia.

— Posibil, însă recunoaşteţi că nici dumneavoastră nu credeţi.

Comandantul Laduraux işi scoase centironul, se a- şează la masa lui de lucru şi luă în mînă un coupe-pa- pier cu care îşi bătu uşurel pielea jambierelor timp de un minut şi mai bine. Apoi aruncă o privire piezişă spre chipul neclintit al interlocutorului şi azvîrli coupe-papier-ul pe sugativa murdară a mapei de pe birou

— Sigur că nu cred, dar de aici pînă la a te duce sâ-i anunţi pe...

Lcbarq îi explicase lui Laduraux în amănunt ritualul medalionului, îstorisindu-i totul despre Bene şi tragedia familiei Bossart- Comandantul ascultase cu atenţie, îşi notase cîte ceva şi-i

trimisese chiar pe oamenii lui să cerceteze scara din strada Bourgogne, ordonîn- du-le să observe cu grijă orice particularitate a efigiilor, ca să poată pune mina pe acest indiciu capital. Jandarmii nu desccpcriră medalionul. Cei care se duseseră să investigheze pe fostul cîmp de bătaie de la Rouge-Fon- taine se întorseseră cu două monede spaniole şi un nasture care nu putu fi identificat. Laduraux dăduse sărăcă- cioasa pradă în păstrare la primărie. Lebarq nu mai pomenea de cererea lui ca nemţii să intervină. Mă luase bi el şi îmi povestea viaţa lui arătîndu-mi cu degetul pe o hartă Michelin colţurile din Pas-de-Calais unde
lucrase : Ardres, Audruicq, Aubignv, Croisilles. Cînd
vedea că atenţia mea scade, mă bătea pe umăr zicînd :

— Nu fi îngrijorat. Alberte o să vină acuşi, şi rîdea do tulburarea mea.

Cîteodată adăuga :

— Te înţeleg, dragul meu, e o fată foarte frumoasă.

In seara celei dc-a şasea zile, la sfîrşitul cinei, ii ieşi
Bertinei în înlîmpinare.

— Georges e un băiat norocos. Pierde pe undeva o mătuşă şi dobîndeşte un unchi, aruncă o privire pe scară şi mobilizează jandarmeria, vine la Rocroi să-şi petreacă vacanţa cu Josephine şi-şi găseşte c drăguţă în doi timpi şi trei mişcări. Ei...

Bertine izbucni în rîs ca să ascundă aceste adevăruri-

— O prietenă drăguţă, rectifică-

Voiam să adaug : „Şi un prieten drăguţ“, dar m-am oprit la timp. In ciuda sincerităţii care caracteriza relaţiile noastre, asemenea cuvinte

ar fi sunat fals, deoarece nu erau decît nişte mijloace de apărare şi făceau parte pentru mine din camaraderia liceală din care seăpasem, deseoporind-o pe Bertine prin simţurile proscrise ale adolescenţei, li purtam pică fetei că a vrut să nege prin această expresie de revistă pentru femei ceea ce Lebarq ghicise din primul minut, silindu-se să înconjoare cu îngăduinţă părintească şi duioşie zeflemitoare : că ea e cea la care simţi catifelarea pielii şi parfumul, cea cu care te ascunzi de teama de a o expune geală privirii celorlalţi şi nu cea dorită de departe în răbufnirile sentimentale de la vîrsta de paisprezece ani. M-am ferit să-mi trădez adînca mînie de a o vedea pentru prima oară lipsită de curaj, relrăgîndu-se,' cu o urmă de vulgaritate, din spaţiul mallarmean, unde eleganţa ei înnăscută îi îngăduise să mă urmeze. Incident minor totuşi, în acea seară din a şasea zi de absenţă a bietei noastre vrăjitoare din familie.

Auzeam de pe terasă foşnetul plopilor din fundul grădinii, vorbeau în întuneric. Lebarq îi spuse Bertinei :

— Nu întîrzia prea mult, ora stingerii se apropie.

Iar eu gîndeam : „Rocroi, cras nocturn“. Nu era a- tîta vorba de burgul cufundat în tenebre prin voinţa invadatorului şi căruia Bertine îi străbătuse galeriile secrete în noaptea sosirii mele, nici măcar de Piaţa Armelor, singurul loc mai impozant al urbei, aşa de potrivit pentru apariţia îngerului din Rethel în visurile mele destruetive. Oraşul nocturn nu era în cazul meu decît o formulă banală salvîndu-mă de orbirea de care suferise bietul Lamarck şi mă consola de a fi osîndit să descriu invizibilul din înălţimea grădinii, post de observaţie deosebit de prielnic în plină zi.

La capătul acestei săptămîni de aventuri, Rocroi devenise mai mult decît atît, aşa de mult eă, avînd o lăuntrică familiaritate cu casele şi chipurile, simţeam iminenţa deznodămintelcr cu o intensitate uimitoare, pe lîngă care aşteptarea revederii oraşului la plecarea din Charleroi îmi părea aproape nepăsătoare. Nelinişlea împletită cu plăcerea mă cuprindea şi nu era stră* ină de anume cuvinte rostite de Lebarq după ce-mi povestise de anii petrecuţi la Pas-de-Calais.

După el, ideea de a recurge la ajutorul nemţilor se justifica prin faptul că pînă-n prezent mătuşa mea fusese de negăsit în timpul zilei- Cunoscînd caracterul oarecum ruşinos al purtărilor ei, nu putea exclude gîn- dul că bătrîna se ascunde ziua intr-un adăpost sigur şi abia la căderea nopţii începe să se dedea la prospectă* rilc ci magice. Această presupunere îi îngăduia să păstreze o slabă speranţă de a o

găsi în viaţă, dar îi înrădăcinase de asemenea tot mai adine convingerea că numai cercetările efectuate noaptea ar avea o şansă de succes. Or, singură poliţia germană le putea autori/a şi chiar duce la bun sfîrşit cu ajutorul jandarmeriei. Dispariţia doamnei Tamenne era astfel legată de oraşul nocturn atît prin cauzele şi magice, cit şi prin mijloacele care ar fi trebuit puse în mişcare pentru elucidarea enigmei. La ruşinea maimuţărelilor se alătura cea de a o lăsa pe bătrînă să piară dacă renunţai să recurgi la cei care fuseseră instrumentul pieirii tuturor celorlalţi. Şi cum se-ntîmplă în asemenea situaţii contradictorii, oamenii consideraţi raţionali erau aceia care, fiind împotriva trădării, ajungeau s-o trădeze pe fugară lăsînd-o să rătăcească în noapte. Dacă pricinile amintite mă îndreptăţeau să pun în seama oraşului, unde nu eram decît un trecător, îngrijorarea sădită în mine ele ciudata sa locuitcare, nu putea să-mi iasă din minte că în noaptea de 19 mai 1643 ducele d'Enghien cu capul înfierbîntat era parcă mînat de un vînt dc nebunie. Ducele se afla la aripa dreaptă a armatei franceze şi făcea faţă cavaleriei spaniole. Nu-i decît trei dimineaţa cînd se repede asupra inamicului şi-l face bucăţi. Văzînd în acea clipă că-i slăbeşte aripa stîngă, înconjoară centrul armatei duşmane şi zdrobeşte pe la spate rămăşiţele călăreţilor inamici. Apoi ţine sub o ploaie de gloanţe infanteria centrului spaniol, comandată de Contele de Fontaine, bătrîn infirm care, purtat pe un scaun, se află în fruntea trupelor. Ducele îl emorî pe bătrînul general la o apropiere de doar cîţiva paşi. Rocroi, victorie a nopţii.

Murmurînd printre dinţi numele bolovănos

al oraşului, simţeam resturile metalice şi nisipoase sfărîmîn- du-mi gingiile şi savuram bucuria pe care trebuie s-o fi trăit ducele văzînd ţestele zdrebite, bătîndu-se cu tot clocotul tinereţii şi încununîndu-şi avintul cu doborîrea infirmului earc-i dădea o şi mai mare semnificaţie.

Bertine a plecat şi am condus-o amîndoi pînă la poartă- Intorcîndu-mă pe alee cu Lebarq, în tăcere, am calculat că mai mult de o sută de mii de nopţi mă despărţeau de acel ucigaş 19 mai, conştient dc iluzia mea deoarece doar de şase mii încetasem să fiu nepă-

sător. Călcînd lingă mai vîrstnicul meu prieten de recentă dată, am luat hotărîrea să fac acelaşi calcul pentru Lamarck şi pentru Beethoven, dornic în mod absurd să stăpînesc cu gîndul timpurile pe care nu le-am trăit şi unde zăream de departe chipuri ca nişte repere mute- Efortul de-a şterge curgerea anilor pentru a deveni locotenentul prinţului Conde în chiar locul unde zdrobise vîrsta şi neputinţa nu era decît o stratagemă prin care tinereţea mea, ţinută departe de acţiune, înţelegea să se răzbune de constrîngerile războiului. De aceea scoteam din neant un general care abia atinsese majoratul pentru a alcătui cu el falange noi,' nemiloase şi gata la orice- O visam alături de mine pe curajoasa Bertine, preschimbînd-o pe dată într-o frumoasă tovarăşă de luptă ca să înfruntăm împreună primejdiile. Dar nu asta însemnase încă dinainte, de cînd alergase în ajutorul meu prin tunelul negru al trecerii din strada Bourgogne ? Cam puţin în imposibilul prezent, aceşti trei aventurieri al cărcr şef necontestat era despărţit de credincioşii săi de o sută de mii de nopţi de memorie moartă. Irecuzabila realitate ca şi magia numărului mă forţa să evoc valul suitor al ucigaşilor zîmbitori, al barbarilor care cîntau în pădure în timpul plimbărilor noastre. Dar de ei ne găseam mult mai departe decît de prinţul Conde. Aş fi derit să fiu acel nesăbuit care a ales măreţia chiar plătind preţul trădării... Dar eram singur lîngă bunul povăfuitor, mă temeam că va auzi cum îmi bate inima şi bănuiam uimirea lui dacă i-aş fi spus, pe cînd ajungeam pe terasă, că la fel ca el — dar din cu totul alte pricini — mă gîndeam la intervenţia pe lîngă nemţi.

Oraş al tinerilor dezlănţuiţi în scenariul

lăuntric al unui şcolar în vacanţă, Rocroi, cufundat în beznă şi cutreierat de patrulă, nu rămăsese decît un oraş de strămoşi învinşi. Trebuia acum, în camera mea cu camuflaj la fereastră, să-mi iau rămas bun de la tînărul prinţ şi de la visele mele de vitejie şi putere, să uit făgăduielile îngerului nimicitor şi să mă întorc, în pragul unei nopţi de veghe, spre rămăşiţele neputinciosului măcelărit. Nu ştiam dacă trupul contelui de Fontaine fusese regăsii şi nici dacă va fi descoperit cel al doamnei Tamenne (era prematur să vorbesc de corp, ca şi cum mi-aş fi însuşit afirmaţiile fataliste ale comandantului Ladu- raux).

Aceste incertitudini, paralele ca vîrsta celor doi în- frlnţi, mă îndemnau să le atribui destine convergente. La asta se adăuga jalnica similitudine a ultimelor drumuri pe care le făcuseră : generalul infirm fusese dus într-un scaun pînă la Rocroi; mătuşa mea bătuse aceleaşi drumuri transportînd imaginea prinţului in si-; petul ce-1 credea fermecat- Mlaştinile de la Rouge-Fon- taine deveneau o neliniştitoare arie a sacrificiilor unde marii actori ai morţii nu mai erau decît obiecte inerte. Mă bucuram de moartea violentă a bătrînei paiaţe spaniole, dezmembrată încă înainte de a fi sfîrtecată de gloanţe ; îmi părea rău că ducele de douăzeci şi doi de ani înviase prin vrăjile mătuşii sub chipul vulgar al unei medalii de pelerin- Dispreţul faţă de trupurile însufleţite era mult mai adine decît cel pe care-1 profesau foştii mei profesori de morală. Ei se mulţumeau doar să le secătuiască de plăcere ; scaunul infirmului şi sipetul bătrînei maniace, construcţii precare

ale neputinţei umane, îi lipseau de viaţa însăşi- Fantasmele nepţii, precursoarele somnului, atrăgeau fulgerele mîniei si vrajbei în spaţiul lăuntric, îngrămădind de-a valma pe ecranul pleoapelor mele înroşite leşuri de soldaţi şi trupul sprinten al iubitei îndepărtate.

Plimbarea din ziua a şaptea ne duse în direcţia Eteignieres. Pedalam de zor, mergînd alături, îmboldiţi de scrîşnctul pneurilor pe pietriş. Ca de obicei, Bertine o lua cu puţin înainte în apropierea bifurcaţiilor, sprijinindu-se cu mina de umărul meu şi accelerînd cu o pornire bruscă. întorcea capul rîzînd de la distanţă,' amuzîndu-se că mă făcuse să-mi pierd echilibrul. O a- jungeam repede din urmă şi-o împingeam în faţă cu un brînci în spinare. La Patte-d'Oie am făcut un popas. Aşezaţi pe marginea şanţului cu picioarele la răcoare, In ierburile înalte, ascultam zvonuri îndepărtate. O luam pe după gît, lipindu-mi obrazul de al ei, căutîndu-i sub rochie umărul gol, fericit de atîta linişte. O maşină blindată, condusă de un om invizibil, ne umplu de prâf. Apoi trecu, hurdueîndu-se, un camion. Maşina mergea încet, la capătul puterilor. Cilindrul uriaş al gazogenu- lui îngusta spaţiul cabinei acoperită de o tablă lucrată grosolan- Volumul disproporţionat, care evoca mari rezerve, făcea ca vehiculul să pară şi mai rablă. Berline pufnea în rîs privind cum se-ndepărtează masa instabilă cu fierăria ei zăngănitoare-

— Nu se compară cu camionul lui Alfred, remarcă între două hohote.

Trecuse multă vreme de cînd nu vorbise de Alfred Joveneau-

Am pernit din nou la dreapta spre Maubert-Fon- luine. Drumul o tăia prin codru, apoi se distanţa de lizieră, rectiliniu, între plopi. Pentru a nu intra în sat, Bertine, tot înaintea mea, coti spre Tremblais prin pădurea Potées. O lăsam adesea, în joacă, să se depărteze pînă dispărea pe o culme a potecii, micşorată deodată în clipa cînd începea coborîşul şi ştiam că odată ajuns şi eu în susul costişei, o vei vedea în vale încovoiată pe bicicletă, măruntă, neagră sub frunziş, cu privirea pierdută spre înaltele cununi ale copacilor. Urmărirea asta capricioasă îmi lăsa preţioase clipe de singurătate în timpul cărora îmi vorbeam mie însumi, bucuros de a-mi dezvălui nestăpînit tainele fără să mă audă nimeni. Coboram panta iute, lăsînd bicicleta în voia ei, vîntul îmi biciuia urechile şi mă asurzea într-atît, îneît abia desluşeam propriile-mi cuvinte, şi cînd atingeam o viteză prea mare, trebuia să strig ca să evit impresia neobişnuită provocată de o voce spartă ca r refuză spaţiul si răsună în cap ca un şuierat.

Făceam aceste ciudate experienţe la eoboriş dc la începutul plimbărilor mele cu Bertine. îmi dădeau o- cazia să strig în gura mare. fraze violente şi interzise oare îi mărturiseau că o doream, cu certitudinea că nu vor ajunge pînă la ea. Jocul vocii sparte era un joc periculos pentru că făcea să coincidă gîndul cu glasul în osatura îngheţată a craniului şi, mai ales, deoarece anu- lînd unul prin altul, spusul cu ceea ce nu se putea spune străbatea natura fără speranţă de răspuns. Vă- zîndu-mă cum mă

reped spre ea, proferînd sunete nedesluşite, iubita îndepărtată mă auzea fără să înţeleagă, rîzînd de demonstraţiile mele nebuneşti care o celebrau fără ca ea să ştie. Era, pînă acum, singurul mijloc de care dispuneam ca să-i spun că o iubesc, evitînd riscul de a părea fluşturatic şi de a-mi bate joc de ea. Mă bizuiam pe imprecizia cuvintelor de la distanţă, aidoma surzeniei mele de moment. Dar observînd expresia dureroasă şt tandră a prietenei mele cînd ajungeam în vîrful coastei, foşnind ca o mare pasăre de pradă care se aşază, puteam să mă îndoiesc de această surzenie pe care o credeam împărtăşită. Grotescul voit al gesturilor mele nu zădărnicea cu nimic seriozitatea legăturilor care se ţesuseră între noi.

Reluasem jocul de două sau trei ori în cursul acestei plimbări din ziua a şaptea şi mă pregăteam să-l repet încă o dată. Am ajuns în vîrful unei pante abrupte, frînat in strădania mea de făgaşuri alunecoase, conccn- trîndu-mă, plin dc acea nelinişte uşor gîfîitoare care precede împlinirea unor bucurii neprimejdioase. Bucuria era mica siluetă întunecată ca o pată în depărtare, obrazul cu dinţii strălucitori de albi într-un surîs ce-i înălţa pomeţii. Dar silueta nicăieri. M-am oprit să răsuflu, trăgînd sub mine bicicleta care alunecase cu roata din faţă afundată în nisip. Am strigat : Ber-tine ! Ber-tine î

Un cîntec răzbătînd prin frunziş părea că răspunde în depărtare. O companie nemţească intona un marş. Tema marţială îşi înălţa melodia din adîncurile pădurii şi se auzea deslusit un bas puternic, izolat la mare distanţă, în schimb Răspunsul iubitei îndepărtate se lăsa aşteptat. Bănuiam că se

pitise în spatele unui trunchi de copac, pufnind de rîs, dar muşcîndu-şi degetele ca să mu şi trădeze ascunzătoarea. Logica îmi spunea că nu mă aude, dacă într-adevăr sperasem să rămîn indescifrabil cînd îi strigam Bertinei mesajele mele de nemărturisit din înălţimea taluzului. Dar poate că ea auzise limpede ce spuneam încă de la începutul jocului şi,' draga de ea, jignită de glasul meu trîmbiţător şi cuvintele profanatoare pe care ea le-ar fi dorit intime, mă pedepsea acum refuzînd să se arate.

Am coborît dîmbul în sunetele cînd mai tari cînd mai slabe ale cîntecului războinic şi-mi ziceam că prea complic lucrurile, deşi mă temeam că tot explicaţia mea e cea bună. Soldaţii schimbaseră probabil direcţia, vocile lor se auzeau mai slab şi izbucnirile abrupte veneau la capătul unor pauze prelungite, care nu erau adevărate tăceri. Foşnetul hîrşîit al frunzelor groase, legănate de briză, alterna cu ţîrîitul roiurilor de ţînţari care se revărsau puhoaie. Dar cînd se oprea vîntul sau cînd slăbea bîzîitul gîzelor, în timp ce roiurile ca norii se risipeau în înălţime, ajungea pînă la mine un fel de vaier care părea că urcă dinspre curba cea mai apropiată, un geamăt înăbuşit, întretăiat de cuvinte. Glasul nu putea fi decît cel al Bertinei şi era punctat de Vai ! şi Ah ! în mod neregulat, îneît aveam motive să cred că jocul vocii sparte fusese descoperit de iubita îndepărtată şi că se slujea de el, la rîndul ei, pentru a mă hărţui cu mici cruzimi din fundul ascunzătorii. Totuşi aşteptarea începu s3 mi se pară lungă şi mă cuprindea îngrijorarea cu atît mai mult cu cît nu-i zăream bicicleta. Cîntecul german se înălţa mai tare acum, tot la

intervale, dar mult mai aproape Bertine căzuse şi za- cea rănită, cerînd ajutor în fundul unei rîpe ? Jocul, simţeam, se termina prost şi mă temeam de ee e mal rău. Oare, deodată conştientă de impasul unde o duceau mîngîierile mele din ce în ce mai îndrăzneţe, profitase de prilejul plimbării prin pădure ca să scape de mine?.t Ideea mă umplea de spaimă, însă chemările glasului înăbuşit mă făceau să îndepărtez o astfel de bănuială.' Apelul devenea mai stăruitor, deşi la fel de nedesluşit şi intra în contrapunct cu refrenul german. Nu mai auzeam un vaier, ci un strigăt rugător în care silabele numelui meu se detaşau, întrerupt, cu o duritate la fel de subliniată ca cele ale marşului războinic : *Nein, nein, nein* ... Georges, Geor ... *Den Riesenlcampf der Pflicht* . .. Hu, hu, Georges ... *des Herzens nicht dämpfen.* .. Doamne, Georges ... *Ja, Ich habe es geschworen..*

Ameninţări, ameninţări, strigăte de ajutor, chemări deznădăjduite, amestecate, mascate unele de altele, voci îndreptate către miini ce nu li se întindeau. Alergam cuprins de panică spre tinerii soldaţi. I-am văzut stră- bătînd hăţişul la cincizeci de paşi de mine, cu arma la umăr, încremenind deodată la ordinul tăios al sergentului : *Halt!*[2] Gradatul, neîncrezător, mă observa repe- zindu-mă la vale ca urmărit de o fiară invizibilă. Atunci ridică mîna poruncitor. Ordinul mi se adresa atît mie cit şi oamenilor lui.

Am zărit-o pe Bertine sprijinind, la mai'ginea dîm- bului, trupul mătuşii. Bătrîna gemea. Cînd mă văzu, făcu către mine : Vai ! Georges ! Plîngea scoţînd mici ţipete sacadate şi cuvintele i se prelungeau în hohote

puternice. Sergentul, cu braţul întins, îşi menţinea ordinul să nu înaintez. îşi aţintise ochii asupra fetei care şedea, aproape strivită de cărnurile revărsate ale femeii în suferinţă.

[1] Nu, nu, nu... Războiul urias al datoriei... Inimii să nu-i micşoreze.. Da, am jurat (în lb. germ).

[1] Stai ! (în limba germană tn text).

— *Was ist los ? Unfall ?'*

— Ce spune ? întrebă Berline.

— Vrea să ştie dacă a avut un accident.

— E destul de limpede, nu ? Am găsit-o în cabană, colo, după mesteceni. Spune-i că trebuie să se ducă după ajutor numaidccît, cît mai degrabă, e la capătul puterilor

Mătuşa zăcea întinsă pe pămînt, cu mîinile desfăcute, cu obrazul îngropat în poala Bertinei, nemişcată. Haina neagră plină de noroi uscat şi şuviţele murdare care i se lipeau de gît îi dădeau înfăţişarea unei înecate, scoasă din mlaştină cu cîteva clipe înainte. Soldaţii priveau în tăcere, încremeniţi, făptura dărîmată din ţaţa lor. I-am explicat sergentului că le cunoşteam pe cele două femei. L-am întrebat dacă poate trimite după ajutor.

— *Hilje ... ja* ..răspunse cu un surîs sceptic.

Vorbi cu oamenii lui, apoi sc-ntoarse spre mine după cîtcva minute şi mă asigură că o maşină va ajunge aici în vreo jumătate de oră.

— *Arme Frâu !*[3] zise privind trupul negru prăbuşit.

Compania se adună şi dispăru după vîrful dîmbului.

Nu se mai auzea *Ja, Ich liabe geschworen*[4], doar tropăitul surd al cizmelor pe nisip.

Sergentul reveni cu maşina. O luă pe biata vrăjitoare învinsă şi pe Bertine care o înconjura cu braţele şi care întoarse capul să-mi surîdă cu buze tremurătoare.

M-am îndreptat pe jos spre Rocroi, împingînd cele două biciclete. Jocul se sfîrşise.

Două ore mai tîrziu îl anunţai pe Lebarq că dorinţa i se-mplinise. Am fost primit cu o ploaie de înjurături care se adresau fugii de neiertat a mă tuşii. Pseudo-mă-

tuşă, pseudo-blesteme. Căci trădau mînia omului în faţa împlinirii nedorite a propriei sale viziuni, certitudine dobîndită la rece, după calculul logic şi respinsă de furia constatării de a fi avut dreptate.

— Bun, trase încheierea, trebuie să mă duc să-i explic povestea cretinului ăluia de Laduraux.

V -

Să nu fii blestemai

Doamna Tamenne muri la spitalul din Charleville în seara de 27 iulie, trei zile după ce jocul se sfîrşise. Nemţii o duseseră la jandarmerie, de unde Laduraux chemă ambulanţa s-o transporte la doctorul DumesniÎ. în faţa stării alarmante a pacientei, acesta hotărîse să plece cu ea, însoţită de Bertine, la Charleville şi s-o interneze acolo. Puţin mai tîrziu ne-am dus la clinică şi noi, Lebarq şi cu mine, în camionul lui Alfred Jove- neau. Ultimele zile ale pseudo-mătuşii mele nu ne-au dat prilejul să aflăm în nici un fel pe unde a umblat după scena cu medalionul. Bătrîna era înlr-o stare de prostraţie totală. Bertine a vegheat-o pînă la ultima suflare şi n-a cules de pe buzele ci decît cîteva cuvinte incoerente şi nesfîrşite gemete de animal rănit care se preschimbau în spasme şi-i zgîlţîiau trupul sfîrşit. Adolphe şi Marguerite Bossart veniră să plîngă cîteva ore în faţa unor ochi aţintiţi în gol, lipsiţi de spaţiu şi sens.

După plecarea lor, bolnava rosti totuşi de două ori numele lui René, apoi, fcarte încet, pe al meu Nu mă aflam în clipa aceea în cameră, rătăceam între Piaţa Ducală şi Insula Vechii Mori să găsesc hîrtie de scris pentru Bertine,

care trebuia să-si înştiinţeze mătuşa de cele întâmplate. I-am adus o mapă de scrisori cenuşie, cu un format comun pe care i-am dat-o împreună cu un bucheţel de narcise cumpărat într-o băcănie Cînd i-am întins cele două lucruri de proastă calitate, mi-a
prins capul în mîini, l-a apropiat dc al ci şi m-a sărutat îndelung, fără să ţină seama de prezenţa infirmierei. Era primul semn de întoarcere spre mine de la plimbarea din ziua a şaptea. L-am interpretat ca o iertare a greşelii mele involuntare, făcută cînd i-am arătat mă-tuşii cu degetul medalionul fatal. Mi-am liniştit sufle- tui aflînd că bătrîna, distrusă dc gestul meu, în ciuda minţii ei rătăcite de magie şi a istovirii fizice, îmi păstrase chipul în galeria-i intimă, alături de al lui René si al prinţului Condé. Acestuia din urmă îi adresă cu o suflare aproape stinsă ultimele cuvinte pe care doar Berline le putu desluşi : „Mul-ţu-mesc ... domnule ..

Ducele era prea bărbat, prea tăios, cerea prea multă energie. îmi aminteam de vorba lui Lebarq : „A crezut, probabil, că falsul nepot îl chema tainic pe cel adevărat". René o striga din fundul infernului său lacustru, eu o împingeam spre el, nimicind-o cu raza speranţei, sub aripa neagră a îngerului din Rethel.

T -'barq raţiona, discuta, învinovăţea. El, care-i ghicise cauzele dispariţiei, voia acum să pătrundă pînă la cauzele morţii, să vadă limpede, cum spunea, în povestea asta revoltătoare prin caracterul ei prostesc.

— Vreau să înţeleg, băiatule — şi-mi scutura violent braţul — cum a făcut ca să sfîrşească atît de absurd, după ce a dus o viaţă absurdă alături de acea nulitate dc bărbat, după ce s-a

lăsat înşelată de nişte zgripţuroaice bigote ca văduva Baillet şi cumătră Mal- boire, debile mintal, puţind a sacristie. Ah, dragul meu... Şi familia ? I-ai văzut doar pe soţii Bossart, două căzături, Adolphe cu haina care crapă pc el şi gîtul de taur, revărsat peste gulerul tare frhmos, n-am ce zice, fabricantul de ciocolată (Lebarq îl maimuţărea pe bă- trînul grăsan, umflîndu-şi obrajii şi; nrcuindu-şi braţele ca un, cimpanzeu), da, un domn foarte frumos, şi ca, Marguerite, o tâmpită. Nu rea, vai de mine, fii pe pace, nu, dar bleagă, o pacoste, zero - pe toată linia. Cînd mă gîndesc că biata Joséphine, care nu era proastă şi pe deasupra îşi arăta totdeauna mărinimia, a plătit pentru idioţii ăştia doi. Da, asta s-a întîmplat. A plătit pentru aceşti doi incapabili care n-au ştiut să-şi educe fiul. Fiindcă ea l-a iubit pe băiat ! Ţi-am explicat destul de bine cît de mult l-a iubit, nu ? Ceea ce mi se pare scandalos e că vor moşteni casa în calitate de rude, căci, în afară de ei, Joséphine nu mai are pe nimeni din familie.

Lebarq nu explica însă cealaltă magie, a fugilor paralele care pecetluiseră soarta adevăratului nepot şi a mătuşii demente. Spusese într-o seară la mînie :

— Dacă Joséphine nu se întoarce, lumea va crede pînă la urmă că e o manie de familie să dispari aşa, deodată, fără urmă.

îşi repetase părerea a doua zi de faţă cu Bertine, căreia nu-i plăcea ca doamna Tamenne să fie pusă în aceeaşi oală cu soţii Bossart, dar îi purta prea mult respect lui Lebarq ca să-şi arate nemulţumirea. Orice aluzie, chiar cea mai compătimitoare, în legătură cu nefericita

bătrînă o supăra, deoarece merita de prea multă vreme o astfel de denumire ca să nu ia în ochii Berlinei — singura martoră permanentă a degenerării sale — aparenţa unei fiinţe urmărite de un blestem şi izgonită din memoria oamenilor. Eu ştiam însă de la Lebarq că, departe de a o condamna sau de a-şi bate joc de faptele ei nebuneşti, locuitorii din Itocroi preferaseră s-o uite, tratînd-o ca pe o absentă în deplinul înţeles al cuvîntului. N-o mai salutau pe stradă, nu-i vorbeau pentru că nu începi o convorbire cu o nălucă, nici cu cei aşa zis „cu mintea aiurea", prin simplul fapt că ei nu se adresează decît unor fiinţe nevăzute. Deci nu o opreau cînd o întîlneau pe strada Nevers ori Montmorency strîngînd la piept sub palton misteriosul pachet al cărui rost doar văduva Baillet şi zărghita Malboire îl ştiau. Pe biata pseudo-mătuşă toţi o socoteau dispărută cu mult înainte ca moartea să-i dea acest titlu de pe urmă. Şi cînd Lebarq, îmbătat de propria-i logică, ne amintea de al treilea sens al cuvîntului, evocând fuga din ultimele zile, el sublinia numai episodul final, cu o umbră de ruşine locală, episod menit să încheie o lungă perioadă de negaţie şi uitare. Dar mînia învingea pînă la urmă şi îl împingea pe bunul povăţu- itor, zguduit de imbecilitatea nenorocului, pe calea stearpă a justificărilor.

Voia să ne întoarcem cu el în pădurea Potées la locul unde Bertine o descoperise pe fugară, să cerceteze cu de-amănuntul, să găsească indiciile care i-ar fi îngăduit să priceapă cum supravieţuise bătrlna noaptea în codru, cum se luptase o săptămînă întreagă cu frigul şi cu groaza.

„Păi tocmai că n-a rezistat, se citea pe chipul împietrit al fetei, a murit de spaimă.“

— O săptămînă, strigă Lebarq, o săptămînă întreagă, nu-i cu putinţă, trebuie să fi umblat să-şi găsească un adăpost, fără îndoială la nişte oameni pe care îi cunoştea numai ea şi care, dacă am afla cine sînt, ar refuza să vorbească.

— A murit de spaimă, repeta Bertine.

Enervat de încăpăţînarea ei fatalistă. Lebarq schimba vorba şi, punînd lacăt logicii sale furioase, o uita pe doamna Tamenne. Fenomenul nu mă mira, ştiam cu cită uşurinţă dispărea din conversaţie sărmana vrăjitoare, din momentul cînd îi evocai peripeţiile, şi asta, mult înainte de a avea certitudinea pierderii ei definitive. Pierise (aş trebui aproape să spun : ieşise din scenă) încă de la prima mea convorbire cu inginerul pentru a-i îngădui acestuia să reînvie pentru cîteva minute figura cenuşie a lui Gérard Tamenne. Mi se şterse din memorie şi la fel o pierduse din vedere şi Bertine în clipele cruciale de îngrijorare, alungată de jocurile noastre imprudente, aşa cum se îndepărtează un intrus care simte că prezenţa lui e nedorită. Era moartă pentru noi

încă de-atunci cînd descoperisem în dulap bicicleta, cel mai tainic dintre bunurile ei. Tot atît de moartă zăcea acum în uitare în biserica Saint-Nicolas, sub lumina crudă a vitraliilor corului. Văzînd sicriul însingurat, nu-mi puteam scoate din minte ideea crudă şi totodată comică că mătuşa avea acelaşi destin ca şi medalionul pe care-1 închisese în sipet pentru a-1 purta de colo colo peste cîmpuri. Nu mai era decît un obiect, ascuns privirii, asupra căruia nişte străini îndeplineau la rîndul lor ritualurile complicate ale dispariţiei.

Aş fi vrut ca femeile care o pregătiseră de îngropăciune să fi putut să-i strecoare în mîinile încleştate pe lingă boabele tradiţionalelor mătănii, micul oval metalic pe care figura confidentul ei mut. Dar nu se regăsiseră nici sipetul, nici efigia.

Stăm în picioare alături de Lebarq în primul rînd, la dreapta, cu bărbaţii. Ghiceam gîndurile vecinului meu al cărui chip de nepătruns se-ndrepta spre preotul oficiind, aproape neauzit. Totuşi nu-i surprindeam o profundă revoltă. Cugeta fără doar şi poate asupra soartci absurde a Joséphinei, dar nimic nu-mi dovedea că nu se afla foarte departe de haosul şuşotelilor potolite şi n-o uita şi el pe bătrîna nebună — cum îi spunea — pentru a se întoarce cu mintea la iubitul şi vechiul lui Pas-de-Ca- lais. Neîndoielnic era că se gîndea la Berline şi la mine ; o căuta din ochi în masa neagră a femeilor, o simţea pierdută printre feţele bătrîne şi umile. Lebarq întorcea puţin capul pentru a descoperi profilul serios al fetei, apoi, liniştindu-se pentru cîtăva vreme, mă privea cu un surîs abia schiţat, venit parcă să-mi confirme că iubita îndepărtată n-avea de ce

şă se teamă şi că eu eram, de asemenea, sub protecţia lui. Mă făcea să înţeleg că, la fel ca René, purtam răspunderea acestei înmormîntări, dar asta n-avea nici o însemnătate.

Ofrandei dislocă brutal şirurile bărbaţilor, scaunele scîrţura. Adoxpne Bossart conducea convoiul, pnn de recidegere, cu nasul ridicat spre bolta bisericii, ţinîndu-şi mănuşile în mîinile strînse pe pîntec. Cînd veni rîndul femeilor, aceeaşi prioritate îmi îngădui s-o reperez pe Marguerite. îşi reluase rolul de burgheză bogată din Charleville şi mi se părea mai jalnică decît la spital, unde citisem în lacrimile vărsate autentica afecţiune pentru sora ei. Adolphe plînsese mimetic, la fel de ne-putincios să se sustragă conformismului durerii ca şi celorlalte forme de prefăcătorie colectivă. în această biserică de o ciudată urîţenie, un soi de atelier al mîhni- rilor organizate, solia industriaşului local îl imita şi ea pe stăpînul nesuferit, uitînd laolaltă cu ceilalţi moartea Josephinei- înainta spre altar cu mersul sigur pe care îl afişa în magazinele elegante şi recepţiile de la Camera do comerţ. La ieşire, perechii Bossart i se adresară, prin forţa lucrurilor, condoleanţelc tuturor împreună cu micile exclamaţii fataliste şi stîngacele îmbrăţişări de rigoare. Marguerite o strînse la piept pe Berline şi-i trecu mîna prin plete. Mie îmi mulţumi cu neaşteptată căldură, adăugind :„Sărmane copil“. Lebarq avu dreptul la o

nepăsătoare strîngere de mînă. Adolphe Bossart şi Alfred Joveneau se priviră duşmănos cîteva secunde, dar sfîr- şiră prin a se bate pe umăr. Le auzeam glasurile rostind cînd unul, cînd altul: „E o poveste veche, da, da, o poveste veche.“

Cînd convoiul pomi spre cimitir, se postară unul de o parte, celălalt de altă parte a MargueriteL Această aşezare pe cît de îndemînatecă, pe atît de cuviincioasă, împiedica orice discuţie.

— Priveşte-i, bombănea Lebarq în timp ce se îndepărtau, uită-te bine, nu pe biata Josephine o înmormântăm, ci pe ei. Un militar german îl urma bănuitor pe preot la o distanţă de cîţiva paşi. L-am recunoscut pe sergentul din pădure.

m

Serbarea cîmpenească

După serviciul funebru, unde nu fusesem nici insultat, nici privit pieziş, îngropăciunea îmi apăru ca o întoarcere în liniştea vegetală. Roţile dricului se loveau de cal- darîm cu un zgomot metalic neîntrerupt care spulbera orice încercare de reculegere. Dar la ieşirea din oraş alunecară deodată pe un drum prăfos şi scoaseră un şopotit plăcut pînă la poarta cimitirului. Marele paralelipiped negru se îndepărta sub arbori, tăcut, pe pă- mîntul umed al aleii, aproape uşor. Străbătca, invizibil, puţinele părţi umbroase şi se ivea iar strălucind în soare ca un pian nou în mijlocul drumului mărginit de verdeaţă.

Trupul pseudo-mătuşii mele se-ndrepta spre groapa proaspăt săpată într-o atmosferă romantică, luminoasă, avînd chiar o notă de voioşie care culmină cu momentul cînd absurdul vehicul accelera şi dispăru la o cotitură pe după un uriaş tufiş de rncrişor rotunjit ca un balon. Convoiul pios înainta la oarecare distanţă încercînd să cîştige teren, fără a călca însă prin hîr- loape şi băltoace. Bătrînei i se aducea ultimul omagiu într-unul din acele cimitire din Nord pe care le prefer pentru frumoasa lor lumină verde, pentru mirosul reavăn al ţarinei, frunzele zdrenţuite ale castanilor ce seamănă, purtate de vîntul uşor, cu mîini scheletice. Mergeam în urma Bertinei, ameţit de o dîră de parfum poate nelalocul ei în apropierea funebră, dar potrivin- du-se umbrelor catifelate, mişcătoare.

Lebarq, omul raţiunii, bombănea împotriva lui Bas- tringue, idiotul de surugiu, cu teama că biata Josephine va avea parte de o ultimă jignire, cea a hurducăturilor şi a ceremoniei încheiate în grabă. In schimb, eu ascultam cu o bucurie de copil izbiturile butucilor şi seîr- ţîitul scândurilor dricului care se auzeau în contrapunct' cu melodiile ce mi se depănau în minte şi cu ritmul viguros, scandat de paşii mei. îi dedicam moartei lieduri de Schubert (*Nerăbdare,* poate), voci de Beethoven, departe de astă dată de bisericuţa din Heiligensladt şi de testamentul austriac, altul decît bietul Beethoven al nopţii mele de teamă, călătorul voios care simţea cum se naşte în cl la vederea lui Baden-Baden

tema *Simjo- nici a opta.*

Oamenii părăseau cimitirul în grupuri mici, citind cu glas tare, adesea sentenţios, în faţa stelelor unde se opreau, numele unor rude sau foşti prieteni. Mulţi exclamau cînd descifrau inscripţia : „Ia te uită ! Arsène Jobcrt a murit în 27, iar eu aş fi jurat că în 31, dar timpul trece atît de repede îneît uiţi, îţi pierzi memoria, nu-i aşa, doamnă Gérard ? Ei, Arsène Jobert...“

O îngropaseră pe doamna Taman ne şi se bucurau de viaţă în ziua frumoasă de iulie.

Alţii, mai discreţi, pe lîngă care treceam, se în- trerupeau în mijlocul unei fraze ca : „Da de unde, cumnatul a fost ăla care, dar rămîne între noi...“ ca să rostească : „Bună ziua, domnule Lebarq, bună ziua, domnişoară, bună ziua“ (se întrebau ce căutam eu acolo, ştiau că nu sînt din Rocroi şi şoviiau între „bună ziua, domnule“ şi „bună ziua, tinare“, îşi spuneau că sînt un membru al îamiliei şi nu mai adăugau nimic). Primisem, ca şi ei, sfeştocul din mîna preotului şi făcusem semnul crucii schematic pe sicriu ; apoi văduva Baillet îmi dăduse fără să mă privească un fir de mimoză pe care îl lăsasem să cadă în fundul gropii umede.

Lebarq terminase repede cu ritualul, aruncase o privire dezaprobatoare asupra obiectului prea nou, cîntă- rind în minte efemera sa supravieţuire între straturile de argilă şi nisipuri, apoi se îndepărtase dînd din umeri.

— Părintele ar fi putut găsi pe altcineva decît pe Latrina Baillet ca să distribuie florile, mormăi puţin mai încolo, nu-şi dă scama de situaţie. Înţeleg, era prietenă cu Joséphine dar oricît... Bun, vă văd astă seară.

Am rămas singur cu Berline îa răscrucea drumului spre Eteignieres. Cftipul ei sever nu prevestea nimic îmbucurător, dar mă luă de braţ şi merserăm tăcuţi pînă la Poarta Franţei. Ea se opri pe podul care trece peste şanţul ce înconjoară castelul şi se- ntoarse brusc spre mine. Am crezut o clipă că îşi va apropia obrazul de al meu. ca în grădina vilei.

— Tu, vino, zise ea-

Mă tutuia de la sine, pentru prima oară.

— Unde ? am întrebat.

— în strada Bourgogne, bineînţeles.

— Dar domnul Lebarq...

— Vezi bine şi dumneata că vrea să rămînă singur.

Tutuirea dispărea în enunţul faptelor practice. Simţeam că trebuie s-o readuc iute pe buzele ei în mod firesc pentru a-1 îmblînzi expresia de îndîrjire, aproape de duritate, a feţei.

— Cum doreşti, am spus.

Bertine surise puţin şi în acest zîmbet am citit o urmă de recunoştinţă.

— Iartă-mă, Georges, purtarea mea îţi parc, probabil, neplăcută, nu le supăra, trebuie să mă înţelegi.

— Sigur că da, sigur că da.

Vîntul îndoia ierburile peste pietrele rostogolite Ia poalele uşiţelor secrete de deasupra şanţului castelului medieval Âcum de-abia se aşternea fără greş, între noi, absenţa doamnei Tamenne, pe acest pod şubred care evoca luptele de odinioară ale prinţului Conde, ca şi pe cele ce ne înconjurau, parcă nereale în lumina crudă, ţesînd raze piezişe pe şanţurile fortificaţiilor şi pe copacii civilizaţi ai părculeţului.

Bertine se rezemase de parapet. Ca şi în pădure, nu era decît o imagine subţiratecă şi întunecată într-un tablou naiv, o clipă nestatornică a timpului în curînd spulberat de cuvinte şi paşi. Dar priveliştea verde şi neagră a intrării în orăşel nu va fi niciodată într-adevăr o pictură naivă, deoarece nu fusese dorită de nimeni cu copacii ei în pilcuri şi frunzişurile, în ciuda dispoziţiilor inginerilor lui Vauban, mai tăcuţi şi neînsufleţiţi decît zidurile ce le supravieţuiau şi pe care le contemplaseră cîndva cu bucurii ostăşeşti chiar în locul unde eu o priveam cu îneîntare pe Bertine.

Lunga oprire pe pod am putut-o retrăi ani de zile cu durata ei exactă, clipă de clipă, uitîndu-mă la cartea poştală pe care se vede strada France cu fundalul ei de arbori ascuţiţi şi firmele ei jalnice precum Vinuri Spirtoase, Bere, La cocoşul din Ardcnne, Hotelul gării, cuvinte pe care îţi pare rău să le citeşti pentru că ţi-e cu neputinţă să nu te supere prostia lor banală. Copii cu şorţ şed pe pragul caselor, alţii se joacă pe caldarîm, încremeniţi în instantaneul micilor gesturi la fel de indescifrabile ca şi cuvintele ce şi le spun. Gesturile s-au păstrat, cuvintele s-au pierdut pe veci. Firmele vorbesc şi copiii tac.

Fotografia a fost făcută în Piaţa Armelor colţ cu magazinul Huet care are un afiş cu Berea Cometei. Bertine şi cu mine ne aflăm şi noi pe cartea poştală, refuzaţi de ochiul fotografului invizibil, dar prezenţi pe pod, asemeni în timpul imaginii cu acele stele îndepărtate a căror lumină va călători cîteva secole prin vremea siderală înainte de-a apărea într-o seară pe cer, la Rocroi. întorc cartea poştală aşa cum ar fi făcut-o copiii fixaţi pe peliculă, fără a mă teme să fiu socotit drept un naiv sau neştiutor şi am să descopăr puţin mai la stînga de spaţiul rezervat adresei, chiar lîngă micuţa frază ameninţătoare care zice „Reproducerea interzisă", chipurile noastre reprodueîndu-se pe hîi'tie, chipurile noastre care s-au pierdut de-atunci. încoace în aerul mobil, păstrînd acelaşi nume în pofida blestemului memoriei. Această memorie care a şi uitat-o la marginea şanţului ce înconjoară castelul în ruină pe pseudo-mă- tuşa mea, îngropată cu mai puţin de o oră înainte, ticăloasă şi tenace aducere aminte în stare doar să reţină cîteva substantive : „Bertine, Georges, vacanţă de război" şi cifre : „1941" şi, dacă mai stărui puţin, expresia unor feţe care se tem de sîîrşitul vacanţei şi vor răspunde mai tirziti, mult mai tîrziu, prietenilor comuni descoperiţi din întîmplare, inchizitorilor, întoreînd capul pentru a ascunde năvala lacrimilor de mînie.

•— Ei ! era tare drăguţ, mi-a scris, pe cile îmi amintesc.

— Era foarte frumoasă, am auzit că a plecat din Roeroi.

— Cînd a părăsit oraşul, a mers pe drumul spre Rethel ; m-am uitat multă vreme după el, pînă cînd n-am mai zărit decît un punctişor care dănţuia pe creastă, sînt ani de-atunei, l-am pierdut din vedere...

Ca de obicei, Bertine mi-a luat-o înainte şi m-a lăsat singur spiijinit de parapet, fascinat de buruienile care năpădeau vîrful bastioanelor alcătuind fără să ştie viitoarea carte poştală. O vedeam alergînd la capătul străzii France, şovăind înainte de a străbate Piaţa Armelor, pentru a coti apoi spre strada Bourgogne. Am părăsit podul fără grabă, am mers pe lîngă faţade, silindu-mă să umblu măsurat, ca şi cum aveam destul timp înainte-mi, mi-am sporit intensitatea aşteptării, scrutînd ferestrele care îmi reflectau silueta dar nu şi gîndurile. Am repetat de la o fereastră la alta exerciţiul meu favorit cînd hoinăresc pe undeva, şi anume, să deplasez aceste gindun întemniţate din

mintea-mi clocotitoare şi vorbitoare înspre capul fictiv ivit pe fundalul negru al interioarelor unde alte capete, adevărate, pe care lumina crudă a zilei le lipsea de jocul dedublării, il deza-probă pe indiscret sau îl plîng pe nebunul ce se strîmbă.

Nu trebuie să întinzi prea mult coarda plăcerii, ci să-ţi asiguri izbucnirea ei năvalnică în viitorul apropiat i adevărata bucurie pe care o simt în timpul exerciţiului capetele gemene nu ţine atît de recurenţa măştii găunoase ce-mi reproduce trăsăturile, nici de încercarea prin care mă oblig să trec, obscrvîndu-i muţenia de neînvins în cursul saltului din salon la vitrină, cit de făgăduiala celei: lic măşti, a capului serios al iubitei îndepărtate, aşteptîndu-mă în vestibul, lîngă medalion.

Mai apăsam încă pc butonul soneriei cînd uşa s-a deschis. Aşadar Bertine era lipită de canat şi era grăbită să-mi dea drumul înăuntru, fără să pară, fără să aibă acrul că ar fi stat la pîndă, deoarece uşa alunecă din ţîţîni ca şi cum nimeni n-ar fi tras-o spre interior, şi manevra asta trebuie s-o pricep deîndată, neşovăielnic, dacă vreau să păstrez nu neapărat comuniunea amoroasă cu prietena mea, ci mai ales acel acord tacit, născut din înţelegerea gesturilor.

Se ascunde după uşă ca să intru în casă ca şi în ziua sosirii, cînd încă nu mă cunoştea şi cînd doamna Tamenne desfăşura înamte-mi spaţiul vestibulului care se termina cu feroneria subţire a scării. Bertine vrea să mă facă să revăd reţeaua urcătoare de caneluri paralele, cu certitudinea că voi parcurge în fictiva-i absenţă itinerarul ce m-a dus pînă la ea prin intermediul incidentului cu medalionul gol. însă a pîndit prima mea privire sperînu că se va îndrepta spre ea şi nu spre micul oval fără de care totuşi am fi rămas unul pentru altul nişte necunoscuţi.

Nu m-am uitat la rampă, n-am avu[f] timp.

A trîntit uşa de la intrare şi zgomotul s-a repercutat în rasa goală ca pentru a-mi aminti că de astă dată sîntem cu totul singuri. E în faţa mea mută şiameninţătoare. „Nu trebuie, nu trebuie," murmură întimp ce o trag spre scară. Spune ca de obicei : ,,E primejdios" şi întrerup doritele şi temutele mîngîieri pentru a privi împreună cu ea, obiaz lîngă obraz, precum un dublu chip, sticla goală a

elixirului fermecat.

Am renunţat să caut umărul gol, intimidat de rochia frumoasă pe care şi-a pus-o pentru înmormîntare. Ne-am dus să ne aşezăm în bucătărie. Mi-a spus :

— Ştiu la cete gindeşti, îţi zici în sinea ta că acum ar fi uşcr şi, chiar dacă ar suna cineva, ar fi de-ajuns să nu deschidem, să nu scoatem un cuvînt. Dar peste cîteva zile ai să pleci, si-atuncî... Apoi cu simţ practici Le -ai scris părinţilor ?

Am răspuns, nedind atenţie întrebării ei, cu alta :

— Ce-ai să faci acum ?

— Nu ştiu, a răsunat vocea ei suflîndu-mi în ceafă, pot să lucrez mai departe la doamna Joveneau. De fapt, dacă stau să mă gîndesc, nu cred că mai am dreptul să intru în casa asta, soţii Bossârt vor veni cu siguranţă într-una din zile să vîndă lucrurile.

O strîngeam tare în braţe. Pentru prima oară de cînd sosisem, mă simţeam mîhnit lingă ea, o îmbrăţişam temîndu-mă să nu-mi pară rău de ocazia pierdută, fiindu-mi în taină ruşine de prematurul rol de protector pe care mi-1 impunea incertitudinea din cuvintele fetei, îi vorbeam cu obrazul îngropat în părul ei, duios, ali- nător şi ochii mei regăseau dincolo de şuviţele negre şi înmiresmate, la capătul curţii, vechiul Citroen care zăcea tot acolo sub plop. Fereastra fusese pentru mine, de la început, o arie a recuperării. Mi se părea că atunci cînd îmi concentram privirea pe caroseria înverzită, recâştigam timpul scurs de la prima descoperire şi că reînno- dam cu cea dinţii clipă a aventurii.

Cînd mîngîierile deveniră de neîndurat, Bertine rosti în grabă :

—' Dczbracă-mă, vreau să ne culcăm numaidecât, Inima-ţi bate foarte tare. Adăugă : Aş fi preferat să se- ntîmplc în pădure, la cabană.

Deşi cineva suna cu insistenţă la uşă, nu s-a dus nici unul din noi să deschidă.

— Stal locului, a spus Bertine, să ne lase în pace, vreau să fiu doar cu tine.

Priveam peste umăru-i gol frumoasa rochie pe care după înmormîntare o aruncase, în grabă, pe scaun. Ţesătura, atîrnînd pe spătar, golită de trupul Bertinei, avea în mod ciudat semnificaţia absenţei.

Linia verde

Lebarq desfăşurase pe masa de pe terasă harta rutieră şi arăta cu degetul din cînd în cînd cîte o localitate, scoţînd un scurt mormăit : „Stenay", ah „Stenay", un colţişor din Rigault, de multă vreme nu se ştie ce hram poartă. „Buzency", nu, „Vouziers". Fredona încetişor 5 ,,Pe drumul spre Vouziers, era un cantonier". Melodia banală mă mişcă adînc fiindcă mi-o cînta tata cînd mă lua la plimbare. Mă înfuriam că mi se umpluseră ochii de lacrimi, atît de mult mă descumpănise trupul Berti- nei. Cuvintele bunului povăţuitor deveniră nedesluşite. Se întrerupea bătînd cu degetul darabana pe masa din grădină. Auzeam doar uşoare fluierături care continuau ritmul melodiei. Cîntecul se pierdea în aer, îmi zumzăia în jurul capului, rivalizînd cu imaginea clară a Bertinei goală, trcmurînd puţin în mijlocul camerei ; suspinul îndelung care o scuturase cînd mîinile mele o atinseseră pe patul moartei îmi răsuna încă în urechi.

— Bine, continuă Lebarq, stai să vedem niţel. Oricum, trebuie s-o iei prin Rimogne şi acolo din două una, sau mergi spre Charleville, sau... Dar ce-i cu tine, prietene ?

Am dat din umeri privind ţintă în goi (cred că a fost ultimul gest de copil în faţa tatălui ocazional).

Lebarq mă prinse de mînă :

! — Ştiu, grăi.

Am dat din nou din umeri, ţinîndu-mă din greu să nu plîng, umilit de a mă vedea atît de departe de cititorul precoce al lui Paul Valéry şi Romain Rolland, aşa cum îmi închipuiam că sînt, dezarmat în faţa bunului povăţuitor ce ghicea prea bine la mine frica în urma primei experienţe.

Ca de obicei, rosti :

— Nu-ţi face griji, n-o să întîrzie.

Faptul că mă tutuia n-avea aceeaşi savoare pe care o simţeam cînd o făcea Bertine.

Mă întorcea spre copilăria ocrotită, spre incompetenţă, spre teamă, ajutîndu-mă totodată cu aceeaşi siguranţă pe care mi-o dădea numele lui Beethoven, murmurat în noaptea în care rămăsesem părăsit în casa goală. Cînd Bertine îmi spusese „Vino !“ pe podul pustiu, voia să mă pună la încercare, să mă facă să înţeleg că am ajuns la capăt, dar, dăruindu-mi-se, mă pierdea odată cu 23 **şi mă arunca pe un drum unde în curind voi fi singur, desprins de trecutul cert şi protector, chiar şi de cel în care ea figura ca ultima salvare.**

Despărţirea fusese la fel de neîndurat ca primele r.iîngîieri, urmînd împlinirii lor grăbite. Sfişiată de momentul culminant al plăcerii, după cîteva clipe, Bertine se agăţă de umerii mei cu puteree unui naufragiat care se alipeşte parcă de ultima seîndură plutitoare. Luat de valul acestei deznădejdi, eram în acel moment punctul de sprijin şi salvarea, redeveneam fără voie, în întunericul extazului, martorul care privea cu puţin timp înainte printre şuviţele iubitei ruina de metal îngrămădită în fundul curţii. Fragmente conceptuale brăzdau îmbrăţişarea, mă îndemnau să înăbuş vorbele amantei trecătoare care în cele mai intense minute de tandreţe ingîna cuvinte de remuşcare incoerente despre plăcerea noastră nelegiuită în culcuşul absentei. Cînd ea se linişti, alingînd limanul somnului, cugetările rebele mi se zbătură multă vreme între tîmple. îmi puneam fără indulgenţă întrebări cu privire la strigătele şi vorbele Bertinei în timp ce făceam dragoste, submi- nînd fericirea avidă pentru a nu lăsa să subziste pe frumosul obraz adormit decît tresăririle şi dureroasa bătaie a pleoapelor.

Soneria o trezi din toropeală. Nu s-a dus să deschidă nici de astă dată, renegînd orice intrus, solicitîndu-mă cu acea ciudată autoritate pe care i-o cunoşteam. Se îmbrăcase fără să evoce plecarea mea apropiată- Vorbea cu un glas aton despre doamna Joveneau, despre mătuşa ei. Şi despre bicicletă, căci voia s-o iau cu mine, remar- cînd cu glas tăios că nu mai avea nici o însemnătate de vreme ce nu mai aparţinea nimănui.

în stradă nu mi-a răspuns cînd am întrebat-o dacă are să treacă seara pe la Lebarq, nici cînd — în faţa tăcerii ei — am

stăruit să vină măcar să-şi ia rămas bun a doua zi dimineaţa. Plecă alergînd spre strada Petits Forts şi am aşteptat zadarnic să-şi întoarcă spre mine capul. ..

— Nu-mi explica nimic, rosti Lebarq.

— Totuşi . ..

— Nu-mi explica nimic, îţi spun.

— Oricum, nu pot pleca.

— Sigur că nu poţi pleca fără s-o vezi pe Alberte. Ştiu că asta te frămîntă. împreună cu tot restul...

— Da, tot restul. In chiar ziua cînd ai venit la mine, mi-ai zis că n-aţi pierdut timpul cît eu am fost plecat în căutarea Josephinei. Nu-i o mustrare, şi eu la vîrsta ta aş fi făcut la fel. De-atunci nu v-aţi mai despărţit, aţi cutreierat cu bicicleta toate pădurile din împrejurimi. Foarte bine, sînteţi tineri, şi-apoi e vacanţă chiar în timp de război. Dar ieri după inmormîntare, cred că aţi fost tare ocupaţi cînd a sunat la uşă Alfred. nu ?

— De unde ştiţi că era Alfred ?

— Pur şi simplu fiindcă l-am văzut. V-am lăsat la ieşirea din biserică şi am plecat, îţi aduci aminte ? Nu prea ştiam ce să fac, ceremoniile astea pe mine mă scot din balamale. Am trecut prin piaţă şi deodată am zărit-o pe Alberte care se ducea în strada Bourgogne. Ai urmat-o cinci minute mai tîrziu şi ai intrat şi tu în casă. Să nu crezi că vă spionam. Mă aflam acolo numai fiindcă nu ştiam încotro s-o iau. Peste cîtva timp l-am văzut pe Alfred. Nici el n-avea aerul că ştie prea bine ce vrea, dar nu mă-ndoiesc că s-a luat după Alberte. Pe tine nu ştiu dacă te-a văzut, dar e posibil. După părerea mea, şi-a

închipuit că are s-o găsească singură. Oricum, putea spune că l-a trimis doamna Joveneau care are nevoie de ea. înţelegi, faptul că doamna Tamenne nu mai e, schimbă totul. Singurătatea micuţei îl aţîţă. Cî-nd am observat că nu deschideţi, am înţeles că n-a veţi chef să vă tulbure nimeni.

Lcbarq mă privea cu o îngăduinţă ironică: Mă bătea uşor pe spate cu obişnuitul lui „Nu-ţi face griji.. .“ După un timp adăugă :

— Hai, vino-ţi în fire. Mutra asta plouată nu-i genul tău. Dacă n-ai fi avut figura asta de condamnat, nu mi-ar fi trecut prin cap ceea ce s-a petrecut între voi. în fond, nu eraţi pentru prima oară singuri în casă. Abia azi-dimineaţă am priceput. Mi-am zis : „Pe ăsta îl zgîndăre ceva“. Cunosc starea asta, am trecut şi cu prin ea. înţeleg foarte bine ce ai pe suflet. Ai făcut dragoste cu Alberte, retrăieşte, mereu acel moment, ai vrea să-l reţii în cele mai mici amănunte, nu-i aşa, dar nu reuşeşti cu desăvârşire şi-ţi spui : „E formidabil, nesperat, cu ea, cu ea...“ dar în acelaşi timp simţi că s-a sfîrşit, că totul se-ndepărtează, că s-a şi pierdut în trecut. Aşa-i, nu?

— Da, aşa e, dar ...

— Lasă-mă să termin. Tocmai de „dur“-ul ăsta-i vorba.. . „Dar“-ul ăsta se datorează faptului că n-a sosit azi dimineaţă la ora obişnuită. Da, n-a venit...

— întocmai si. ,.

— Dar lasă-mă să termin, ce naiba ! N-a venit şi gata, te-ngrijore?i. Am să-ţi spun eu ce te chinuie. îţi spui: „îmi poartă pică, îi pare rău de ce-a făcut“. In treacăt fie zis, nu regretă nimic. Dar tu-ţi închipui numaidccît că o să-ţi întoarcă spatele. Te gmdcşti de asemenea că poate a rămas însărcinată . ..

O pală de vînt trînti harta pe jos. Pluti o

clipă vertical, legănîhdu-se uşor. Lebarq o ridică fără a înceta să mă privească în ochi :

— ...îţi spui că ai fost un inconştient, că poate i-ai stricat viaţa,; că o să te blesteme, că o să facă cine ştia ce prostie, pe scurt, însăilezi o dramă. Şi o să pleci împovărat de toate aceste temeri. Bineînţeles..

M-am sculat de pe scaun şi am început să pipăi cu degetul marginea mesei metalice, împingînd harta uşor mai încolo, parcă pentru a refuza plecarea. Nu aveam nimic de adăugat. Reuşise să mă liniştească, evocînd ceea ce nu se putea împiedica, nici ocoli, cu glasul omului care nu crede, reducînd îngrijorarea mea la o necunoaştere banală. Acum nu mai rostea nici un cuvînt şi cerceta din nou harta în căutarea celui mai bun itinerar. Ştia că tăcerea era condiţia aparenţei sale de înţelepciune. Tinerii îşi făuresc un mîirve pe care-1 numesc aventură. Maturii fac constatări care lasă intactă starea lumii. Intenţiile altora, actele, temerile lor fac parte, ca şi restul, din această lume. Lebarq ar fi vrut să mă încurajeze, dar mă făcea să înţeleg că faptul de a fi posedat trupul Berlinei îmi clădea o nouă dimensiune a însingurării. Dacă n-ar fi fost deştept mi-ar fi vorbit de răspunderea pe care o aveam. Ştia însă că pentru moment nu era decit o firavă probabilitate, ca şi nenumăratele drumuri ce mi le arăta pe vechea hartă Michelin, călăuză doar pentru acela care va pleca uitînd căile recomandate şi poveţele de prudenţă.

îngerul din Rethel, ficţiune necesară de la sosirea mea la Rocroi, vorbise prin gura înţeleptului familiar care minimalizează cealaltă faţă a iubirii, pentru a mă sili să nu văd decît experienţa fericită. Exterminatorul îmi

pregătea absenţa, mă voia nepăsător pe drumul înspre Rimogne, pedalînd voios în lumina regăsită a vacanţei, uitînd-o pe Bertine şi noaptea solitară, abolind imaginea însoţitoarei, gînditoare şi ciudată cum nu încetase să fie Bertine în timpul plimbărilor noastre ; consim-ţea cel mult ca memoria mea să păstreze dira de parfum a fiinţei ei, pagina din Mallarmé, nuditatea finală Dar reversul lui veghea şi întreţinea în mine acea minimă mustrare de cuget care mi-ar fi dat curajul să-i mărturisesc lui Lebarq că o iubeam, că imaginea ei stăruia dincolo de dorinţă

Bunul povăţuitor ascultă declaraţia mea ţâră să surîdă, se prefăcea că găseşte un detaliu greu de citit pe hartă, ceea ce îi îngăduia să încrunte din sprîncene dinlr-o pricină aparent străină de cuvintele mele. Acest gest infinitesimal era felul lui de a mă feri de ridicolul care aproape întotdeauna însoţeşte sincerităţile juvenile.

— Sigur că o iubeşti, trase el încheierea. După tot ce s-a întîmplat parcă îţi vine să spui că ar fi de mirare să nu te fi îndrăgostit de ea tnţelcge-mă bine, nu-i vorba de recunoştinţă, deşi mă întreb dacă n-ar fi fost ea cum ţi-ai fi petrecut vremea, nu, nu-i vorba de a^a ceva.

— Credeţi-mă, domnule Lebarq, ştiu tot ce a făcut pentru mine, în pofida muncii ei cu ziua, a peripeţiilor şi morţii mătuşii...

Lebarq îşi îndreptă spinarea, privi în zare, cu o mină în buzunar şi cealaltă rămasă din inerţie pe harta desfăşurată

— Vezi, Georges (ochii săi tot mai aţinteau depărtările în timp ce degetele mototoleau colţul de jos al hărţii), întîlnirea voastră a fost

un soi de anomalie, urmarea fericită a nebuniei care a cuprins-o pe Jme- phine — singura de altfel, o anomalie născută dintr-altă anomalie... iar tu reţii din această întîlnire cu Alberte excepţia, lucrul menit să nu aibă loc. Ai să uiţi c-ai făcut dragoste cu ea, vrei să uiţi de pe acum, dar nu vei uita că ai întîlnit-o, că s-a aflat acolo în momentul potrivit, pe cînd în alte împrejurări ai fi putut să treci pe lîngă ea în strada Bourgogne şi să n-o mai vezi niciodată Pricepi ee vreau să spun ?

îmi amintea pentru cîteva clipe de viziunea mea de la sosire, de fata care neaşteptat, nesperat, se găsea în faţa mea în vestibul, înlocuind-o pe doamna Tamenne, plecată în grabă la ultima ei întîlnire cu Rene.

Deodată Bertine se ivi pe terasă, neprevăzută ca şi în ziua aceea, incompatibilă cu ora şi cu vorbele pe care, poate, le auzise. Lebarq nu întoarse capul cînd tăcerea noastră îl preveni că o ţineam în braţe. Continua să urmărească cu degetul oraşele pe unde trebuia să trec, cugetînd, fără îndoială, la ciudata veşnicie a iubirilor de vacanţă.

Bertine îmi zise „îl am", atingîndu-mi obrazul cu mîna făcută pumn. Apoi ne arătă în căuşul palmei profilul ducelui cu un surîs crud pe buze, prizonierul rămasului bun. Strînse medalionul pentru ultima dată între degete şi îl strecură uşurel în mina mea. Spuse i

— Ştii acum de ce n-am venit la ora obişnuită, sram sigură că-1 voi găsi lingă cabană, păstrează-!,nu-1 pierde...

Lebarq o lăsă să plece fără să scoată un cuvînt

— Uite, rosti punînd arătătorul pe un punctişor de pa hartă Pe aici trece linia verde, linia de demarcaţia a zonei de ocupaţie din nord. Vezi ? Aici, in dreptul localităţii Relhel.

Mai ales nu ie întoarce

Am coborît în bucătărie puţin înainte de 7. încăperea era caldă. In picioare, înaintea maşinii de gătit unde duduia un foc bun, Lebarq turna apă clocotită peste maiţ, ridicind brusc capacul cînd ieşeau aburi.

— Ai dormit bine? mă întrebă fără să se întoarcă.

— Foarte bine, mulţumesc.

— Trebuie să fii în formă. Ce vrei să faci ? N-ai s-o iei drept spre Charleroi, presupun.

— Nu, am să mă plimb puţin, am tot timpul. Aş avea chef să ajung pînă la Rethel. Pe urmă,

voi vedea.

— Bun. Atunci, ascultă.

Se duse să ia harta de pe bufet, o desfăşură cu grijă pe masă şi o netezi cu dosul palmei. îmi dădu o cană fumegîndă de cafea, apoi bău şi el cu înghiţituri lungi.

— Pune cana pe hartă, aşa o să stea desfăşurată. Vezi să n-o răstorni.

Reîncepu. jocul din ajun, de pe terasă, de a urmări cu degetul itinerarul, oprindu-se asupra localităţilor prin care trebuia să trec.

— Aşadar obligatoriu : Rocroi, Rimogne. (Apăsa cu o vigoare excesivă degetul pe hartă şi, trasînd drumul, vălurea uşor hîrtia care deforma numele oraşelor). La Rimogne poţi alege — ori o iei spre Charleville prin Tournet sau mergi drept înainte spre Rethel prin Signy-l'Abbaye şi Novion-Porcien. Nu vreau să mă amestec, dar în locul tău n-aş pune piciorul în Charleville... într-un fel, abia te-ai întors de-acolo... La Rethel e altă poveste (Lebarq nu-şi dădea seama cită dreptate avea, căci nu ştia nimic despre existenţa îngerului dedublat). E linia verde şi rişti să fii controlat de nemţi. Şi-apoi Rethel e la şaizeci de kilometri, ai să fii obosit, va trebui să găseşti unde să dormi şi de acolo ar fi preferabil să mergi mai departe spre nord — să zicem... da... (degetul şovăia, unghia zgîria îndoiturile) pînă la Mont- cornet adică o sută de kilometri, ori la Vervins... o sută douăzeci. Dacă faci o sută, nu-i rău, cred că e chiar maximum.

Lebarq îşi aţinti privirea asupra mea, umplîndu-mi, încă o dată, cana-

— De fapt, e păcat că pleci. Vacanţa nu s-a sfîrşit, ai putea rămîne eîteva zile în plus... Dar te înţeleg ; Rocroi nu mai e acelaşi lucru, s-a sfîFşit...

Mă simţeam puţin mişcat şi încercam să-mi ascund stînjeneala. Aceste nesfîrşite pregătiri pentru o călătorie care nu era la urma urmei decît o lungă excursie fragmentată trădau îngrijorarea pseudo-unchiului (merita acest titlu paralel primindu-mă la el după fuga pseudo-mătuşii) faţă de necunoscutele

drumului, rezerva ţăranilor la vederea unui turist ciudat şi aproape indecent într-o lume căreia i se furase libertatea. Pe tcrr.ea de oboseala unui drum aşa de lung, de nemţii ni reacţii întotdeauna de neprevăzut, de impulsurile mele nebuneşti capabile să mă facă să iau hotărîri cu totul neaşteptate. Bietul de el clătina din cap, în sufletul lui dîndu-se o luptă între dorinţa de a mă pofti să rănii n şi despărţirea pe care o ştia de neînlăturat.

— Oricum, reluă, cu nici un preţ să nu încerci să treci linia la Rethel, ar fi nebunie curată.

I-am promis că voi fi çît de prevăzător dorea şi am încălecat pe bicicleta încărcată de bagaje. îl priveam pe l.ebarq, cu un picior încă pe sol.

— Ei bine, la revedere, Georges, mi-a zis, la revedere...

Adăugă, stăpînindu-şi cu greu emoţia :

— Şterge-o numaidecît, e mai bine, nu te duce să-ţi iei rămas bun de la. ea, n-are rost...

Am încuviinţat din cap şi m-am îndepărtat. Am mai avut timp să aud în spatele meu glasul lui Lebarq rostind ca un monolog : „Mergi cu bine şi dacă se-ntîmplă ceva...“ restul mi-a scăpat ; trecusem de poartă, vedeam podul şi meterezele şi în această clipă o părăseam pe Borti ne, ştiam că nu-mi mai aparţine şi că rămîne la Rocroi pentru alţii. Pentru doamna Joveneau, drăguţă şi străină, pentru Alfred care va continua s-o soarbă fără speranţă din ochi şi pentru Lebarq care va mormăi, va supraveghea, va judeca, lipsit de orice putere. Nu l-am ascultat, am luat-o pe strada Petits Forts cînd am fost sigur că nu mă mai poate zări şi am strecurat hoţeşte poeziile lui Mallarmé în cutia de scrisori. Pusesem un mesaj la pagina cu poemul care dăduse fetei

pentru cîteva clipe glasul realităţilor absente. Acest răgaz amar şi copilăria codrului, era puţin după dragostea împărtăşită, dar şi eu duceam cu mine doar astfel de imagini. Ea va înţelege, aveam certitudinea, cum înţelesesem şi eu, că fără a recurge la limbajul lăuntric, timpul nu însemna decît trecut, iar spaţiul nu însemna decît vidul despărţirii. Mesajul amănunţea acest nonsens în cîteva rinduri şi nici măcar nu se încheia cu lin cuvînt de iubire.

Acrul curat îmi împrospăta obrajii pc diurnul spre rtimogne, lanţul bicicletei se-nvîrtca fără oprire, nu mai simţeam efortul şi pietricelele săreau în jur, împroşcate de roţi. În curînd Rocroi fu doar o clopotniţă ce se înălţa deasupra pădurii. O motocicletă cenuşie mă depăşi, ofiţerul înfundat în ataş mă cercetă bănuitor, urmară alte motociclete şi apoi o maşină blindată. Pipăiam medalionul din buzunar şi auzeam cînd glasul Berlinei povestindu-mi istoria efigiilor, cînd şuşotelile mă- tuşii cu bătrîna Baillet. Pedalam purtînd şi cu asu- pră-mi mica mea superstiţie metalică. Prima creastă pe care am suit-o ca un dansator cu capul plecat, mi-a amintit că mă slujeam de cealaltă superstiţie metalică, bicicleta, părăsită de nepotul sinucigaş. Acum îl ducea pe falsul nepot, transfug al familiei incerte, redusă numai la prenumele unei fete, după trecerea exterminatorului,

înaintam, mîhnit, în lumina sfîrşitului de iulie, ispitit la fiecare învîrtitură de roată să mă întorc, s-o regăsesc pe Bertine fără să ţin cont de Joveneau, de soţii Bossart (dacă băgaseră de seamă existenţa mea), de toţi cei care în câteva zile se obişnuiseră cu chipul meu, chiar de Lebarq căruia îi datoram oarecum acel dram de nepăsare, dar şi plecarea, despărţirea grăbită, fără întoarcere.

Picioarele mele pedalau ncavînd, parcă, legătură cu şovăielile şi părerile de rău, un întreg trecut alerga înainte, dus de corpul automat. Mă prefăceam că mă minunez cu glas tare de cîteva detalii consolatoare, de merii care se iveau după ce am depăşit platanii la ie-şirea din Signy-l'Abbaye, de o micuţă uzină dărăpănată al cărei coş crăpat avea încrustat

în cărămida galbenă anul 1870 (alt război, alte ruine), de drumurile lungi, mărginite de plopi care se îngustau la orizont, ca şi cum voiau să nu mă lase să merg mai departe, iluzie optică suscilînd alte impasuri în şirul kilometrilor pe care trebuia să-i străbat.

Am făcut haz dc un cîinc bătrîn care m-a urmat, gîfiind pe lingă bicicletă, pînă la intrarea în Novion-Por- cicn, amator ca şi mine de stăpîni vremelnici. Cuvintele prieteneşti însă nu l-au reţinut. S-a oprit brusc la cotitură şi m-a părăsit dind din capul lui lung şi scoţînd un lătrat răguşit. Această despărţire suplimentară, oricît de neînsemnată era, îmi accentua singurătatea. Mă simţeam deodată absurd dc autonom. Imaginea Bertinei se ivea din cînd în cînd, mai ales cînd drumul cerea un efort susţinut, ca şi cînd aş fi chemat-o în ajutor. Sub meri. în faţa uzinei dărăpănate, reînnodasem jocul vocii sparte pc care îl rcluascm atît de des, cu folos, în pădure pentru a-mi mărturisi iubirea interzisă. Dar l-am uitat cînd cîinele se apucă să mă urmeze, căci, fără voie, aveam un interlocutor. Am ajuns la Rethel puţin înainte dc prînz, mort de oboseală, privindu-1 de pe creastă după suişul nesfîrşit.

în piaţă strigăte, îmbulzeală, printre dughenele sărăcăcioase. Piaţă de război unde nu găseai decît fructe, legume, foarte puţine capete de vită, fierărie, furci, greble, pneuri reşapate. tmpestritare, de falsă sărbătoare, lipsită de libertate, înconjurată de uniforme şi de civili bănuitori. Totuşi unii descopereau printre articolele de ocazie nasturii, cureaua sau lampa care nu se mai găseau în magazine, fără a pune la socoteală uneltele noi care dădeau meşterilor un înşelător simţămînt de

precizie şi eficienţă, M-am apropiat de o tarabă plină de accesorii de bicicletă şi mi-am cumpărat, deşi n-aveam nevoie, o punguţă cu diverse chei. Am fixat-o de cadrul bicicletei, mareînd, neîndoielnic, posesia definitivă a obiectului care pînă atunci nu încetase încă să-i aparţină lui Rene.

Tîrgul era pe sfîrşite, camionete zebrate de chingi şi maşini cu acoperişul împovărat de lăzi, îşi tăiau încet calea prin mulţime, claxonînd. Am fost luat de curent, înconjurat de un şuvoi de biciclişti ale căror port-bagaje se prăvăleau sub greutatea văsărieî şi a cutiilor.

La capătul străzii principale, la cîţiva metri de panoul care indica Reims 50 km, un mic grup de soldaţi germani controla actele. Eram dus fără să mă pot împotrivi spre linia verde. încărcătura mea nu avea nimic suspect şi cînd mi-am dat seama că soldaţii, potopiţi de valul de vehicule şi pietoni, nu se uitau cu prea mare atenţie la permisul de trecere, am tras nădejdea că voi părăsi uşor, aproape fără voia mea, zona de ocupaţie. Mi-au venit în minte recomandările lui Lebarq. Cu nici un preţ, spusese. M-am oprit, împins de mulţime, stârnind proteste indignate şi am început să cercetez, pipăind cu mîna, janta şi frîna din faţă, prefăcîndu-mă că am o stricăciune la bicicletă. Am reuşit să ajung la trotuar în mijlocul exclamaţiilor. „Ei, ce faci ?“ „Ce naiba îi trece ăstuia prin cap ?“ „Tîmpitul ăsta...“ ctc. M-am întors în piaţă, cu bicicleta pe umăr. Medalionul se afla în buzunar, dar spiritul de aventură îmi lipsise.

Lebarq îmi trasase drumul şi de departe continua să-mi dicteze itinerarul. Era de partea îngerului păzitor, cel care îmi interzisese în prima noapte s-o dezbrac pe Bertine, îmi impusese plimbările de adolescent care negau trupul fetei în favoarea ajutorului prietenesc pe care mi-1 dădea (fără ea, zisese Lebarq, mă- ntreb cum ţi-ai fi petrecut timpul ?) şi amînase împlinirea carnală a iubirii pînă în ajunul plecării. Pe deasupra, a fost nevoie de amestecul exterminatorului care a preschimbat mîngîierile melc în răni ciudate al soartei pentru ca Bertine să ajungă să mă roage s-o posed. Dar nu eu o cucerisem, ca voise să facă dragoste cu aceeaşi hetă- rîre cu care o căutase şi o găsise pe doamna Tamenne, în pofida

măştii de abandon şi susurului duios. Ţinînd seama de avertismentul lui Lebarq, mă dusesem să mă ascund în prima stradă pe care o zărisem. Acolo însă am pus jos bicicleta, am sărit în şa şi am pedalat energic spre linia'verde, furios şi ruşinat, fiind înghiţit iar de marele trafic. Ţineam în mină actul de identitate

îşi abia dacă am încetinit. Neamţul îmi făcu semn să trec cu un gest scurt al braţului. în faţa mea. se. deschidea drumul spre Reims.

In jurnalul nescris al călătoriei de întoarcere nu am notat ultimele incertitudini. Oamenii care mi-au urmă* rit imaginea pînă la dispariţia ei în singurătatea cîm-ţ purilor din Champagne nu vor citi niciodată mărturisirea temerilor mele, nici reflecţiile despre imprudenţă. Aceste gînduri au sălăşluit în mine ani îndelungaţi şi, cînd le reînsufleţesc, regăsesc chipuri de necunoscuţi care îmi balizează calea printre fragmente de optimism. ţiUn ţăran îndesat, cu picioarele scurte, mi-a suris la Ta- ■gnon. O femeie tînără mi-a vorbit cu blîndeţe la Ber- gnicourt cîntărindu-mi nişte mere, o doamnă bătrînă din Reims mi-a dat găzduire fără să-mi adreseze cu- vîntul. Am întrebat încotro s-o iau pe cîţiva copii, pe nişte camionagii, chiar pe jandarmi-

Unuia dintre ei care mă privea stăruitor i-am spus că voiam să mă intere în Belgia.

— Sper că ai actele în regulă, a rostit, şi la răspunsul meu afirmativ, mi-a arătat drumul spre Fressan- court fără să-mi ceară hîrtiile. Am comis această imprudenţă pentru a descuraja ochiul inchizitor. îngerul păzitor veghea asupra mea, dar necunoscuţii cu care vorbeam •îmi citeau pe faţă expresia exterminatorului de cînd forţasem linia de demarcaţie.

A doua noapte mi-am petrecut-o la o fermă din Ribemont. Omul, la început bănuitor, a primit să dorm în podul cu fin şi mi-a adus o pătură.

—Nopţile sînt calde, mi-a explicat, dar în zori o să fii mulţumit c-o ai. Bagă-te în colţul sting, e mai puţin curent.

O noapte de vară liniştită ca un popas în plin război. Inamicul dormea ca toată lumea, eu mă aflam în siguranţă sub grinzile cu ieşituri noduroase, sub razele ca de lampă ale lunii. Sau cel puţin încercam să fiu convins că-i aşa pentru a mă îmbărbăta înainte de a mă prinde somnul. Un suflu de aer în întuneric, groaza ele a ghici o prezentă, amintirea zilei ce trecuse, sau gîndul că trebuie s-o iau din nou la drum, mă trezea din cînd în cînd, fără a mai pune la socoteală spicele care-mi înţepau pulpele. Mă întorceam de pe o parte pe alta zvîrlind din picioare.

Focurile de armă m-au trezit înainte ca omul să a-; puce să mă zgîlţîie. Mîna lui se înfipsese dureros în u- mărul meu. Am crezut, încă buimac, că era Lebarq, clar în clipa imediat următoare am ştiut că o mare distantă mă despărţea de unchiul fictiv, şi imaginea pîntceu- lui alb al Bertinei îmi străfulgeră prin minte.

— Hei, spunea vecea, hei, scoală-te, repede, vin nemţii.

împuşcăturile păcăneau din cînd în cînd în întuneric dar periculos de aproape.

Fermierul îmi ajută să-mi strîng lucrurile şi să închid sacul, ţinînd o făclie deasupra paielor şi mă trase spre scară. Se răzgîndi însă în ultimul moment şi îndreptă micul fascicol de raze gălbui spre locul unde dormisem, răscolind grăbit cu mîna paiele pe care mă întinsesem.

— Nu se ştie niciodată, mormăi. Dacă urmăresc pe cineva şi vin aici-.. Adăugă, după ce coborî pînă la mijlocul scării :

— Cum te cheamă *7*

I-am spus, i-am explicat apoi în puţine cuvinte că vin de la Rccroi unde am stat la un

prieten şi că mă întorc în Belgia.

— Aşa ? Mă rog. De la Rocroi ? N-ai ales drumul cel mai scurt, dar asta te priveşte. Bun. Eu sînt Jean Dcl- coeuvre, ai înţeles ? Dacă Fritzii se abat pe-aici, zici că prietenul tău te-a trimis la mine. Cine e ?

— Lebarq. Inginer agronom la pensie.

— Bine. Să zicem că domnul Lebarq a venit acum trei ani să mă vadă în legătură cu ferma si că... Ai priceput ?

— Lebarq e necăsătorit, are o vilă lingă răscrucea de la Eteignicres şi ca vîrstă cam...

— Nu-i nevoie, n-o să se ducă să verifice povestea asia. Haide, vino, să nu pierdem timpul.

Schimbul de focuri încetă pe la 5 dimineaţa. Nemţii n-au venit. Soarele zugrăvi pe zidul odăiţei, unde n-am mai putut închide ochii patru paralelograme roşii care piereau ca acoperite de o perdea capricioasă, la cea mai mică boare de vînt.

Ticluirile lui Delcoeuvre mă nelinişteau, e adevărat, dar somnul mi-1 luase iubita îndepărtată. Mă linişteam repetîndu-mi neîncetat că plecarea mea era lucrul cel mai potrivit, totodată voiam să ştiu că se zbuciumă din cauza mea. Luptam şi împotriva ştergerii imaginii dorite ce mi se ivea mereu în faţa ochilor printre alte temeri, fermierul care mă supraveghea, focurile de armă, împrejurări folosite de îngerul păzitor pentru a nimici cu ajutorul meu esenţialul, deci dragostea pe care o trăisem, încercam să mă sustrag fermierului prietenos al cărui ajutor, prin însăşi existenţa lui, destrăma amintirea lăsată de pielea parfumată a fetei. Ca întotdeauna, exterminatorul era acela care răspundea.

Delcoeuvre se grăbea să mă vadă plecat. îmi

arătă un drum puţin umblat care ducea spre şoseaua naţională fără să treacă prin sat. Privea curios la bicicleta mea atit de pusă la punct.

— Frumoasă bicicletă, spuse surîzînd, cu ea ai să fii repede departe de locurile astea.

I-am strîns mîna gîndindu-mă pentru prima dată că aş putea fi acuzat că am furat bicicleta.

Nu voiam s-o uit pe Bertine. De aceea am uitat de linia verde. Nemţii coborîră bariera cînd mă aflam la două sute de metri de postul de control şi mă trimiseră să-mi vizez actele la Comandatura din Amiens.

Am pătruns într-o clădire veche, singura dintr-o stradă unde celelalte se prăbuşiseră. Un grăsan păros umbla de colo-colo prin biroul prăfuit.

— Student belgian în vacanţă ? urlă. Vrei să-ţi baţi joc de mine ?

— Am trecut linia de la Rethel profitînd de înghesuială în ziua de tirg : bicicleta mea e foarte încărcată, veniţi s-o vedeţi. Vă dau cuvîntul meu că nu vă spun poveşti.

— Şi pretinzi că la postul de la Rethel nu ţi-au cerut actele ?

— Întocmai.

— Se poate, dar e de necrezut.

Îşi apropie obrazul de al meu, puţin mai calm. îmi suflă în faţă mirosind a vin. Rosti >

— Să fim serioşi. Iţi dai seama că prezenţa dumitale aici e cu totul nelegală ? Ei (şi cu degetul arătă spre perete) te pot aresta pe loc şi trimite numaidecît în Germania ; aşa cum auzi, numaidecît. Eşti pur şi simplu nebun. Te-ai pus într-o situaţie foarte, foarte gravă.

După un timp adaugă :

— Ce-ai de gînd ?

— Mai curînd eu ar trebui să vă întreb.

— Adevărat, dar degeaba. Nu pot face nimic pentru dumneata, absolut nimic.

Omul era slujbaş la Comandatură. Francez din tagma micilor funcţionari. Deloc antipatic. Şi vădit încurcat, neştiind ce să facă. Un fel de urs blînd. Cu o mustaţă căzută, cam rară şi nu destul de subţire ca să pară primejdioasă. încremenit pentru un timp într-o tăcere de neîndurat.

Am încercat să restabilesc contactul î

— Aş vrea să schimb nişte bani.

S-a încruntat, dar aproape că l-a pufnit rîsuî.

— Nu mai spune ! Vrei să schimbi nişte bani ! Asta-i tot ce-ai găsit ca să scapi ?

Mustaţa îi tremura din cauza unor mici spasme. După ce-şi aţinti cîteva clipe privirea asupra mea, întoarse, visător, capul mare spre dreapta şi spre stânga, parcă pentru a vedea cc se petrece de partea cealaltă a peretelui. Cînd

se uita într-acolo, albul ochilor părea enorm. în întreaga

U4

clădire domnea o tăcere apăsătoare. Slujbaşul mergînd iar prin cameră îşi îndrepta paşii spre fereastra murdară, apoi venea spre mine ca s-o ia din hou spre fereastră.

— Uite, murmură în cele din urmă, în ce priveşte banii am să-ţi spun unde te poţi adresa ; r.u-i prea departe. Cînd ieşi de aici, o iei la dreapta.

Explicaţia cu glas atît de coborît îneît abia am auzit-o se termină cu :

— Ai înţeles ? In susul străzii, la dreapta, unde vezi o mică vitrină. Bagă de seamă, în orice caz n-ai dat niciodată ochii cu mine. Şi mai ales nu te înapoia.

Fetele de la castel

Fetele de la castelui Bcaucourt-sur-l'Hallue sînt ultimele persoane cu care am vorbit în Franţa pe drumul de întoarcere. Cele trei fiice ale domnului de Monclin au ascultat, serioase, povestea mea, sub fagii bătrîni ai parcului. Chipurile lor parcă răsăreau dintre frunzele ori- zontale, atente, deasupra rochiilor albe, şi plimbarea nu se mai sfîrşea. Povestea începea la Rethel. Spaima îmi trecuse şi tot istorisind mă întrebam cu un glas secund, prin ce calcul, prin ce uitare a îngerului hibrid n-am fost mereu acest liniştit oaspete al castelului, capabil să ghicesc reţele neaşteptate de adăposturi şi enclave ca să-mi situez aventurile în fragmentul forestier ce supra- vieţuia între grilajuri. Aleea cotea, şi traseul ei prelungit ajungea, dincolo de noaptea de la Ribemont şi de surîsul necunoscut de la Bergnicourt, la noaptea de la Roeroi, supremă

învăluire.

Mă asaltau glasurile care tăcuseră în timpul povestirii- plimbare şi se pierduseră printre ierburile meterezelor t Lamarck, Becthoven, Bertine, se amestecau claie peste

grămadă, urmare neaşteptată a medalioanclor scării pînă la acel duce absent, al cărui basorelief' se-ncălzea în căuşul, palmei mele. sub stofă.

Lebarq îi urmase doamnei Tamenne şi avusese şi el succesori sub înfăţişarea lui Jean Delcœuvre şi a domnului de Monclin, incompatibili epigoni ai duratei. Cele trei rochii albe se-nvîrteau în jurul meu, suple chemări centrifuge, topindu-se în altă mişcare giratorie recentă, fusta Bertinci amplă, care flutura în timpul curselor voioase cu bicicleta, dezvelindu-i pulpele drepte.

Mă încerca un uşor regret că slujnicuţa doamnei Tamenne nu făcea parte din această lume unde gravitau cu siguranţă de sine cele trei domnişoare de Monclin, venite de la Paris să-şi petreacă vacanţa Ia castel, capabile totuşi — împotriva aşteptărilor — să citească serios poemul lui Mallarmé. Nu făcea parte din această lume cu tot tragismul unei astfel de formule ce fusese enunţată despre dispărută cînd preotul evocase, în faţa publicului neîncrezător al funeraliilor, fericirea cerească făgăduită doamnei Tamenne, formulă pe care acum mi-o însuşeam, în pragul serii, în p. reul din Beaueourt, după ce scă- pasem teafăr de primejdiile războiului şi eram apărat de merişori şi ulmi, ocrotitori mai siguri decît brazii firavi din grădina unchiului fictiv. Pentru prima oară de la plecarea mea din Rocroi făceam o plimbare din care iubita îndepărtată era exclusă. Ne-am oprit lîngă acareturi cînd povesteam momentul culminant al aventurii.

— Aşadar slujbaşul te-a lăsat să ieşi din

birou fără să-ţi facă nici un rău, spuse cea mai curioasă ; mi se parc ciudat ; oricum, colabora cu nemţii de vreme ce lucra la comandatură Ai avut noroc.

— Mai mult decît atît. Mi-a ordonat să nu mă îna- poiez. „Mai ales nu te înapoia“, mi-a spus după ce mi-a explicat unde aş putea schimba banii.

— Voia să te scoată de-acolo pentru ea să nu se încurce treaba cînd te-ar fi interogat nemţii, e limpede.

— Totuşi a fost frumos din partea Iui...

— Să nu exagerăm, protestă cea mai mică, voia să se descotorosească de tine, fără probleme, asta-i tot.

— Putea să se descotorosească trimiţîndu-1 în biroul de alături-

— Eu cred că pur şi simplu şi-a dat scama că istoria ta cu tîrgul de la Rethel era adevărată şi că a fost convins că ai trecut din greşeală linia verde.

— Dar domnul ţi-a explicat doar că se hotărîsc s-o treacă şi tipul nu putea să bănuiască lucrul ăsta.

— Oricum, rosti cea mare, ai făcut o nebunie şi ţi-ai riscat pielea. In sfîrşit, eşti aici..

— Mă cuprinde mirarea cînd văd ce-i în jur.

— La noi, la castel, nu se simte nimic, sîntem departe de toate.

— In sat, se spun lucruri foarte rele despre ce fac nemţii.

— Da, uite, povesteşte-i domnului ce i s-a întîmplat grădinarului pe drumul spre Flesselles...

— N-are rost, pe domnul nu-1 interesează...

Vocile se înălţau din întinderea de verdeaţă, bicicleta rezemată de zidul trandafiriu sclipea

în razele apusului de soare. Numele de „Flesselles“ răsuna ca zgomotul familiar al sapei cînd se loveşte de un ghiveci de flori. Clipa asta ! O uşoară mîhnire mă avertiza că o voi regreta*

— La Flesselles, am glăsuit, mi s-a decis soarta.

— Vai ! Povesteşte, povesteşte !

— încă n-am terminat cu Amiens.

— Spune mai departe.

— Ai rămas unde slujbaşul ţi-a dat să înţelegi că ar fi mai bine să nu te înapoiezi...

înlănţuire de pericole în timpul vacanţei pentru a fi pe placul domnişoarelor de Monclin. Cum să le fac să vadă aievea mutra slujbaşului ? Mutră posacă dar, în taină, binevoitoare. Dacă omul ar fi venit la castel, ar fi arătat stîngaci, solicitînd o bună primire şi s-ar fl scuzat că ne întrerupe convorbirea. Dar acolo, la Ami- ens, surîdea pe sub mustaţă, descriindu-mi în şoaptă vitrina îngustă a pompelor funebre.

— Ai să vezi i Pompe funebre, e scris cu negru şi argintiu, nu poţi să treci pe lingă vitrină fără s-o bagi în seamă. Ai să zici că vrei să schimbi bani belgieni Asta-i tot.

O femeie de vreo patruzeci de ani. Energică. în nici un caz bănuitoare.

— Vino pe-aici, mi-a răspuns, nu mai am nimic în sertarul de la casă.

Am urmat-o în încăperea din spatele magazinului. De acolo am trecut printr-o curte pavată, înţesată de pneuri vechi, apoi printr-o seră părăsită care dădea spre o grădină năpădită de buruieni. Femeia umbla repede fără a întoarce capul, strîngînd cu nervozitate pe

umeri un şal de lină decolorat. Trei lucrători ciopleau alene stele funerare sub copaci. Erau în fundul curţii. Atît de departe că atunci cînd i-am zărit n-am auzit loviturile de daltă pe piatră. Femeia se opri la jumătate de drum de grupul nepăsător (nici unul nu ridicase capul, gesturile lente se eternizau, fragmentate). întinse braţul :

—. Acolo, rosti, în spatele copacilor, în şopronul cel mic.

Scînduri cenuşii măcinate dc praf de siliciu. Am împins uşa. înăuntru era cald. Panglici jucăuşe de lumină străbateau încăperea-

— Ah ! ai găsit, perfect, perfect, se auzi un glas dintr-un ungher întunecos unde se afla un vraf de unelte.

Omul se ridică şi făcu un pas peste materialul îngrămădit în colţ. Era slujbaşul de la comandatură.

Cele trei fete mă priveau uimite. Cea mai curioasă (deci şi cca mai neliniştită) făcu : „Ah !“ ţuguindu-şi buzele. In şopron trecusem şi cu printr-un moment de
spaimă. Omul cu degetul la gură, peste mustaţă, îmi tăie din scurt orice vorbă.

— Nu intra în panică, zise, sînt singur, nu-ţi fie teamă, n-am venit să te arestez. Bun, na-ţi banii. Cit îţi trebuie ?

Am luat trei sute de franci, am scotocit prin portofel şi i-am dat cîteva bancnote. I-am mulţumit.

— Cum aţi...

— Nu-mi pune nici o întrebare. Şi ascultă bine ce-ţi spun.

Se rezemă de o tejghea şi coborî vocea :

—• Ca să treci linia sînt două soluţii. Prima este să treci Somme, noaptea, cu barca. Cealaltă este autobuzul de la Flesscllcs, la ora potrivită. Cu barca e mai periculos şi nu te

sfătuiesc. Trag imediat cînd aud un zgomot neobişnuit, dacă nu răspunzi în prima clipă la somaţie. Somme, somaţie, pricepi ?

Iţise scurt de gluma lui uşurică. Făcui o sforţare să-l imit.

— Nu mai tîrziu de săptămîna trecută, l-au rănit grav pe unul din camarazii lor care se iubea cu o fată într-o barcă legată de stîlpii din larg. Tipul nu putea răspunde, îţi dai seama. Sigur că dumneata decizi cum vrei. Ei, Somme sau autobuzul ?

— Autobuzul, la prima vedere.

— Bun. Te înţeleg. Numai că plecarea cu autobuzul e ceva mai complicată. Controlul are loc la Flcsselles. Sînt doi subofiţeri: un tînăr şi un bătrîn. Fac de gardă cu rîn- dul. Dacă dai de tînăr, tc-ai ars. Verifică, scotoceşte, e zadarnică orice trudă, ori îi arăţi acte în regulă, ori la revedere. Din cite ştiu, n-ai aşa ceva. Hîrtiile dumitale sxtu nimic e tot una. Dacă dai de bătrîn, n-ai nici o grijă, nu controlează aproape de loc. între noi fie vorba, nu ştiu de ce-1 mai ţin, dar asta-i treaba lor. Cu puţin noroc...

Cea mare făcu observaţia că omul putea foai'te bine să-mi întindă o cursă că să fiu arestat, fără să pară că are vreun amestec, că, venind să mă aştepte în şopron, se asigura că nu-i voi scăpa şi că nu-i rămînca decît anunţe postul de control de la Flesselles, după ce sc prefăcuse că doreşte să mă scoată din încurcătură.

— Recunosc că nu m-am gîndit, părea sincer.

— Poate că în asemenea momente ...

— Soldatul ăla cu fata din barcă, o întrerupse cca mică, ce soartă, vai de mine...

— înţelegi, reluă sora mai mare, avînd aerul că-i ajută pe oameni, colaboraţionişlii îşi zic c-o

să fie iertaţi în ziua cînd or să se schimbe lucrurile şi vor trebui să-şi ispăşească faptele.

în şopron omul îmi spusese tot în şoaptă :

— ... La 5, în spatele gării, la capul liniei de autobuz.

Apoi a întredeschis uşa :

— îl vezi pe flăcăul care lustruieşte piatra în stingă ? Ei bine, el o să te aştepte la staţie. Ii vei da o sulă de franci. Tot atît şi şoferului. Bicicleta o urci pe imperială. Dacă dai de tînăr şi ajungi iar la comandatură, voi fi silit să le spun că ie-am trimis la maior la biroul 4, dar că, după ce-ai ieşit pe coridor, ai şters-o.

încheie ameninţător :

— Dacă te prind, să nu care cumva să pomeneşti de locul ăsta (îmi arătă grădina cu oamenii care ciopleau in tăcere), cu nici un preţ, auzi ? In cazul că vorbeşti, chiar dacă îţi dau drumul, n-o să te mai întorci niciodată teafăr acasă. Pe mine o să mă înhaţe nemţii, dar alţii or să pună mina pe tine. Hai, du-te.

Tăcerea domnişoarelor de Monclin se aşternu în mijlocul freamătului de frunze din parc. Tăcerea domnea şi în autobuzul care mergea spre Flesselles. Şoferul care a zis printre dinţi „la naiba“ fără a întoarce capul spre mine era tînărul din grădină. Tot în tăcere, pasagerii coborau pe uşa din faţă şi urcau pe uşa din spate, după verificarea actelor. M-am uitat la militarul care în tăcere scruta permisele de trecere şi îţi indica, cu arătătorul, să treci spre caroserie dacă ai hîrliile în regulă, şi spre acostament în caz contrar. Am văzut un singur exclus înainte să mă aflu în faţa unei uniforme germane j un bătrîn de asemenea tăcut, strîngînd lingă pîntec o valijoară cafenie.

înaintea mea la rînd se găsea un preot burtos, cu gîndui parcă în altă parte.

Am avut o ultimă inspiraţie cînd am ridicat capul pentru a întîlni privirea tînărului neamţ. Am băgat mîna în buzunarul de la piept ca pentru a căuta actele şi am scos un document care-şi pierduse valabilitatea încă de la începutul vacanţei de la Rocroi : abonamentul la concertele Capelei Muzicale a Reginei Elisabeta, subscris la Bruxelles, la sfîrşitul anului şcolar Un cartonaş galben, avînd în stînga fotografiei viza serviciului cultural de ocupaţie cu emblema în litere gotice ascuţite, o liră, iar în mijloc, precum un pistil, zvastica. După ce militarul german făcu micul lui gest cu arătătorul spre caroserie, am tăcut, simţindu-mă uşurat. Apoi, în autobuzul care staţiona, am perceput mai mult decît am auzit şoapta preotului, rostită printre buzele nemişcate : „Nu lăsa să ţi se vadă mulţumirea, nu clipi, te priveşte".

Cînd autobuzul porni, zgomotul motorului fu acoperit de urale amestecate cu fluierături. Şoferul striga: „L-am dus“, bătindu-mă pe spate. A oprit lingă o pădure de brazi.

— Fugi prin Molliens-au-bois, m-a sfătuit ; dacă mai fac un control înainte de Doullens n-o să te mai găsească.

In cafeneaua din Molien unde am intrat să mă odihnesc, o femeie mi s-a agăţat de gît, urlînd :

— Fiul meu, fiul meu care s-a întors din Germania.

Nu voia să-mi dea drumul lipindu-se cu încăpăţî-
nare de trupul meu care-i îngăduia să-şi păstreze iluziile. Pînă la urmă fu nevoită să accepte adevărul şi se duse să plîngă într-un

colţ, în spatele tejghelei. Se-ntoarse puţin mai tîrziu cu o sticlă de limonadă şi-mi turnă un pahar, suspinînd Fîsîitul apei minerale alterna cu smior- căitul nefericitei mame.

— Te rog să mă ierţi, tinere, dar semeni aşa de mult cu Ludovic.

Un pescar aşezat la masa de lingă uşă, cu undiţa înfiptă în cureaua care-i încingea mijlocul, o privi depăr- tîndu-se spre bucătărie. îmi spuse cu o tristă ironie :

— Ei, povestea cu Ludovic n-o să se sfîrşească aşa de curînd. Adevărat că-i semeni.

Ludovic al II-lea de Bourbon, prinţul de Condé. li păstram chipul în fundul buzunarului. René, care-i semăna, se aña în fundul lacului de la Vieilles Forges. Ca- fegioaica, pradă disperării, reunise pe faţa mea trăsăturile falsului Ludovic şi ale falsului nepot. Ea se înapoie şi înşiră pe tejghea fotografii convingătoare ale prizonierului. Falsă mătuşă, fals nepot, fals fiu, îngerul din Rethel cîştiga pe toate tablourile. încredinţîndu-mi medalionul lustruit de degetele doamnei Tamenne, Bertine depăşise amintirea şi mă înzestrase cu talismanul hoinărelilor. Dar departe de a mă osindi Ia un sfîrşit singuratec sub apele pădurii, mica bucată de fier pe care o purtam cu mine (deoarece degetelor moartei le urmaseră degetele fetei pierdute, mă ocrotea, scoţindu-mi în cale agenţii dubli necesari : jandarmii binevoitori, fermierul părintesc din Ribemont, slujbaşul de neînţeles *ie* la Amiens şi pînă la prizonierul de război din Molliens-au- bois care se întorsese pentru citeva minute în ţinutul său natal, pentru a mă face pe mine să-l părăsesc.

Biata femeie, cu privirea înceţoşată de lacrimi, sorbind din ochi imaginile fiului ei captiv, pe care războiul i-1 răpise, îmi spunea ce rău îi pare că nu mă poate găzdui.

— Du-te la castelul Beaucourt, continuă ea, strîn- gînd fotografiile, la primarul nostru, domnul de Mon- clin, are să-ţi găsească el un locşor.

Nu-şi mai ridică ochii spre mine ca să nu vadă spulberarea visului său, fiind pe cale, mi-a fost teamă, să nu cadă în maniile mătuşii defuncte- Eram moştenitorul superstiţiilor ei. Poate că eu îi trezeam nenorocitei necunoscute superstiţiile .celeilalte, pentru că şi cafegioaîca se agăţa de o închipuire, vrînd să insufle viaţă unui portret.

Sfîrşitul fericit al călătoriei mele ar fi putut să mă facă să cred în puterea acestor farmece.

Cele trei fiice ale domnului Monclin mă ascultau la capătul aventurii, întruchipări ale unei civilizaţii dispărute. Frumoase, blînde, anacronice. Am plecat a doua zi în zori fără să le revăd, avînd sub cămaşă medalionul rece ca gheaţa.

Vizite interzise

Legea mea e tăcerea. Aşa vorbeşte exterminatorul cînd se-ntimplâ să-mi iasă în cale. Nu ştiu exact ce distruge, ce vină a avut în neorînduielile iscate prin mine în orăşelul ardenez în timpul războiului. Poate că începe chinuindu-se singur, de vreme ce îşi încalcă principiul major în clipa cînd acceptă să-mi răspundă. lată-mă deci stingher, purtător al cuvîntului pe care-mi va fi pe veci interzis să-l fac să fie rostit de buzele altcuiva. De pildă de către gura Albcrtei din Rocroi, titlu puţin princiar care se potriveşte cu legenda născută în jurul vacanţelor îndepărtate şi justificat de trecutul istoric al oraşului. Tăcerea nu era legea ei decît în momentele cînd nu putea fi înlăturată, cînd, după ce murmurase „E tare, e tare periculos“, mîngîierile îi înăbuşeau glasul. Existau apoi, cum am mai spus, întoarceri guralive nu mai puţin inevitabile

deoarece te făceau să te simţi cu conştiinţa împăcată înainte chiar de reapariţia conştiinţei pur şi simplu. Exterminatorul, înarmat cu timpul care ş-a scurs, nu încetează să-mi amintească faptul că inevitabilul a devenit acum o prăpastie de netrecut.N Vreo douăzeci, treizeci de ani. Numără în locul meu, dar cred c-o face cu bunăvoinţă. îl port în mine, fără chip, în taina lăuntrică, cum purtam odinioară medalionul. Aceasta e soarta adevăratului demon, nepoftitul întotdeauna dorit, şi cu atît mai răutăcios cu cît îmi demonstrează, cu nestinsă furie, că veşnică e doar iluzia. Prima lui lecţie nu se deosebeşte de ultima ; şi trapul Bertinei s-a pierdut gol în braţele mele, gol in hăul timpului.

Şi totuşi n-am încheiat nici un pact cu el, cum ar fi cerut-o demonul tradiţional, demiurg, ccl care vinde cunoaşterea cu preţul dragostei. N-am semnat nici măcar un pact cu fata trecătoare. Aceasta a fost, de fapt, singura victorie a exterminatorului.

Am căpătat, în cursul anilor, obiceiul unor asemenea monologuri. Vorbesc de unul ᶜingur, nimeni nu-mi răspunde. Medalionul pe care-1 port în mine nu-i făcut din metal, şi cu toate astea nici o materie nu-i mai bună pentru a reînvia amintirea metaforică a durerii. Ultimul cuvint îl urăsc, nu pentru că deşteaptă în mine vreo temere; e pur şi simplu incompatibil cu dulceaţa de neuitat a trupului Bertinei.

Un glas îmi spune : „Nu te zăpăci, legea mea e tăcerea“. Să lovesc pentru a ucide glasul e fără speranţă, deoarece mîinile mele violente nu întîlnesc chipul blestemat, iar să încerc sâ-i răspund nu înseamnă decît să-mi reiau monologul. Glasul se preschimbă într-un uriaş hohot de rîs în rarele visuri pe care le am. Mă trezesc dispreţuindu-mă, şezînd în pat, scăldat

în năduşeală şi lovesc, lovesc în întuneric. A venit vara, fereastra e deschisă, frunzişul din grădină se conturează lot mai clar, desprins din noapte. E trei dimineaţa. Văd, pentru a nu ştiu eîta oară. cum se-ntrupează negativul zilei aidoma u- nei pelicule developate încet Nu voi dormi. Un alt vis pune stăpînire pe mine. Un fulger de căldură, şi reveria cu ochii deschişi se înfiripă sub marele *flash* teritorial, acoperişurile, faţadele apar întîi într-o lumină albă, apoi roşie, îşi desenează scheletele verzi ale arcadelor pe cerul de fosfor remanent. Privi- ea face o rotaţie şi urmăreşte în ţinutul lăuntric alcătuirile fugare ale clădirilor, fără să-şi dea seama că însăşi această mişcare le alungă şi că, din an în an, Piaţa Armelor devine tot mai greu de reconstituit.

Fără să mai vorbim de strada Bourgogne, de strada Petits Forts, de podul de lîngă metereze ; urme prea puţin sigure, linii colorate. Visul bănuitor al amintirilor mă face să fiu mintos pc cea care a suscitat în mine visul nedoiit Uriaşul hohot de rîs mai răsună în fundul grădinii noptatice Mă soci. scotocesc prin sertare (cfnd le trag scîrţîie în casa adormită în contrapunct cu rîsul stin3 care nu avea glasul meu), vreau să pun pe loc mina pe cărţile poştale primite ia vremea aceea din Ftocroi. să revăd copiii eternizaţi în nemişcare, străvechiul Citroën. Nu găsesc nimic. Şovăi să închid sertarul unde nu doarme nici o imagine utilă pentru a reconstitui clipele intense dc atunci. Lemnul se-mpotriveşte pieziş, stîngaci, şi cinci cedează sub apăsarea degetului mare (am degetul mare rotund, curbat în semicerc, urît, adevărat segment de labă), pocnetul glisierelor se repercutează pînă-n vestibul Alerg să sting lampa de pe masa de lucru, care pîlpîie după ce de abia i-am schimbat becul, mă reped spre scara neagră şi zăresc înaintea mea spasmul catifelat al filamentului, mai nesigur decît flacăra unei torţe în bătaia vîntului. Urc. mă opresc pe palier, lumina dănţuieşte în noapte, se lăţeşte şi se preface doar pentru mine !■ foc Bengal, iar în fosforescenţa neprevăzută se iveşte profilul prinţului temerar, înconjurat de un nimb purpuriu. Vreau să lovesc, să lovesc în întuneric, să-i zdrobesc figura victorioasă, neputîndu-i ierta că se destramă, vibratil, fără a fi consimţit să ia trăsăturile dispărutei Alberte-Medalionul s-a înţepenit în fundul sertarului, după un teanc dc scrisori Am păstrat singura scrisoare pe care mi-a trimis-o Lebarq şi o

recitesc uneori, noaptea. Datată din 20 decembrie 19d2, o urare de Anul nou. Nü i-am răspuns, cu toata prietenia ce i-o port şi în pofida celei mai elementara bune cuviinţe, fiindcă aşteptam o alta care n-a venit niciodată. Cobor supărat scara paralelă în timp cu cea de la Rocroi, care a fost — cum spun istoricii — la origina dramei (şi citez în minte exemple celebre precum scara din Blois, scara din Fontainebleau şi altele, istoria fiind jalonată, spre marea mea surpriză, dt un număr de scări cruciale).

Mergînd spre camera mea la trezirea din visul mî- nios, trec în întuneric pe lîngă o nouă galerie de celebrităţi şi ochiul, mai avid în obscuritate, are aceleaşi dificultăţi să le identifice ca şi atunci cînd am suit prin,a oară treptele în casa pseudo-mătuşii. Ludovic al XVI-lea se află tot la locul lui. Urmează chipurile şterse ale celor care nu aşteaptă nici un fel de recunoştinţă din partea lumii, dar seînteiază în memoria mea aidoma tăciunilor aproape stinşi : Lebarq, Laduraux, Delcoeuvre, slujbaşul din Amiens. Şovăi totuşi să-l număr pe unchiul fictiv printre aceste înlîlniri întâmplătoare. Fără îndoială că dorinţa de a-1 scoale din singurătate era mai mare decît gratitudinea ce i-o purtam. Regăseam cu emoţie chipurile lui Cuvier, Lamerck — mai ales pe cel de-al doilea, cugetătorul din noaptea eînd am fost lipsit de voinţă. Pe urmă vine Beethoven, dur şi reconfortant, singurul caro mi-a vorbit după dispariţia doamnei Ta- menne, menit acum să închidă, ceea ce sînt silit să recunosc, ciclul imperial. L-am uitat pe Beethoven şi nu 1-ain mai revăzut pe prinţul de Conde. Visul se apropia de sfirşit. A mai dăinuit cîteva clipe într-o ultimă străfulgerare. Priveam la

medalionul din capăt care ocupa, din- tr-o ciudată cruzime a privirii, locul de unde fugise mătuşa şi de unde îmi luasem rămas bun de la Bertine. Medalionul mi-o arăta pe iubita îndepărtată. Umerii ei goi ieşeau din micul oval şi rama ruginită — mereu caducitatea tăioasă a fierului îmbătrînit — îmi ascundea pentru totdeauna trupul îmbrăţişat prea în grabă.

Buzele nemişcate, verzi în coroziunea fosfenului, mă încunoştinţau că şi legea ei era tăcerea, cu alte cuvinte — că îmi era interzisă, înconjurată de oprelişti şi lipsită de grai. Nici o chemare către mine, nici o mînie care să-i umfle pieptul. Se supunea întru totul legii. Rămî- noau doar frunzişul nemişcat al grădinii Ia înălţimea

ferestrei, ca la Roeroi, în vila bunului povăţuilor şi amintirea cântecului „Obloane trase, obloane trase“ în aşteptarea nesfîrşită a nopţii.

Am şovăit multă vreme să mă întorc la Roeroi ; nimic nu mă întristează mai tare decît micşorarea spaţiilor trecutului. Ajungi să crezi că pînă la urmă îi împiedică să se întoarcă acolo pe cei cu care vorbeai altădată pe un ton atît de firesc. Pe exterminator nu-1 în- tîlneşti decît o dată în viaţă. Apoi dispare, dar opera lui rămîne. El se ascunde şi îi ascunde şi pe ceilalţi. Am rătăcit pe strada Bourgogne, dar n-am îndrăznit să sun la uşa doamnei Tamertne. Scrutam înfăţişarea trecătorilor şi-mi spuneam : „Poate că ăsta-i Lebarq, poate că ăs-ta-i Alfred Joveneau“. Privirile mele ocoleau chipurile femeilor. Nu voiam să regăsesc o străină. De la grilajul vilei am văzut un bătrîn. Citea pe terasă. A întors capul, nu m-a recunoscut. Şi totuşi aţintea aceiaşi ochi asu-pră-mi, duioşi aproape precum înaintea plecării mele spre iRethel. Exprimau mai ferm decît o făcuse glasul! „Cu nici un preţ, cu nici un preţ“. Celălalt îmi spusese la Amiens : „Mai ales hu te înapoia“. Ar fi trebuit să ţin minte.

OBIECTELE TE VOR GĂSI

Lui JEAiN LADKIERE

Nisipul dacă ,m-ar fi lăsat să deschid ochii aş fi vorbitCuvintele care nu-ti slujesc dcctt să fugi, cînd încetez să fug, mă reduc la fugă.
Georges BAT/ULL.B)

0 falsă descoperire

O operă literară nefiind decît o operă ştiinţifică golită de toate ecuaţiile, n-am nici un scrupul să prezint hîr- tiile lui I.udvvig von Heilbronn în forma lor originală. Este vorba în ele de cugetări, de note disparate, de scrisori, de documente practice, cărora caracterul lor fragmentar le conferă un merit deosebit

Heilbronn fiind destinat, de confuzia necesară a timpului, să figureze printre presocraţi, n-am găsit că era urgent să public ceea ce el n-ar fi considerat niciodată drept opera lui. Era să spun : dacă ar fi trăit. Dai? nu sînt deloc sigur că a murit, o deduc pur şi simplu din aceste hîrtii pe care le-am descoperit în cursul unei plimbări.

Ar fi mult mai exact să spun că m-am împiedicat de ele pe cînd săream peste un şanţ, cu toate că lucrurile s-au petrecut puţin altfel. Aceste hîrtii au venit spre mine cu un fel de determinare. M-au provocat pur şi simplu, s-au vorbit să mă întîlncască. Presupun că voiau să fie citite. Sau că Ludwig von - Heilbronn, pe care nu l-am cunoscut niciodată, dorea ca eu să le citesc.

Străbat pădurile în căutarea acelor curioase ciuperci, care cresc pe trunchiurile copacilor uscaţi şi le împodobesc furcile cu viziere îngrijorătoare. Stejarii şi fagii năpădiţi de asemenea cruste mă supraveghează din umbra acestui organ suprapus

tîrziu care le pecetluieşte soarta.
Caut privirea copacilor şi smulg ochiul lemnos. Am sărit şanţul, fascinat de porii bruni ai unui mare burete de iască, şi piciorul mi s-a izbit de un teanc de hîrtii umede. Silit legate cu o panglică liliachie decolorată. Foi galbene cu marginile zdrenţuite de flacără şi cîteva rînduri aproape şterse pe hîrtia umedă. Resturile unui caiet se găsesc cu cîţiva metri mai încolo. Toată caligrafia era însă parcă destrămată. Un carnet de culoare ruginie pe care-1 arunc la poalele unui pin, cu o mişcare mînioasă, avînd pe pagina de gardă un nume : Ludwig von Heil- bronn.

S-ar spune vestigiile unei lupte. O descoperire fără valoare ? Vîntul împinge spre mine aceste urme manuale pe care un necunoscut le-a vrut de neuitat.

Obiectele te vor găsi

Virilul împrăştie minciunile. Minciuni conţinute de această literatură, de acest text lipsit de ecuaţiile lui, de aceste însemnări zdrenţuite aproape cărnoase pe care vîntul mi le lipeşte pe obraz şi pe piept. Să îndepărtez cu o rapidă scuturare a mînecii filamentele şi viscozită- ţile. Ştiu că vă temeţi de pînzele de păianjen. Crede- ţi-mă, nu e cazul, e tot o simplă reţea.

Filele lui Heilbronn stăruie şi se reped pe suprafeţele mele libere ca un nor de cataplasme. M-arn izbit de cuibul spre care mintea îmi îndrepta degetul şi am eliberat viespile celulare. Iată-mă acuma omul sanviş al pădurii, viitoare hrană a marilor hymenoptere, dacă rănim dornic să cunosc biografia ocazională. Căci îmi în$_r$ chipui că Ludwig Heilbronn îşi povesteşte viaţa în timp ce eu mă descarc strigînd acest nume care răsună ca şi cuin ar fi fost cîntat în tonuri joase peste noaptea ghiz-durilor tubulare.

Heilbronn, Heilbronn, onn... onn... oiln. Ecoul se confundă cu clipocitul din fund după căderea pietrei. Apa are nevoie de multă vreme ca să redevină netedă, ea

continuă cîteva lungi minute să trimită la suprafaţă fulgere cenuşii de zinc. Poate că cerul se găseşte la treizeci de metri adîncime.

„Mirosul de beci al hîrtiilor umede mă acoperă.

'.Să pun din nou ordine în manuscris.

‘Să nu uit caietul.

Nici carnetul.

Focul nu înseamnă nimic

Priviţi chibritul sau fitilul carbonizat. Le poţi ţine in căuşul palmelor, nu-s nici măcar prea fierbinţi şi au o flacără efemeră. Vîntul care răspindeşte incendiul este acelaşi cu cel care-1 anulează dintr-o suflare. Gîndiţivă la mîinile voastre goale şi umbroase ; în centrul acestui mic spaţiu mai secret decît o mobilă apare acum capul negru şi poros al sulfului ca un ochi de insectă strivită. Iată-1 pe Behemot, zice psalmul. Eu zic : Iată capul mort al chibritului. Nu-i nevoie de mai mult ca să se aprindă universul ? Cît timp pot încă vorbi, îmi va mai rămîne puţin suflu între cuvinte pentru a nimici într-o clipă visul lui Nero în faţa Romei în flăcări.

Totuşi, în bătaia vîntului ce întorcea pentru mine paginile (pentru a mă sili să le citesc după ce mă silise să întîlnesc lucrarea), mi-a apărut teorema în toată goliciunea ei :

Focul nu înseamnă nimic.

Heilbronn a scris această frază după ce a luat contact pentru prima oară cu inamicul. Deoarece revenise teafăr din prima ciocnire, uită acest fragment al trecutului, conjugîndu-1 la prezent. Şi iată-1 senin, aprinzîn- du-şi ţigara în căuşul palmelor, negînd un foc prin^ altul, sub ogivele

încenuşate ale oraşelor devastate.

Dar anticipez. Ludvvig von Heilbronn este într-ade- văr soldatul bucuros că a supravieţuit ? Mă silesc în continuare să îndepărtez de pe hainele mele foile umede. O frază întîmplătoare şi cred c-am deslușit omul.

Urgent : punerea în ordine a manuscrisului.

Să scot de pe gîtul meu această pagină îngheţată pe care vîntul o îndoaie peste gura mea. Am impresia că sărut pătimaş un obraz pe care-1 detest.

Mosca de lavă

Nimic nu-mi permite să afirm, am mai spus-o, că Heil- bronn a fost luat la război şi că a scris un jurnal din care am dezgropat aceste fragmente. N-am pus încă foile în ordine ; şi totuşi e primul lucru pe care trebuie să-l fac dacă vreau să desprind din aceste note o privire de ansamblu. Vîntul le-a împrăştiat. în direcţia mea, din fericire. Am început să le scot pe acelea care mi s-au lipit de trup, apoi am mers pe lingă marginea pădurii, strîngînd paginile răsucite de foc care se prinseseră în acele de pin, avînd grijă să nu le mototolesc, pentru ca scrisul de pe ele să poată fi citit.

Cum Heilbronn nu a numerotat paginile, va trebui să reconstitui ordinea lor după text. Va fi foarte greu, căci pe multe din ele nu se află decît cîteva fraze răzlețe. De exemplu :

Teama de sufocate sub terenul răvăşit
Rime. încolăcite
Rime din ce in ce mai vioaie
Pămînt în gură e mai puţin rău decît pe ochi.
Trebuie doar să ţii falca nemişcată
Masca mea se formează etc.
N-are rost să ştiu dacă rezist
Dacă pămîntul se învîrteşte (singura condiţie)
Să nu uit să-i amintesc lui...

Restul nu se mai putea desluşi. Colţul de jos din dreapta paginii fusese ars pe vreo zece centimetri. Partea îngălbenită de flacără este foarte subţire. Se va preface în praf la cea mai mică atingere.

Chilia

Mi-au trebuit mai mult de două ore pentru a găsi paginile. Erau vreo patruzeci. Cred că le-am strîns pe toate. Un cantonier, care mă văzuse căutînd foile, mi-a adus patru. „Nu mai e nimic“ mi-a spus. I-am mulţumit. Cum venea din capătul unui ogor depărtat, cred că mi-a spus adevărul. „Toate hîrtiile astea murdare vin de la groapa de gunoi“, adăugă înainte de a mă părăsi. N-a găsit nimic curios în faptul că pun atîta preţ pe asemenea rămăşiţe. Nu mai puţin uimitor mi s-a părut că nu s'-a gindit nici un moment că foile puteau să-mi aparţină. Starea paginilor nu l-a înşelat : erau nişte putregaiuri. M-a luat poate drept un orăşean în căutare de, antichităţi.

Dar n-arc importanţă.

Esenţialul este că a plecat fără să-mi ceară explicaţii. Avea o mutră neplăcută. Şapca lui verde îşi pierduse aproape toate găitanele şi mă făcea, nu ştiu de ce, să mă gîndesc la războaiele lui Napoleon, apoi la războiul dc secesiune. Dar dacă HcilL'ronn a fost într-adevăr la război, care o fi fost acela ?

Trebuie să descopăr groapa cu gunoi. Hîrtiile stătuseră, desigur, multă' vreme în şanţ. Mirosul lor răşinos, urmele lungi, soioase, cafenii, lăsate de acele de pin pe anumite pagini (aceste ornamente întîmplătoare ar putea sta la originea unui stil decorativ dacă împrejurările sînt prielnice. Ar aminti de selecţia naturală). Singura pagină pe care am citit-o pînă acum pare să indice că Ludwig von Heilbronn a scris-o „sub pămînt“, poate după o năruire de teren care-1 îngropase pe jumătate. Sau în urma exploziei unui obuz. Dacă pămîntul l-ar fi acoperit complet, n-ar fi putut să scrie. Totuşi, aluzia la mască arată că se afla sub pămînt ca o cîrtiţă şi spera să-şi regăsească mai tîrziu

înfăţişarea.

„Dacă rezist“ adaugă.

Scrie deci în întunericul pământului şi se gîndeşte cu calm la viitor : „să nu uit“...

IU

Cui<. lui şi carnetul sînt în bună stare. Numai foile volante mă îngrijorează. Am pierdut panglica. De neiertat. Mi-ar fi permis, poate, sâ datez teancul de hîrtii. N-am încredere în cantonier . Sînt sigur că mă supraveghease cu mult înainte de a se apropia de mine. Printre cele patru foi pe care mi le-a adus se afla foaia nr. 9, singura care este numerotată. A citit-o cu siguranţă şi, mirat, a vrut să vadă mai îndeaproape persoana pe care o interesa acest text. Foaia a noua este. desigur, de neînţeles pentru omul pădurilor.

-fîma litereio>

Am pus manuscrisul in ordine. După plecarea cantonierului, am renunţat să mă duc să smulg buretele de iască şi m-am întors acasă cu hîrtiile mele jilave. M-am aşezat imediat la lucru. Era foarte greu. Aveam degetele amorţite, deoarece strînsesem teancul, fără a face nici o mişcare, dc teamă să nu-! deteriorez.

în plus, nu voiam să-l strîng prea tare pentru a nu risca să se şteargă scrisul decolorat care se afla în dreptul degetului mare. Mina dreaptă mă durea.

După ce am pus hîrtiile pe masă, timp de cîteva minute n-am fost în stare să apropii degetul mare de arătător. O nimica toată poate distruge scrierea. îmi ziceam că Ludwig von Heilbronn a trecut prin multe în noaptea adîncă a subteranei (o noapte în care spaţiul nu a dispărut numai din lipsa luminii, ci şi deoarece omul nu putea face nici o mişcare).

Treizeci şi două de foi pe care le-am clasat după logica textului, încercînd diverse combinaţii, care permiteau să întorc liecare pagină fără să izbucnesc în rîs sau să sar în sus de furie în cele şase cazuri, unde pagina

se termina cu un fragment sau cu o scurtă notă, acest sistem nu se putea aplica şi trebuia să citesc mai departe în scopul de a descoperi o aluzie la un fapt evocat înainte.

Primele opt pagini sînt acoperite eu un scris dezordonat. E greu de spus dacă incoerenţa aparentă a textului se datorează autorului sau dacă umiditatea poartă vina dispariţiei unor pasaje. Lupa scoate la iveală nişte insecte extrem de mici caie mişună pe suprafaţa cenuşie şi pătată, ca şi cum ar încerca să regăsească cuvintele lipsă pentru a putea citi integral documentul. Transpusă la scara noastră, o asemenea încercare constă in a alerga printr-un cîmp de ruine pentru a reconstitui o inscripţie unde fiecare literă ar avea mărimea unei coloane sau a unui fronton de templu, apoi în a te depărta pentru a putea citi colosala cugetare.

Dar insectele nu-şi iau această distanţă, ele aleargă ' spre fîşiile de scoarţă şi dispar acolo ca în nişte vaste scobituri vegetale unde stau îngrămădiţi păduchii de frunze. Poate că nu citesc. Mucezeala lasă urme pe hîrtie ca nişte rugine geometrice care se deschid din loc în loc aidoma unor cratere.

Această topografie de mucilagii răsucite mă umple de teamă — aşezări de litere enorme iau formă de măciuci.

Cititorii te vor găsi

In timp ce scrie acoperit de pămînt, Ludwig von Heil- bronn este în aceeaşi situaţie ca şi insectele. Face nişte semne invizibile şi nu poate reciti frazele deeît de la distanţă.

Dar pămîntul îi modelează masca.

între mina care scrie şi ochiul care va citi totul e compact. Insectele scăpate din galeriile rimelor parcurg obrazul pentru a-1 citi. Nu e sigur. Am zis : „poate că nu citesc“. în grosimea rocilor poroase cineva scrie dar

nimeni nu citeşte. Sosesc cîrtiţele care-şi sapă trecerile rîcîind pămîntul şi împingînd înainte stratul dislocat şi afinat. Iieilbronn simte apropierea acestor unde mişcătoare. Cînd o cîrtiţă se loveşte de obrazul lui şi-l miroase, arc cîtcva clipe de răgaz.

A-i vorbi cîrtiţei c cu neputinţă. îndată ce-şi între- deschidc buzele, îi intră pămîntul în gură.

Mestccare silicioasă. Serijelire. Sfîşiere. Apăsări dureroase. Să ocărim pe nas. Animalul se depărtează descumpănit. Niciodată n-a atacat eîrtiţa care s-a apropiat de el. Eroic : ea îl gîdilă cîteodată, de e gata să sară din sarcofagul lui mineral. El îşi închipuie strigătul subteran neauzit de urechea lui astupată, dar pe care îl simţea transmis pînă-n vîrful picioarelor prin muşchi şi prin vertebre.

Trăsnete sub pămînt, iar deasupra cîţiva plimbăreţi, surzi ta orice altceva decît hoinăreala lor.

Pagina tf

Ceea ce ştiu pînă acum despre Ludwig von Heilbronn se datorează citirii în grabă a primei pagini care mi-a atras privirea înainte de sosirea cantonierului. în clasarea mea, această pagină poartă numărul 26. Interpretarea dată a fost tot aşa de grăbită ca şi lectura, astfel că ipoteza unei scrieri subterane rămîne îndoielnică.

Pagina numărul 9 pare totuşi să confirme presupunerea. Ea este acoperită de un text dens care se citeşte cu uşurinţă. Lucru foarte surprinzător i umiditatea şi mucezeala nu au

atacat-o deloc. Primele opt pagini erau muiate, cea de-a zecea udă leoarcă. S-a prefăcut în fîşii eînd am încercat s-o întind ca s-o usuc între două volume ale dicţionarului Littre.

Cineva încercase oare să distrugă pagina numărul 10 ?

Textul paginei 9 :

Singura dramă a omului este neputinţa lui de a descrie natura.

Numărul cuvintelor variază de la o limbă la alta, dar limba care are cel mai mare număr dc cuvinte nu ¡ace nici ea faţă acestui scop. Aşadar n-are rost s-o descopăr.

şt s-o numesc. Dacă ea este cunoscută, eu sint pur şi simplu un neştiutor. Dacă este necunoscută, tiu fac, numind-o, decît să adaug un cuvînt la lexicul limbii mele care, îmbogăţită cu acest singur cuvînt, rămîne totuşi oricum insuficientă pentru a putea descrie natura. Orice limbă este deci totodată drumul nesfîrşit şi fundătură. Este imposibil să se stabilească dacă natura este finită sau infinită, pentru că nu dispun decît de o limbă finită pentru a enunţa problema. Limba este finită, adică în acelaşi timp limitată şi lichidată. Am terminai în ce priveşte limba.

Am terminat şi cu natura de care nu pot vorbi decît intr-o limbă anume.

Rămîne privirea tăcută.

Dar denumesc privirea, adică natura vizibilă, într-o limbă particulară şi finită etc.

Am terminat cu privirea.

Se poate citi în josul paginii i

Am făcut bine să cobor...

Cavităţi, rădăcini, rime...

...a se vedea în special...

improbabil, foarte impr...

Itinerar

Mă tem de o vizită a cantonierului, dar sînt sigur că va veni. Nu-i cunosc intenţiile şi, cu toate astea, aştept de Ia el vreo revelare care să mă ghideze în descifrarea hîr- tiilor lui Heilbronn.

Deoarece a făcut aluzie 3a o groapă de gunoi, acesta e singurul reper de care dispun, pînă acum, pentru a regăsi originea ciudatelor documente. E de asemenea singurul indiciu menit să mă lege personal de el şi putîndu-mi

lumina rolul pe care şi-l asumă sau şi l-a atribuit în această istorie obscură.

M-am dus din nou la locul unde am descoperit teancul de hîrtii. La aproximativ trei sute de metri de la marginea pădurii, terenul formează un povîrniş nisipos a cărui creastă se profilează la orizont sub forma unei hule foarte verzi.

Arbuşti rotunzi şi strîmbi. Boschete de un albastru- închis. Vizuini. Bîrloguri unde-şi au vieţuitoarele rostul. Numesc acest loc îndepărtat ascunzătoare, apoi cuib, dar revin la denumirea de bîrlog, care mi se pare cea mai potrivită, căci şi pentru mine, care caut groapa cu gunoi, are un rost.

Cantonierul, care stă în ascunziş, îmi arată, fără să vrea, drumul.

Cîteva pete albe şi cenuşii împrăştiate în direcţia vîntului. Fără-ndoială hîrtiile luate de vînt şi duse departe de gunoi.

Sînt pe calea cea bună.

Să merg cu un aer nepăsător.

Vînt slab din sud-sud-est.

Strîng hîrtiile pe măsură ce le descopăr. Fină am ajuns la poalele povârnişului am strîns şapte.

Cantonierul apare lîngă trunchiurile încremenite

Strigăt de sus :

— Tot după vînat ?

— Precum vezi.

Mormăie. Nu pare mulţumit.

Anunţuri

Se vorbeşte, se vorbeşte pentru a ocoli esenţialul. Ce vreme frumoasă. M-am gîndit : timpul frumos este subiectul oricărei

convorbiri care vrea să tăinuiască alte lucruri.

Spune şi el : Da, vreme frumoasă — din acelaşi motiv.

Vremea frumoasă a celor prefăcuţi atîta timp cit minciuna poate fi crezută. Cînd omul minte, vorbeşte despre cum e vremea. îndată ce încetează să mintă, vorbeşte despre ce este vremea.

Vorbăria vană e o navă a bravadei.

Sînt mîndru de această cugetare cu anagrama ei.

Transcrierea exactă a conversaţiei de la poalele povârnişului :

— Ce vreme frumoasă !

— Păcat că bate vîntul.

— Asta o să alunge norii, veţi vedea.

— Poate. Oricum, nu mă împiedică să mă bucur de plimbarea mea.

— Nici pe mine. Şi pe drept cuvânt. în meseria mea o duci tot într-o plimbare.

— E o meserie sănătoasă. Şi liberă. ,

— Pe naiba.

— Pun rămăşag că nu ţi-ai schimba slujba pentru tot aurul din lume.

— Aşa se spune. Dar nimeni nu mi-a oferit altă slujbă, deci...

— Trebuie să urmăreşti anunţurile de Ia mica publicitate.

— Nu citesc ziarele.

— Ei, dacă nu citeşti ziarele... uite...

Netezesc una din hîrtiile pe care le ţin în mină.

— Iată... Un încasator de la Societatea Darges dispare cu lefurile muncitorilor... medicul neagă cu putere... automobile de ocazie... guvernantă externă... iată şi asta... Se caută paznic de noapte, dar să lăsăm toate astea... în fond ai dreptate, nu-i prea interesant.

Cantonierul mă priveşte ironic şi

amenințător. Sîntern singuri, departe de sat. Ceea ce fac nu este, poate, prea prudent.

Sc uită ţintă în ochii mei. Fără răutate.

— Spune-mi, zice el după un timp, ce faci dumneata cu bucăţile astea de hîrtie pe care le strîngi ?

— E greu de explicat. Să spunem că le colecţionez.

— Curioasă colecţie. In fine, e dreptul dumitale. Cîte ai mai găsit azi-dimineaţă ?

— Şapte.

— Şi eşti mulţumit ?

Tonul nu înşală. Crede că are de-aface cu un nebun.

Am răbdare. Profit de situaţie, apoi zic :

— Nu ai cumva un capăt de sfoară ?

Gîndeşte probabil : „Nu trebuie să-l contrazic".

Caută prin buzunare : „Poftim".

Recunosc panglica liliachie care lega teancul de hîrtii al lui Heilbronn.

— Mulţumesc.

Trebuie să-mi păstrez calmul. Să nu trădez că am avut un şoc. Strîng hîrtiile cu grijă şi fac un prim nod. El priveşte în depărtare.

— In cazul cînd cauţi groapa de gunoi, este pe-acolo (şi-mi arată cu bărbia vîrful povîrnişului), la doi kilometri depărtare.

Această scurtă mişcare a capului a fost suficientă. Se poate vedea peste şapca uzată cinci centimetri de găitan. .Violet. Deasupra urechii stingi.

Elogiu l v eglijen{<4

Neglijenţa celorlalţi îmi provoacă cele mai frumoase invenţii. Ei lasă peste tot goluri pe care eu le socotesc intolerabile. Alţii ar spune : regretabile. Eu nu am linişte pînă ce nu le umplu. Dacă toţi ar judeca la fel n-ar mai fi lacune, iar lumea ar fi definitivă, un glob rotund şi plin. N-ar mai fi nevoie de

invenţie. Dar fiecare judecă în felul lui. De unde zdrenţe, găuri, spărturi, foi care zboară în vînt, panglici destrămate.

Ilotărîre de luat : să nu alunecăm în a face morală. Să pornim de la goluri fără să interpretăm nimic. .

Lacune.

Nu m-am ocupat incă de carnet.

Am neglijat caietul.

Obsesia poliţistă a teoriei.

Dar fără teorie, găurile se lărgesc cu încetul şi se prefac în prăpăstii.

Fund întunecat al pîlniei lacului unde mişună speciile cunoscute.

Lacune, lagune.

Spaţii disponibile cu atît mai intolerabile cu cît Lud- wig von Heilbronn şi-a scris notele acoperit de pămînt, înghesuit de apăsarea straturilor geologice. Pentru el nu era posibilă nici o mişcare care să nu ceară deplasarea incalculabilelor construcţii stratificate. Prins total în lut. Pentru toţi cei care ocazional mişcă aerul liber, cîmpia se- ntinde nesfîrşită şi urmele lor se usucă la soare, ca şi ale melcilor, zadarnice şi irizate.

Toate defectele lor sînt la vedere.

Tot atîtea sfîşierî.

Duse de vînt, flăcări oscilante, pulsaţii fără început.

Delăsare a gesturilor, pendulare.

A împrejmui, a încercui

Nu ştiu cine, Heilbronn sau eu, a adus. acest elogiu neglijenţei. Carnetul nu mi-a dezvăluit pînă în prezent decât numele unui om pe

care-1 cred dispărut, dar care, poate, mai scrie sub pămînt. Acest carnet a fost aruncat la suprafaţă, aşa cum cîrtiţele aruncă pămîntul pe eare-1 scurmă. Iată de ce, fără îndoială, nu-mi permit să-l răsfoiesc. Dacă aş întoarce paginile, aş citi „Este neglijenţa celorlalţi“, , Să căutăm adevărul. Noua podoabă înconjura capul cantonierului Era fericit în ziua cînd

purta această şapcă pentru prima oară. îi dădea importanţă, siguranţă şi autoritate pentru a străbate drumurile.

Incertitudinea nu-1 cuprinde după ce imi arată direcţia în care e locul de depozitare a gunoiului, ci în momentul cînd, ascuns în pădurice, mă vede că umblu după nişte căpeţele vechi de hîrtie. Faptul că-mi aduce atunci, ca un cîine ascultător, cele patru foi care erau purtate de vînt spre orizont (şi de care nu ştiam că au scăpat căutărilor mele), iată ceva ce te face să reflectezi. S-ar putea crede că este un om serviabil.

Probabil că este, dar asta-i altă poveste. Aceste foi de hîrtie *sînt recunoscute* de el şi, văzîndu-mă de departe cum mă zbat în norul zburător al teancului risipit (ca nişte păsări de pradă albe îndîrjite care vor să-mi scoată ochii), teama îl cuprinde şi îl îndeamnă să simuleze că mă ajută.

îmi fura panglica profitînd de dezordine. Găitan. Fundă. Panglică. Toate acestea se-aseamănă. O familie de cuvinte se alcătuieşte ca să mă deruteze. Trei fire capabile să-mi strîngă inima încetişor, pe nesimţite. Singurul fir care a existat vreodată îmi provine din chiar mîinile cantonierului.

în afară de cazul că...

Xu ajungem să ne înţelegem

'Acest lucru îl gîndeşte cantonierul şi este şi cel pe care-1 murmur eu, în momentul cînd ne descoperim chipurile. El, ca întotdeauna, se afla pe creasta povîmişului, iar eu la marginea pădurii care aminteşte de bogăţia zăcămîntului. Făceam amîndoi semne cu mîinile,

după tehnica semnalizărilor telegrafice ale lui Chappe. El pentru a mă determina să-l urmez în direcţia pe care mi-o arăta cu degetul ridicat deasupra umărului (în timp ce face acest gest, mina lui seamănă cu o raţă care zboară eu

gîtul întins spre baltă), iar eu pentru a-i da de înţeles că nu pricep ce vrea (desfac tot timpul braţele în mod alternativ, în aşa fel că par ca o raţă care coboară cu aripile întinse şi se aşază pe creasta înspumată şi sunătoare a apei brăzdate de labele ei.

Cantonierul e nerăbdător, îşi repetă gestul de două sau trei ori, aidoma cîtorva scurte rafale, după care îşi scoate şapca şi-şi şterge năduşeala. Face iar semne fără să lase şapca din mînă şi, cînd se opreşte, iar îmi arată ceva cu degetul. Acum pricep că mă informează : „Vino la groapa cu gunoi, vi găsi alte teancuri legate cu a- celaşi soi de panglică®. Fac un cerc cu mîna ca să confirm că am primit mesajul şi sînt de acord, mă interesează să mă duc să văd documentele inedite, codate în violet.

Probabil că i-am înţeles greşit semnalele. Ridică braţele spre cer Şi decodez :

— Ce prostii îţi trec prin cap ! N-o să ne înţelegem niciodată !

Nu **mai mişcăm.**

Ei aşteaptă, gîfîind.

Ca şi Ludwig von Heilbrcnn, avem prea puţine cuvinte ca să descriem natura.

A plecat înghiţit de hula forestieră.

Voi merge altă dată.

Vînăionrc rezervata

Tăbliţa care purta această inscripţie a fost bătută in cuie la înălţime, pe un mesteacăn bolnav. La aceeaşi altitudine ca marii bureţi cu cozoroc. In ultima vreme, mi-am neglijat recoltele. Trebuie să mă apuc iar serios de ele. Să pătrund In pădure (fără arme) scrutînd cununile copacilor. Ploile din ultimele săptămîni au priit proliferării acelor vegetale mai mute dceît celelalte şi care se numesc polvpori.

Polypori.

Numele lor îl aminteşte pe al porfirului care o în a- celaşi timp o stîncă şi un filozof.

Masa de porfir.

Polyporele pe masă.

Asta dă seriozitate acţiunii mele. Termenii tehnici te consolează de imprecizia ideilcr — din care majoritatea sint dorinţe. Pasiunea mea se situează In spaţiu şi istorie. Speciile pe care le recoltez se-ntăresc în eîteva zile şi se conservă veşnic.

Altele, ca pholioţii şi asterophorele, sint caduce, se cofleşesc, se moaie, se lichefiază într-o duhoare de ne- descris. Carne de portccală purulentă, mirosuri, flatu- lenţă ca tartul.

(Ce schimburi de cuvinte în aceste emanaţii mortale !)

Există o repulsie a omului de ştiinţă să

trateze lucrurile moi, cărnuri băloase mereu în curs de evaporare. El simte nevoia oaselor, muchiilor. Mamelonul e- rectil şi tare este singura salvgardare a sinului.

Am scos de la locul lui buretele de iască. Hîitiilp lui Ileilbronn sînt într-o stare de putrefacţie tolerabilă, aproape atrăgătoare.

Răspîndesc mirosul liniştitor de pivniţă.

Xoapte solidă

în cursul bătăliei de la 27 iunie, şase din camarazii mei au fost ucişi (HeUerbach, Rust, Holst, Braunfeld, von Remersdorf şi cel pe care-l numeam micul lleinrich). Mă aflu singur de tot, intr-un nor de praf, înconjurat de detunături greu de localizat. O voce mă strigă din stingă : „Ileilbronn, Ileilbronn, Ludwig..."

Zgomot îndepărtat de vehicule. Praf. Simt că nu se va risipi. Va trebui să trăiesc, să cuget, să mă tem, să fac bilanţul în fiecare minut înlăuntrul acestei materii

totodată, docile şi constrîngătoare. Un povîrniş afinat rni se deschide sub paşi. înaintez fără greutate, praful e iriai apropiat, mai rece. Fragmentele de lut îmi răcoresc picioarele, apoi pîntecul care se lipeşte mai lesne de bucăţile ductile decît suprafeţele rezistente ale trupului. Rigiditatea oaselor mari, în lipsa cărora mişcările membrelor ajung giraţiuni lichide, încetează de a mai impune muşchilor rupturile angulare, cele ce ne dau a- cel mers de marionetă, obiect al tuturor orgoliilor noastre. Nemilos duel de mitraliere în timp ce eu mă afund, dar asta nu mă mai priveşte, pămîntul îmi atinge gîtul. O

rafală razantă ori un glonte rătăcit sînt singurele mele riscuri. Dacă mă decapitează, voi avea eternitatea bustu- rilor (Las la o parte fibrele, tendoanele smulse şi tot acel sînge închegat precum coaja pe o vărsătură).

Mereu aceeaşi locomoţie dezai-ticulală a omului. Schimbare perpetuă, ca şi geneza ideilor. Să ai şir în idei. **Aşa** *zisă virtute deoarece chiar succesiunea lor proscrie să ai ceea ce se cheamă şir în idei.*

Cobor mereu. N-au mai rămas deasupra decît mii- nile **şi** *cîteva şuviţe de păr. Nu mai aud detunăturile. Mă cuprinde acel calm care îmi făgăduieşte că voi putea confunda ce este şi ce trebuie să fie. Carnetul din buzunarul interior îmi apasă mai tare coastele acum cînd sufăr presiunea terenului. Creionaşul este în tocul din legătura de piele.*

Pentru mine rătboiul s-a sfîrşit.

Spaţiul zero. De-acum încolo posed un vocabular i- mens. Destule cuvinte ca să spun tot.

Respir cu greutate.

Rime. Cîrtiţe, Mişcări locale subpămîntene.

Mi. ... ."....

Să stu . . ... fără grabă . . ....

Acest text a fest descifrat pe filele 22 şi 23. Un desen al cărui înţeles îmi scapă ocupă întreaga foaie 24. Foaia 9 definea motivele coborîrii. După foaia 26, Lud- wig von Heilbronn trebuie să fi cunoscut serioase dificultăţi din momentul cînd a fost îngropat cu totul sub pămînt. Din fcaia datată 27 iunie, nu aflu nimic nou. Heilbronn ia parte la război într-o epocă nedeterminată. După cum reiese din cele două foi pe care le termin de citit, a început să scrie în timpul coborîrii şi a continuat sub pămînt.

Fragmente de istorie 'naturală

De la fila 25 la fila 29 se descrie amănunţit lumea subterană, îneît din acel moment există toate motivele să presupui că Heilbronn s-a adaptat perfect la noile sale ccndiţii de viaţă. Aceste cinci foi erau într-o stare foarte proastă, ceea ce m-a obligat la o muncă de reconstituire adesea arbitrară. O dată mai mult, nu ştiu dacă autorul e Heilbronn ori eu însumi.

După ce s-a aruncat ultima lopată de pămînt, orice identitate dispare. Aceste cuvinte le-am auzit la mor- mîntul unchiului meu, fratele bunicului. Un preot scheletic rostea puternic elcgiul defunctului. Glasul lui acoperea şuierul vîntului devastator. Descria în amănunt lumea fericirii în care unchiul ajunsese înainte cu cîteva ore. Această privelişte mă îneîntase. N-am uitat nici un cuvînt din spusele sale. Mă fascina ce te aşteaptă pe lumea cealaltă, ca o natură de necunoscut. Identitatea unchiului meu era îndoielnică. Nimeni nu ştia cine era şi ce făcea. Abia după moarte se supunea unui orar strict într-o lume ordonată. Mă bucuram pentru el. Ludwig von Heilbronn se afla într-o situaţie asemănătoare. Cu singura deosebire că Heilbronn făcea el însuşi inventarul celeilalte lumi.

Nn-i nimic mai inspăimîntător decit* să *rătăceşti în- tr-un ţinut necunoscut. Aici nu risc nimic asemănător. Aţi putea crede că nu mai există cer. V-aţi înşela, e doar mai aproape Bclta cerească se confundă cu rotunjimea creştetului meu. Terra, teroare. Dar nu-i aşa. Cupola

îmi incercuieşle capul ca o cască. Cind mă cuprinde teama de izolare, nimic mai uşor decît răsturnarea situaţiei. Capul mi se dilată atunci la limite astronomice. Mă plimb într-o noapte fără lună, neîntreruptă, lipsită de acea alternanţă enervantă de lumină şi întuneric. Tentaţia celestă e rară îmi urmez ideea în nemişcare, ti înţeleg în sfirşit pe Zenon din Eleea pentru că teorema sa porneşte de la o lume compactă. Regiuni, regiuni proprietăţi proximale. Fauna şi flora sînt bogate în acest parc al serii veşnice. Animalele, numeroase, vin să mă vadă. O pletoră de rime prietenoase îmi explorează obrazul prin atingeri scurte (sărutări de fete duioase, indignate de dragoste). Miriapozii sînt uluiţi cind dau de suprafeţele mele calde. Rămîn încremeniţi ore întregi lingă urechile mele, parcă admirîndu-le conturul. Mi-e teamă de cîrtiţe şi de săpaturile lor nervoase (imbecilitate a perseverenţei). Iepurii îşi croiesc breşe foarte mari şi piftie ca astmaticii. Aceste goluri neaşteptate mă înficară (celălalt cer se excavează timp de cîteva secundef. Am petrecut ore nesfîrşite pipăind rădăcinile răsucite, noduroase. Nu m-am putut împiedica să-mi închipui aceste vîrfuri răsturnate ţinînd piept furiei vînturilor de la suprafaţă. Foşnetele au amuţit în joasa neintrerupere a serelor. Rădăcina, labă pusă veşnic în timpurile geologice. Mă dor fălcile cînd foamea mă aserveşte acestei unice hrane.

Gustul mlăştinos al pămînturilor vechi m-a surprins la început. Mi-a trebuit multă vreme să înţeleg că pă- mîntul e insipid şi toată savoarea îi vine din ceea ce dezmembrează şi digeră. îmi este de-acum încolo familiară mîncarea de larve, primesc cu bucurie tîrîrea micilor vietăţi moi şi harnice pe care le înghit

cu părere de rău.

încă n-am determinat la ce adincime mă aflu. Sînt prea ocupat cu scrisul

Veşmintele mele putrezesc şi atrag îngrijorători paraziţi. Un tunet depărtat m-a trezit. Am dormit, probabil, un întreg anotimp. Sau poale mai multe.

Ultima treime a filei 29 este ilizibilă. Am ciudata certitudine eă Heiîbronn abordează problema tăcerii.

Versantul celalalt

Iar îi întâlnesc pe cantonierul curios de la marginea pădurii. De data aceasta mi-a ieşit în cale dinspre taluz, cu mersul legănat al plimbăreţului nepăsător pe care 1-1 cunoşteam. Lăncile lungi ale trestiilor se mişcă, trădează nu ştiu ce hoardă pânditoare de sălbatici lacustri. Omul s-a ivit deodată, dînd brusc la o parte tulpinile- Rămîne la marginea mlaştinii, meditînd la un atac- Mă priveşte lung. surprins de nemişcarea mea.

Strigă :

— Mergem ?

Cu un gest rotund al mîinii mă tace să înţeleg că trebuie să escaladam taluzul. încuviinţez (strîmbătură piezişă. Imperceptibilă încruntare din sprîncene). Omul (în mod ciudat) e cu capul descoperit. Şuviţe de un blond cenuşiu, asp-o. rebele Domolite pe verticală într-o pieptănătură lemnoasă, ca la toţi purtătorii permanenţi de şapcă. Remarc de asemenea : fire de nisip la rădăcina părului, riduri înstelate la tîmple — păianjeni fără corp, adevărate inflorescenţe. Zbîrciturile gîtului sînt adinei, meandre întunecate care constituie dovada unui somn

posomorit (intr-o poziţie copilăroasă, cu gura deznădăjduită a celor ce dorm bosumflaţi. Declară imperios :

— E o zi bună de mers.

— Vremea e frumoasă.

— Păcat că bate vîntuL

începe iar. Cu singura deosebire că la prima noastră convorbire, la poalele costişei, eu grăiam cuvintele pe care le spune el acum şi invers. Ne purtăm şi unul şi altul după directivele unui program foarte strict care ne autorizează să rostim numai anumite lucruri, oricare ar fi împrejurările. Acestea, trebuie să recunoaştem, nu

s-au schimbat cu nimic de la prima noastră întîlnire. în dimineaţa asta a venit pe drumul dinspre baltă. Asta-i tot. De unde teama de a fi fără scăpare, la cheremul nemilos al recurenţei cuvintelor.

în ce mă priveşte, această eventualitate e cu atit mai primejdioasă cu cit recoltez ciuperci lemnoase care se-n- şiruie de-a lungul trunchi urilor cu regularitatea, ce nu inşală pe nimeni, a bolilor şi a războaielor.

Pentru moment anotimpuri, faze, semne ale climatului. într-o zi totul va fi plin şi timpul va fi socotit după straturile îngrămădite.

Paşii noştri sînt făcuţi din obsesii repetitive. Mi-e greu să mi-i potrivesc după cei ai cantonierului.

— Iată, zise el, cu braţul întins, cu buze trufaşe.

Groapa cu gunoi se-ntinde pe trei coline, vastă ciupercă aidoma unei coji de ou şi care înaintează în fiecare zi spre sat şi va sfîrşi prin a-1 acoperi cu un văl de pecingine.

Miros de cîrpe arse.

Moviliţe. Foi pătate de unsori metalice.

Hîrtii, hîrtii.

învelişul nepieritor

Teorema după care timpul nu-i decît un înveliş perisabil întîmpină dificultăţi. Expresia mă supără fiindcă mă descrie ca pe un pachet. Un colet împachetat în hîr- tie cenuşie cu colţuri tari pe laturi şi legat cu sfoară gata să se rupă. înăuntru nici un dar neaşteptat, nimic care să supravieţuiască, după plăcerea de a-i rupe ambalajul, împachetat. Iată de ce

speranţa nu vine decît cu furtuna. Vîntul devastator scutură fără milă hîrtia şi rafalele reuşesc chiar să rostogolească pachetul pe un parcurs de cîţiva metri. în absenţa oricărei intervenţii omeneşti, învelişul se sfîşie doar după luni de zile, cînd devine moale, tremură, i se lasă colţurile cu un zgomot de cla- pctă, pînă la ora ruperii totale.

Jurnale, cataloage, scrisori secrete, anuare, portrete, facturi, reţete de bucătărie, cărţi de rugăciune, romane, poeme, tratate, abecedare, toată memoria tipărită cu greu, fîşîie pe sol şi fuge pe drumul migratorilor.

Să îndrăzneşti fără să rîzi să emiţi acest corolar *:* „în picioare, în bătaia vîntului, cine te va înfrînge ?“ Ludwig von Heilbornn a ales soluţia de a nu apela la furtună. Nu mizează pe forţa exterioară pentru a degaja forţa lăuntrică. După el, acest duel este fără obiect, ceea ce înseamnă să negi învelişul sau să-l crezi nepieritor. Dar, pentru ca un asemenea crez să fie plauzibil în propriii săi ochi, dispune de un singur mijloc : să abolească lumea exterioară, devenind el însuşi hotarul lumii sale. Acesta e sensul coborîrii lui în invizibil. în clipa cînd nici una din parcelele trupului său nu se mai află deasupra, reduce teorema la neant.

învelişul perisabil e cel pe care alţii îl îngroapă după ce a devenit inert. Cel care se-nfundă voit e în afară de discuţie, deoarece învelişul său este de-acum încolo însuşi pămîntul care din receptacol se transformă în matrice inversată, capabilă de a da replica omului,

Cînd m-am întors de la locul unde se depozitează gunoiul, cantonierul a îndrăznit să-mi pună întrebarea care-1 preocupa de multă vreme :

— Spuneţi-mi, hîrtiile astea pe care le adunaţi ce povestesc ?

— Dacă nu vreţi să-mi răspundeţi sau dacă vă par indiscret...

— Vai de mine, nu, dar cum să vă spun...

— Sînt istorii personale pe care încercaţi să le recuperaţi ?

— E mult mai important.

— O moştenire ?

— Dacă vreţi. Să zicem — o moştenire fără mort.

— Ah !

Morala po care o presupune soluţia lui Heilbronn nu rămîne coerentă decît dacă pămîntul nu se zguduie pentru a-1 respinge, aruncîndu-1 cit colo. Empedocles obscur, vomitat de noaptea vulcanică, este prizonierul luminii.

Momeli. Marş larvar

Mi-e teamă că trebuie să renunţ la salvarea primelor opt foi, dar şovăi să le distrug. Ce pot extrage oare din această materie moartă ? Cîteva rare linii aplecate de litere vor veni să lumineze alte enigme exprimate clar pe alte pagini ? Ori trăsăturile se şterg, ori cuvintele se formează. Broaşte dedublate pe care cheia fragmentară nu le va forţa.

Mă cuprinde furia cînd evoc documente dormind în cursul mileniilor, descifrate de un cercetător norocos pe o masă în grădină. Elitre fărîmiţate ale unor insecte uscate. N-am nici măcar alinarea lui Empedocles care adulmecă, în apa clocită, la adăpostul scoarţei de copac, vinul care se va face.

Aleooluri clarificatoare.

Nu mai percep scrisul lui Ludvvig von

Heilbronn, care-mi lasă fără voia lui moştenirea sa pe aceste cruste în descompunere, aşa cum nu-1 văzuse nici el la un braţ de masca sa opacă. *Omul care se pregăteşte să iasă în noaptea de iarnă* — Empedocles e cel ce vorbeşte — *se înarmează cu lumină şi aprinde flacăra focului strălucitor in felinarul care-l apără împotriva viaturilor...*

Nici un suflu de aer în subterană care să justifice încă vechea pasiune a fccului întemniţat.

Nu mai există iarnă în adîncuri, vînturile sînt la suprafaţă iar semnele furtunii sînt ilizibile.

Comentator datorită jocului meteorilor, am menirea şă ştiu că a pierit autorul şi nu opera — şi că, pentru el, voi fi mereu în lumea cealaltă

Cantonierul cutreieră eîmpurile, eu urmăresc rămăşiţele de scriere cu gesturi mecanice de vînător de fluturi, „încetează să mergi, ordonă vocea nocturnă, adu-ţi aminte : cbiectele ne vor găsi.“

Un tren se poale ascunde după un altul

Această propoziţie scrisă cu litere albastre poate fi citită pe tăbliţele gălbui aşezate în dreapta la toate pasajele de nivel. Am văzut-o şi eu pe cînd traversam calea ferată în fundul şanţului, la două sute de metri de groapa cu gunoi. Merg de-a lungul balastului pentru a ocoli povîrnişul din spatele căsuţei cantonierului (e o scurtătură dar urcuşul e

greu) şi o iau pe panta dulce care străbate pădurea. Abia am pornit şi trenul vine asupră-mi. Un lung şuierat de locomotivă. Sar spre gard. Gambele mele înregistrează sunetul de bas al firelor semaforului. Scrîşnet de frînă, fîşîit de roţi, pocănituri. Un număr nesfîrşit de vagoane cisternă trec în cadenţă peste macazuri, goluri de aer, potolirea furgonului care se-ndepărtează spulberînd frunzele. Traversez prudent şinele, simţind prin talpă pietricelele pe care calc. Celălalt tren vine din stingă şi reînvie spaima. Boghii, bo- ghii îmi trec pe lingă vîrful nasului. Văd călători. Aud insulte strigate pe fereastră, pierzîndu-se imediat datorită vitezei trenului (conductorul urlă la mine că încalc regulamentul). Apoi linişte. Mai percep trecerea peste macaz, departe, după curbă. Tremurînd încă de frică, îmi făgăduiesc să iau în serios tăbliţele, să le socotesc o poruncă şi nu o propunere (sau un exerciţiu dintr-un tratat de logică). In plus, trag următoarea învăţătură : Tot ce a- coperă va fi el însuşi acoperit. Exactitatea acestei reguli o verific pe loc în clipa cînd pun piciorul pe primele resturi. Gunoiul se surpă, piciorul mi se înfundă adînc, un vechi linoleum crapă. Mîzga negricioasă ţî.şneşte din

şanţ, cutiile se rostogolesc, la fel şi sticlele, demonstrînd că natura are oroare de vid.

Galileu — cu nume de boală şi profet — îţi voi urma legea.

Cînd vezi moartea cu ochii devii ciudat de îngăduitor. Ultima dată a fost ziua în care citeam anunţurile sub nasul cantonierului. Provocare măruntă care ar fi putut sfîrşi rău. Azi tonele astea de fierărie se reped asupra

mea să-mi aducă aminte că sînt un asamblaj de segmente unele moi, altele friabile şi pînă la urmă slab îmbinate. (Bossuet are idei măreţe cu privire la acest capitol). Orice primejdie adevărată presupune neaşteptatul. Lectura anunţurilor fusese lentă, aşa că am avut timp să detectez ameninţarea. Se răsuflase. Băutură cu muşcătură acidă al cărei gust fad te miră după ce-ţi potoleşti setea.

Vălul verzui care cuprinde colinele nu-i o cucerire, e o cotropire. Are încetineala înşelătoare a ciumei şi purulenţei, boli aşa zis ascunse, totuşi neasemuite în cruzimea lor galbenă. Străpungerile lăptoase lichefiază zi de zi valea şi satul în plină explozie a vranelor forestiere.

Marile ciuperci tabulare aşteaptă.

Herculanum.

Repetiţii

Ludwig von Heilbronn deplînge insuficienţa cuvintelor şi-şi schimbă lumea pentru a simţi plenitudinea vocabularului. Carnetul, pe care încep să-l examinez cu rigoare, este explicit în această privinţă. *In spaţiul solid unde mă aflu, limba comună se uită, apoi se regăseşte excesivă, fiecare cuvint aidoma unui obiect neglijat căruia îi înţelegi deodată vechimea emoţionantă.*

Dar cuvintele se repetă şi, în timp ce slăbeşte ispita de a vorbi, rare vocabule se învîrtesc prin minte sub efectul meditaţiilor, reluate fără încetare. Să vorbeşti de

unul singur pentru a-ţi întreţine curajul (o mînă o strînge pe cealaltă ca să-şi confirme prezenţa reală) ajunge, astfel, să facă inutilă nenumărata pradă verbală. îngropatul de viu trece prin experienţa a ceea ce nu poate fi numit : tot mulţumindu-se cu puţin îşi epuizează resursele şi sărăcia consimţită se preschimbă în mizerie.

Aştept venirea unui animal.

A unei crăpături.

'A unei mici surpări care pentru mine ar fi ca un cutremur cosmic.

Singurătа..'.

Rime, rime, în sfîrşit numeroase.

Buboaiele gropii cu gunoi crapă şi se închid mai supărătoare decît o grămadă de crabi care se tîrăsc unul peste celălalt, cuvintele nu se mai succed, se îmbină şi se aşază pătrunse de mînia chemărilor simultane din care nici una nu va suscita sensul şi ajutorul, polyforele se-nşiruie, de sus în jos, pe trunchiurile bolnave.

— Prea puţine cuvinte, prea puţin spaţiu. Asta e alegerea.

— Vă rog să repetaţi.

E vocea cantonierului. Mă răsucesc brusc. Nimeni. Ai răbdare, Heilbronn, şi eu vorbesc de unul singur.

Un semipersonaj

Vocea, fără trup e prima origine a dublurii. Cînd am constatat absenţa cantonierului, după ce-1 auzisem vorbind, am resimţit neliniştea îndelungată a căutării zadarnice,, al cărei gest îl ştiam din clipa cînd m-am gîndit să verific dacă celălalt e cu adevărat

acolo. Corpul omului nu se va manifesta, bineînţeles, ca urmare obligatorie a cuvintelor sale, ca şi cum fiecare vorbă, rostită o dată cu strîmbăturile feţei ar trebui să se prelungească în scris.

Doar absenţa se prelungeşte, ea se întinde acum pe vreo cincisprezece zile (n-ar u nevoie să precizez că cincisprezece e de două ori cardinal, e numărul a orice dar are o valoare anume cînd te referi la zile, alta decît cea generală, orice s-ar întîmpla).

Cincisprezece, piatră de hotar mediană a lunii. Iată-mă pîndit de nobleţea străvechilor aforisme s începutul e jumătatea întregului — sentinţă scoasă dintr-un manual şcolar de nu ştiu cînd, fără nici o referinţă, nici măcar la presocratici, dar care cere, în veşnicia ei fragilă, complementul necesar i jumătatea e întregul prin artificiul timpului. Imaginea care durează trădează prezenţa personajului total.

Meditaţie anxioasă asupra puterii maximelor fracţionare. In primul rînd, *Maxim* înseamnă cel mai mare dat în modalitatea cea mai concisă. Simplă clauză care îngăduie ca gîndirea să înainteze, o chestiune de contract încheiat cu tine însuţi ca să-ţi dea impresia că poţi sfîrşi cu ceva, ştiind în acelaşi timp că nu vei sfîrşi vreodată.

Pe urmă, ajungînd în bîrlogul lui subteran, Ludwig von Heilbronn nu renunţă decît la jumătate din lume, dar tocmai de aceea se lipseşte de tot ce-1 privea îndeaproape, inclusiv de faţa ascunsă a lucrurilor.

In fine, absenţa cantonierului e doar semnul divizat al unui vid cu mult mai

profund. Dispariţia lui nu-i decît fuga semipersonajului pe care a consimţit să mi-1 arate. Unde e celălalt ? Celălalt e tot el, Janus nevăzut se înfăţişează în alte aparenţe care nu sînt nici ele decît jumătatea întregului. A pretinde că se ascunde nu înseamnă nimic, deoarece dacă hotărăşte să reapară tot se ascunde prin simplul fapt că se întoarce cu faţa spre mine.

Zeoon, mereu Zenon, care nu putea să întrevadă că atomii nu trăiesc decît pe jumătate si că el însuşi nu era decît un semifilozcf

Monolog răuvoitor

Omul tot nu vine, ceea ce îmi dă timp să-i găsesc o grămadă de vini cu către să-l copleşesc. <3ele patru file aduse nu ajung ca să-mi dovedească faptul că avea intenţia să-mi ofere un ajutor dezinteresat. Singurul lucru care nu mi-a dat prin cap era că_ aceste foi puteau să nu aparţină teancului şi că fuseseră strlnse de cantonier la groapa de gunoi, ca să aibă prilejul să mă abordeze. E ciudat că reconstituind textul, am reuşit să le Includ în manuscris fără să-i întrerup continuitatea. Nu-ncape îndoială că aceste fragmente se pretează la numeroase combinaţii, încît cea pe care o cred singura plauzibilă nu-i decît o versiune printre multe altele posibile. Ipoteză descurajantă care mă face să mă tem că am reconstituit o aventură falsă (la fel de falsă ca descoperirea In sine a documentelor) şi că am dat naştere unui erou legendar, semipersonaj, cum am făcut şi cu suspectul pădurar, personaj nul dacă mi se confirmă temerile.

Unul se sustrage şi se fărâmiţează cu imperfecţiunea aşchiilor răspîndite prin rîpe după căderea trăsnetului pe fagi. Altul n-are consistenţă deeît prin rarele vocabule, aduse de vint pînă la mine, un vînt mai leneş decît ultimele valuri cînd mareele se retrag.

Filele de la 11 la 13

Lumea devine concavă... Dispare excesul de ochi, organe globuloase prea expuse, provccind în orice clipa frica de vreo dezintegrare care ar netezi spaţiul...

Mănunchi îndepărtat* al *noilor stele cu focurile lor de artificii aidoma cristalelor mărunţindu se uşor apoi... precum apa gazoasă îndulcită a limonadelor, porţii sălbatice de lichid pe care unii se pregătesc să le bea cu o nepăsare socratică...

Concav. Trupul se-ncovoaie în formă de lingura, de şarpe* cinci *scuipă înţepătura veninoasă. Percep acum cursul precis gl acestor transformări. De cind mîinile îmi sînt despărţite de cap şi pîntece (limitele obişnuite ale palpării) de O distanţă de netrecut, tiparul care apasă asupra ariei integrale a pielii mele mă defineşte tot aşa ca fostele mele cute aeriene. Resimt această dedublare aidoma unui drumeţ care nu mai ştie dacă vintul îl biciuieşte ori dacă el e cel care sileşte aerul să-i contureze chipul...

Totuşi nu există vînt in ţinuturile din centrul pămîn- tului care pentru mine sînt cele din afară din pricinile mai sus menţionate...

Intre două amintiri clare, în grădină, e mult de atunci...* să *revin, să revin...

învinuire neprcvăzăloare

Dedublarea lui Heilbronn fiind stabilită, n-am a mă teme că va utiliza stratagema comandorului şi va încerca să mă perpelească în chinurile lui Don Juan. N-am a mă îngrozi de nici o fantomă, de vreme ce omul şi dublura sa nu există decît solitari chiar în locul unde trupul şi pămîntul îşi dispută dreptul de a vorbi la persoana întîi. Mumia şi sarcofagul sînt unul şi acelaşi lucru. In plus, ar fi zadarnic să pretinzi să demaşti simultan pe cel care se ascunde, adică mormîntul provizoriu al lui Heilbronn (în ziua cînd va înceta definitiv să scrie, autorităţile militare îi vor repatria trupul neînsufleţit pentru a fi îngropat în cimitirul oraşului său natal) şi vizuina Cantonierului. Pentru moment mă preocupă aceasta din urmă.

Heilbronn se confundă total cu spaţiul (îşi cîntăreşte cele mai neînsemnate mişcări şi cade la învoială cu fiinţele curioase care vin să-l vadă), deci a rupt-o cu timpul. Pot, în ce-1 priveşte, să nu ţin seama de durată, ştiind că, pentru a reconstitui istoria — a lui şi a lumii — trebuie să dispun de totalitatea timpului istoric. Admirabilă, în paranteză, răbdarea istoricilor : Arthur zace într-ade- văr sub stela din Glastonbury, Heilbronn zace într-adevăr acolo unde sper că într-o zi îl voi bănui că scrie, cantonierul se ascunde într-adevăr...

Mu gîndesc la groapa de gunoi.

Trebuie să verific fără să se observe mirosul cantonierului. Să-i adulmec veşmintele, şapca. Să fiu un cîine poliţist cu nările fremătînde, să simt duhoarea hîrtiei mucegăite şi de ars în dunga, catifelei reiate. Să-l regăsesc înseamnă

să-l dau de gol.

Furie a anchetatorului, surîs al insultătorului.

îţi cer un capăt de sfoară şi îmi întinzi fără ruşine, fiîră prevedere, panglica violetă cu care era legat primul teanc de file. Nu spun nimic, nu vreau să te supăr dar îţi dai seama că am înţeles. Rătăcisem bucata asta de ţesătură fără însemnătate şi uite că mi-o aduci înapoi, supus ca o fiară dresată la circ. Constat apoi că şapca dumitale are pe stînga puţină panglică de aceeaşi culoare. Ţ'i -ai spus, probabil, că n-am să fac apropierea. Drept cine mă iei ? Strîng hîrtii vechi, ceea ce poate părea ciudat, fie, dar am un minimum de logică. Dumneata ai fost acela care a descoperit primul teancul de foi al lui Heilbronn. Şi, cînd zic *descoperit,* presupun că, la fel ca mine, l-ai zărit, din întîmplare, la vreo cotitură de drum. Aş fi ispitit să spun că ai furat hîrtiile astea, căci le-ai luat în grabă, poate chiar cuprins de panică. Strîngi filele cu mîna, ţi-e teamă să nu se risipească şi, pentru a le ţine la un loc, cauţi, ca şi mine, un capăt de sfoară. Nimic. Şi smulgi cîţiva centimetri de panglică de la şapcă... Unde se afla în acel moment Ludwig von Heilbronn ? Poate că a şi fost îngropat şi, în acest caz, aduni cu toată nevinovăţia acest fragment de experienţă (o experienţă care, după mine, e departe de a se fi încheiat). Dar, dacă n-a consimţit încă la o astfel de înhumare, se

află, fără îndoială, la picioarele dumitale, providenţial supravieţuitor al bătăliei din 27 iunie (asta o ştii bine, uitîndu-se doar cum zace însîngcrat pe acele de pin de la marginea pădurii şi. de altfel, o s-o citeşti mai tîrziu în filele 22 şi 23 care se numără printre cele citeva ce le poţi înţelege). îl scotoceşti prin buzunare. îi furi tot ce are asupra lui şi, cum n-ai curajul să-l ucizi, îl îngropi la cîţiva paşi de rîpă, zicîndu-ţi că oricum nu mai' are mult de trăit şi, în fond, e un duşman. Te întorci peste cîteva zile la locul crimei şi găseşti aceste foi. Le iei. Nu pricepi textul în afară de un mie număr de pasaje. Le duci înapoi acolo unde le-ai găsit, gîndindu-te că-i în interesul dumitale să rămîi străin de toată povestea asta.

Atunci intervin eu, un naturalist care, la prima vedere, nu prezintă nici o primejdie. Mă supraveghezi cînd te afli în pădure, apoi de pe taluz. Stai de pază lingă trestii. In foile lui Heilbronn nu se găseşte nici o învinuire la adresa dumitale, dar teancul e legat cu panglica de la şapcă. O greşeală pc care mai tîrziu o vei îndrepta.

înţelegeri

Să revin la carnet, pe care am holărîl su-1 studiez aml-| nunţit. Absenţa enervantă a cantonierului m-a împie-] dicat să-l examinez cu seninătatea necesară. Caietul. în schimb, nu înregistrează nici un eveniment de seamă, în[4]:

Heilbronn – „ > trece fara aparenta ingrijorare.

afara unei boli de scurtă durată, prin care

, |

Muşcăfturi) ca nişte oaspeţi necunoscuţi veniţi dină-' untru. Mire teamă că nu mai deosebesc ceea ce îmi apar ţine ji ceea ce cuprin(de)

Reconfortant dc... (şi) de musafirii obişnuiţi, cîrtile, scarabei, viermi de toate soiurile...

Mai ales rime, foarte multe...

Contacte reci liniştitoare pe cicatrice, pe găurile formate de speciile străine care părăsiseră trupul după ce încercaseră forajul ultim...

Paşi grei ai drumeţilor care împing spre mine fauna de la suprafaţă.

In sfirşit... dacă rezist, trebuie să scriu, să scriu, să nu uit...

Urmează 17 pagini de hotărîri, de note practice (putrezirea veşmintelor pare de-acum încolo totală), reţete culinare (animale familiare sînt în acelaşi timp prieteni şi pradă, ceea ce în mod vădit îl preocupă pe Heil- bronn), observaţii privind rezultatele unor experienţe (cît e nevoie să ţii ochii deschişi pentru a sili somnul să vie, prin ce mijloc să lupţi împotriva mîncărimilor In locuri inaccesibile etc.) Nici o clipă carnetul nu abordează problemele esenţiale care ocupă mai multe file din teanc. Aşadar acestea din urmă constituie documentul capital şi am fost bine inspirat cînd i-am accrdat prioritate în analiză. Carnetul io adesea tonul unui jurnal operativ, dar şi maniera asta apare destul de des şi tn foi volante (de pildă. înfăţişarea etapelor coborîrii şi descrierea minuţioasă a ceea ce-1 înconjoară sub pămînl). Carnetul, presimt, este mai puţin o colecţie de semne decît un semn pur şi simplu care are o valcare prin însăşi existenţa sa.

E, poate, ultima legătură pe care Heilbronn vrea s-o păstreze cu cîmpiile de la suprafaţă.

La ora 11, depun carnetul în locul unde l-am descoperit îmi aduc aminte de amplasarea exactă a rîpei, a- şez coperta aşa cum s-a ivit în faţa ochilor mei. îndes uşor ierburile ca şi cum am lua totul de la capăt.

(îmi amintesc de ouăle de Paşti pe care părinţii chipurile le ascundeau în iarbă pentru ca cei mici să şi închipuie că le descoperă.)

La era două, nici un carnet.

La ora cinci, reapare. Este restituit în aceeaşi pozi- ţie,

II răsfoiesc febril.

Heilbronn n-a mai adăugat nimic.

Topologii

O mînie suspectă mă ţine treaz şi mă împiedică să-mi urmez firul gîndurilor sau să citesc. Perdeaua se ridică, rămîne multă vreme oblică, cu franjurile pipăitoare cuprinzînd, parcă, lampa, membrane lente, precise, fuste de meduză. Decdată, o pală de vînt aspiră perdeaua, o lipeşte de cremonă, ca o rochie de vară pe care aversa o mulează pe un corp cu numeroase membre, şuierul vîntului seamănă cu scîncetele prietenelor cu pînteceie pe neaşteptate rece, Samothrace. Pămîntul afinat are a* supra războinicului îngropat aceleaşi efecte ca ploaia care surprinde o femeie în drum. Se aude, slab, tunetul în depărtare, bubuitul lui — chipul cel mai linitşitor şi prevestitor că lumea există mai departe. Semne vestind trăsnetul, cîte ore de meditaţie nu v-am jertfit, pîndind lumina difuză a lunii la capătul norilor cumulus şi temîndu-mă de sabia albastră a fulgerului. Ascultam de la mica fereastră freamătul merilor încărcaţi, iar cite un fruct cădea în iarbă cu un sunet surd şi se rostogolea tern, inert ca o materie moartă. Acum cînd cineva, pe care cred că-1 cunosc, trudeşte sub pămînt, nu-mi mai e frică de furtună, ci de aşteptarea ei, şi totuşi aş vrea să se eternizeze, ştiind ce devastare înseamnă

pentru omul ascuns acolo răpăitul aversei dizolvante. N-ar cruţa nici o rădăcină, nici un .făgaş, ar alcătui în cîteva se* cunde scocuri cotite, omizi lichide şi umflate care ar îm- pînzi tremurătoare eîmpiile prăfuite, gata să ajungă prin cele mai tainice crăpături pînă la galeriile săpate

cu răbdare de Heilbronn. Somnul m-a ocolit, dar acum nici eu nu-1 mai vreau, cuprins de mînia din zori, urmărind figura posibilă a unui zeu răufăcător, încadrat de rama ferestrei ca un portret vechi strîmbîndu-se Ia mine prin întuneric. Trăsnetul e încă departe; picături mari pe care le număr pentru a prezerva ordinea lucrurilor (numere restrînse, sezisabile, purtătoare de diverse protecţii), şi fulgerul de căldură care se lăţeşte la orizont, deţinător al duratei nocturne suficiente pentru a desluşi, pe dorsala taluzului, crengile subţiratice desenate de un pictor prea răbdătcr (singurul său merit, minuţiozitatea. care poate fi transpusă sub ameninţarea furtunii,, în intenţiile unui presupus maestru stăpîn al naturii). Apoi, ca încheiere, îmi închipui imposibilitatea respinsă, precum o aceeaşi necunoscută sideralâ, să urmeze traseul săpăturilor subterane unde zace, într-un punct riguros determinabil, chipul lui Ludwig von Heilbronn citind pe oglinda oarbă a straturilor ultimele rînduri scrise înainte de potcp. Adăpostul războinicului îmi este necunoscut, dar transhumanţa carnetului îmi dovedeşte că filele au o urmare, că pe vreme de furtună Heilbronn umple paginile care au şi început să putrezească şi că, dacă înalţă capul pînă la suprafaţă pentru a mi le încredinţa, risc, dorind să-l întîlnesc, să calc în picioare creştetul lui răsărit din pămînt ca un muşuroi de cîrtiţă tentacular. Pe o asemenea beznă nu mi se pare probabil să iasă cantonierul şi să rătăcească pe aici.

Timpul de a...

Foile de La 14 la 21 sînt acoperite de un scris mic şi înghesuit Scrisori care n-au ajuns,

probabil, niciodată la destinatarii lor, dacă Ludwig von Heilbronn fusese redus la aceste mesaje nesigure, depuse la marginea pădurii — pe care atît cantonierul cît şi eu le-am fi putut socoti fără însemnătate dacă n-am fi fost, în deplinătatea cu-

m

vînlului, oameni minaţi de curiozitate. Doar, in cazul în care versiunile definitive nu ne-au scăpat şi au plecat pe căi diferite ceea ce, în ce mă priveşte, îmi vine greu să-mi închipui. Cred că pot lăsa la o parte scrisorile către familie (fcarte scurte şi destinate numai să le întreţină speranţele, arătînd, prin simpla existenţă, supravieţuirea temporară a soldatului. Acesta ştie prea bine că, prin definiţie, temporarul va fi luat drept definitiv). Singura scrisoare semnificativă e cea pe care Heil- bronn o adresează (fără dată) lui Helicrbaeh, acelaşi Hellerbaeh a cărui dispariţie în cursul bătăliei din 27 iunie mi-o semnalase fila 22. Cîteva aluzii la întemniţarea subterană în scrisorile către familie *(rint teafăr şi departe de orice privire, de orice sui-prhă, Intr-un loc îndepărtat de unde cei mai mulţi nu se mai întorc niciodată şi pe care eu l-am ales de bună voie ele1,* arată că ele au fost într-adevăr scrise în noaptea totală. Afară de asta, locul pe care li l-am acordat în manuscris este justificat prin observaţiile lui Heilbronn despre noul lui adăpost începînd cu fila 9. Or, prima parte a scrisorii către Hellerbaeh (fila 18) se află imediat sub semnătura celei de-a treia scrisori către familie. Nu încăpea nici o îndoială. Cronologic, de altfel, dispariţia camaradului lui Heilbronn nu este menţionată decît patru pagini mai încolo. Dar dacă se impune această ordine a evenimentelor, moartea lui Hellerbaeh şi deci bătălia de la 27 iunie sînt posterioare coborîrii sub pă* mînt. In ce fel să înţeleg atunci că Ileilbrcnn descrie încercarea sa de a se îngropa în ţarină la faimoasa filă 22, ca şi cum ar fi vorba de coborîroa iniţială ? Cit despre filele de la 9 la 13 sînt la locul lor, îmbucarea zdrenţuirilor o stabileşte în mod absolut, dar se şi vorbeşte in ele, după cum ştiu, de noaptea pămîntului... Incoerenţele aparente se elimină dacă admitem că Lud- wig von Heilbronn şi-

a părăsit bîrlogul pentru a lua parte la bătălie şi că s-a întors după ce i-au murit toţi camarazii. Prizonier al solului, desigur, dar prizonier voluntar pe care multe îndatoriri il readuc Ia lumină. Scurtă ieşire la lumină. Timpul de a vedea cum se face noapîe veşnică pentru Hellerbach şi pentru ceilalţi.

Carnetul capcană.

Pindesc mina care scrie. Aştept.

Muşuroaie de cîrtiţă.

Scrisoare către IJellerbach

Am devenit, dragă Hellerbach, camarazi prin forţa lucrurilor şi mai ales prin aceea că nu încetăm să ne opunem împreună situaţiei de cileva luni încoace. Agresorii pe care îi hărţuim şi respingem zi de zi sînt ei, intr-adevăr, atît de diferiţi de lucrurile pe care le distrugem pentru că nu putem să ajungem pînă la ele ? Faci război împotriva oamenilor şi nu împotriva lumii, de aceea luptele crîncene se poartă în deşert. Dacă natura opacă ne refuză o asemenea absenţă necesară, o sacrificăm înainte de a-l ucide pe duşman. Lumea va dispărea aşadar înainte de noi, deoarece ni-i ascunde pe ceilalţi. Cunoşti povestea ultimilor doi combatanţi de pe pămint. E absurdă, nu, aşa cum se pretinde, adesea, fiindcă învingătorul n-ar mai putea domni decît asupra lui însuşi, ci pentru că totul, inclusiv combatanţii, vor fi încetat să existe înainte ca lupta să înceapă. Doar dacă, vei zice, ei sînt în afara lumii, ceea ce înseamnă să presupui că lumea este inexistentă (cel puţin în spaţiul nostru relativ) şi să-i lipseşti încă o dată pe cei doi de orice posibilitate de a se întîlni. Ciudat, Hellerbach, că ideea ultimei bătălii nu poate fi concepută şi ca atare nu-i o idee. Războiul ni se pare, ca tuturor, de altfel, nesfîrşit; dar spune-ţi că asta-i singura noastră alinare; războiul nu-i scurt decît pentru cei pe care-i seceră timpuriu, adică pentru

noi, cei care i-am văzut căzînd, nu pentru ei care au pierit şi prin urmare nu-l pot găsi

scurt. Singurii ce îl pot califica astfel sîntem noi care îl considerăm interminabil. Războiul fulger e de neînchipuit, la fel ca bătălia din urmă. Dumneata şi cu mine am provocat pînă acum puţine distrugeri. Cred că nu mi s-a întîmplat să omor vreun inamic. Presupun că nici du- mitale. Va veni poate lupta corp la corp. Unica noastră certitudine de a fi ultimii combatanţi, de vreme ce mai dispunem de posibilitatea de a ne intilni (mai avem ;>«- mîntul sub picioare, Hellerbach, deşi pentru mine expresia asta nu prea mai are sens). Am fost alături, col la cot, în timpul atacului, în acelaşi rînd. Adu-ţi aminte că am izbucnit în rîs cină totul părea pierdut. Mitraliera scuipa gloanţe asupra noastră la mai puţin de cincizeci de metri. Era ziua in care am cucerit colina de la Fermont. Ne-am tăvălit in ţărînă, prăbuşindu-ne, nu loviţi de

gloanţe, ci din cauza rîsului înspăimintător care ne-a salvat, dîndu-ne înfăţişarea morţii. Gîndeşte-te, Hellerbach, că în pofida primejdiilor prin care am trecut împreună, am fost despărţiţi chiar de identitatea acestor pericole. Alergam, ne tîram, ne ambuscam la cîţiva centimetri unul de altul. O mişcare greşită şi dumneata sau eu îl împingeam pe camaradul de fiece clipă în traiectoria glonţului duşman. Asemenea întimplări n-au avut loc din pricină că altele le-au anulat. Totuşi, dacă am presupune că ar fi acţionat, am fi putut coresponda încă, deoarece imaginile noastre reciproce sînt cele care se întreţin una pe alia. Scrierile noastre (deci şi aceasta) n-au nevoie de destinatar. Prezenţele

noastre n-au nevoie de trupuri, tn momentul cînd mă aflu cu dumneata cot la cot (ca in furia asalturilor), asta se petrece în memoria mea. Putem trăi făiă să apărem, dar sîntem osîndiţi să nu dispărem (să ştii, incidental, că ăsta-i felul de viaţă pe care mă strădui să-l duc în prezent. Puţinul spus despre el ajunge să arate că nu l-am ales cu adevărat). Uitarea nu poate

exista, căci orice despărţire se anulează de ta sine. Toate aceste drame ale amintirii vor fi rezolvate eînd se va fi înţeles că două fragmente de memorie, chiar dacă se apropie citeva secunde, sînt despărţite de un infinit — despre care nu ştiu dacă e temporal sau sp ...

Restul e
neciteţ.
înnegrit de
flăcări.

Vorbind singur, Ştergînd...

Sînt preocupat de neprevăzutul meteorologic. Toanele ploii ar putea nimici totul. Aerul mişcător e prea dulce. Primesc în faţă adierile uşoare, mai vinovate decît adulmecările. Mi-e ruşine de însemnătatea dată tuturor acestor *detalii cosmice.*

îmi place să mă aşez pe iarba umedă în primele ore ale dimineţii şi să blestem norii alto cumulus de forma lentilelor înşirînd secvenţe de nedescifrat. Toate astea mă abat de la alte lecturi mai urgente şi rămîn ne-văzute pentru Heilbronn.

Vectorul vîntului indică prin miros apropierea bălţii şi trădează cu o precizie pe care o ştiu molcomă, întinderea metalică atît de netulburată, încît mă uimeşte de fiecare dată, cînd îi dau ocol, să văd că pe oglinda ei plutesc nuferii tangenţiali. Discuri verzi. Disimulatoare. Ameninţătoare ca bureţii de iască. Dosul de plantă al stăpînilor acvatici,

tăinuitori ai digestiilor ruşinoase. Bule. Dar de la distanţă simţi doar mirosul, aidoma gazelor remanente care otrăvesc oraşele muncitoreşti. Nu-1 vor trăda pe omul care e impregnat de ele. Totuşi, pe acesta îl adulmec. Veşminte fără trup, subsuori năduşite, putreziciune liniştitoare a uniformelor ce se usucă, rigide, după un lung popas printre alge. Milul se droghează pentru a pescui pe beţivul înecat şi se scoate o haină mai grea dccît un năvod. Se cercetează hîrtiile personale. De prisos, eu fac asta de săptămîni întregi. De prisos şi scrisoarea lui Hellerbach, cu excepţia remarcii despre memorie în chip de teoremă. Inutile notele tehnice, ca de pildă „indescifrabil" pe care sînt nevoit să le pun în josul paginilor, imposibil de desluşit. Absenţa textului exprimă absenţa lumii. Ludvvig von Heilbronn. Totul vine spre el ; nu trebuie să caute nimic : insectele, rimele, rădăcinile, paşii drumeţilor. *Intre două din gesturile lui este un infinit.* Dar într-o zi iese pentru a lupta.

27 iunie

De unde a venit chemarea ? Şi cum a perceput-o ? (Trebuie să reconstitui această întoarcere, distanţa neaşteptată a lucrurilor. Iese din pămînt, inform, picritor, nufăr smuls din mii a cărui nebunească supravieţuire o sper).

Mlaştina e mai calmă noaptea în ciuda numeroaselor glasuri de vieţuitoare. Membrane, hîşîituri, cufundări. Ochi deschişi în beznă sub norii nemişcaţi.

Mirosul mlaştinii

Voi pleca în mijlocul nopţii fără să mă uit cit c ceasul, pentru a mă lipsi de orice reper — exemplul lui Ileil- bronn începuse să dea roade — şi voi rezista astfel ispitelor raţionamentului. Mirosul smîreurilor ajunge pînă la mine. foarte puternic, pe fereastră, amestecat cu mireasma acidă a livezii. Am aşteptat ca un semn căderea unui măr în iarbă, mijloc ca oricare altul să prind curaj. Fructul n-a căzut. „Hai, pleacă, mi-am spus mînios. Nasul te-a trezit, nasul te va călăuzi. Nu-ţi folosesc la ora asta imaginile şi proiectele, doar urma şi mersul îndîrjit, adul-

mpcatul de la nivelul solului pentru a-i pîndi pe cei doi, unul care face pe mortul şi altul care ar trebui să fie. Mişcă-te prevăzător ca un hoţ care dă tîrcoale. Să simţi tăcerea balamalelor care horcăie mai îngrozitor decît sforăitul celor ce dorm cu gura deschisă şi decît ţipătul ascuţit al ţesăturilor pe care le sfîşii.“ Să dau la o parte crengile una cîte una, să nu le las din mină decît în clipa cînd primul lor acoperămînt domoleşte lucirile rapelului. Să nu mă-nfior cînd se rup ramurile. Să părăsesc adăpostul cu trupul strîmbat de ritualuri amănunţite şi să pătrund mai adînc în duhoarea întinderii. Rare înghiţituri pe negrele hectare lacustre. Pînda se organizează în timp ce pe chipu-mi se iveşte un surîs la apropierea turbăriilor. Dacă, bătîndu-şi joc de speranţele mele, obiectele nu mă găsesc, prezenţa mea la marginea lagunelor este de neexplicat. Un singur ţipăt în noapte (corpul meu obscur nu se desprinde de ea) ar descuraja ivirea fiarei celei mai netemătoare. Sfidările nu crapă decît ziua. Familiarizat acum cu lungile clipe de spaimă, am ajuns pe malurile invizibile neghicind că voi fi mai ascuns în aer liber decît Heilbronn în pămînt. Cantonierul, pîndar iscusit, se află, poate, la cîţiva paşi în urma mea. Trebuie să fac stîngamprejur şi să-i strig în faţă teribilele mele bănuieli. Trupul său ca şi al meu nu-i decît substanţă nocturnă, aerul nu va răspunde cum nu răspunde nici pămîntul orb unde meditează supravieţuitorul şi se străduieşte a se obişnui cu masca lui. Să nu încerc să mă întorc pentru a mă feri de ciocnirea cu tăcerea omului solid. Aer, pămînt, doar două elemente din cele patru clasice.

Neruşinată invenţie e cea a prădalnicului

lichid la intrarea în apele calme. Focul l-ar face pe zeflemitor să lucească. Să fug de mirosul mlaştinii, făgăduială vană cu cuvinte rele şi să-l văd ureînd pe dorsala taluzului, pe omul hăituit, umbră nemăsurată de zeu scandinav, întorsul e mai periculos, mai tiptil decît dusul. „Hai, înainte“, ml-am spus mînios.

Ultimele file

Trebuie totuşi să mă hotărăsc odată să întreprind această lectură atîta vreme amînată. Nu mă îndoiesc de paginaţie, filele 30 şi 32 conţin ultimele fragmente. Heilbronn nu mai face decît aluzii scurte la straniul său mod de viaţă, s-a instalat ferm în spaţiul nul şi nici nu mai aminteşte de vietăţile care veneau să-l chinuiască în primele timpuri ale traiului subteran. Acolo ca pretutindeni, obişnuinţa a învins fulguraţiile şi a ucis neprevăzutul. Textul mişună de mici proiecte şi de note banale. *(Să mă întorc la micuţul han cu... Frumoasă plimbare cînd l-am întîlnit pe R, n-a făcut o mutră prea mirată. Ceea ce i-am spus trebuie să-i fi părut logic. In privinţa cămăşii să încep cu mînecile etc.J.* Dar seninătatea lui Heilbronn şi mediocritatea preocupărilor sale — care contrastează în mod penibil cu tonul primelor reflecţii — au drept cauză principală certitudinea lui de a nu fi prizonier pe viaţă. Această afirmaţie, ştiu, năruie pe deplin sensul trudei depuse. Contrazice de asemenea pasajul din scrisoarea către Hellerbach în care declară că înhumarea sa n-a fost doar rodul propriilor hotărîri : „Să ştii, între altele, că ăsta-i felul lor de viaţă pe care mă strădui să-l duc...“

Evoluţia e dezamăgitoare dar indiscutabilă : Ludwig von Heilbronn îşi vede de-acum încolo libertatea, nu ca înainte în austeritatea experienţei asumate (chiar dacă o putere necunoscută îi ordonă, la un moment dat, această coborîre în infern), ci în posibilitatea de a se sustrage coincidenţei totale cu lumea. Schimbarea lui de atitudine trebuie să fi fost foarte neaşteptată. Notele care figurează de la filele 25 la 29 menţionează cîteva detalii personale în legătură cu descrierea zonelor profunde pe care le colonizează Heilbronn, dar adaptarea,

cum am spus, s-a făcut (remarca despre Zenon din Eleea stă mărturie, fără a mai pune la socoteală că însăşi existenţa lui e o dovadă a persistenţei tonului filozofia paralel cu observaţiile din domenul ştiinţelor naturale). Rămîi înmărmurit la lectura meschinăriilor cuprinse în cele trei pagini următoare, ultimele file ale documentului. S-a terminat cu întemniţarea voluntară. Nu-i beat de autonomie, este îndobitocit de fericire.

Nu mai are mult pînă să-şi invente o adresă şi o stare socială în această lume unde e singur.

Terminat. Terminus.

Analitice

E necesar să-mi păstrez toate notele şi comentariile. O sarcină nebunească ce va consta în a-mi pune în ordine propriul manuscris după ce l-am despuiat pe al lui Heil- bronn. De nesusţinut : o muncă

suprapusă alteia.

Repet ocările timp de mai multe minute, incit cuvintele îşi pierd sensul.

Rîd obligatoriu la capătul seriei, îmi întind picioarele depărtîndu-le de fotoliu ca pe nişte ace de scorpion.

Simt o desfătare şi rîd strident. Deodată mă ridic şi nu mai recunosc lucrurile familiare care mă înconjoară.

Ficţiune : sînt şi eu ispitit să cobor sub pămînt pentru ca altul să se ocupe şi să-mi pună ordine în hîrtii. După acest simulacru mă simt puţin ruşinat. Ca şi după acele gînduri tulburi ca, de pildă, s-o dezbrac pe Edmee, atît de frumoasă, dar pe care toţi au uitat-o aşa de tare, încît prenumele ei nu se mai poartă. Să umblu pentru a ieşi din încurcătură sau din groapă, după cum e cazul.

Toate astea sînt la fel de neiertat ca banalităţile de la pagina 30 şi următoarele.

îmi amintesc de simularea reconfortantă a oamenilor de geniu : plimbările lui Beethoven, cafeaua luată de

Brahms, obloanele 'rase de Balzac, fără de care zilele ar fi sterile.

Ludvvig von Heilbronn : poate un geniu. E ciudată absenţa dragostei în hîrtiile îngropatului (de bună voie), îmbrăţişarea cu pămîntul îi este de ajuns. Dar înainte ? (explicaţia prin jocul de imagini n-are rigoare).

Nu mi-a venit niciodată în minte să folosesc expresia „dosarul Heilbronn“, deoarece nu sînt nici pentru, nici contra. Mă simt numai fascinat, dornic să-l întîlnesc. în ultimă instanţă, să-l exhumez ca să-mi potolesc bănuielile în privinţa cantonierului.

Mă frămîntă misterul decăderii mentale in ultimele trei file ale teancului. Sînt oare intr-adevăr ultimele ? Ori un fragment pierdut e de intercalat între paginile 29 şi 30? în acest caz, doar eu port vina pentru ruptură — sau cantonierul care tăinuieşte, poate, o verigă capitală. Cealaltă ruptură — singura la urma urmei — este ieşirea din 27 iunie. Atît din punct de vedere militar cit şi din punct de vedere geologic.

Cantonierul s-a dus să se-nece în mlaştină ? Improbabil. încearcă doar un nou fel de răzbunare. La început, ştiu. eram adeseori ispitit să vorbesc de Heilbronn ca de un mort.

Slujba dc noapte

Aventura este o chestie de declic, de declanşare neaşteptată, prin urmare mai străină ca orice de gîndire Depărtare înşelătoare care, liniştind zbuciumul trupului, dă iluzia acţiunii înainte să se fi petrecut ceva. Plecarea spre aventură este întotdeauna o plecare greşită. Aştept declicul, dar vine întotdeauna după...

Ieri ţinea de căderea unui măr în livadă. In seara asta privesc la o creangă încăpăţînată, pe care vînlul o smuceşte, dar pe care n-o va putea smulge arborelui ce re pleacă scrîşnind.

Trebuie să plec ca să nu mai am timpanul sfîşiat de ţipetele repetate ale copacului biciuit de vînt şi să ajung la glasul de bas

oceanic al pădurii. Balta de astă dată rămîne departe în urmă, înspre taluzul propice apariţiilor, locul rafalelor din cărţile cu sfintele taine.

Din zadarnicele mele explorări, reţin mai presus de toate că nu ştiu cum arată omul pe care-1 caut, iar cel ce se va ivi nu va avea chipul sperat.

Noaptea îl ocroteşte pe fugar — ori pe întemniţat — de îngheţul definiţiilor pretenţioase; poate să se strecoare fără grijă în văgăună ; a ieşi, pentru el înseamnă tot a se sustrage. Iată de ce aştept pretinsele minuni ale plimbărilor nocturne, unde negrul este albastru[1] şi astrele punctuale devin flori. Mesajele lui Heilbronn şi Hellerbach nu se adresează memoriei unui om, dar ele prevăd că va fi într-o zi tot ce va subzista din fiinţe şi lucruri. Scrisoarea denumeşte anticipativ ceea ce nu poate fi numit. Moartea lui Hellerbach şi a altora nu-i deci o surpriză, face parte dintr-o consecinţă de neinlă- turat. Nu conform cu obişnuitul silogism : toţi oamenii sînt muritori, Pierre este om, aşadar Pierre este muritor, ci în chipul unui eveniment cu dată precisă.

Văd acum forma necunoscută ivindu-se pe creasta vegetală, începe slujba de noapte, voi putea să pun Ia încercare adevărurile de nedemonstrat. Dacă vîntul le spulberă aşa cum a risipit hîrtiile ce le conţin, va trebui ca un alt martor, care nu voi fi cu, să vină şi să afle Ia rîndul său că altul se va ivi să-l asculte şi să-l blesteme. Luna mă-nsoţeşte cum face îndeobşte cu amatorii de

[1] Joc de cuvinte Intre „bleu" — albastru ţi „bleu" —

soldat francez (N.t.).

magie, priveşte cu mine din toate orbitele ei goale scena mare a legendei. Uriaşul de umbră domină rîpa, gesturile rituale fac să domnească tăcerea, mai degrabă of aprobă cu ample bătăi de braţe sau de aripi, după teamă .pe care zeul o inspiră. Iată-i umărul oblic întrerupînd linia pădurilor, obrazul îi e ascuns sub mantia vulturului şi strig fără să vreau numele de-atîtea ori repetat în taina mîniei i

— Heilbronn, Heilbronn !

L-am surprins la ivirea zorilor începînd străvechea luptă, intrată în sînge, avînd alături de el pe Hellerbach, Holst şi pe ceilalţi, inclusiv pe micul Heinrich, şi strigătul meu pune capăt bătăliei, căci s-a făcut ziuă. Heilbronn poate să se întoarcă în ţinuturile nopţii solide, unde a te împotrivi primejdiei va consta în a trasa semne şi a poseda lumea de unde au pierit toate personajele.

Mese mişcătoare

Ajunul echinocţiului marchează pentru mine încheierea urmăririi. Teancul se află pe masa mea, tot legat cu panglica violetă care, mai mult ca orice altceva, a făcut din aceste hîrtii un document istoric. Doar din punctul meu de vedere, fără îndoială, dar ar fi de-ajuns să-I împodobesc cu o siglă şi un număr de ordine ca să se preschimbe în piesă oficială şi ca, redescoperit de un specialist în materie, să dobîndească notorietatea marilor falsuri ale istoriei.

Totuşi, chiar dacă s-ar întîmpla ca aceste texte să devină sacre — umilitatea lor murdară

desemnîndu-le ca relicve mai convingătoare decît legenda care ar povesti originea şi veşnicia lor — nu voi fi răzbunat de zădărnicia eforturilor mele şi glosa mi-ar rămîne nepedepsită. Neîndoielnic, Ludwig von Heilbronn şi cantonierul — care nu ştiu dacă i-a fost precursor sau executor testa-

menlar — rn-am înţeles cu amindoi, dar n-am reuşit să-l dezgrop pe cel dintîi, nici să-l scot din bîrlog pe al doilea.

Astfel, acest dublu eşec conferă omului subteran autoritatea pi-orocului (observaţiile lui cele mai obişnuite, extrase din contextul lor obscur, se transformă de la sine în maxime), iar vagabondului de negăsit aparenţa unui primitiv viclean care-şi ascunde faptele. Minat de curiozitate faţă de stăruinţa lor, am vorbit neîncetat pentru ei (adică : în locul ca şi în favoarea lor), fără să-mi dau seama că-i confund din ce în ce mai mult, atît de vajnică mi-era dorinţa de a le pătrunde taina. Plecînd în căutarea soldatului unui război fără dată, am găsit la marginea pădurii acest perfect substitut al militarului care îşi smulge galoanele ca să-mi încredinţeze statele de serviciu ale altuia. Schimb măştile între ele. Ar trebui să ştiu că, dacă le întorci pe dos, toate măştile sînt la fel. Oare ca să-mi confirm această unicitate a trăsăturilor mă prefac a dori să cobor la rîndul meu în vizuina unde faţa mea ar înţepeni în forma golită de cea a lui Heil- bronn ? Reţin din toate astea că ajunge să confunzi doi oameni între ei ca să creezi O lume unde toate chipurile sînt identice. Cap unic şi extrem de tehnicizat al marilor coleoptere, figuri identice în lanţ, cocoţate pe graminee aşteptîndu-şi semenul. Aceste fiinţe articulate, acoperite de lac, care stau împreunate zile întregi şi la urmă se devorează, sînt obiecte aidoma ciupercilor lemnoase. Mi-am părăsit recoltele şi nu voi avea timp să le reiau. Nu fiindcă mi-ar sta în faţă alte sarcini, dar O maree de viziere mute înaintează în prima adiere a echinocţiului. Trăsături volubile, acum ţepene, urme ale

unor trecute furtuni, inerte ca lacătele.

Unul îl repetă pe unul.

Iar Ludwig von Heilbronn cugetă, înconjurat de O armată de măşti funerare care îi trimit în sfîrşit imaginea ieşită din neobişnuit.

18 5
Zidul

Sărbătoare neprevăzută — nu dormeam în clipa eînd s-a auzit primul tunet. Vîntul îndoia merii, smulgîndu-le o vocală prelungită, între „a“ şi „i“, care nu figura printre semnele limbii mele. Fructele cădeau numeroase şi-mi spuneam : vara e pe sfîrşite. îngrijorarea m-a cuprins cînd o creangă s-a izbit de oblonul de la fereastra camerei. Parcă lovitura se îndrepta împotriva trupului meu, imperfect ocrotit de sfîrşitul nopţii (vîntul mătura întunericul împreună cu celelalte). Un stăpîn al furtunii mă osîndca şi mă va face să ispăşesc îndelungatul meu amestec în treburile lui Heilbronn şi in hoinărelile cantonierului. L-am proiectat din memorie (cenuşie ca toate spaţiile unde lucrurile n-au decît nume) pe fondul plumburiu al dimineţii în preajma dezlănţuirii stihiilor (alt cenuşiu, mai primejdios fiindcă ucide numele odată cu cei care le pronunţă) sub înfăţişarea unui hierofant, unui maestru de ceremonie, unui şef de orchestră, personaje care nu se pot disocia de inchizitor. Soldatului şi pădurarului dispărut li se substituie un actor periculos, al cărui cuvînt se contopeşte cu vîntul distrugător. Alte crengi smulse şi duse de rafală se rostogoliră printre olane. Consoane aspre necunoscute întretăiau basul vocalelor vegetale. Dar ncorînduielile sunetelor arată

clar că inchizitorul era lipsit de grai Doar ochiul meu îl mai căuta înveşmîntat în noapte. Tunelul era o altă voce ; şi ea vorbea privirii prin gestul unic al fulgerului. Profitînd de un moment de acalmie, nt-am dus în pragul uşii. Un murmur surd urca dincolo de furtună. O notă ţiuită îmi zgîndărea urechea,' un fel de scîrţîit care nu era nici vocală nici consoană, zgîriind dinţii şi răzuind pielea cu răbdare şi cu puterea ruginii. Mînia mă duse pînă in faţa taluzului (nu-mi ştiau atunci privilegiul de a putea fi încă mişcat dinăuntru), mă aruncă în golul unei grămezi negricioase de nori. Nota ţiuită se amplifică în spirale urlăloarc de orgă, iar alţi nori dezlânţuiră aversa, marclnd un „maggiore“ dc tunete găunoase care se pierd deodată în depăriare. Se auzi o voce mai degrabă alergare decît strigăt. Un sunet înalt continuu, ll văd pe om fugind de-a lungul lizierei, marii bureţi de iască Înghit hectar după hccar şi-şi împing spre mlaşină prăda infimă, o înconjoară cu buze albicioase, o lasă să scape (vocea urcă odată cu valul), o prind din nou, o pierd din nou. Zidul bubuitor se abate asupra mea, ducînd pe spuma lui lăptoasă rămăşiţele moarte ale gropii de gunoi.

Resturile sînt uluitor de neidentificabile. Omul se află în fruntea lor, supravieţuitor în mizgă.

Către infern

„Pe aici, pe aici“. Glasul cantonierului, mina lui mă călăuzesc. N'u-şi întoarce obrazul spre mine, nu-mi aruncă nici măcar o privire (n-are timp) şi se repede drept înainte în gîfîielile fugii.

— Vor inunda... satul dar... pe aici...

mlaştina, pădurea... poate...

De-abia ascult, alerg strîngînd din ce în ce mai tare mina cantonierului, nu trebuie să-l mai pierd (să-l rătăcesc pe undeva dacă-i adevărat că apariţia mea i-a răsturnat existenţa). Vorbele lui n-au marc însemnătate, ceea ce contează e că mă trage după el şi că pe parcursul kilometrilor străbătuţi mă adăpostesc mai departe în spatele umerilor slăbuţi şi hurducaţi a căror legănare se întrerupe cînd sărim peste un şanţ pentru o clipă de odihnă aproape duioasă. Spinarea lui, atît de apropiată, lasă în urmă o dîră a izului de năduşeală care-mi dă un sentiment de linişte, mă reconfortează. Ca odinioră mirosul de pivniţă al ciupercilor, care însă acum cînd vizierele vomită, fugărindu-ne, un zid de lavă, amestecat cu mirosul dc anason şi de amoniac ce ne depăşeşte odată cu vîntul, te îngreţoşează. Spinarea săltăreaţă încetează

atunci, cîteva clipe, să fie familiară. Trecem pe lingă mlaştină, ritmul încetineşte. Paşii devin nesiguri printre crengile rupte, stfrnind zborul greoi al fazanilor înspăi- mîntati.

— Apa, rosteşte el, apa... n-o suferă... îi putrezeşte.

Ridică braţul, în semn că stăm să răsuflăm puţin, îşi
scoate şapca, îşi şterge fruntea cu mîneca. I-au mai rămas la şapcă cinci centimetri de panglică. La început găseam că are o mutră de ticălos. Acum, cînd părul îi flutură în vînt, parcă-i altfel. Nu mai ştiu. Năduşeala, veşmintele care au miros de fum, le-am observat cu cîteva luni înainte. Bag de seamă că se delasă tot mai mult; insuliţe de mucegai i se zăresc la poalele hainei, pe umeri, la sub-suori unde pata, lăţindu-se, se întăreşte. Pornim iar. Zidul lăptos bubuie din nou, la vreo cinci sute de metri depărtare. Cînd alergi nu-1 mai auzi şi poţi crede că s-a oprit. Trebuie, mai ales, să nu întorci capul ca să nu vezi undu- indu-se buzele albe din ce în ce mai îngroşate, un întreg orizont de tîrîtoare. Cantonierul n-a rostit în timpul haltei nici un cuvînt. Mare deosebire faţă de convorbirile noastre bănuitoare şi ironice, despre timp, despre profesia lui, despre anunţuri. L-am luat drept un vagabond, l-am crezut ucigaş. Acum, cînd mă călăuzeşte de mînă la umbra umerilor săi dănţuitori, îmi pare rău că 1-ăm suspectat. Nu mi-a răsucit mina pentru a mă împinge în mlaştină. Ne prăbuşim istoviţi pe coasta neagră. Penumbra molizilor, lungi creioane vigilente, nu seamănă cu întunericul satului care fumegă încă sub rămăşiţele fructelor şi legumelor. Pentru noi amînarea, urletul vîn- tului printre trunchiurile de

copaci ; jos, în faţa noastră, asfixia pe care, prin însăşi natura ei, n-o poţi cunoaşte de la distanţă.

Ne-nconjoarâ mente spongioase, mişcîndu-se uşor. Nota ţiuită se aude stins şi din cînd în cînd pricepem, tresăltînd, glasul tunetului. Omul se-ntoarce spre mine.

— S-a terminat, zice.

— Credeţi...

— Ştiu.

Inflorescenţele cărnoase se rostogolesc în apă gră- mezi-grămezi, moarte brună care ar putea fi numele unei boli.

Am putea să ne despărţim şi să privim spectacolul departe unul de celălalt, cu nepăsarea lui Lucreţiu, *turbantibus aequora ventis...*

Murmur cum mă cheamă, căci altminteri în ce fel să mă justific ? Ce mi-a făcut, ce i-am luat ? Mă gîndesc la lungile săptămîni de necunoaştere şi supraveghere, la pînda din bîrlog în bîrlog, la urmăriri, la hîrtiile care mi se lipeau de obraz. Fără el nu le-aş fi citit niciodată. Dacă m-a luat drept un duşman, vreau să ştie sub ce nume să mă blesteme. Mă simt stingherit de mîna pe care mi-o întinde, neînsemnat gest de politeţe. Are o privire puţin sălbatică, în timp ce gura dreptunghiulară îmi răspunde :

— Ludwig von Heilbronn.

Drumeţii

Cîrliţa, masca de lavă sînt vizibile de la prima întîlnire. Totul vine de la dificultatea numelor. Şi, după ce găseşti substantivele, de la ordinea în care trebuie să le rosteşti. Substantivele proprii, bineînţeles.

In timpul fugii, îl urmam pe Heilbrcnn ca un zănatic, acum mă urmează el. Cînd hîrtiile zburau în bătaia vîntului, mergeam unul spre celălalt.

Niciodată nu l-a trădat

accentul i Cantonier, ofiţer,

majordom, lictor.

Ciudată confuzie de uniforme.

Găitanele acuzatoare.

— Ca şi dumneata, spuse, căutam o sforicică, .

Şapca.

Un model foarte Vechi.

Un război de demult, uitat.

— E jocul cîrtiţei. mra zis, cînd i-am întins desenul de la pagina 24. Şi s-a lansat în explicaţii lungi pe care nu le-am înţeles. Din cînd în cînd dezgropa hîrtiile, Ie depunea pe marginea rîpei, lupta împotriva putrezirii. Am ajuns la momentul potrivit, fapt la fel de inexplicabil CE şi **jocul cîrtiţei.**

Lumea este totalitatea faptelor, nu* a *lucrurilor.

Asta. m-am mulţumit s-o gîndesc. Nu voiam să-i spun dne a pronunţat această frază, ar fi trebuit să revin asupra anumitor texte pe care le scrisese şi n-am avut curajul.

Heilbrcnn m-a părăsit fără să aştepte să-i inapaiez teancul de hîrtîi. Nu ştiu în ce crăpătură s-o strecurat împotriva voinţei mele, în ce loc precis îşi *ocupă* masca. Mă plimb poate deasupra acestui cap gînditor. Cînd îmi amintesc de valul vizierelor cred că-i mai bine că s-a întîmplat aşa.

Unda lipicioasă îi alunga, îl învăluia, îl lăsa, se abatea iar asupra lui.

Obiectele îl găsiseră.

I-ar fi învelit trupul dacă nu le-ar fi luat-o înainte.

Viziere.

Liziere.

Marea pecingine buzată se desface, crapă, explodează în fumul portocaliu al sporilor. Ţinutul va rămîne multă vreme de nelocuit.

OMUL CIURUIT

Această culegere este dedicată prietenilor celor ***Trei frontiere,*** Yves Lebon (iniţiatorul grupului), Gaston Gomp^re. Bernard Gheur, Jean Muno, Jean Pierre OU* ţl Irene Stecyk.

TIMPI MORŢI. DIFICULTĂŢI

TJrmărîren învii! ă

Brâu începea să-şi piardă răbdarea. Făcea coadă în fata ghişeului patru de mai mult de douăzeci de minute, bă- tîndu-se peste coapsă, din cînd în cînd, cu lungul plic dreptunghiular pe care îl ţinea în mînă. Hîrtia era 'ăl- duţă în locul unde degetul mare apăsase vreme îndelungată, simţind arătătorul, eăutîndu-1 prin scrisoarea groasă ca pentru a se asigura că aceasta se află într-adevăr înăuntru şi că degetul nevăzut mai există încă de-a lungul părţii lipite. Dubla verificare îl liniştea puţin, ti uşurase aşteptarea cînd era încă la capătul cozii şi, cu fiecare mişcare conjugată a degetelor, ideea că scrisoarea va pleca, că îi va aduce la cunoştinţă cîteva ore mai tîrziu şefului ce credea despre el, îl umplea de o bucurie scurtă şi violentă Dar această anticipare făcea trecerea timpului cu atît mai greu de suportat.

Se înainta încet, aproape deloc şi spaţiul câştigat, de fiecare dată cînd un client părăsea ghişeul, era neînsemnat. Brâu întorcea capul spre dreapta şi spre stingă ca să depăşească trupurile aliniate, încercând să repereze documentele pe care oamenii le ţineau în mînă şi să stabilească timpul -are i-ar fi trebuit fiecăruia pentru a efectua operaţia Dar îşi dăduse seama încă de la prima tentativă că nu va reuşi să afle timpul total cu o aproximaţie suficientă, deoarece timpurile parţiale erau practic imposibil de fixat.

Unii ţineau în mină hîrtii colorate : mandate, citaţii, ordine de plată etc., în vreme ce alţii duceau pachete legate cu sfoară, cutii sau plicuri de format mare care, probabil, vor cere completarea unor formulare complicate ; apoi funcţionarul ar putea şi refuza să primească unele dintre ele, în ultima clipă, datorită datelor insuficiente sau inexacte. La diversitatea trimiterilor se adăuga un alt element care avea în prezentul apropiat o importanţă capitală în estimarea timpului. Clienţii cu colete nu puteau ascunde obiectele care le atîrnau de-a lungul piciorului, în vreme ce aceia care aşteptau pentru a expedia o scrisoare (cum era cazul lui Brâu) sau să încaseze un mandat îşi ţineau hîrtiile ca pe nişte uriaşe cărţi de joc, cu palma strînsă la piept, afară de rarele momente cînd îşi deschideau braţele într-un gest excedat, lăsînd cîteva secunde să se vadă ce fel de documente au (aşa cum proceda şi Brâu care-şi batea coapsa cu scrisoarea, la el acest derivativ al furiei pre- lungindu-se mult). Prin urmare, cu cît încerca să calculeze durata totală a aşteptării, cu atît descoperea că pierde timpul, adăugind la neputinţa de a înainta spre ghişeu aceea de a se afunda în consolări imaginare, dătătoare de speranţe şi presupuneri.

Pe deasupra, la pierderea de timp care rezulta din încercările sale de estimare, mai trebuia să aştepte în faţa ghişeului 4, singurul deschis în acel moment. Imaginarul şi realul întreţesîndu-se îi înteţeau furia care-1 cuprindea încetul cu încetul, avînd ca unică urmare să facă şi mai lungă aşteptarea pe care o socotise de neacceptat de la început, cînd văzuse coada.

Brâu compensa, într-o oarecare măsură, eşecurile privirilor sale laterale prin cîte o ochire pe deasupra umărului persoanei din faţa sa, o femeie de vreo patruzeci de ani, elegantă, foarte parfumată. Distinsă, gîndi Brâu, remareînd în aceeaşi clipă că

acest cuvînt nu se mai întrebuinţa la adresa femeilor tinere şi tindea să caracterizeze o anumită trăsătură a femeii coapte, atră-gătoare dar excluse, de la bun început, dorinţei (adică din principiu, dar mai adesea, poate, din primul moment al întîlnirii, dorinţa puţind să se nască mai tîrziu şi să atingă o mare violenţă). Aruncăturile sale de ochi fură observate de necunoscută care întoarse uşor capul şi-şi strînse încetişor scrisoarea lingă braţul stîng. Păstră această atitudine defensivă pînă-n clipa cînd ajunse ia ghişeu. Depuse scrisoarea pe tăblie şi Brâu văzu că era adresată unui oarecare domn Duluc. Se apropia dc sfîr- şitul supliciului, dar Brâu ar fi vrut acum să prelun-gească cele cîteva minute cîte îi mai rămăseseră de aşteptat şi să nu rupă brusc contactul cu necunoscuta. Fără nici o intenţie precisă. Nu ca să nu se depărteze de cîmpul parfumat care o înconjura şi să aibă timp să-şi închipuie mirosul adevărat al pielii ei pornind de la expresia obrazului sau a trupului, ceea ce-i trezea o atracţie inexistentă la început. Şi nici pentru că portul elegant, încununat de un surîs neutru, trăda un soi de nerăbdare stăpînită, străină de nerăbdarea staţionară a celor care stăteau la coadă, căci şi din această perspectivă ar fi simţit o dorinţă inexistentă. Pur şi simplu fiindcă nesfîrşita aşteptare avusese cel puţin darul sâ-1 aducă pe Brâu în apropierea unei persoane pe care o găsea deosebită de celelalte ce figurau în seria strînsâ întîmplător în acest birou murdar. Iniţial părea aşa, deoarece paltonul bej şi parfumul nu se potriveau aici, incompatibile cu pereţii înnegriţi şl arcele metalice ruginite ale luminatorului, ci prin ţinuta liniştită a trupului arăta o descumpănire mai adincă decît cea provocată de o acţiune insolită, multiplă, gălăgioasă, precum o ceartă sau vestirea alarmantă a unui incendiu.

Brâu se afla acum în faţa funcţionarului şi încerca să descifreze adresa doamnei în bej de pe spatele scrisorii, dar slujbaşul o manipulâ prea repede, o întoarse şi o strecură în ştampilatorul automat cu o îndemînare feroce, nepăsător faţă de noul cap încadrat de fereastra ghişeului, maşinal, băţos.-

amplifieîndu-şi gestul în- tr-o sfidare agresivă, cînd privirea i se-ncrueişă, în fine, cu a lui Brâu, incit acesta nu se putu împiedica să vadă într-o astfel de atitudine o reprobare tăcută a tentativelor sale indiscrete. Avu impresia că pe spatele plicului era scris Brunoy, fără să parvină însă să repereze codul poştal, care i-ar fi confirmat destinaţia. încercă s-o regăsească pe necunoscută în mulţimea din sală, dar zadarnic. Cînd funcţionarul îi luă scrisoarea, Brâu fu izbit de asemănarea lui cu detestatul destinar. I-ar fi plăcut să i-o arate şi să adauge :

— Scrisoarea pe care o ştampilezi ţi-e destinată şi dumitale ca şi omului al cărui nume îl citeşti şi care pentru dumneata nu înseamnă nimic.

In timp ce, nemulţumit, automatul ii dădea restul de la moneda lui de zece franci, ploaia începuse să bată pe geamurile luminatorului. Brâu îşi luă iute mărunţişul şi alergă spre ieşire, sperînd că aversa o împiedicase pe doamna in bej să părăsească sala. Se şi vedea alături de ea, abordînd cu naturaleţe o convorbire despre vremea urîtă, nu fără a gîndi că se va lovi de o puternică reticenţă şi nu va culege nici măcar un surîs. Va stîrni uimire, o îngăduinţă bănuitoare înconjurată de zona plutitoare de parfum. Văzu strada biciuită de marile picături săltăreţe care se răreau sub copacii fremătători de la marginea trotuarului, curgînd pe frunze ca perle rotunde de mercur, strîngînd praful şi spărgîndu-se brusc cînd se izbeau de cioturile rădăcinilor. Porni deodată sub aversă cu gulerul ridicat, ferm hotărît s-o găsească pe necunoscută şi temîndu-se totodată ca nesperata întilnire să nu se petreacă aievea (aceasta fu prima sa greşeală, altele mai grave aveau să urmeze), înăbu- şindu-şi temerile la gîndul că această întilnire e de neînlăturat. Acceptă numaidecît o asemenea prefăcută fatalitate murmurînd : „Am să mă duc să mă plimb la Brunoy şi am să dau de ea". Odată cu mînia îi renăş- tea curajul. Era plin de ură împotriva şefului şi rumega în minte termenii insultători ai scrisorii care acum tre-

cea prin mina clasatoarelor. in închipuire o recupera, o desfăcea cu sălbăticie şi alerga la destinatar pentru a i-o arunca în obraz, adăugind comentarii la care în scris trebuise să renunţe. Voia să-l vadă pe celălalt făcîndu-se alb ca varul şi înţelegea în aceeaşi

clipă că scrisoarea nu avea nici o însemnătate prin conţinutul ei tehnic şi ceea ce conta era doar distrugerea interlocutorului prin acele observaţii aspre, mai dureroase decît o molestare fizică. Să-i zică celuilalt că minte cu acuitatea cu care învinuieşti pe cineva că are o anume formă a nasului, că miroase a sudoare sau că are respiraţia duhnitoare, atac cu atît mai imparabil cu cît' provoacă prin simpla apartenenţă verbală înroşirea, secreţiile şi mirosurile ruşinoase. Puse brusc capăt supliciului reprezentat (citi de altfel în el obiecţia : „Orice supliciu e o reprezentare") pentru a o recupera pe necunoscută a cărei in- făţişare distinsă nu se potrivea cu acest scenariu grosolan, dar inerţia gîndului îl mai obligă să-şi vadă şeful ferindu-se să-l privească în faţă, pierzîndu-şi siguranţa de sine, avînd ochi roşii, mîinile tremurătoate. Grăbi pasul sub aversa care nu slăbea de loc. Să recupereze. Cuvînt-cheie nerostit, cu sensuri multiple în viitorul imediat : întîi să-şi vină în fire, să distrugă imaginile lăuntrice, să dea afară gunoaiele, efectele vizuale intime pentru a reveni la cauzele verbale proiectate, ştiind că aparatul logic îşi urma drumul sub plicul timbrat. Apoi să recupereze scrisoarea. Era prea tîrziu, fără a mai ţine seama că, dacă destinul i-ar fi înmînat-o (sau întîmplarea, sau providenţa, sau slujbaşul de la poştă alergînd gîfîind după el ca să-i ceară, după verificare, plata unui timbru suplimentar), ar fi deschis-o şi s-ar fi dus fuga la şeful lui, ceea ce îl întorcea la incompatibilul scenariu cu doamna în bej. în fine s-o recupereze pe necunoscută. Nu-i logic, gîndi Brâu, deoarece pentru ea m-am şi apucat să sacrific scena capitală în care şeful o ia la fugă. Fără ea nici primo, nici secundo, nici tertio. O întîlnesc la poştă şi rămîne acolo. Şi cu asta basta ! Dar vreau s-o regăsesc, doar atît. Ca să reintru în cîmpul parfumat şi să pun la punct un cu totul alt scenariu. Este alături de el, indignată de manevrele şefului. Se recapitulează acuzaţiile enunţate în scrisoare. Dacă încă n-a ajuns la destinatar, este avertizată că va confirma termenii convorbirii. Şi aceasta deoarece prezenţa doamnei exclude orice grosolănie în vorbire.

Dar scrisoarea e violentă şi necunoscuta a dispărut cu desăvîrşire. Brâu ştie că nu va sări niciodată în ajutorul lui. Ar fi trebuit să vină *înainte,* să figureze de mult într-un trecut ce s-ar fi construit încet şi unde fiecare eveniment amical sau amoros ar fi jucat rolul lui determinat în sistemul de atac elaborat. Dacă arţ

fi cunoscut-o înainte de a se duce să stea la coadă în faţa ghişeului 4, n-ar fi aşternut pe hîrtie scrisoarea. Dar a trebuit s-o scrie pentru ca întîlnirea să aibă loc. Această întilnire era deplasată — atît pe linia timpului, cît şi pe linia convenienţelor. Necunoscuta nu făcea parte din timpul lui, nici nu apăruse la momentul potrivit al trăirii sale care cerea o intervenţie imediată, nici nu-i corespundea ca vîrstă, cum o dovedea înfăţişarea ei distinsă, inseparabilă de un început de îmbă- trînire. Brâu îşi dădea seama că doamna în bej provocase, în durată, o falie de neexplicat.

Intre timp scrisoarea îşi făcea drum spre şef ca o torpilă între două ape, alergînd cu precizie spre un vapor ancorat în port. Cursa începuse. Daţi curs[1], gîndi Brâu, cum se citeşte în birouri pe hîrtiile a căror importanţă nu apare la prima vedere.

Scrisoarea lui Brâu părăsise ultima filieră a clasării de nouăsprezece minute. Era a o sută treizeci şi şaptea dintr-un maldăr ce se rostogolea, purta numărul şaisprezece şi aştepta să fie băgată într-un sac cu acelaşi număr, aflat în furgonul poştal.

Brâu umbla mai departe prin ploaie, preocupat de chipul doamnei în bej şi de scrisoarea care pornise spro

' In franceză, joc de cuvinte, între „poursuite — urmărire” şi „pour suite — a da urmare". (N.t.).

locuinţa şefului. Nu poseda nici un indiciu în stare să orienteze această dublă urmărire. Ca să treacă de la anxietate la logică, hotărî să alunge o vreme din minte imaginea necunoscutei. Reuşi fără prea mare greutate, evocînd ultima viziune pe care o păstra despre ea. Vî- rîse mărunţişul în poşetă şi se îndepărtase spre stingă. Paltonul, foarte uşor, se ridicase puţin la contactul cu o valijoară burduhănoasă la capătul unei mîini foarte roşii. Omul se scuzase, după care doamna în bej se făcuse nevăzută. Asta era tot ce putea reconstitui Brâu, dar imaginile îi ajungeau, ele trasau mişcarea de evanescenţă a femeii printre corpurile multiple şi subliniau prin însăşi tema lor — abolirea formei mişcătoare — tentativa de eliminare pe care se străduia s-o facă Brâu iuptînd sălbatec împotriva recurenţei memoriei. Rămînea să reconstituie parcursul scrisorii. Aceasta nu oferea alt tronson vizibil decît cel acoperit de mî- na lui Brâu pînă la capătul tăbliei. De la celălalt capăt al ghişeul ui scrisoarea fusese aruncată în necunoscut, cum o arătase clar gestul slujbaşului care o trîntise cu nepăsare într-un coş de sub etajeră.

Necunoscutul era valabil cu diferenţă de o literă (cuvîntul, cum descoperea cu îneîntare, denumea totodată misiva şi semnul), era şi singura denumire pe care o putea da pînă acum femeii, fără a recurge la perifraze ca doamna în bej sau persoana întîlnită la poştă. Era un cuvînt unic şi, în acest sens, aproape un prenume. Necunoscuta înceta să mai fie o imagine şi redevenea o fiinţă. Reuşi să precizeze utilitatea subterfugiului : prenumele — sau mai degrabă pseudo-prenumele — se im- punea prin scurtime, prin unicitate, îngăduindu-i ;>ă reînnoade firul ee-1 lega de necunoscută. Putea gindi de-acum încolo. *Cu*

Necunoscuta, **aşa cum ar fi rostit lăuntric Cu Anne ori Françoise, dîndu-i în acelaşi timp posibilitatea de a reveni la substantivul comun cu preţul unui articol oarecare, adăugire care conferea persoanei întrevăzute precizia unei noţiuni algebrice.**

19S

"Acest procedeu uimitor de sobru făcea comparabil destinul scrisorii cu destinul femeii.

Brâu mergea înainte în ciuda vremii urîte, lemîn- du-se de abstracţie. Ploaia nu era decît un amănunt în ofilirea asprului octombrie, presărat de frunze cafenii uşoare, îngrămădindu-se lingă trotuare aidoma aripilor de gîze ^moarte ; dar Brâu înainta punînd piciorul în dreapta sau în stînga, pentru a se feri de contactul peliculelor cornoase care aveau o rară putere de a juli, mulţumit că ploaia le îngreuia, putrczindu-le şi le desfăcea nervurile filamentoase. „Ia te uită, bombăni el, strivind furios fibrilele cele mai apropiate sub talpă pe dalele lucioase de un albastru umed, ce vreme urîtă, păcătoasă, bună pentru memoria care-i în stare să situeze timpul meteorologic" local în chip de incluziune-organică în balta verde a zilelor, datate fără ajutorul nici unei cifre.“

Ploaia nu-1 pătrundea, el o străbatea, trupul îi era cu fiece pas mai uşor, simţea pe obraz cum pielea limitrofă se preschimba într-o sită lesne de orientat dacă manevrai cu abilitate şi precizie, cum puteai aduce lumea spre tărîmul sensibil al pîntecului şi al coapselor angrenate îndîrjit în mers, iar aceasta se transforma într-o grădină de două ori localizată, populată de farmec ambulatoriu, păstrată plină de prospeţime în mucozitatea internă. Se-ndrepta spre peştera neagră a

copacilor de iulie, trecutul soare desena bătaia pleoapelor şi umbra genelor pe chipul Necunoscutei. Genele femeii dispărute erau negre sub frunziş. Vremea bună era altă vreme. Scrisoarea trebuia să fi ajuns aproape de Melun.

Se strecura astfel printre milioane de congenere mute, maldăr de gînduri, grămezi de hîrtie umezite de nenumăraţi emisari care şi-au întredeschis buzele cu a- celaşi rînjet debil ca să nu-şi zgîrie colţul gurii cînd lipeau plicul. Şi Brâu făcuse strîmbătura rituală. In afara mesajului distrugător, îi trimitea şefului cîteva grame de hîrtie, o fîşie de lipici întărit, puţină salivă şi, înăuntrul plicului, urme de respiraţie întemniţată, a- mestecată cu mirosul de cerneală al liniaturii opace j toate aceste deşeuri organice i le arunca în obraz pe cale oficială.

Cînd se-ntoarse într-un tîrziu acasă, Brâu nu auzi în liniştea din jur decît tic-tacul conştiincios al deşteptătorului din bucătărie. Aparatul vetust' supravieţuia pe poliţă de ani de zile. Brâu o văzu pe maică-sa, încă tînără, învîrtindu-1 în timpul micului dejun. Era mult de-atunci. Acum că trăia singur, slujnica îl învîrtea şi îl punea să sune în timpul orelor lui de serviciu. Mecanismul uzat suferea extrasistole sonore : tic-tac, tic- tac şi pe urmă tic-tactactac, tichetachetictic (tic-tic, *pianissimo)* Tac... Tac... ca să încheie *jortissimo* cu tac- tactactactac tac. Omul împovărat de singurătate dori ca bătrîna maşinărie să-i acorde în acel moment plăcerea unei mici crize, dintre cele din care ştia că iese întotdeauna teafără, subliniind, ca de obicei, mersul regulat al lucrurilor prin însăşi neregularitatea ei. Deşteptătorul dereglat nu-1

interesa în chip de obiect care trebuie reparat, ca unul din numeroasele aparate domestice pe care le dregi mai bine sau mai rău sîmbă- ta. Aştepta pur şi simplu micul său semnal de infirm ca o întoarcere la ordinea ambiantă şi o negaţie discretă a timpului scurs. (Deşteptătorul prezenta un interes special : măsura cu mijloace elementare un fenomen pe care fizica renunţa să-l definească.) A doua zi dimineaţă Brâu se hotărî să aştepte extrasistolele într-o desăvîrşită nemişcare. Deşteptătorul scanda ■' secundele ca un metronom. Trebuie să fi fost nouă fără un sfert. Şeful citea, poate, scrisoarea sa injuriosă. Brâu se duse spre bucătărie. Fu primit de tic-tactactae-ul sonor', primul motiv al extrasistolei. Urmă *pianissimo:* tic-tic... Tăcere. Un ecou abia auzit repetă ultimele două bătăi. Deşteptătorul îşi dăduse duhul. Nouă fără cinci „E absurd, îşi zise, plecînd de-acasă, trebuie să reacţionez şi să nu văd semne în întîmplările cele mai obişnuite. Ecoul, nu l-am băgat de seamă niciodată, asta 1 tot. Biroul meu este foarte sonor. Pe cînd trăia mama, cîinele tresărea cînd îi cădeau andrelele pe parchet. Era fără îndoială din cauza ecoului sau cam aşa ceva. Depinde, desigur, de locul din cameră unde te afli. Deşteptătorul s-a oprit. Trebuie să meargă 24 de ore şi Juliette îl învîrte în fiecare zi. S-a isprăvit deci cu el. M-am gîndit la mama, sau mai precis la moartea mamei, cînd am auzit cum deşteptătorul îşi continuă singur în casă mersul. Şi-a dat sufletul puţin după aceea şi chiar în clipa cînd avusese sincopa. Moartea deşteptătorului îmi aduce aminte de moartea mamei — deşi la început ceasul supravieţuitor îmi atrăsese atenţia asupra ei. Se poate spune că e o coincidenţă ciudată, dar nu are nici un sens anume. Un semn ? Ce fel de semn ?

Trebuie înainte de toate s-o întreb pe Juliette dacă într-adevâr l-a învîrtit ieri. Vom vedea Totuşi e ciudat, tocmai în momentul sincopei... Dar poate e mai puţin uimitor decît acest ecou. Trebuie s-o mai întreb pe Juliette şi dacă nu a observat nimic.

Seara, Brâu găsi pe masa de lucru o scrisoare groasă Crezu o clipă că-i un bilet de-al Juliettei, îi lăsa, deseori, cîte un mesaj spunînd : „Domnul Dressons a **telefonat şi vă roagă să-l chemaţi diseară, am plătit unsprezece franci pentru un pachet trimis recomandat, pachetul e în bucătărie“ etc. Scria ades pe o simplă bucată de hîrtie. Juliette nu se servea de un plic închis decît cînd socotea că mesajul e important sau cînd îşi revedea socotelile şi îi rămîneau cîteva bancnote din suma pe care Brâu i-o dădea, înainte, pentru micile cheltuieli gospodăreşti. îşi recunoscu hîrtia de scrisori şi scrisul. Citi adresa şefului. Rupse cu înfrigurare plicul**

şi văzu : ..*Domnule Director, încă de la întemeiere....“*

Mesajul Juliettei se afla sub plic. Ieşea acum în evidenţă pe pielea neagră a biroului : „O doamnă a adus pentru dumneavoastră această scrisoare. Nu voi putea veni mîine, voi trece sîmbătă dimineaţă cu Jean-Piorre. Are să repare robinetul din cămăruţa din spatele bucătăriei. Juiiette“.

Urmărirea se sfîrşise fără să-şi atingă ţinta. Ţinta venise în întîmpinarea urmăritorului, iscînd în el o nouă temere, nu cea de a-şi fi atacat cu ferocitate un superior pe care-1 dispreţuia, ci cea, mai teribilă, de a fi fost salvat pe calea inexplicabilului. Brâu se duse maşinal la nişte prieteni, dornic să audă alte glasuri decît cel al îngrozitorului ecou, de a se

liniştiîntr-o altă tăcere decît cea a deşteptătorului mort. Amicii îl opriră la cină. La căderea nopţii, se duseră să se plimbe printre vilele neterminate ale unui nou cartier. Străzile, trasate încă imperfect, erau pustii. De *por* culmea colinei văzură o femeie jucîndu-se cu un cîine, formă mişcătoare, depărtată în amurg. Cîincle sărea la marginea pădurii, nepăsător faţă de stăpînii care n-aveau ochi decît pentru ei. Saltă peste şanţuri, adulmecînd urmele urmăritorului, apoi o şterge, dornic de,alte piste. Se înapoiază la femeie, o miroase, se dă înapoi lătrînd, se-ntoarce iar cu urechile ciulite, o miroase din nou. Jocul câinelui devine aproape primejdios, femeii îi e frică, e uh cîine necunoscut, ar vrea ca stăpînui să-l cheme, dar... stă- pînul nu e nicăieri. Ridică din cînd în cînd o piatră şi o azvârle. Cîinele se repede spre pădurice şi i-o aduce. Asta-i dă o mică securitate temporară, dar animalul a- duce neîncetat proiectilul şi cere ca femeia să-l arunce departe. Ritul interminabil o face să uite frica.

Brâu se află din nou la masa lui de lucru încercînd să uite de moartea deşteptătorului ca tăcerea să nu-i pară mai adîncă. Are sub ochi plicul rupt. Timbrul n-a fost ştampilat. O necunoscută i-a adus această scrisoare aşa cum cîinele ii aducea doamnei de lingă pădurice piatra, niciodată pierdută. Această femeie poartă numele *Necunoscutei ?* A venit să dea tîrcoale lizierei ca să-i facă să înţeleagă că fiinţele dorite, pierdute după o în- tîlnire fugară, pot reveni, ca şi scrisorile dictate de furie ?.

Incognoscibilul îl împresoară, mai neliniştitor dccît soarta scrisorii, după ce slujbaşul de ia poştă o aruncase brutal în roşul de sub masă. Aducîndu-i înapoi mesajul

distrugător, necunoscuta nu i-a restituit sensul, ea n-a făcut decât să-l îngroape mai adine în incognoscibil. Scrisoarea, pe care o poate reciti acum în tihnă, II readuce la minutul trimiterii, pătruns de parfumul doamnei în bej. Femeia îi rămîne necunoscută, şeful n-a fost insultat, vremea urîlă a trecut, deşteptătorul nu mai ticăie. Personajele şi obiectele trecute nu se mai văd decit din spate. îşi citeşte numele pe spatele plicului în momentul cînd îi scrisese era deja urmăritorul. Va întoarce adesea capul, trăgînd aer în piept, cu speranţa de a regăsi parfumul necunoscutei. Scrisoarea, femeia : ecouri.

Fulgerul din Londra

Acea seară de august de la sfîrşitul secolului XX va rămîne. pentru londonezi şi pentru toţi locuitorii comitatului de sud, scara marelui fulger. Iar pentru Harold Blako, care mergea pe Baker Street şi se oprise şovăind câteva minute la colţul cu Marylebone Road, între metrou şi promenada spre Euston, fu seara cea mare, momentul crucial carc-i schimbă pentru totdeauna cursul existenţei.

Seara era frumoasă, fără vînt, trecătorii puţini ; doar eîţiva întârziaţi scrutau vitrinele desuete ale doamnei ţTussaud. Nu se zărise, aici măcar, la acest sfîrşit de vacanţă, eterna caravană a autobuzelor de provincie care se aglomerează împrejurul Planetariumului. Bulevardul pustiu îl făcu să prefere promenada. Uitîndu-se la vechiul orologiu de la St. Marylebone văzu că e şase şl 'douăzeci, vru să treacă prin Regent's Park, apoi se răzgîndi. Turla de la St. Marylebone i se păruse întotdeauna ridicol de mică, iar grădina îngustă care încon-

jura biserica îi dezgropa din memorie imaginea insolită a unui cimitir de vulturi. De ce tocmai un cimitir de vulturi ? Fără îndoială, îşi spuse, din pricina crengilor crăpate ale ulmilor, gheare uriaşe gata să se repeadă asupra edificiului minuscul, dar încremenite secular, uscate ţeapăn, totuşi mereu ameninţătoare. Imagine probabil legată de o poveste fantastică ascultată în copilărie dar cu neputinţă de etichetat în aria amintirilor, poate şi de vreo compoziţie heraldică, pierdută în peisajul lecturilor vechi şi restituită privirii în chip de replică celestă, de fiecare dată cînd trecea prin faţa bisericii St. Marylebone.

Dar dacă asta era explicaţia, de ce biserica i se părea atît de mică ? Transpunerea grandorilor ar fi trebuit, dimpotrivă, să i-o arate colosală. Ameninţarea, îşi spunea, e de cele mai multe ori asociată cu mase enorme, cu fiinţe nemăsurate. Oricum, biserica, aşa modestă cum era, îl înfiora, chiar dacă în închipuire făcea să dispară ulmii. Vulturii îl pîndeau acum, cocoţaţi pe crengile uscate. Erau deci vii şi, în acest caz, ce rost a- vea imaginea cimitirului ? De altfel, există oare cimitire de vulturi ? Nu făcea el pur şi simplu o legătură între aceste răpitoare care veneau să-l persecute în inima Londrei, cu ideea de ţintirim, deoarece locul era versiunea urbană a grămezii de cadavre, -care atrage totdeauna pe mîncătorii de hoituri ?

Aceste cugetări, aparent futile, au ocupat gîndurile lui Harold Blake pînă la colţul cu Harley Street. Ar fi găsit în numele celebrei artere medicale şi o urmare logică prin intermediul anatomiei şi disecţiei (osuare, schelete, chirurgie, atîtea incitări de a continua şirul i- deilor trezite de imaginea păsărilor macabre), dacă destinul n-ar fi reglat orarul improbabil al evenimentelor, pentru a părea ineluctabil, cîţiva metri mai încolo. Am sub ochi raportul redactat de Blake la 26 august, adică două zile mai tîrziu. Autorul este explicit: „It happened when I was some twenty yards from Harley Street corner...“[1]

întoarse capul, intrigat de un fîşîit de hîrtie mototolită pe trotuarul de peste drum. O femeie ridica de jos un carton care-i scăpase din mînă. Viziune fugară a trupului aplecat şi a mîinilor care se încurcau în ambalajul rupt, a chipului consternat — fu un

instantaneu acoperit o clipă mai tîrziu de un autobuz care-i lipi pe retină, chiar în momentul cînd mîinile căutau prin hîrtie, imaginea lui Saturn purtînd inscripţia *London Trans- jyort* de-a lungul unui ine! turtit.

Deodată un strigăt izbucni în întregul oraş, un bubuit de tornadă care, pentru observatorul ocazional de pe Marylebone Road, păru că precede un val de fund care se rostogolea dinspre Euston în direcţia şoselei de la Oxford. Totuşi, nu se putea localiza de unde venea vuietul. Ţipătul i se amestecă fără voie cu acest zgomot formidabil şi zări iarăşi pe femeia de pe trotuarul de peste drum cu gura rotunjită de groază, dezlănţuită, răspîndind lumină.

***Fulger, Lightning,* două cuvinte foarte lungi pentru a numi infinitesimalul, mult mai puţin apte să comunice uluirea şi tăişul orbitor decît *Blitz-ul* german. Dar, în seara de 24 august, ele şi numai ele puteau descrie fenomenul observat în sudul Angliei. Pentru Blake, ca pentru toţi londonezii, văpaia nu avusese nici o sursă definită, deşi originea efectului fusese, după anumite mărturii, aproape de Marylebone Road. Doar la început meteorul dăduse impresia unei furtuni de o violenţă excepţională, însă cerul era senin şi nici un tunet nu urmase după ceea ce trebuie să ne hotărîm să numim fulger. Unii crezură că-i vorba de o explozie nucleară, dar nici această părere nu se adeveri, căci nici o deflagraţie, nici o distrugere vizibilă nu intervenise pentru a confirma o asemenea ipoteză destul de plauzibilă pe atunci. Opi-**

• S-a întimplat cînd mă aflam la vreo douăzeci de iarzi da colţul cu Harley Streat (în lb engl.). (N. t.) **niile se deosebeau de la cartier la cartier, şi nu era de mirare. Strigătul de groază scos în aceeaşi clipă de milioane de glasuri era propagat în chip destul de diferit, conform cu orientarea străzilor, înălţimea edificiilor, numărul de trecători şi multe alte împrejurări întîmplă- toare. Urlet abisal în preajma lui Trafalgar Sguare şi Knithsbridge, zgomotul devenea doar un zvon îndepărtat pe cîmpia de la Greemvich şi nici un martor nu-1 percepuse în Sussex şi în Kent. Aşa se explică de ce tornada sau bomba fuseseră evccate mai ales în centrul Londrei, unde milioane de glasuri se împleteau intr-un tunet formidabil**

E ciudat eă, atît in raportul său cît şi în cursul convorbirii pe care ani avut-o cu el pe 31, Harold Blakc n-a menţionat fenomenul sonor deeît în med secundar. Pentru el, ca şi pentru jurnale şi televiziune, avea importanţă numai acel *big lightriing.* Cuvîntul, cum am spus, n-are nici o virtute incisivă şi transpune

mai bine, prin rezonanţele lui moleşitoare, lumina intimă a unui colţişor unde stai să citeşti deeît brusca dezlănţuire a evenimentului celui mai rapid din univers. Descrierea lui Blake, rod al observaţiei directe, se potriveşte in mod ciudat cu inadvertenţa limbajului care se slujeşte de o vorbă leneşă ca să denumească un proces sustras desfăşurării obişnuite a timpului.

Dar înainte de a descrie elementele esenţiale ale raportului făcut de Blake şi preciziunile suplimentare pe care le-am obţinut în cursul întrevederii din 31, cred că e util să adaug că, în momentul eînd fulgerul orbitor l-a ţintuit locului, la cîţiva paşi de Harley Street, Harcid Blake era. după mine, în măsură să-i determine cauza şi chiar să-l numească pe cel care îl provocase.

Cînd am afirmat pentru prima oară în public acest lucru am fost socotit nebun şi impostor. Un fenomen de asemenea amploare, spuneau detractorii mei, nu putea fi declanşat de un singur om. Să pretinzi, pe deasupra, că Blake ar fi fost în stare, la nevoie, să prevadă ce se

va petrece însemna să-l consideri un fel de profet sau de mag\ f'ei mai înverşunaţi spuneau chiar că era ceva pus la cale si găseau ciudat faptul că l-am întîlnit pe Blake cîteva zile după ce-şi terminase raportul. Şi s-au apucat să cerceteze recentele mele activităţi şi relaţiile anterioare cu cel pe care presa de senzaţie, cu *Sunday MiYror* în frunte, îl botezase „misteriosul Harold". In momentul cînd scriu aceste rînduri, mai predomină părerea că Blake şi cu mine am fost complici şi, în ochii publicului, problema marelui fulger e departe de a fi rezolvată.

Fapt este că textul raportului, care are douăzeci şi şapte de pagini, se arată deseori obscur şi dă impresia că autorul încearcă să disimuleze esenţialul sub o profunzime de detalii neînsemnate la prima vedere. Povestea cu vulturii de ia St. Marvlebone, despre care am vorbit la început, aparţine acestui capitol, la fel şi incidentul femeii cu cartonul. Blake menţionează. în plus, diferite întîmplâri din viaţa lui particulară fără legătură aparentă cu problema meteorului, cum e pasiunea sa pentru biologie, teama de infinilul mic şi împrejurările nefericite care l-au împiedicat, imediat după război, să-şi urmeze studiile pentru a-şi însuşi o meserie ştiinţifică.

Aceste confidenţe plicticoase au determinat pe mulţi dintre cititori să presupună că Blake şi-a redactat raportul sub efectul şocului şi că a scris ce i-a trecut prin minte pentru a scăpa de teama care-1 chinuia din seara zilei de 24 august — evocarea incoerentă a amintirilor personale era o dovadă — şi că, în consecinţă, textul lui nu furniza nici o mărturie valabilă pe plan tehnic.

Această interpretare nu mi se pare demnă

de reţinut. Ce este în fond o mărturie valabilă din punct de vedere tehnic, dacă nu o amintire ca oricare alta, dar formulată într-un astfel de limbaj, înеît să nu poată fi înţeles decât tocmai de cei pe care amintirile nu-i interesează ?

Or, dacă urmăreşti cu atenţie lectura documentului pînă la pagina 22, constaţi că Blake revine acolo asupra incidentului cu femeia care purta un carton şi că doar

prin intermediul acestui instantaneu este, în fi îic*[4] în mă- sură să abordeze tema centrală a fulgerului.

„După trecerea autobuzului, scrie el, chipul necunoscutei mi se ivi din nou în faţa ochilor, dar dacă n-aş fi avut certitudinea că era vorba de aceeaşi persoană, prin simplul fapt că o văzusem cu una sau două secunde mai devreme în acel loc, n-aş fi recunoscut-o. Carnea ei era orbitor de luminoasă, mîinile, de o albeaţă de nesuportat, pipăiau fîşiiîe de hîrtie, apiânzînd pe marginile zdrenţuite ale ambalajului seîntei care zburau la început sclipind slab şi crescînd în intensitate de îndată ce atingeau o suprafaţă oarecare. în plus, după impact, obiectul atins se aprindea în totalitate cu aceeaşi violenţă luminoasă pe care o observasem pe chipul şi mîinile femeii. Acest efect, pe care îl remarcam acolo unde îmi aruncam privirea, se repeta de fiecare dată cînd îmi modificam perspectiva. Irizările locale, relativ slabe, propagau fulguraţii în toate direcţiile, un fel de fulgere de căldură care parcurgeau încet clădirile, asfaltul, arborii, maşinile, trupurile trecătorilor, totul într-o repetiţie neîncetată şi fără pagube vizibile. M-a apucat ameţeala în momentul în care am fost orbit de incandescenţa — nu găsesc alt cuvînt —

propriilor mele mîini, veşmintelor* pantofilor.

Am început să alerg urlînd către Regent's Park, în- ccrcînd să-mi protejez ochii cu mîna, dar am renunţat numaidecît pentru că degetele mele îmi aruncau trăsnetul în obraz. Pînă şi ochii cred că-mi fulgerau — expresia, de data asta, neţinînd de fantasticul demonic — şi mă făceau tot atît de înspăimîntător la vedere ca şi oamenii pe care-i întîlneam, deoarece reîncepuseră să circule pe Marylebone Road unde traficul, destul de mic, se oprise un timp.

Străbăteam bulevardul strălucitor, trecând printre şiruri de maşini, între care proiectile multicolore şi impalpabile se ciocneau dînd naştere unui gigantic foc de

artificii. Cînd mă ciocneam de trecători, aceştia deveneau scânteietori, emiţînd eu însumi, în contact cu ei, dîre de

sferule albastre, verzi, portocalii ce se repercutau pe ziduri şi pe trupuri, aţîţînd vetre de jăratec intr-o infinitate de puncte. Depăşisem tocmai York Terrace şi alergam înspre Planetarium. • Am fost izbit, în ciuda groazei mele crescânde, de frumuseţea de nedescris a cupolei, de unde se înălţau şiraguri de luni, unele luînd-o pe traseul grinzilor, altele explodînd tăcut în vîrf, ca şi cum mecanismul intern al micii ceasornicării cosmice se stricase, şi-şi arunca în aer galaxia cu surprize de serbare cîmpenească. In chip ciudat, vederea cerului era liniştitoare, fără îndoială din pricina distanţei. Rostogolirea maselor luminoase ocupa toată porţiunea vizibilă a bolţii, dar efectul de ansamblu era de ordinul intensităţii unei furtuni de o violenţă mijlocie. Am crezut o clipă că are loc o perturbaţie meteorologică excepţională, dar am exclus în aceeaşi clipă ipoteza furtunii : frunzele sclipitoare erau nemişcate, tunetul nu venea şi fenomenele luminoase din straturile înalte ale atmosferei erau identice cu cele ce se petreceau la nivelul solului.

Faptele relatate pînă acum ne duc la pagina 25 a raportului lui Blake. Ultimele două pagini sînt lipsite de interes. Se mărginesc să discute natura posibilă a marelui fulger, expresie introdusă de autor în penultimul paragraf al memoriului şi reluată apoi de toţi comentatorii de presă şi de puţinii fizicieni care au consacrat un articol acestei probleme. Totuşi, la pagina 26, Blake face două observaţii demne de atenţie.

Prima priveşte caracterul inofensiv al meteorului (acest cuvînt va fi des utilizat pentru a desemna fenomenul luminos din 24 august, dată fiind cauza sa care va rămîne

necunoscută). Harold Blake îşi întrerupe brusc observaţiile din momentul cînd constată, că e viu şi nevătămat, adică din clipa cînd coboară în staţia de metrou din Baker Street şi se regăseşte în mijlocul a ceea ce numeşte mulţimea cenuşie de fiecare zi. Scările, ghişeele, capetele mai erau străbătute de descărcări slabe, dar neînsemnate în comparaţie cu cele petrecute afară cîteva secunde mai devreme. Oamenii rîdeau şl se scuturau ca şi cum ar fi vrut să-şi dea jos praful de pe veşminte sau să ia de pe ele nişte confeti aruncate într-o noapte de bal. Urcă din nou scările ca să sc asigure că totul s-a sfîrşit intr-adevăr.

Bulevardul era pustiu şi cufundat în întuneric.

Se uită la ceas : şapte fără douăzeci. Marele fulger durase vreo zece minute. A doua observaţie se referă la durata fulgerului. Blake face următorul raţionament i ţinînd seama că descărcările luminoase, aparent violente, nu au avut drept consecinţă nici arsuri, nici orbire şi avînd în vedere faptul că efectul s-a desfăşurat mult în timp, se poate imagina că o cauză necunoscută a acţionat, probabil, pentru a lungi efectul vizibil în detrimentul energiei. Produsul intensităţii luminii prin timp este o constantă. Or, cum fulgerul a avut o durată care n-a fost niciodată înregistrată... Dacă înlîrzii asupra acestor consideraţii, nu o fac din pricina conţinutului lor. încercarea teoretică a lui Blake este elementară şi, pc deasupra, inexactă. Cauza necunoscută pe care o evocă nu poate, bineînţeles, să existe dccît sub forma unei energii oarecare, coca cc interzice din capul locului să invoci constanta. Şi această energic trebuie să fi fost considerabilă pentru a

aprinde mai multe comitate, chiar dacă distribuirea pe o asemenea imensă suprafaţă nu provocase decât urmări locale neprimejdioase.

Această grosolană eroare de interpretare mă împinse să cer o întrevedere lui Harold Blake după ce presa îmi revelă numele său. Dar asta nu-i tot. Explicaţia lui simplistă îmi părea, nu ştiu de ce, că ascunde o realitate mult mai neliniştitoare. Aveam impresia că vrînd să elucideze problema marelui fulger, eliminînd problema energiei, Blake căuta să distragă atenţia cititorului. Sau Blake era un ignorant care expunea idei naive fără să-şi dea seama că se va face de rîs în cercurile ştiinţifice, sau era competent şi se prefăcea a lămuri misterul din 24 august pentru a disimula mai bine adevărul. Dacă aşa stăteau lucrurile, îşi şi atinsese scopul, căci voci autorizate nu aveau decit puţine şanse să fie auzite în mijlocul tevaturii pe care o declanşase evenimentul în ziare, la radio şi la televiziune.

în definitiv, de ce simţise Blake nevoia să redacteze acest raport şi să-l comunice presei ? De ce el şi nu un fizician ori un meteorolog, consultaţi oficial ? Cum reuşise acest om mărunt să atragă atenţia generală asupra lui printr-un memoriu atît de puţin convingător ? Cit despre amintirile personale de care textul era plin, cine se sinchisea de ele ! Unui scriitor sau unui savant de renume i se putea ierta o astfel de slăbiciune. Dar lui llarold Blake, un necunoscut ?

Din fărîmele autobiografice aflasem totuşi că Blake era slujbaş la serviciul de statistică al unei mici societăţi de asigurări. Această indicaţie îmi deschise ochii asupra unei

apropieri între evenimentul din 24 şi protecţia împotriva riscurilor. Marele fulger nu făcuse nici o victimă, presa era unanimă în această privinţă şi raportul,' cum am văzut, menţiona faptul în mod explicit. Fără îndoială, nu exista nici o legătură între ocupaţia lui Blake şi interesul atît de viu pe care-1 manifestase pentru meteor. Avusese în orice caz meritul de a-şi consemna observaţiile, şi acestea, oricît de incoerente ar fi, îşi vor putea dovedi, într-o zi, utilitatea. Totuşi, continuam să cred că raportul era mincinos şi că neputinţa, în care mă aflam, de a stabili cu certitudine acest lucru, mă enerva la culme.

Aşadar, într-o stare de spirit contradictorie l-am in- tîlnit, pe data de 31, pe llarold Blake.

Tipul era înalt şi simpatic. Casa lui, ascunsă de frunziş, la doi paşi de crematoriul din Golder's Green, nu era lipsită de gust. De la început s-a arătat amabil, dar părea bănuitor. Atitudinea Iui m-a făcut să renunţ numaidecît să discut probleme de fizică atmosferică care constituie, în ochii mei, punctul slab al memoriului său. Informaţiile

mele aveau, de altfel, prea multe lacune pentru a-mi îngădui să mă încumet să depăşesc generalităţile. Şi-apoi, omul mă interesa şi nu ideile lui despre marele fulger.

După banalităţile de rigoare, Blake mă întrebă, trecînd direct la subiect.

— Aţi fost la Londra în seara de 24 ?

— Nu, eram la Bristol.

Zîmbi.

— Păcat, aţi pierdut cea mai frumoasă feerie luminoasă a secolului.

— Da, dar am avut parte de o micuţă consolare. Am intrat în oraş pe o furtună grozavă. După cîte am auzit, a fost un fleac pe lîngă ceea ce s-a petrecut în sud.

— Un fleac, într-adevăr, sau, dacă preferaţi, în acelaşi timp mult mai mult sau mult mai puţin. Trăsnetul e banal dar primejdios. Marele fulger a fost excepţional, însă n-a făcut nici un rău. E o formă nevinovată de energie, prima care s-a inventat în acest domeniu.

Blake citi uimirea de pe chipul meu. Se grăbi să adauge :

— Asta nu-i, bineînţeles, decît un fel de a vorbi. Dar fă presupunem o clipă că s-ar putea într-adevăr inventa o formă de energie, improprie prin însăşi natura ei să distrugă. Ar fi, trebuie să recunoaşteţi, singura descoperire importantă, pe care omul ar putea-o face. Toate descoperirile, chiar cele socotite utile sau pozitive, sînt înrădăcinate în nimicire. Radioactivitatea a omorît mai mulţi oameni sănătoşi decît canceroşii pe care i-a salvat antibioticele — oricît de esenţiale au fost pentru supravieţuire — se bazează pe principiile războiului biologic, cli- matotehnica nu poate suprima seceta dintr-un punct al globului decît fabricînd un deşert cîteva meridiane mai încolo. Să nu mai vorbim de

fuziunea gravitaţională ! Ea ne-a permis să ajungem la graniţele galaxiei noastre, dar pînă atunci cîte rele n-a provocat !

Mi-a oferit un sherry, pe care l-am acceptat, şi s-a îndreptat spre bar spunînd :

— Drepturile oamenilor nu vor fi niciodată recunoscute .. atîta vreme cit explozibilele, otrăvurile, cuţitele şi mai ştiu eu ce vor fi la îndemâna tuturor bugetelor şi statele îşi vor putea plăti material de război.

Personajul era ambiguu. Nu se mai ferea, bănuitor, dar se-ndepărta de miezul problemei. Consideraţiile lui despre război le citisem şi le auzisem de cînd aveam optsprezece ani. Ghiceam la interlocutorul meu aceeaşi viclenie ca la autorul memoriului. Mă întrebam dacă era inteligent sau dacă dezinvoltura, uşurinţa lui sînt înşelătoare, exercitînd un soi de vrajă prin care tonul, stilul erau mai presus de raţiune.

Am luat o înghiţitură de sherry şi l-am lăsat pe Blake să vorbească mai departe, timp de cîteva minute, despre securitatea mondială.

— Raportul dumitale, am rostit.

Cuvintele mele puteau fi înţelese într-o mie de feluri. 'Aşteptam să mi se răspundă : „Ei bine, ce vreţi să vă spun ? Mai curînd mi-aţi putea spune ce gîndiţi despre el, de vreme ce nimic altceva nu v-a adus aici", sau : „Fiind la Bristol, lipsit de o experienţă unică, trebuie să vă socotiţi fericit că dispuneţi de un asemenea document etc. Am fost laconic în mod deliberat ca să nu par nici inchizitorial, nici acuzator.

— E r a o necesitate, răspunse Blake foarte calm, pentru mine, fireşte, deoarece nu-mi făceam nici o iluzie în ce priveşte interesul pe care alţii l-ar putea găsi în această consemnare, mai curînd greu accesibilă. Şi pe urmă era vorba de un fenomen rar...

L-am întrerupt.

— Dar l-ai comunicat presei...

Cum Blake nu-mi răspunse, am insistat :

— Şi făcînd acest lucru, ai şi răspîndit o mare parte din cele ce, tocmai, nu te priveau decît pe dumneata. Mă gîndesc la amintiri, la confidenţe, pe scurt la tot ce în textul dumitale n-are nimic de-a face cu meteorul. Reflecţiile despre St. Marylebone şi despre cimitirul vulturilor, de pildă, par — te rog să-mi ierţi sinceritatea —• cu totul fără rost. Îmi vei spune că ai avut motivele dumitale.

— Intr-adevăr, zise Blake, am avut motivele mele şi nu văd de ce vi le-aş ascunde. în primul rînd, trebuie să ştiţi că raportul pe care l-am publicat nu-i decît un fragment din textul pregătit de mine. în versiunea iniţială, notele personale erau şi mai numeroase, şi ceea ce mi-aţi spus îmi confirmă că bine am făcut cînd am redus la minimum acele pasaje. Dar să nentoarcem la vulturii noştri.

Tăcu cîteva clipe. Apoi continuă, nu fără greutate :

— M-au înspăimîntat întotdeauna bezna, vietăţile vestitoare de moarte, cerul plumburiu dinaintea furtunii, ungherele întunecoase unde veghează nevăzutul. Sînt un anxios. E banal şi asta nu mă împiedică să trăiesc. Evit întunericul, mi-e silă de tot ce e funebru şi tenebros. Repet, e banal. Milioane de oameni simt acelaşi lucru. Psihiatrii pun o etichetă acestor stări fără să schimbe ceva. Povestea mea cu vulturii, pe care mi-o reproşaţi cu atîta asprime, n-a fost decît un mijloc pentru mine de a exprima asemenea temeri, admise la copii dar nu şi la adulţi. Cei care le mărturisesc sînt trataţi cu uşurinţă drept fricoşi, încât oamenii preferă să tacă. Marele fulger mi-a dat prilejul

să pun lucrurile la punct. Întîi pentru că am fost prins în vârtejul luminos lingă St. Marylebone, iar locul acesta, pe unde trec zilnic, este pentru mine însuşi simbolul ororii funebre. Biserica ţi se înfăţişează înfiorătoare, gălbuie, lipsită cu desăvârşire de eleganţă şi mai e şi înconjurată de o grădină de culoarea funinginei. Este unul din colţurile cele mai deprimante din lume şi îmi pare rău că, în 1940, pe cuibul ăsta de vulturi, nu a căzut o bombă, aşa cum i-o doream. In sfîrşit, trebuie să vă mărturisesc că în scara de 24 am crezut că intr-adevăr totul s-a sfîrşit. Cind am ieşit din treaba asta, teafăr şi nevătămat, m-am simţit uşor ca fulgul şi în si are de orice. Redactarea raportului îmi dădea prilejul ideal să termin cu tot ce e obscur, subteran, infernal. După ce mi-a trecut spaima din primele clipe, meteorul devenea pentru mine ceea ce fusese de la înce-put : invazia irezistibilă a luminii, o lumină de nesuportat dar care, departe de a te orbi, izvora chiar din ochi şi transforma trupurile în torţe strălucitoare. Nu sînt un om pios, dar în faţa Planetariumului, cuprins parcă de flăcări, am înţeles ce voia să spună Scriptura cînd te învaţă că izbăvirea constă în a intra în lumina divină.

Blake, foarte însufleţit, umbla în lung şi în lat prin încăpere dînd din mîini.

— Pricepeţi, încheie el, că marele fulger a fost pentru mine, în deplinul înţeles al cuvîntului, un semn ceresc.

— Iată-ne departe de problema energici paşnice, am remarcat cu o răceală calculată în glas.

— Nu atît cit s-ar crede. Starea luminoasă este prin ca însăşi un izvor de bucurie şi pace.

Exaltarea lui avea asupra mea un dublu

efect.

Pe de o parte nu mă puteam îndoi de sinceritatea interlocutorului meu. Confidenţele sale depăşeau delirul verbal şi tonul declaraţiilor era tocmai cel care mă intrigase, mă supărase chiar, în pasajele autobiografice ale raportului său. Descopeream în slujbaşul societăţii de asigurări un om cuceritor, înzestrat cu o neobişnuită putere de analiză. Pe de altă parte, tiradele lui îmi întăreau scepticismul în ce priveşte conţinutul pozitiv al memoriului. Mă lămurisem ce motive lăuntrice îl împinseseră să scrie, dar tot îl mai bănuiam că trecuse sub tăcere esenţialul.

— In fond, i-am spus, pentru dumneata, nevinovăţia materiei şi nevinovăţia spiritului merg mînă în mînă. Este teza morală a tuturor monştrilor, dacă îmi îngădui această mică aluzie filozofică, şi faptul că experienţa pe care ai făcut-o cu prilejul marelui fulger te-a dus la o astfel de idee, nu schimbă mare lucru. Totuşi, dacă ar fi să luăm în serios ce ai spus la începutul convorbirii noastre referitor la energia nevinovată, am fi'siliţi să tragem concluzia că, în ştiinţă, cunoaşterea trebuie să ră- mînă străină de acţiune în măsura în care dorim evitarea efectelor necesarmente distrugătoare, evocate de dumneata. Dacă meteorul este într-adevăr o formă de energie din această categorie şi dacă, aşa cum crezi, pe ea şi nici o alta trebuie, neapărat, să o punem în folosul nostru, existenţa umană nu ar mai fi decît o serie de percepţii fără consecinţă. îţi închipui sincer că oamenii îşi pot petrece o viaţă întreagă schimbînd între ei unde luminoase fără să se gîndească la altceva, pur şi simplu fiindcă sînt frumoase la vedere şi nu ucid ?

— E într-un fel ceea ce căutau, acum vreo treizeci de ani, amatorii de mescalină şi de alte substanţe halucinogene. Eu... în sfîrşit, dacă cineva ar reuşi să producă după vrerea lui fenomene asemănătoare cu meteorul, s-ar obţine aceleaşi percepţii fără riscurile enorme legate de droguri. Aldous Huxley a scris, acum multă vreme, o întreagă carte despre asta, dar la epoca lui nu existau decît drogurile. De cîteva zile încoace ştim că s-a descoperit ceva mai bun.

Mă privea cu un aer absent, revăzînd fără îndoială în minte ultimele focuri ale serbării care pierise. Adăugă :

— Bineînţeles, nu-i aşa de simplu. Marele fulger ^ire preţ numai pentru văz şi sînt de luat în considerare şi celelalte simţuri. Dar omul e în primul rînd ochi şi doar după aceea ureche, nas sau piele. în fine, meteorul s-a arătat, e un lucru cîştigat, iar viitorul ne va spune...

— Fie, să zicem că începînd din 24 ai reuşit să-ţi linişteşti temerile faţă de lumea umbrelor. Cit despre a şti dacă această terapeutică neprevăzută poate deveni sistematică si, în caz că da, dacă poate să se aplice la alte fobii, dacă prezintă aceleaşi şanse de succes pentru toţi şi mai ales dacă e capabilă să schimbe în mod radical concepţia noastră şi felul de a folosi anumite fenomene materiale, iată tot atîtea semne de întrebare la care nu putem răspunde. Dar să ne întoarcem ia concret. îngă- duie-mi să te mai chestionez într-o privinţă : înainte de meteor cum combăteai spaima dumitale de întuneric ?

Întrebarea păru să-l deconcerteze.

Se lăsă o lungă tăcere, în răstimpul căreia am făcut bilanţul convorbirii. Nu aflasem nimic privitor la marele fulger. în schimb ştiam multe despre personalitatea lui Blake şi raportul lui mi se părea din ce în ce mai mult un document psihologic al cărui înţeles deplin eram departe de a-1 fi pătruns. Acest om, simţeam, mă împingea spre ţinuturi neobişnuite şi mă întrebam, cu o uşoară îngrijorare, cum se va sfîrşi toată povestea asta.

Mîna lui îmi atinse cotul.

— Veniţi, rosti.

Am irecut prin bucătărie şi cămară. In fundul acesteia din urmă, printr-o uşă cu geamuri, pătrundea o lumină gălbuie. Blake trase zăvorul şi-mi făcu semn să intru. Mă aflam acum într-un soi de odăiţă înţesată cu aparate şi piese zoologice. Un microscop şi o lupă bino- culară erau puse pe o măsuţă lîngă perete. Blake scoase dintr-un sertar cîteva preparate şi aşează unul pe port- obiectul lupei. Reglă, privi prin lentile timp de cîteva secunde, apoi îmi cedă locul.

— Vorticele, declară stînd în spatele meu. Coloraţie admirabilă. Dar asta nu-i încă nimic.

In timp ce cercetam imaginea, se învîrtea în jurul microscopului şi ridica din cînd în cînd spre tavan lamele pe care încerca să le identifice, strîmbîndu-se îngrozitor. Mă făcu să mă-ntorc spre aparat şi comentă din abundenţă infuzoarele, diatomeele, flagélatele, rîzînd de plăcere de fiece dată cînd îl felicitam pentru precizia secţiunii, culoarea sau iscusinţa montării. Recunosc că am fost fermecat de frumuseţea mai multor piese. Blake, aşa cum am spus, menţiona în raport interesul său pentru biologie, dar asta nu mă lămurea cum se făcea că ultima

mea întrebare dusese Ia această demonstraţie. Nu mă hotărâm totuşi să-l întrerup deoarece Blake, a cărui înflăcărare creştea întruna, înşirase pe masă un număr de preparate şi de accesorii a căror calitate o lăuda cu o asemenea emoţie, îneît se întrerupea în fiecare moment pentru a-şi înghiţi saliva, mă strîngea de braţ ca să mă convingă, gîfîia, îşi ştergea fruntea de sudoare, alcrgînd de la un raft la altul, cu paşi mari, gata de eîteva ori să tragă după sine cu poalele hainei, răsturnîndu-lc, teancuri întregi din preţiosul material. Scena lua o întorsătură alarmantă.

— Nu crezi, am spus, dintr-o suflare...

îmi tăie scurt vorba.

— N-am terminat, n-am terminat, nu v-am arătat radiolarele, am şi exemplare metalice foarte rare, minerale, cristale.

O grămadă de lame îi alunecară din mîini şi se făcură fărîme pe podea. îl auzeam urlînd : ..Radiolarele, radiolarele mele !“ Imaginea femeii cu cartonul îmi trecu prin faţa ochilor, întindeam braţele, absurd, ritual, negînd ireparabilul. Blake nu-mi văzu gestul. Plîngea tăcut cu capul întors spre perete şi umerii i se zguduiau.

M-am gîndit o clipă să ies din micul laborator în vîrful picioarelor, zicîndu-mi că era mai bine să rămînă singur, dar, pe de altă parte, şovăiam, nevoind să-l las pradă deznădejdii după ce-i cîştigasem încrederea. Şi-apoi tot nu ştiam în ce scop mă dusese în această odăiţă şi-mi dezvăluise — împotriva voinţei lui de la un moment dai — pasiunea pentru microscopie.

Am plecat de lîngă masă şi m-am apucat să strîng cioburile uitîndu-mă la el pe furiş. Se

aplecă şi mă ajută fără să scoată un cuvînt.

— Ce păcat, i-am spus, îmi pare foarte rău, dacă nu eram eu nu s-ar fi întîmplat.

— Nu, nu, grăi Blake, n-aveţi nici un amestec şi mă socotiţi probabil un caraghios.

— Dar deloc, rar am văzut o asemenea colecţie. Dacă înţeleg bine, te interesează în principal morfologia.

—- Morfologia şi multe alte lucruri. Ca să fiu sincer, mă interesează microscopul, mai exact cîmpul microscopic, oricare ar fi imaginile.

îşi recăpătase calmul şi clasa fără grabă secţiunile. Reveni asupra ideii lui :

— în cîmpul microscopic lumina ocupă totalitatea spaţiului. De îndată ce priveşti descoperi culori pretutindeni şi chiar golurile au o nuanţă proprie. într-un anume sens, este un spaţiu nemărginit. Linia neagră care-1 înconjoară n-are mai multă însemnătate decît rama unei perechi de ochelari. Cei care poartă vă vor spune că atunci cînd te obişnuieşti cu ochelarii, n-o mai bagi deloc în seamă. Vă voi răspunde acum la întrebare : înainte de meteor, n-aveam decît să mă cufund în ocular şi eliminam totalitatea întunericului. Învîrtind de cîteva ori şurubul micrometric, pătrundeam într-un univers luminos care-mi aparţinea numai mie. Marele fulger n-a însemnat pentru mine nimic altceva, cu singura deosebire că, în scara de 24, oraşul întreg, toată lumea vizibilă şi nu doar micile mele lame, străluceau şi mă umpleau de o nesperată bucurie. Această feerie luminoasă celebra moartea vulturilor, sfîrşitul fricii, retragerea tenebrelor.

— Poate, dar sărbătoarea a fost scurtă, un capriciu fugar al atmosferei, nimic mai mult. Acum că totul s-a sfîrşit, că ţi-ai decontat în raport temerile şi nădejdile, va trebui să te întorci la laboratorul dumitale.

Privirea mea a cuprins odăiţa. Am adăugat :

•— Ar fi o nebunie să crezi că marele fulger se va repeta.

— Cine ştie ? mi-a răspuns.

M-a condus pînă la ieşire. In pragul uşii, în clipa cînd să plec, am cutezat să-l întreb :

— Spune, Blake, era într-adevăr un meteor ?

— Mi-a părut bine că v-am cunoscut şi sper că veţi Vedea intr-o zi radiolarele mele.

In seara de 4 octombrie mergeam cu maşina spre Rochcster unde trebuia să-mi petrec ■week-endu! .ti cîţiva prieteni. Tocmai cînd să ies din şosea, ceru! iu sfîşiat de fulgere puternice. Zarea amurgului era senină. Nu bătea vântul, nu se auzea bubuitul tunetului. Am luat-o spre staţia de benzină. Lumini verzi şi roşii dănţuiau în jurul clădirilor garajului.. Staţia era închisă. N-am avut timpul să plec mai departe. Apărură stele necunoscute, presărate de luni stranii. Fulgerele se stingeau încet. O lumină gălbuie năpădi bolta şi am văzut, înălţîndu-se pe cerul din Kent, astre alungite si nestemate aidoma infuzoarelor pe care le admirasem Ia microscopul nefericitului Blake. Fenomenul n-avea nimic înfricoşător, mi se părea natural şi nu-mi puneam întrebări. Infuzoarele alunecară deodată spre vest şi stelele se topiră parcă peste privelişte, se măriră aşa de mult îneît cornul vechii luni a astronauţilor nu mai fu în curînd decît o geană alburie de lumină care pălea iute. Pe cer seînteiau imense radiolare.

Căzuse într-adevăr un meteor ? Sau trebuia să credem că şi de astă dată fusese la mijloc mina lui Blake, iar marele fulger nu însemnase decît avanpremiera haotică a spectacolului desăvârşit care se desfăşura în faţa ochilor mei ? Patruzeci de zile pentru a ieşi din pustiul

spaimelor şi a deveni stăpînul luminii era o vreme destul de scurtă şi Blake, fără să ştie, se alătura astfel profeţilor. Pe puţin se putea spune că-şi ţinea făgăduiala.

Orologiul vorbitor

Marele premiu al ceasornicarilor din 1878 a fost atribuit postum lui Nicolas Lebesgue pentru construirea orologiului vorbitor care poate fi admirat în rotonda Palatului Clemenţi. Dispariţia misterioasă a creatorului său, două zile înaintea deschiderii salonului de mecanică, n-a fost explicată decît optzeci şi doi de ani mai tîrziu.

Mic meseriaş, originar din Roustilia inferioară, Le- besgue cunoscuse celebritatea în 1832 (avea treizeci şi patru de ani atunci), cînd prezentase la expoziţia universală de la Carthagene uranostatul, miracol de mecanică astronomică de care a rămas legat numele lui. înzestrat cu 3 400 de ceasuri în subordine, cu 18 000 de şuruburi fără cap şi cu mai mult de 140 000 de came, fabulosul aparat permitea să reperezi instantaneu pe o boltă hemisferică poziţia tuturor corpurilor cereşti cunoscute la acea epocă. Şi asta nu era tot. Lebesgue aşe- zase sub cupola exterioară o întreagă reţea de canale metalice unde bilele de oţel introduse printr-un tub vertical şi figurînd aeroliţi, se deplasau cu viteze foarte mari. Orientarea canalelor putea fi schimbată şi îngăduia stu- dierea influenţei corpurilor cereşti cu anumite traiectorii asupra rotirii, revoluţiei şi înclinării astrelor.

Numeroase observatoare din întreaga lume

îi comandară cîte un uranostat lui Lebesgue în vederea verificării anticipate a calculelor astronomice a căror confirmare reală cerea decade, dacă nu secole.

Ceasornicarul se simţi măgulit de succesul invenţiei sale, dar nu putu face faţă la toate solicitările astrofizicienilor. Construirea prototipului îi luase cincisprezece ani. Dacă era să execute comenzile savanţilor, ar fi trebuit să trăiască un mileniu. „Oamenii ăştia mă vor nemuritor, avea obiceiul să spună, iar dacă aş trăi veşnic nu le-aş fi de nici un folos, căci nu m-aş apuca să fabric maşini care să măsoare timpul."

Nesfîrşite dispute avură loc în lumea ştiinţifică, fiecare pretinzînd dreptul la prioritate, bazat pe data cererii sau pe interesul ce trebuia acordat lucrărilor sale. în 1842, Institutul Copernic achiziţionă aparatul şi stabili un calendar pe care utilizatorii fură siliţi să-l respecte. Descoperiri importante ilustrară tehnica excelentă a uranostatului Lebesgue Graţie acestui instrument, Kaufmann calculă în 1843 amplitudinea exactă a variaţiilor orbitale ale lui Nessus. Doi ani mai lîrziu, Giraud corectă constanta lui Siebold şi explică sclipirile bianuale ale inelelor lui Peregrinus. Pe 22 iunie 1861, împăratul Po- duriei, astronom reputat, anunţa după optsprezece luni de observaţii pe uranostat, eclipsa totală din 2 mai 1865. Soarele se întunecă la data şi ora prevăzută. Supuşii vrură să facă din ei un zeu. Dar împăratul se mulţumi cu schimbarea sărbătorii naţionale, fixînd-o pe acea dată.

Lebcsgue cunoscuse gloria. Avu înţelepciunea să ră- mînă nepăsător la mrejele ci şi să-şi continue cercetările în domeniul mecanicii. Proiectul orologiului vorbitor îl concepu însă în toamna lui 1852. Dar construcţia sa definitivă nu o întreprinse decit în 1860. întreruptă timp de cinci ani de războiul Ocrilor care răvăşi Rusti- lia, Navania şi o mare pacte din Pas-de-Calais, fu reluată în 1868 şi terminată doar cu o săptămînă înaintea deschiderii salonului. Lebesgue nu mai avea de făcut decît cîteva verificări de amănunt. Era mulţumit de rezultat şi aştepta cu nerăbdare momentul cînd orologiul va pronunţa, în .faţa juriului de Arte şi Meserii, cuvintele pe care pînă atunci le rostise numai glasul omenesc. Era ora 14 şi 30 de minute.

Corpul orologiului, înalt de doisprezece metri şi lat de şapte, fusese transportat sub cupola Pantheonului unde avea să ocupe, vreme de mulţi ani, aria adiacentă balansului indiferent al pendulel lui Foucault. Spaţiul mut şi timpul vorbitor coexistau ea în somnul ce pecetluieşte absenţa omului, incoerenţa strigătelor, vocea simulată a dragostei şi morţii.

Echivalentul mecanic al cuvântului, descoperit de Lebesgue mult înainte ea Charles Cros şi Edison să facă să vorbească cilindru lor gravaţi, nu era o simplă copie. Maşina nu înregistra pasiv cuvintele unui om, adică ale unei fiinţe vii cu totul diferită de ea ea forţe şi organizare. Aparatul vorbea spontan conform unui program care-i era propriu şi faptul că se exprima în franceză nu era

o particularitate impusă de limba auditorilor cărora le era destinat. Secretul limbajului său nu ţinea numai de un artificiu de construcţie, ci era mai degrabă consecinţa complexităţii lui, perfecţiunii pe care creatorul ştiuse să i-o confere. Lebesgue dispăru înainte de a fi putut împărtăşi cuiva acest secret, iar demontarea pieselor maşinii nu l-ar fi dezvăluit ; ar fi ucis pur şl simplu o- bicctul neliniştitor, despre care se putea pune întrebarea dacă este într-adevăr neînsufleţit.

Cu o zi înainte de deschiderea expoziţiei, Lebesgue se duse la Pantheon să verifice pentru ultima oară bunul mers al automatului. Singur sub cupolă, observă şi scoase ceasul din buzunar : opt şi douăzeci şi cinci. încă
cinci minute si orologiul avea să vorbească. Aşteptă. Se auziră declicuri şi anclanşări pe care le încuviinţă din cap printr-un gest. Urcau şi coborau de-a lungul coloanei, unele percepîndu-se ca foarte apropiate, altele ce-reşti parcă, pierdute în înălţimi.

Cufundat în reconstituirea mentală a operaţiilor succesive, tresări auzind un glas care rostea cam pe la jumătate din înălţimea incintei : *timpul inexorabil, spaţiul inexorabil, timpul invizibil, spaţiul invizibil.* Cobo- rîrea lină a unei pîrghii îi semnală că era ora 8,29 de minute, 30 dc secunde.

— Cine-i acolo ? strigă Lebesgue.

Vocea răspunse :

— E opt şi treizeci de minute.

De data asta nu-ncâpea îndoială că vorbise orologiul care îndeplinea cu exactitate programul stabilit. Dar vocea era aceeaşi.

Lebesgue aprinse un felinar pe care il îndreptă cu braţul întins spre capul maşinii. Un ornament în formă de trandafir lucrat cu

migală începu să şi proiecteze pe cupolă umbra dănţuitoare. Se nfioră sub privirea orbitei goale ale cărei creneluri se alungeau pe piatră aidoma unor tentacule la cea mai mică mişcare a mîinfi. Puse felinarul sub o masă. Cercul de lumină vie, zăgăzuit de marginea măsuţei, reduse spaţiul vizibil şi asta îl linişti. Se gîndi la cele petrecute, îşi aminti sunetul vocii neprevăzute, recapitula operaţiile programului pe care nu le cunoştea decît el şi ajunse la concluzia că o- rologiul funcţionează defectuos. La ora nouă, orologiul dădu timpul exact şi anclanşă pentru următoarele 30 de minute cu trei ciocănituri abia auzite. Maşina părea bine reglată. Cîteva clipe mai tîrziu, Lebesgue avu impresia că desluşeşte un fel de mieunat înăbuşit, un vater de visător care părăseşte lupta imposibilă, apoi vocea strigă, înălţîndu-se puternică spre bolta întunecată î mori sau cugetă în singurătatea mea, e ora nouă şi patru minute.

Ceasornicarul se repezi urlînd spre uşa care da spre locuinţa portarului. Ea se deschise înainte s-o atingă. Umbrele a trei paznici îl primiră în tăcere pe Lebesgue. Panica inventatorului în faţa propriei sale emoţii aboli groaza îndelungată prin care treceau gardienii de cînd maşina silabisea la urechea lor povestea ei lipsită de realitate totuşi trăitoare, o poveste pe care ascultătorii ar fi vrut-o absurdă, dar care utiliza graiul lor şi impunea o aceeaşi logică temerilor umane şi rătăcirilor obiectului. Paznicii mărturisiră cît de mult se speriaseră în ultimele trei zile, asistînd la repetatele încercări ale orologiului de a se elibera de servitutea faţă de constructorul lui şi de a uzurpa un rol de recitator străin de programul acestuia. Lebesgue le spuse, la

rîndul său, de ce uimire, groază şi mînie fusese cuprins cînd şi-a dat seama de revolta inexplicabilă a automatului. Apoi îi rugă să plece. Rămas singur, se hotărî să pătrundă în maşină, să-i inspecteze cu grijă toate părţile şi să nu iasă din cupolă decît după ce va fi corectat toate neregu- laritătile de funcţionare şi după ce se va fi asigurat < ă vocea orologiului nu rupea tăcerea decît pentru a pronunţa cît e ceasul la o oră şi la o jumătate de oră. Descuie panoul de control, potrivi felinarul şi se strecură în soclu, luînd cu sine cîteva unelte. Reţeaua de arbori, de angrenaje, de came îi închidea vederea spre capul orologiului. De jos, suprastructura aparatului, tăiata de reţeaua de axe şi traverse, închidea spaţiul ca o schelă uriaşă deasupra vidului. Lebesgue urmări timp de eîfc- va clipe balansul pendulului principal, se miră de încetineala lui şi descoperi o frecare anormală la nivelul e- şapamentului. Se vîrî între coloanele etajului inferior, urcă scara care ducea la blocul scripeţilor de rapel şi verifică dacă ştifturile arborelui motor sînt bim strînse. Orologiul îi aduse la cunoştinţă că este nouă şi treizeci şi două de minute şi adăugă cîteva cuvinte de neînţeles. Lebesgue observă că sărise peste jumătate. Nu se îngrijoră şi-şi spuse că nu fusese atent. Maşina se încăpăţîna în a rosti remarci neobişnuite, dar Lebesgue îşi stăpînise teama şi examina anatomia colosului cu dorinţa de a termina odată, chiar dacă ar fi fost nevoie să-l oprescă şl să amîne inaugurarea.

După două ore de lucru ajunse în vîrf, îşi atîrnă felinarul de coamă şi cercetă mai mult de zece minute eşapamentul. Ancărul îşi înfigea ciocurile în spiţele subţiri ale roţii enormului angrenaj ca o falcă de monstru rănit

mortal. Ceasornicarul scrută lamele: un cap de nit ieşise în afară. Potrivindu-şi mişcările după ritmul pendulului, Lebesgue se pregătea să netezească suprafaţa cu o lovitură scurtă de ciocan, cînd orologiul se porni să vorbească. Ceasornicarul întoarse capul, atent fără să vrea la divagaţiile mecanismului. Urletele sale acoperiră cuvintele automatului : cu mîna înghiţită de eşapament, înainta fără putinţă de oprire către angrenajul care avea să-l zdrobească.

Cînd în 1960, Comitetul de direcţie al Palatului Clementi decise să achiziţioneze orologiul vorbitor al lui Lebesgue, specialiştii răspunzători de demontarea maşinii descoperiră pe soclu o grămăjoară de fragmente de oase, toate de o lungime asemănătoare, cu o diferenţă de maximum cîţiva milimetri. Rămăşiţele de veşminte.

hîrtiile, capacul unui ceas de buzunar, care avea gravat In interior numele lui Nicolas Lebesgue, nu lăsau nici o îndoială în privinţa identităţii victimei.

Uriaşul automat fusese inaugurat a doua zi după data oficială, în absenţa creatorului său, pe care nimeni nu reuşise să-l găsească. Maşina spunea ora exactă, continu- înd însă să filozofeze despre solitudine, speranţă, viaţă şl moarte. Suspină, imploră, strigă, horcăi, fără a trezi bănuielile paznicilor. Vocea orologiului şi vocea omului nu se mai deosebeau una de alta.

Fizicienii îşi exprimară părerea de rău că Lebesgue dispăruse înainte de a fi putut construi maşîni astronomice vorbitoare. Credeau că ar fi auzit astfel glasul cerului.

An ti-fosila

Marchizului de Cubieres i se datorează o *Istorie a scoicilor marine* şi o *Istorie a magnolierului* care au apărut amindouă în 1800. Aceste opere contemporane cu *Lecţiile de anatomie comparată* ale lui Cuvier n-au influenţat în nici un fel dezvoltarea istoriei naturale. Michel de Cubieres, fratele mai mic al celui dintîi şi nepotul dinspre mamă al Cardinalului de Bernis, este cunoscut sub numele de Dorat-Cubiâres şi Cubieres Palmezeaux. A lăsat o operă poetică pe cît de întinsă pe atît de mediocră. Istoria n-a avut cruzimea să facă din Cubieres un substantiv comun pentru a desemna geniile ratate. Ea n-a reţinut nici numele lui Eugene de Cubieres, singurul reprezentant al iamiliei care ar fi meritat gloria.

Nu se ştie nimic precis referitor la naşterea lui. Unii pretind că era fiul lui-Dorat-Cubicrcs. Alţii l-au socotit al doilea fiu al marchizului, teză care pare să aibă un temei oarecare, deoarece a fost atras de tînăr de istoria na-

iurală. Vreo zece scrisori, găsite printre hîrtiile contelui de Dorlemont, au permis să se stabilească că la paisprezece ani poseda o admirabilă colecţie de insecte şi că mai tîrziu a crescut un mare număr de animale, în proprietatea sa din Comornet. Alte documente, achiziţionate de un anume Villiers în 1887 şi încredinţate de a- cesta doi ani mai tîrziu Bibliotecii Roxolane, aruncă o lumină ciudată asupra interesului precoce al lui Eugène de Cubières pentru teoria evoluţiei. E vorba de vreo sută de desene semnate, clasate într-o anumită ordine şi reprezcntînd ceea ce un observator superficial ar numi animale fantastice sau monştri. Poţi descoperi într-o primă serie construcţiile clasice ale amatorilor de teratologie : viţei cu labe de raţă, şerpi cu cap de cîine, girafe împodobite cu pene de struţ etc. Două desene minuţioase, unul al Ornitorincului, altul al Apteryxului, par să sugereze că, făurind un mamifer cu cioc şi o pasăre păroasă, natura crease fiinţe cel puţin la fel de insolite ca şi cele ieşite din imaginaţia autorului. In rest, dacă ar fi să ne mărginim la aceste prime documente, fantezia lui Eugène de Cubières nu depăşeşte în nici un fel pe cea a lui Chester, al cărui celebru purcel mondial avea, pe coapsa stingă, pete întunecate care reproduceau cu exactitate conturul planisferei.

Dar includerea a două animale reale în galeria vietăţilor posibile — sau cel puţin pe care mintea e în stare să şi le închipuie — arăta mai ales că, departe de a fi vrut să amuze sau să uimească, Cubières intenţiona să rămînă în limitele istoriei naturale şi că, din adolescenţă, visase forme vii, încă neapărute în lumea zoologică dar putînd să se ivească dacă cerinţele adaptării ar fi fost diferite.

Desenele datau de la sfîrşitul imperiului, perioadă cînd, în ciuda ostilităţilor atotputernicului Cuvier, ideile lui Lamarck făceau zilnic noi adepţi. Or, după cum e cunoscut, acesta acorda o importanţă capitulă influenţei mediului în variaţiile speciilor animale. Nu se ştie dacă tînărul Eugène cunoştea lucrările lui Lamarck. Scrisorile din moştenirea Dorlemont nu menţionau pe autorul *Filozofiei zoologice* şi Cubières nu face nici o aluzie la el în *Sistemul formelor animale,* singura operă de istorie naturală pe care a lăsat-o.

Dacă examinăm mai departe desenele Villier, în ordinea stabilită de autorul lor, se observă o transformare continuă în înlănţuirea speciilor fantastice, încît de la al şaizecilea încolo nu se mai poate spune dacă avem de-a face cu o invenţie sau o schiţă după natură. Asamblajele sînt atît de delicate că un entomolog neprevenit, căruia i se ceruse să identifice douăsprezece insecte din seria finală, le situă pe toate în subfamiliile existente, deşi sublinie cîteva caractere neobişnuite pe care le a- tribui unor modificări de specie.

Pe la douăzeci şi cinci de ani, Eugène de Cubière», numit conservator al Muzeului de Istorie Naturală din Gesves, începu să se intereseze de paleontologie. Tot la acea vreme se apucă să exploreze cavernele din Haut-Maredroit, de unde aduse o mare cantitate de fosile. Descoperirea Pterodaetilului din Solsot, înconjurat de cei cinci pui ai săi, îi aduse un oarecare renume în cercurile ştiinţifice. Fu citat, în mai multe rînduri, în timpul controversei dintre Lebrun şi Duranceau, cu privire la autenticitatea craniului de la

Escaudoeuvres, apoi nu se mai auzi nimic despre savantul din Gesves. Timp de douăzeci de ani îşi închină făr^ odihnă activitatea unor cercetări de anatomie comparata, încununate de lucrarea *Sistemul formelor animale.*

Muzeul, de care se îngrijea Eugène de Cubières, îşi adăpostea colecţiile în clădirile unei foste mănăstiri. A- vea toate speciile florei din ţinut, luate din ierbarul vicontelui de Boursies, machete geologice care prezentau amănunţit depozitele feroase ale muntelui roşu, doi lei împăiaţi, o vacă de carton presat într-o secţiune longitudinală, arătînd îmbinarea organelor interne, scheletele unor animale mici, insecte, un număr nesfîrşit de scoici. Sala de agronomie explica germinaţia cerealelor, fabri

carea mătăsii, pericolul filoxerei. Cubieres moderniza vitrinele, ameliora textele pancartelor explicai ive şi deschise o secţie de paleontologie. Fu felicitat de autorităţi, spori subsidiile instituţiei, publică un buletin local şi în- temeie Societatea Linneană din Gesves.

Totuşi, în ciuda excelentelor exponate din săli, publicul nu vedea nici a suta parte din adevăratele comori ale muzeului. In subsol se aflau piese osteologice de nepreţuit. Cubieres scosese din ele minimul necesar pentru instalarea noii săli; rezervă restul pentru studiile sale personale : mai mult de treizeci de metri de coridoare subterane. Cumpără cîteva maşini, angajă un tîm- plar şi sparse una după alta lăzile care purtau inscripţia laconică : *Oseminte,* urmată de o dată şi de numele celui care le recoltase. în semiîntunericul galeriilor prăfuite, visele sale din tinereţe deveniră ipoteze. Cu ajutorul lucrătorului său, clasă, identifică şi reclasă acest cimitir. Grămezi de femuri, omoplaţi, vertebre jalonau coridoarele şi înţesau trecerile cufundate în beznă. Maldăre de mandibule te ameninţau din toate colţurile sub orificiile căscate ale orbitelor.

La capătul a trei ani de muncă, Cubieres ajunse la faza activă a cercetărilor sale. Tăie jr- iile de fragmente, făcu noi clasamente, gelui şi corectă cu raşpelul neregulari tăţile osoase, păstrînd cu grijă deşeurile. Acestea fură, la rîndul lor, repartizate în diferite categorii după mărime şi curbură. Se alcătui o ierarhie de forme care dădu posibilitatea de a întreprinde asamblajele.

Ca şi în primele desene din adolescenţă, construcţiile scoaseră la iveală o serie de animale monstruoase. Cubieres le elimină luînd drept criteriu un număr de corectări aduse

modelului complet pentru a-1 face funcţional : cu cît acest număr era mai ridicat, cu atît scheletul se dovedea mai puţin viabil. Palma membrelor şi mobilitatea combinată a capului şi coloanei vertebrale se arătau a fi cele mai bune dimensiuni de referinţă. Cubieres fu astfel în măsură să calculeze raporturile limită pentru aceste două valori. Dezvoltările matematice care figurează la capitolul IV al *Sistemului* ajung la o constantă care permite excluderea a priori a tuturor asamblajelor greşite : pentru prima oară în istoria anatomiei se deţine formula îngăduind definirea monştrilor cu ajutorul unei singure cifre.

După doisprezece ani de strădanii, Cubieres putu să alinieze în vitrinele cabinetului său şapte schelete de animale inexistente, dar la fel de coerente ca formele cunoscute, actuale sau fosile. Alte două schelete, teoretic viabile şi figurînd termenii extremi ai serici, nu putură fi construite din motive de natură tehnică. Unul a- vea mărimea unui iguanodon, altul măsura mai puţin de doi centimetri.

Independent de dimensiunile lor absolute, toate structurile, datorate încercărilor lui Cubieres, se înşiruiau după o ordine de descreştere a aberaţiei, aidoma desenelor Villiers, îneît ultimul schelet semăna ca două picături de apă cu o pisică, deşi nu avea în comun cu aceasta decît trei segmente secundare.

Importanţa lucrărilor savantului din Gesves nu avea cum să fie apreciată de contemporanii săi, convinşi de învăţăturile unei tradiţii imemoriale că omul nu poate — acest cuvînt însemnînd totodată o neputinţă şi o interdicţie — să intervină ca să schimbe cursul natural al

vieţii. *Sistemul formelor animale* nu fu luat în serios, şi cei care consimţiră să răsfoiască lucrarea n-au citit-o, fără îndoială, pînă la ultimul capitol. Cubieres arăta în final, fără să-şi ascundă mirarea, că deşeurile care râ-rnîneau după fiecare din cele şapte transformări valabile se ordonau şi ele într-c seric constrîngătoare. Asamblarea acestor rămăşiţe alcătuia un schelet care nu amintea de nici o specie vie sau fosilă. Din nefericire, nimicea coerenţa celor şapte forme anterioare din care, în mod necesar, devia. Autorul îl numeşte *Anti-fosilă* şi îl defineşte drept singurul animal pc care evcluţia nu-1 v* produce niciodată, deoarece apariţia sa presupune extincţia ultimelor şapte specii posibile. Şi, după dantur» ei, anli-fosila e carnivoră.

Profesorul de latină

Şcoala particulară pe care doamna Vanda Ptak o des- chisese la Ribcmont, imediat după al doilea război mondial, s-a bucurat din 1952 de o, reputaţie solidă. Instituţia nu-i pregătea pe elevi decît pentru o diplomă de literatură şi nu număra în acea vreme decît patruzeci şi doi de cursanţi, dar primii absolvenţi din anul trecui care se înscriseseră la universitate, reuşiseră în mod strălucit, în afară de trei dintre ei. Doamna Ptak le trimise scrisori încurajatoare dar severe, rugîndu-i să se prezinte fără întîrziere la şcoală. Destinatarii i-au dat

ascultare. Au sunat la poarta colegiului ca în transă. De la fereastra biroului ei, doamna Ptak îi vedea aprcpiindu-se pe aleea centrală, vorbind însufleţit ca să-şi ascundă descumpănirea. îşi spuse ! „Sînt nişte copii“ şi surise gîndindu-se la lipsa lor de experienţă, trădată de însăşi voinţa lor de a păcăli. Ii mustră amical, încercînd prin observaţii generale mai degrabă decît prin asprimea tonului, să se arate convingătoare. Spuse că. atunci cînd ieşi de ia colegiul din Ribcmont, un eşec e scuzabil, dai asta nurinseamnă că are vreo explicaţie, că există o mie de feluri de a dovedi că eşti inteligent, că a ierta nu-i departe de a umili, iar un om puternic nu trece niciodată peste o umilire, îneît ea nu-i poate ierta decît pe cei pe care doar o *neînţelegere* îi dusese la eşec. Le oferi pe urmă ceai cu biscuiţi în grădina de iarnă. Vederea spre parc era liniştitoare. Cei trei băieţi se destinscră.

— Nu găsiţi că numai priveliştea acester alei şi acestor copaci te şi îndemnă la lucru ? întrebă cu perfidie directoarea.

Cei trei naufragiaţi încuviinţară.

Şcoala ocupa un castel destul de banal datînd din perioada celui de-al doilea imperiu, dar înconjurat din toate părţile de o perdea deasă de copaci ca o barieră de netrecut. Crengile grele şi orizontale ale fagilor roşii ajungeau pînă la pietrişul aleilor şi dădeau peluzelor o înfăţişare nocturnă. In depărtare, imensa masă triunghiulară a unui arbore de secvoia spărgea verdele unduios al unui şir de tei. Cînd nu se auzea zvon de glasuri, bî-; zîitul

unei maşini de tuns gazonul aducea urechii o pace şi o intemporalitate orizontală, sfîşiată cînd şi cînd de zbaterea unei viespi prizoniere încercînd, înnebunită, să scape dintre geamurile grădinii de iarnă. Doamna Ptak cerea acum cu o voce domoală precizări asupra motivelor căderii la examen a celor trei elevi. îl ştia pe Faure inteligent dar leneş, ghicea că Dambrin, cuprins de trac, se pierduse în faţa examinatorilor ; în ce-1 privea pe Simonson, bănuia că-şi etalase întinsele cunoştinţe literare (Simonson citea tot, reţinea tot, surîdea cînd profesorii aveau cea mai mică ezitare referitor la o dată sau un detaliu biografic) pentru a ocoli răspunsul la întrebări pe care le socotea elementare.

— Pun rămăşag, zise doamna Ptak, uitîndu-se ţintă în cehii lui Simonson, că ai reuşit să ajungi la Lautréamont sau la Maurice de Guérin cînd ţi s-a pus o întrebare despre Diderot sau despre Flaubert.

Simonson clătină calm din cap în semn că nu.

— Am luat nouăsprezece la literatură, rosti zîmbind

— Şi dumneata, Faure ?

— Paisprezece, doamnă.

Din ochi îl întrebă şi pe Dambrin.

— Doisprezece la oral, dar aş fi smuls şi şaisprezece dacă n-o scrînteam la teză.

Doamna Plak îl certă pe Dambrin pentru felul lui de a vorbi,- spunînd că nu gustă delec acest „a smulge“ un şaisprezece şi „a o scrînti la teză“.

Directoarea era de origine poloneză şi confunda u- şor dezinvoltura cu grosolănia. Auzind-o repetînd cu accentul ei străin cuvintele incriminate, cei trei elevi izbucniră

într-un rîs formidabil de care se molipsi, fără veia ei, şi doamna Ptak.

— Nu sînteţi... nu sînteţi... serioşi, rosti ea printre hohote, mă... mă faceţi să spun grozăvii...

— Lăsaţi, doamnă, lăsaţi, interveni monden Simonson, nu era decît un citat.

— Mă voi supraveghea cînd vorbesc de-acum încolo, făgădui Dambrin, hîtru.

— Dacă i-aţi auzi pe profesorii noştri, murmură Faure.

Doamna Ptak redeveni brusc serioasă.

— Ştiu, spuse, ştiu.

Şi tăcu multă vreme.

Avea şaizeci şi trei de ani şi credea că politeţea e o lege a firii. Dambrin i se părea mai mult derutant decît vulgar, o şoca mai puţin decît pretindea ea, în schimb îi amintea că franceza nu-i limba ei maternă. Băieţii o găseau pe doamna Ptak naivă şi întrucîtva înapoiată în ce priveşte buna cuviinţă, dar recunoşteau că are stil, cum ziceau. Un stil pe care-1 considerau totodată impresionant şi depăşit. însuşi cuvîntul *stil* îi făcea să rîdă, evocînd pentru urechile lor, obişnuite să fie zgîria- te de orice nebunie, o melodie gingaşă, un fel de floare a pustiului părăsită de limbă într-o rară grădină a gin- dirii. Pînă şi grafia acestui cuvînt îi umplea de o tainică mirare, de felul celei resimţite de inculţi în faţa formelor răsucite, uşor violente ale unui mobilier fragil Ludovic XVI. Asemenea lucruri nerostite erau totuşi la o- riginea respectului pe care elevii îl purtau directoarei. Autoritatea ei nu putea fi contestată, deoarece se întemeia pe puterea intelectuală. Poloneza micuţă şi slabă care fntemeiase colegiul din Ribemont nu avea un

trecut pedagogic, venea din cercetarea arheologică şi se specializase în istoria imperiului roman de Răsărit. Totuşi, isteria personală a doamnei Ptak era la fel de întemeiată pe presupuneri ca şi ştiinţa pe care o practicase cînJva. Acest „cîndva“ pe care nimeni nu avusese mijlocul, nici dorinţa de a-1 cunoaşte pînă atunci, făcea întrucîtva din ea o preoteasă a ştiinţei. Cei ce o întîlneau pentru prima dată simţeau, fără să-şi explice de ce, acel infinit al culturii asumate care dă interlocutorului neprevenit impresia de insondabil. Oamenii despre care se ştiu puţine lucruri, dar se bunuie că sînt multe de descoperit fn negurosul lor trecut, impun fără greulate convingerea,, chiar în virtutea misterului ce-i învăluie, că sînt persoa-J nele menite să te înveţe mai mult decît cele catalogate! uşor în categoriile obişnuite. Ca şi cum fiinţele socotite[1] curioase pentru eă le găseşti stranii ar genera prin ale însele curiozitatea, pasiunea cunoaşterii. Aşadar, trecutul necunoscut al directoarei călăuzea, în taină, viitorul elevilor săi.

Convorbirea din grădina de iarnă îi dezvălui încetul cu încetul doamnei Ptak eă Simonson, Dambrin şi Faure obţinuseră note bune la majoritatea materiilor, dar că eşecul Ier se datora mediocrelor rezultate la latină.

— Mediocre, cu îngăduinţă, rosti ironic Faure.

— Ce vrei să spui ? insistă doamna Ptak, vizibil tulburată.

— Vreau să spun, doamnă, preciza Faure, că, cel puţin în ce mă priveşte, am răspuns foarte prost, cu toat« eă la scris am luat cincisprezece. M-au trîntit la oraL j

Doamna Ptak clipi din ochi doar o clipă la auzul ex-1 presiei cam libere şi întrebă care a fost exact nota pri-t mită.

— Patru, şopti Faure, lăsînd capul în jos.

Directoarea tresări indignată.

— Patru, repetă ea, dar e îngrozitor ! In fine, Faure, nici nu-nii pot închipui aşa ceva, ai terminat la noi primul an ru şaptesprezece la latină, îmi amintesc perfect, şi domnul Marcus era chiar mirat de precizia comentariilor dumitale... stai puţin... ce era ?

— Tacit... a doua carte a *Analelor... Nam Phraales quamquani clcpulisset exercitus ducesque Romanos* ele.

— Da, da, făcu ca, admirînd în taină memoria elevului. Şi ce autor ai avut la examenul de la facultate ?

— Lucreţiu, De *rerum natura,* Cartea a şasea, şi Faure dădu şi de data asta citatul.

— Patru, murmură doamna Ptak cu ochii pierduţi în gol. Ţi-au dat patru şi-mi reciţi textul ca şi cum l-ai a- vea în faţa ochilor ! Dar ce-ai putut greşi ca să meriţi o asemenea notă, dragă Faure ?

— Pronunţia, interpretarea... cu traducerea n-am a- vut probleme, în afara cîtorva experşii. *Et idem,* de exemplu, pe care chiar dumneavoastră mi-aţi spus să-l traduc cu „la fel de bine" şi nu cu ,,şi acelaşi"... şi alte dificultăţi de acelaşi fel... M-am' enervat, am discutat... pe scurt nu le-a plăcut.

Dambrin şi Simonson mărturisiră unul că a luat trei, altul şase, note primite în condiţii similare.

Directoarea, albă şi trasă la faţă, îşi înghiţea saliva fără să spună nimic. Mai turnă ceaiul rămas pe fundul căniii în ceştile oaspeţilor, le dădu cîteva îndrumări pentru sesiunea din octombrie, vorbi despre noii elevi şi-i însoţi în

tăcere pe cei trei pînă la grilajul castelului. Nu mai fu vorba de eşecul lor, nici de domnul Marcus.

— Ţineţi-mă la curent cu rezultatele,, le zise la sfîr- şit cu o voce tristă, după ce ci îşi luaseră rămas bun şi porniseră pe alee, veniţi să mă vedeţi oricînd vreţi.

Era departe de maximele fără replică de la începutul convorbirii. Departe de iertarea mărinimoasă şi inteligenţa trufaşă. Inlorcîndu-se în biroul ei, doamna Ptak ajunse pînă la a se întreba dacă, în definitiv, un

eşec era, într-adevăr, inexplicabil cînd ieşi de la Ribe- mcnt. Dormi prost, blestemîndu-1 pe Lucreţiu pe caic-1 **aşeza în fruntea tuturor poeţilor latini, dar îl iubea mai puţin decît pe cele trei victime din această după-amiază. Vărsă chiar cîteva lacrimi la gîndul că principiile pedagogice în vigoare la Ribemont erau, poate, mai puţin solide decît crezuse pînă atunci. Alte lacrimi curseră !a amintirea misiunilor arheologice pe care Ic avusese odinioară. Ii fu ruşine de slăbiciunea ei, se gîndi iar la nenorociţii care căzuseră la examen, la vacanţa lor întunecată de inexplicabilul eşec. Imaginea domnului Mar- cus, profesorul de latină, gravita cîtăva vreme în spaţiul interior şi doamna Ptak îşi aduse aminte că majoritatea elevilor se temeau de el şi-l găseau bizar.**

După ce îşi luară rămas bun de la doamna Ptak. cei trei elevi se aşezară tăcuţi în vechiul Peugeot 203 care îi ducea înapoi spre Folembray, unde îşi petreceau concediul părinţii lui Dambrin. Dambrin moştenise de la fratele său mai mare, inginer la Reims, maşina asta u- zată pe care o meşterea şi o lustruia fără încetare de opt zile încoace.

— Merge grozav, remarcă Faure.

— Da, încuviinţă Dambrin, am pus-o la punct.

— Cîţi kilcmetri are ?

r- 67.500.

— Nu-i cine ştie ce. In starea în care e, o să facă încă o dată pe atîta.

— Probabil.

— E o chestie de întreţinere.

— Da. -

— E drăguţ, frate-tău !

— Nu-ncape vorbă...

Cam la asta se reduse discuţia pînă Ia Viry-Noureuil. Singur în spate, lungit pe banchetă, Simonson tăcea, scrutînd leneş peisajul. La ieşirea din sat, strivi cu seta chiştocul în scrumiera de la mijlocul tabloului de bord, întinzîndu-se cu torsul între cei dci din faţă şi mişcînd braţul.

— Nu te mai băga ca prostul, zise Faure, monoton.

— Vai de mine, domnule Faure, supraveghează-ţi vocabularul, glumi Simonson, imitînd accentul doamnei Ptak.

Apoi adăugă serios, rezemîndu-se de spătar :

— Lasă, e o femeie şi jumătate, şi aş da mult să mai fiu la Ribemont...

Ceilalţi doi încuviinţară cu scurte mormăituri.

— Singura umbră în tabloul ăsta luminos a fost Mar- cus, mai spuse într-o doară Simonson.

— Nu numai în tablou, glumi Faure.

Izbucniră în rîs.

— Era ciudat, asta-i sigur, zise Dambrin lăsînd puţin din ochi şoseaua, aş spune că în unele momente mă stînjenea îngrozitor. Oricum însă, ştia c latină nemaipomenită. La drept vorbind, nu l-am auzit niciodată rostind un cuvînt în franţuzeşte. Fără îndoială, teama de a nu se face de rîs pentru că e străin, probabil neamţ, cu un nume ca ăsta... In fond, de ce naţionalitate o fi ?

Faure se strîmbă sceptic.

— Nu cred că-i neamţ, cu toate că aşa s-ar părea din cauza terminaţiei în „us“. In Germania sînt o grămadă de Curtius, Magnus şi alţii cu numele în „us“, inclusiv camioanele Buderus... Dar arată mai degrabă a italian... sau român... mă întreb...

— Dacă ar fi italian sau român, ar vorbi cu siguranţă franceza, protestă Dambrin, fără să mai

pui la socoteală că e filolog şi că predă, pe deasupra, în Franţa. Nu, nu-i cu putinţă. Ptak nu l-ar fi angajat niciodată dacă n-ar fi ştiut franceza, e clar ca lumina zilei, exigentă cum e.

— Aşa-i, admise Faure. Numai că asta face parte din sistem.

Doamna Ptak ii obliga intr-adevăr pe profesorii de limbi străine să nu vorbească decît limba pc care o predau pentru a-i obişnui pe elevi cu conversaţia curentă. Această hotărîre, foarte indicată pentru cursurile de engleză sau germană, directoarea o impusese în mo l destul de ciudat şi la cursul de latină, aşa că Marcus comenta textele latine în latină, ceea ce-i făcuse pe unii s-o ia în derîdere. Numai cursul de greacă făcea excepţie de la regulă, dar doamna Ptak ii declarase într-o zi lui Denoyeres — profesorul de greacă — să se conformeze şi el treptat şi să expună, în limba autorilor, comentariile lui Xenofon şi Tucidide. îşi justifica punctul de vedere invocînd marca tradiţie a filologiei germane, ci- tîndu-i pe Dicls, Dillcnburger şi alţi cîţiva comentatori celebri.

— Uită-te la aparatul critic al ediţiilor clasice de valoare, trăsese concluzia, n-ai să descoperi nici o notă explicativă în limba germană.

•— Din păcate, doamnă, i-a replicat Denoyeres, cu oarecare iritare în glas, trăim in Franţa din 1950, şi nu în Italia familiei Medici'sau în Germania lui Bismark.

Apoi adăugase :

— De altfel, doamnă, fără a vrea în nici un fel să vă contest deciziile, nici să mă pronunţ asupra modului de predare al colegilor mei, am să vă atrag atenţia că metoda pe care aţi inirodus-o la cursurile de limbi străine constituie pentru numeroşi elevi o piedică de netrecut. E adevărat, trebuie să o spun, în special în privinţa cursului

domnului Mai'cus.

Doamna Ptak i-a întors spatele şi a plecat fără să i răspundă.

— Ei nu, zău, a murmurat Denoyeres, privind cum se îndepărtează intransigenta directoare.

-Simonson aminti de acest incident cînd cei trei elevi ai lui Marcus- se opriră să bea ceva răcoritor la terasa cafenelei din gara Chnuny. Seara se lăsa blîndă şi luminoasă, piaţa gării era pustie. Dambrin se ridică pentru a rîcîi cu unghia o pată de rugină, pe care n-o văzuse, pe aripa din faţă a Peugeot-ului parcat chiar lingă terasă, la doi paşi de scaunele de paie. Spuma de deasupra limo- năzii şi berii trezite se strîngea cu un fîşîit subţirel. Gustau liniştea orăşelului pustiu şi şuieratul neprevăzut al trenurilor care forfeca, din cînd în cînd, toropeala apropiatelor peroane şi se amuzau auzind cum megafonul striga metalic pentru nimeni : Chauny. Chauny, trei minute.

Pentru ei, care se aflau în pragul vacanţei, oprirea putea fi nesfirşită. Terminaseră — lăsînd de o parte latina — primul lor an universitar. Erau fericiţi pentru că doreau să îmbătrînească. Eşecul de la oral, în măsura în care se mai gîndeau la el, sublinia într-un fel bucuria fugară a serii încătuşîndu-i, fără voia lor, de cele din urmă trăiri ale adolescenţei : cu trei ore mai devreme intraseră ca altădată pe poarta castelului Ribemont şi fuseseră nTus- traţi ca nişte elevi care săriseră gardul. Acum uitaseră de Marcus şi de doamna Ptak. Altercaţia directoarei cu Denoyeres, evocată doar cu cîteva minute înainte, era departe, vorbeau de fete, de maşini, de cărţile citite recent. Dar, după obiceiul său, Simonson veghea.

— Hai, Dambrin, îi strigă, vino-ncoace, ai să te

joci mîine cu totomobilul tău cel frumos !

Dambrin se-napoie şi se aşează din nou pe scaunul de paie. Simonson îl privi cîteva secunde şi-apoi îşi întoarse ochii spre Faure

— Gindindu-mă la Marcus, zise, sînt nişte treburi care mă frămîntă în legătură cu tipul ăsta, treburi de
care nu v-am pomenit pînă acum şi pe care ar trebui să le aflaţi.

— Ştiu, făcu Dambrin, o să ne pisezi iar cu povestea aia cu măcelarul. O cunoaştem, bătrîne, o cunoaştem de mult. N-are rost să te mai omori cu ea.

— Povestea cu măcelarul e una, replică Simonson, dar lucrurile merg mult mai departe decît ce se spune pe seama asta şi, cum ai să vezi, îl privesc direct pe Marcus.

— Vrei să-ţi spun ceva, stărui Dambrin, nu mă sinchisesc eu de toate zvonurile astea, înţelegi ? Ştiu foarte bine ce se şuşotea la Ribemont. Că Ptak trăia cu Marcus şi chiar cu măcelarul şi de-aia se tot ducea în sat etc., etc. Ei bine, eu cred. bătrîne, că asta nu mă priveşte si că şefa avea dreptul să aleagă pe oricine voia, că era Marcus, Denoyeres, factorul sau măcelarul... stai puţin, cum îl chema ?

— Drouin, îi suflă Faure.

— Drouin, aşa-i. Ei bine, cu Drouin s-a lămurit, nu ? Cît despre Marcus, era bizar, intr-adevăr, dar n-o să-l schimbăm noi. Marcus a rămas profesor la Ribemont şi noi nu mai sîntem acolo,

Dambrin se tolăni în scaun şi aprinse o ţigară,

— Te aprinzi cam iute, zise Simonson, şi habar n-ai ce s-a petrecut.

— Ce vrei să spui ?

— Că e vorba despre cu totul altceva.

— Asta-i şi impresia mea, rosti Faure, dar nu

văd prea bine despre ce.

Cerul devenea de un albastru-închis, trenurile se făceau tot mai rare. Mai comandară un rînd de bere.

— Iată, începu Simonson după plecarea chelnerului. Istoriile astea despre Ptak nu prea stau în picioare. Primo — Vanda nu mai e tînără, chiar dacă se ţine bine. Secundo, dacă ar avea pe cineva, acela ar arăta cu totul altfel decît Drouin ori Marcus, pentru că e o femeie fină şi are gust.

— Ei, îl întrerupse Faure, teoria ta e discutabilă. în domeniul ăsta şi, mai ales la vîrsta asta, te mulţumeşti cu ce găseşti.

— De acord, admise Simonson dînd enervat din mînă, dar n-o prea văd gîngurind în braţele unuia din ăştia doi... nu, pare perfect ridicol.

— Se aprobă, glăsui Dambrin. Tertio ?

■— Terlio, chiar dacă s-ar fi întîmplaÎ una ca asia, nimeni n-ar fi ştiut nimic pentru că ar fi fost destul de inteligentă să-şi întîlnească tipul în altă parte decît la Ribemont, unde totul se află în două ceasuri. S-ar fi dus la Paris, la Reims sau chiar aici, la Chauny. La Ribemont, mă-nţelegi, nu era oricine, era directoarea şcolii şi nu a unei şcoli oarecare. Aventurile cu bărbaţii din sat erau de la început excluse.

— Mai e şi un quarto ? întrebă batjocoritor Dambrin.

— Da, închipuie-ţi că e şi un quarto şi nu de ici da colo. Daţi-vă seam'a că dacă trăia cu Marcus, n-avea nici un motiv să se-ntîlnească la măcelărie cu el. Ar fi fost mult mai simplu să-şi găsească un colţ la castel, unde e loc berechet şi unde sînt o serie de încăperi la care internii n-au acces. Dacă, timp de şase ani cît am stat la Ribemont, Vanda şi-ar fi perecut nopţile cu Marcus, n-ar fi bănuit-o nici unul dintre noi. Cît despre Drouin, dacă ar fi vrut să aibă o legătură cu el, putea să-l cheme

zilnic la castel să-i livreze carne, şi nu o dată pe săptămînă, cum era prevăzut. Fără a mai pune la socoteală că putea să-i ceară să vină în orice moment pentru a verifica funcţionarea frigiderului sau pentru orice altă chestiune care n-ar fi părut suspectă. Pe scurt, dacă şefa voia să se combine cu vreun bărbat, putea fi servită la domiciliu. Totuşi s-a vorbit pe seama ei, e un fapt cert.

— Şi ce concluzie tragi ? întrebă Faure.

— Că nu pentru un amant se ducea la măcelărie.

— De acord. Cu toate astea se ducea des, Şi împreună cu Marcus... în anumite perioade, în orice caz.

— Tocmai, zise triumfător Simonson, aici am vrut să ajung.

Dambrin şi Faure nu ştiau ce să mai zică. Logica lui Simonson înăbuşise, în faşă, toate obiecţiile care le veneau în minte. Acesta tăcea, savurînd forţa dialecticii sale.

— Simonson, eşti un adevărat copoi, murmură Faure. Ar terbui să te numească supraveghetor la Ribemont.

.— Din păcate, am alte aspiraţii, i-o întoarse logicianul.

Apoi adaugă :

— De altfel, nu se petrece ceva neapărat tulbure in şcoala asta. Directoarea c o femeie de înaltă clasă şi elevii sint bine trataţi. In ce priveşte profesorii, luaţi laolaltă, sînt buni şi ci... dar ne depărtăm de la subiect. N-am răspuns încă la observaţia lui Faure.

Simonson îşi goli paharul şi urmă :

— Mersul de multe ori la măcelărie, care a fost la originea bîrfelor pe care le cunoaşteţi, avea, evident, alte cauze, fără îndoială importante... şi aici nu mai ştiu cum devine cazul... deşi, după

cîte am aflat...

— O să ne spui în maşină, îl întrerupse Dambrin, trebuie să ne întoarcem la Folembray.

Era şapte şi douăzeci. Simonson nu putea să ajungă decît tîrziu la Paris, în caz că prindea la Reims trenul de nouă şi cincizeci. Faure trebuia să renunţe să mai plece în aceeaşi zi la Nogent.

— Nu-i nimic, zise Dambrin, veţi rămînc peste noapte la noi. O să telefonăm acasă.

Plătiră consumaţia şi părăsiră paşnica piaţă a Gării irîntind sălbatic portierele maşinii.

Dambrin conducea încet. Simenson îşi reluă povestirea la răscrucea de la Sinccny, după ce văzuse în Mersul trenurilor că orele de plecare sînt nepotrivite şi legăturile greu de prins.

— ...Denoyercs mi-a vorbit cel dinţii de misterul care-1 învăluia pe Marcus, într-o joi cînd, în timpul plimbării celorlalţi, am rămas în sala de studiu din cauză că-mi scrîntisem piciorul. Il ştiţi pe Denoyercs. Inteligent, bătăios, puţin indiscret. .M-a văzut singur în sala cea mare.

— Ei, Simonson, ce cauţi aici ? N-ai fost pedepsit să rămîi după ore, sper.

Pînă la urmă ne-am dus pe o bancă în fundul parcului. Mi-a vorbit multă vreme de şcoală, de Ptak, de colegii lui, pe care în majoritate îi stima, de Marcus... Denoyercs, după cum cred că ştiţi, e cel mai bătrîn din echipă. A predat în patru licee înainte de a veni la Ribemont şi în curînd se va pensiona. O cunoştea pe doamna Ptak cu mult înainte de a fi fondat şcoala. A întîlnit-o la un colocviu de arheologie care a avut loc la Strasbourg în '33, pe urmă a pierdut-o din vedere. Numit la Lille în '39, o uită pe micuţa poloneză. Vine „războiul ciudat". Denoyeres, care se apropia de cincizeci, nu-i mobilizat. Rămîne deci la Lille, unde predă mai departe greaca, în acea

perioadă scrie al treilea studiu despre Tucidide. Ştiţi, cărţile lui, acelea groase... într-o seară, în februarie '42, în timp ee-şi strîngea hîrtiile şi se pregătea să se-ntoarcă acasă, sună telefonul. Era portarul. Cineva e la intrare şi vrea să-i vorbească. Denoyeres făcea parte din Rezistenţă. Ascunsese, cu trei luni în urmă, în clădirea liceului, pe un aviator englez într-un perete dublu, gol pe dinăuntru, de care ştia numai el. Se teme, se gîn- deşte la nemţi şi la Gestapo. întreabă în şoaptă cum arată persoana

— E o doamnă, declară porvaru..

Totuşi rămîne bănuitor.

— Vin imediat, spune.

Şi iese pe fereastră, o ia pe scara de serviciu din fundul curţii, ajunge în vîrful casei, străbătînd un labi-. rint de paliere şi culoare şi se trînteşte pe burtă ca să se uite în holul de la intrare, pe la unghiul luminatorului, acolo unde ghirlanda de flori înfăşurată în jurul devizei republicii, îşi pierduse o petală purpurie. Citeşe de la coadă la cap FRATERNITATE, se gîndeşte cu un surîs la ura care domneşte, apoi îşi aţinteşte privirea asupra holului. O femeie sade singură, pe banca de granit care iese în afara zidului, cu capul rezemat de marmura aparentă a coloanei. Lampa gălbuie răspîndeşte o lumină slabă care îl împiedică, la acea distanţă, să cerceteze trăsă- turile necunoscutei. Lasă la o parte ipoteza unui emisar camuflat al Gestapo-ului. Femeia arăta vădit istovită şi tuşea din cînd în cînd. îşi ridică gulerul paltonului. îi era frig. Denoyeres se întreabă prin ce împrejurare numele lui a ajuns să figureze în această memorie străină, sub

creştetul cărunt pe care îl fixează de sus în jos, aşa cum un pescar urmăreşte, din înaltul parapetului, deriva unui flotor. N-are nici un indiciu. Să fie mama unui elev ? Părinţii nu sînt primiţi decît vinerea între 16 şi 18. Era marţi. Renunţă pînă la urmă să identifice umbra ghemuită, se decise să coboare. îi aruncă femeii o ultimă privire şi o vede cum îşi netezeşte părul la tîmplă cu o mînă foarte strînsă. Recunoaşte gestul ce aparţine uneia singure dintre toate femeile pe care le întîlnise... Pe scara care duce la holul de la intrare, lui Denoyeres nu-i vine în minte numele vizitatoarei, dar chipul i-1 evocă încă înainte de a-1 privi la lumina gălbuie a becului. îşi strîng mina. E Vanda. Vanda Ptak — Strasbourg 1935, colocviul de arheologie.

— Cum mai merge cu Tucidide ? întreabă o voce bucuroasă.

îi spune că are nevoie de el, că vine direct de ! a Breslau, că iu e singură. Un prieten o aşteaptă în oraş, dar înainte de a se-ntîlni cu el, trebuie să-i facă o mărturisire : n-a fost niciodată arheoloagă, ci doctor în medicină. în această calitate a participat la misiunile fran- co-poloneze în Transilvania şi în Asia Mică...

Denoyeres o ascultă uluit. Păleşte însă, cînd da adaugă :

— Ceea ce-ţi voi încredinţa acum poate să mă coste viaţa, totuşi am încredere în dumneata. Eu... m-am angajat ca medic civil la Serviciul sănătăţii în armata germană...

— Nu mă priveşte, răspunde Denoyeres, glacial, nu văd ce legătură are cu mine.

Se gîndeşte iar la emisarul camuflat al Gestapo-ului. Va inventa un motiv ca s-o şteargă

fără să dea de bănuit.

Ea insistă.

— Am nevoie de dumneata. Eşti singurul om po care-1 cunosc aici. Azi voi dezerta, dar înainte de asta e nevoie să se ocupe cineva de prietenul meu. Trebuie să mă ajuţi, trebuie...

Peugeot-ul s-a oprit în faţa casei de la Folembray do peste un sfert de ceas. Părinţii lui Dambrin au ieşit pe alee, miraţi că nu-şi văd fiul coborînd din maşină.

— Veniţi la masă, spune tatăl lui Dambrin, aveţi toată seara timp să vă spuneţi poveşti. O să-mi comunicaţi şi mie ce crede directoarea despre eşecul vostru.

Cina este un intermediu folositor. Cei trei băieţi vorbesc mult despre vizita lor la Ribemont şi repetă toate observaţiile doamnei Ptak. Cînd numele directoarei intervine în conversaţie, Faure şi Dambrin nu mai văd persoana autoritară şi senină care i-a format timp de şase ani, ci încearcă să-şi închipuie silueta aventurierei din holul neospitalier al liceului din Lille, în perioada cînd oraşul se afla sub ocupaţie germană. Simonson îi face pe toţi să rîdă istorisind alte poveşti. Totul o să m'eargă ca pe roa[f]e, eşecul n-a fost — aşa cum bine a zis directoarea — decît o neînţelegere.

Dar în mintea lui Simonson stăruie o neînţelegere mai mare. Masa ia sfîrşit. Băieţii telefonează acasă, la Paris, la Nogent. In camera lui Dambrin, logica îşi va relua drepturile pînă la trei dimineaţa.

— Denoyeres acceptă. Amîndoi pornesc prin oraşul cufundat în întuneric să-l întîlnească pe amicul venit din Germania. Vanda îi spune mereu numele unei străzi pe care profesorul de greacă o

dibuieşte cu greu. Ajunge, în_ cele din urmă, în faţa unei uşi mari, metalice. Morga. Vanda îi mulţumeşte ghidului.

— Acum, îl roagă, du-te la dumneata acasă şi vino să mă iei într-o oră la ieşirea din oraş. Să alegem un loc mai ferit.

Convin asupra unei străzi mai puţin umblate, aproape de şoseaua spre Tourcoing.

— Ai să găseşti drumul ? întreabă îngrijorat De- noyeres.

— Ăsta-i treaba şoferului.

— Care şofer ?

— Şoferul camionetei. O maşină cenuşie. Am autorizaţiile necesare. Va trebui să-i dăm omului o mie de franci.

— Ce transportăm ?

— Ai să vezi. Ai o oră ca să găseşti o destinaţie. La sosire trebuie să dispunem de un frigider. Dacă nu-1 avem, totul e pierdut.

— Un frigider ? rosteşte Dcnoyeres năucit.

— Da. Nu ne putem dispensa de el. Ai să înţelegi mai tîrziu.

— Şi prietenul dumitale ?

— Păi, de el am vorbit tot timpul.

Modic militar german. Tonul, gestul, totul corespunde cu personajul. Şi totuşi, după însăşi mărturisirea Vandei, nu era decît o mască. „Voi dezerta chiar azi, zisese, ceea ce îţi încredinţez mă poate costa viaţa“. Dcnoyeres nu mai avea cum da înapoi. „Dacă ce spune e adevărat, n-o pot părăsi. Morga. Un frigider. Transportă un cadavru prin Europa în plin război. Ăsta trebuie să fie prietenul ei. E singura explicaţie. Am la dispoziţie o oră ca să găsesc un adăpost pentru leşul ăsta“. Dcnoyeres îşi stoarce creierii pînă ajunge acasă.

Scoate o mie de franci din micile lui economii, dar nu ştie încă spre ce ţintă îşi va duce ciudatul convoi. Cotrobăie distrat prin sertare, gîn- dindu-se că timpul trece. Cecuri, carnete de note, scrisori. cărţi poştale. O felicitare de anul trecut: „Cele mai sincere urări pentru 1942“. Războiul ţine mult. Şi prietenia. Ilustrata e semnată de Miehel Drouin, Ribe- mont. Reprezintă un taur blînd. Ăsta să fie taurul care a răpit-o pe Europa ? Dcnoyercs surîdc ideii care i-a venit şi caută nervos în cartea de telefon a regiunii Aisne. In fine, citeşte : „Drouin L. Măcelărie, Mic-Gros. Şoseaua Tergnier, Ribemont“. Nu mai are vreme să-şi anunţe prietenul din copilărie cu ce încărcătură insolită vine la el. A şi ajuns în stradă. Merge tacticos ca să treacă neobservat. Strada e pustie. Grăbeşte pasul.

Marcus şi-a făcut intrarea în Ribemont în camionul frigorific al municipalităţii din Lille, dormind în sicriul său un somn al gheţurilor. Dragostea e în stare de extraordinar, de neînchipuit. E capabilă şi de demenţă. Totuşi, prietenia a fost cea care a împins-o pe Vanda Ptak în rîndurile serviciului german al sănătăţii, unde, ştiind opt limbi, a fost afectată la sectorul repatrierii prizonierilor de război bolnavi şi a cadavrelor soldaţilor străini, căzuţi în slujba Reichului. Se bucura de încrederea generalului Walhcim, care o trimitea în toate colţurile Europei. Falsa arhooloagă a străbătut mii de kilometri în confortabilul vagon-pat, rezervat pentru ea în convoaiele de camioane frigorifice.

Dar de astă dată era ultima ei misiune.

Marcus, prietenul ei evreu, care preda latina la universitatea din Brcslau, călătorea în chip de fals cadavru, însoţit de falsa arhcoloagă. Aştepta, în inconştienţa polară a hibernării. momentul Irezirii ce nu i-ar fi îngăduit-o lagărul de concentrare căruia îi era hărăzit. Doctoriţa Ptak strecurase printre morţi pe acest eminent latinist, sortit să deschidă iar ochii în frigiderul măcelăriei Drouin.

— Aşadar nu-i nici italian, nici român, trase concluzia Dambrin. Totuşi, în latina lui nu se simte nici o urmă de accent polonez.

— Cu toate astea, pronunţia, pe care ne-a impus-o Marcus, ne-a băgat la apă pe toţi trei.

— Fără a mai pune la socoteală că nimeni nu l-a auzit vorbind poloneza, îşi susţinu Dambrin părerea.

— Ăsta era sistemul lui Ptak.

— N-o făcea doar din cauza sistemului impus de directoare, rosti Simonson, era felul lui de a părăsi lumea asta.

Marcus revenise la viaţă, se ascunsese în castelul pustiu, pe care doamna Ptak avea să-l cumpere în 1945. Dar pentru înviatul din morţi, preţul libertăţii fusese pierderea memoriei. Nu mai păstrase în minte nici urmă din limba maternă. Dimpotrivă, latina, singura lui raţiune de a exista, îi rămăsese intactă în amintire. I se-ntîmpla să uite cine e Vanda şi să nu-şi mai recunoască elevii din ajun. Doamna Ptak îl salvase, într-o oarecare măsură, impunînd la cursurile de limbi străine un sistem, considerat

fatal de Denoyeres, cel puţin în ce priveşte limbile vechi. în rest, rătăcea prin aripa de nord a castelului unde locuia singur şi unica lui bucurie era să stea mult de vorbă în latineşte cu neobosita directoare. Ea lupta împotriva amneziei lui Marcus, încerca să-i îmbogăţească vocabularul cu termeni moderni, pe care-i făurea cu o neînchipuită uşurinţă. Dar jumătate din bietul om murise, luînd cu sine copilăria poloneză, precum şi anii războiului. Marcus trăia în pace. Fusese profesor de latină ; nu mai era decît asta. Chiar şi în această limbă moartă, cuvintele care-i vorbeau de trecut îşi pierduseră sensul

Doamna Ptak combătea indescifrabila amnezie şi cu alte arme. Avea nebunesca speranţă că dacă îl cufundă pc nenorocit în perioade de hibernare, mai scurte decît marele somn iniţial de la Breslau, va resuscita într-o bună zi, la prietenul ei, regiunea interioară nedetectabilă care îi scleroza primii ani ai vieţii. Opera la Drouin, în taină. Nici Drouin, nici Denoyeres nu făcură vreodată, în faţa altora, nici cea mai mică aluzie la aceste practici deznădăjduite care avură drept unic rezultat să-i atribuie directoarei doi amanţi fictivi. Marcus se trezea la fel, recitind din Virgiliu sau declamînd *Pro Milone*. Frigul îi îngăduise lui Marcus să supravieţuiască ; doamnei Ptak însă, îi fu fatal. Ea muri de pneumonie după o şedinţă prelungită în frigoriferul lui Drouin. Fu înmormîntată în cimitirul din Ribemont, la data de 19 iulie 1959.

în testamentul ei, directoarea îl trecuse drept succesor pe Denoyeres. Întorcîndu-se de la funeralii peste cîmp, împreună cu fostul său profesor, Simonson îşi puse întrebarea carc-1 obseda din faimoasa joi cînd îşi scrîntise piciorul.

— De fapt, domnule, de ce mi-aţi încredinţat secretul despre care mi-aţi spus chiar dumneavoastră că, divulgat, ar fi fatal reputaţiei şcolii ?

— Cu dumneata, Simonson, n-aveam a mă teme de nimic, răspunse calm Denoyeres.

Adăugă:

— Neverosimilul acestei întîmplări a fost, într-o oarecare măsură, ceea ce m-a făcut să ţi-o povestesc. Mi-am zis că, la urma urmei, puteai să nu mă crezi, şi alţii ar fi avut aceleaşi rezerve dacă la rîndul dumitale le-ai fi povestit-o. Şi apoi — şi puse prieteneşte mîna pe umărul fostului său elev — vezi, Simonson, trecutul e tot ce vrei din moment ce explică prezentul. Acest lucru e valabil pentru oameni ca şi pentru idei. Aşa se constituie istoria... Cînd stau să mă gîndesc ce am scris despre Tuci- dide, îmi spun adeseori că aş fi putut expune probleme cu totul diferite. Am povestit istoria unui istoric. Aş fi putut să narez alta... istoria, dragul meu, nu-i niciodată decît o *istorie.* Şi ceea ce e adevărat pentru Tucidide este şi pentru bietul Marcus...

Tăcură multă vreme.

— Să presupunem, reluă Simonson, că nu v-am crezut...

— Ei da, aveai tot atîtea motive să mă crezi ori

să nu mă crezi, tocmai asta îţi spuneam acum o clipă.

— Dar dacă aveam motive *anume* să nu vă cred ?

— Care, de exemplu ?

— Numele ăsta... Marcus. Nu prea sună- a nume polonez.

— Hm... Să zicem că doamna Ptak a fost nevoită să-i dea un nume acestui om, un nume care să figureze în singura limbă pe care o mai vorbea. I-am ştiut numele de baştină... ceva în ski, fireşte. Dar nu mi-1 mai amintesc.

■ Simonson îl privi pătrunzător pe Denoyeres.

— Şi dacă v-aş povesti istoria lui Marcus după Simonson ? Dacă v-aş spune că Marcus era într-adevăr numele lui, că n-a fost niciodată polonez, că doamna Ptak' n-a făcut medicină ci arheologie şi că omul care a sosit la Ribemont într-un camion frigorific nu era un evreu ameninţat-cu lagărul de concentrare, ci un roman descoperit de Vanda Ptak într-un gheţar din Cai-paţi, ,îri timpul uneia din expediţiile la care a luat parte, un ofiţer al lui Traian care a trăit, conservat de frig, timp de *.J*

— Timp de 1352 **de ani, completă Denoyeres. Cuceri-*'** rea Daciei s-a **petrecut în anul** 107 **al erei noastre.**

— Mulţumesc... îneît nu din altruism a făcut Vanda Ptak tot cc a făcut, luînd asupră-şi riscul .teribil de a in- >ra în serviciul german al sănătăţii, ci dintr-o nestăpî- nită pasiune care îi dicta să nu se dea în lături de la cele mai mari

nebunii pentru a-1 regăsi pe singurul martor, în viaţă, al împăratului...

— 'Fapt care v-a făcut să cădeţi la examenul de *laP* tină pentru că Marcus vă învăţase să vorbiţi limba din perioada Cezarilor.

Simonson zîmbi amintindu-şi de vizita sa la Ribc- mont împreună cu Dambrin şi Faure.

— Ceea cc uiţi, rosti după un timp Denoyercs, e că Vanda Ptak a sosit cu pachetul ei în nordul Franţei. Dacă ar fi fost vorba de un ofiţer roman, putea tot aşa de bine să rămînă la Breslau.

— Şi asta se poate explica, răspunse Simonson.

Denoyercs încuviinţă cu o strîmbătură a buzelor. Era
mulţumit de fostul lui elev.

— Ai dreptate, murmură după cîtva timp, şi asta se poate explica.

Ajunseră în vîrful colinei. Faţada castelului Ribe- mont se ivi departe, printre fagi. O priviră multă vreme fără să scoată un cuvînt. Vanda nu va mai fi acolo pentru a-i vorbi supravieţuitorului. De-acum înainte omul fără trecut va rătăci cu adevărat singur în tăcerea încăperilor din aripa de nord.

IMPROPERE

Cartea ilizibilă

Nu-ncape îndoială că inventînd cartea ilizibilă, Picrre Cordier nu-şi închipuia că salvează lectura. Oamenii serioşi nu înţeleseră şi văzură în această descoperire un simplu amuzament, deşi recunoscură originalitatea ideii. Ei nu ştiau că multe din divertismentele mondene au fost la originea unor invenţii însemnate. Aristocraţii din timpul Restauraţiei, care se distrau văzînd dansînd ar- lechini pe mici discuri rotitoare, nu puteau ghici că aceste jucării vor da naştere cinematografului. Procedeul lui Cordier era inaccesibil oamenilor fără învăţătură, că i presupunea atît cunoştinţe de chimie, cît şi — lucru mai rar — darul artistului creator. Nu vedeau decît rezultatul şi se mirau răsfoind volume unde nu era nimic de citit, dar ale căror pagini cuprindeau mici mase colorate, bizare, amintind unora larve de gîzc sau elefanţi în miniatură, altora, temple maya, .văzute micşorat, cu binoclul. Totuşi, împotriva aşteptărilor, aceste cărţi ilizibile îşi găsiră publicul. Circulară întîi în cercurile artistice, apoi atraseră grupuri restrînse de teoreticieni care visau structuri în faţa a ceea ce unii numeau mucegai. Astfel îneît, în eîţiva ani, cărţile care nu se citeau se cumpărau cu

furie. îşi făcuseră apariţia întîi în vitrinele expoziţiilor de curiozităţi ; acum le găseai în librării cu firme de nedescifrat. Sfîrşiră prin a năpădi gările şi staţiile de metrou, unde, sub lumina orbitoare a tuburilor fluorescente, călătorii consultau orarele şi traseurile transformate în tablouri abstracte.

La început, mulţi s-au rătăcit şi au ajuns la destinaţii insolite. Alţii au coborît, fără voia lor, în locuri depărtate, în ţări unde scrisul li se părea anacronic.

Dar ceea ce îl uimea cu precădere pe Cordier, cînd i se-ntîmpla să privească pe aceşti analfabeţi voluntari, era că stăteau în «faţa chioşcurilor de ziare sau în librării, pîndind ultima lucrare compusă în' manieră Cordier, adică scrisă, cum spunea el, din modestie, în *ilegibili- grame.* Litera murea înlocuită de grafism, şi totuşi niciodată nu domnise o asemenea frenezie a lecturii. Citeau oare oamenii, cu adevărat, aceste cărţi ilizibile ? Ce nevoie tainică de cunoaştere satisfăcea această invenţie ? Se prefăceau a citi operele celor care se prefăceau a le scrie ? Cordier nu găsi răspunsul decît mult mai tirziu. îsi aminti, intr-o zi, o remarcă a unuia dintre prietenii săi care prevestea moartea cărţii în folosul mijloacelor audio-vizuale şi înţelese că descoperirea sa îi îngăduise cărţii să moară fără a dispărea. Oamenii citeau acum aşa cum se uitau la televizor. Ilegibiligramele lui erau benzi desenate, fără imagine ori text. Sau mai degrabă textul devenise imagine. Lectura părăsise abstracţia, refugi- indu-se în ochi. Şi ochiul, nu spiritul ca altădată, declara vii anumite creaţii ale noilor scriitori. Chipurile, faptele, priveliştile se substituiseră cuvintelor. Formele proliferau pe pagini, purtătoare ale tuturor sensurilor

atribuite- de bunul plac al cititorului. Alfabete uitate resuscitară. Apărură romane în siriacă şi sanscrită. Cînd Cordier, năucit în faţa acestei revoluţii a textului, îi întrebă pe partizanii îndîrjiţi ai ilegibiligramelor de ce se cufun-

dau în lectura cărţilor ilizibile, ei răspundeau invariabil s pentru că sînt frumoase. Ştiu atunci că moartea vechii scrieri inaugura o solitudine pe care nici Un cuvînt n-o mai putea silui.

Omul ciuruit

Bătrînul intră în restaurant şi imediat se aşternu o linişte mormîntală. Se ştie : aşa se manifestă ruşinea subită a oamenilor avuţi în faţa mizeriei. De data asta reflexul era totuşi lesne de înţeles. Liniştea mormîntală definea îndoit ceea ce se petrecea : liniştea celor ce mă- nîncă înaintea morţii şi deoarece intrusul nu mai era decît o sită veche. Aşadar el încremeneşte. Nici oamenii nu mai mişcă. Cei zece paşi pe care i-a făcut de la uşă pînă aici au şi fost daţi uitării. In timp ce priveşte ţintă măsuţa rotundă la care sade o pereche (se uită la tînăra femeie, deci e îmboldit de gînduri rele), un chelner îi şopteşte la ureche că poate să se ducă la bucătărie să primească nişte resturi. Dar el clatină din cap. Nu-i e foame. îi e frig. „La bucătărie e cald, adaugă chelnerul, care se gîndeşte mai cu scamă la clientelă şi ar vrea să-l scoată din sală.

— Aşa, zice ridicînd mina, bine, plec.

Chicoteşte îngrozindu-i pe cei ce mănîncă. SVlănîncă, e un fel de a spune căci, de cînd a intrat, nimeni n-a > mai luat nici o îmbucătură, toată lumea aşteaptă cu furculiţa în aer.

—■ în catedrală, explică el publicului, e un ger de crapă pietrele, pareă-i o peşteră de gheaţă, mai ales sus.

îl urmează pe chelner spre bucătărie. Toţi ochii îl urmăresc şi, pe măsură ce se îndepărtează, un „Vai de mine“ de groază zumzăie de la o masă la alta. Chelnerul cu mîinile întinse şi palmele desfăcute încearcă să-şi calmeze clienţii.

— Nu vă fie teamă, e bătrînul Walter, vine des pe-aici (nu îndrăzneşte să spună : la noi în local e ca la el acasă, n-ar fi o reclamă prea grozavă).

Dar'cei de la mese văd osul descărnat al claviculei ivindu-se din vesta destrămată şi mişeîndu-se la fiece pas ca o bielă, osul cotului întinzînd periodic ţesătura mlnecii şi mai ales rotula ieşind afară din pantalon ca un fruct uitat între cîrpe.

Bătrînul întoarce capul înainte de a dispărea şi, cu o voce spartă ca un lătrat, îşi ia rămas bun răsfrîngînd buzele. E bine gîndit. Restabileşte astfel groaza iniţială pe care dezgustul şi mila, inspirate de stigmatele sale, aproape că o risipiseră.

— Nici măcar nu-i numai „pielea şi osul“, rosteşte cu lacrimi în ochi o femeie scundă şi dolofană, ci un adevărat schelet ambulant. Expresia clasică nu mişcă pe nimeni. „Ar trebui să facem ceva pentru acest nenorocit“. Şi astea sînt cuvinte obişnuite dar liniştitoare, au cei puţin o intenţie declarată. în realitate nu-i nimic de făcut, toată lumea ştie — esenţialul e să-l vadă, în sfîr- şlt, plecat pe acest nefericit. Convorbirile s-au reînfiripat şi chelnerul circulă din nou printre mese, exagerînd acrobaţiile uzuale pe care le execută cu tava încărcată la capătul braţului întins, în speranţa că acest joc al căderii posibile, întotdeauna fără urmare, va şterge urma omului-strecurătoare. Dar mesenii sînt

încăpăţînaţi, îl hărţuiesc cu întrebări, vor amănunte, ar dori să-şi lipească ochiul de fiecare gaură a strecurătoarei pentru a descoperi privelişti neprevăzute, pentru a aprecia perspective insolite, a le discuta, condamna, clasa în categorii cunoscute. Ar zări mai ales interiorul trupului viu. grămada de organe palpitînd nestingherită de aerul dinafară şi dezvăluindu-şi în fine, o dată, culorile reale la lumina obişnuită a zilei. Şi unde trăieşte nenorocitul? N-a zis că locuieşte în catedrală ? E un nebun, un cerşetor, un iluzionist ? „Nu ştiu, nu ştiu, răspunde chelnerul, trebuie să fie un vagabond".

— Păi, îl cunoşti, nu ? se indignează un tip voinic cu ochelari pătraţi, care sade singur la o masă. Ai zis că e bătrînul Walter, ce ne tot îndrugi poveşti, hai, spune-ne ce face şi cum poate trăi cu un asemenea trup, e un lucru rar, recunoaşte.

Femeia dolofană repetă cu aceeaşi voce subţirică .

— Nici măcar nu-i numai „pielea şi osul"...

— Nu ştiu, nu ştiu, se încăpăţînează chelnerul.

Glasul gros al tipului singur la masă domină gălăgia
crescîndă ; cînd vorbeşte, stropeşte cu salivă în jur, sughiţă. chicotelile lui vin parcă din pîntece, întîrziate de enfizeme iar tuşea acestui client, a cărui vulgaritate toţi o descoperă deodată, stîrneşte, pentru cîteva clipe, tot atîta milă ca şi maşinăria osoasă a bătrînului.

— Stai, reia tipul, recunoaşte că ne duci de nas, doar dacă nu-i un număr de spectacol menit să ne distreze. Dar oamenii nu găsesc

***nimic de rîs în toată povestea asta.**

Un tînăr care cinează şi el singur şi care s-a mulţumit pînă acum să privească scena cu un aer dezolat, declară sus şi tare :

— E inadmisibil, e un adevărat scandal, nu se iau în rîs asemenea lucruri. Eşti un individ grosolan, eşti lipsit total de decenţă şi de sensibilitate, se adresează el clientului cu ochelari pătraţi.

Acesta se ridică furios la auzul insultei, îşi lasă şervetul pe masă şi se îndreaptă spre tînăr să-i ceară o explicaţie, să pretindă scuze, poate chiar să-l lovească. Se mai află doar la un metru de cel care l-a jignit, dar alţi clienţi se ridică la rîndul lor şi se interpun. Un domn subţirel şi distins face faţă vînjosului agresor şi-l trage foarte uşor de mînecă.

— Haide, să nu ne enervăm (abia daeă-1 priveşte), cuvintele domnului (întoarce puţin capul spre tînăr), i-au depăşit, fără îndoială, intenţia, şi ceea ce s-a întîmplat e atît de neobişnuit. îneît...

Femeia micuţă şi rotofeie s-a apropiat pe nesimţite şi se opreşte lîngă pîntecele emfizematosului.

— N-am să mai tolerez aşa ceva nici o clipă, afirmă cu o voce neutră, vreau să vorbesc cu direcţiunea.

Ultimul cuvînt îl face pe chelner să vină lîngă ea:

— Doamna are dreptate, mă duc să-l previn pe domnul director. Doamnelor, domnilor, vă rog...

Tipul voinic l-a şi uitat pe tînăr şi se repede iar la chelner, amintindu-şi de prima sa interprelarc

Ai spus că-i bătrînul Walter, deci îl cunoşti. Nu s-a mai pomenit o astfel de făptură, un fel de paiaţă care se-nvîrie printre mese. Lămureşte-ne...

— Destul ! urlă tînărul.

— Da, destul, se aude ca un ecou glasul bătrînului, reapărînd deodată în uşa oficiului. Uşa batantă îl izbeşte peste spinare împingîndu-1, cu o mică scuturătură, un pas înainte, fără voia lui. A spus „Destul", precum un ecou, cu un rîs înăbuşit, neştiind ce caută acest cuvînt în colţul buzelor lui. Pentru el gura nu-i decît o gaură mai mult în trupul lacunar, deoarece toate crăpăturile pe unde i se văd oasele au devenit guri. Atunci, ca să arate că se simte la largul lui chiar dacă se întoarce de la bucătărie, unde se presupune că a înghiţit resturile (fără a se preciza ce gură le-a absorbit în spatele uşii), îşi amplifică rîsul puţin idiot, şi de astă dată orificiul urlător se observă clar, suflul trece sub subsuoara stingă, organul impropriu scoate un vaier adînc în cascade care încetează brusc pentru a ieşi, mai teribil, prin falia femurului, apoi ajunge la fractura căscată a umărului şi vocea reţinută parcă vine de departe suind dinspre buric, ca sărutul neîntrerupt al gorgonelor, şi ridicînd cămaşa numai zdrenţe, rosteşte piţigăiat, după modelul clientei înspăimîntate :

„Doamna n-are de ce să se teamă, totul nu-i decît o distracţie şi domnul prea curios îşi va termina cuminte desertul fără a şti cine-i bătrînul Walter ; ei, asta-1 supără. bineînţeles, dar nici chelnerul, nici chiar directorul nu vor

putea schimba nimic. N-avcţi de ce să vă enervaţi, domnilor şi doamnelor, nu-i nici o primejdie, lucrez la catedrală, cum vi s-a spus, lucrul ar trebui să vă liniştească, sînt un adevărat stîlp al bisericii şi asta în deplinul înţeles al cuvântului, fiindcă stau mai sus decît orga- nistul. Orgile nu vă zic nimic si nici organele, e limpede, şi totuşi Ie vedeţi, sînt acolo, gata să cînte toate imnurile de slavă, toate mótetele, tot repertoriul, şi am să vi le intonez eu dacă vreţi, pe fiecare, registru. Aţi auzit bine, toate imnurile de slavă, toate mótetele, tot repertoriul l Cunosc toate muzicile astea şi o să vi le cînt dacă vreţi pe oricare registru. Da, aţi auzit bine, toate imnurile, toate mótetele...“

Directorul înaintează şi-i atinge clavicula cu capătul unghiei. Micul zgomot surd pe osul gol face să treacă un fior printre clienţi.

— Haide, Walter, spune directorul, întoarce-te în catedrală, e vremea să pleci.

-— Intr-adevăr, răspunde bătrînul, am spus şi-aşa destul, nu trebuie să întîrzii.

A vorbit o deschizătură neagră, aşezată puţin mai la stingă pe bărbie, ca şi cum vocea încerca să-şi regăsească emiţătorul obişnuit. Walter se-ndreaptă spre uşă. Chelnerul anunţă cu discreţie că va servi inai departe. Dar mesenii, întrerupţi, şovăie. Mulţi scot din buzunar numărul de la garderobă.

— Nu, nu, spune chelnerul, n-aţi terminat cu masa, aşezaţi-vă la loc, incidentul s-a încheiat. La bucătărie nu se ştie nimic, vin acuşi toate comenzile — aşteptaţi doar cîteva minute.

Clienţii se lasă convinşi. Uşa s-a închis după ce omul ciuruit a ieşit.

— E un ventriloc, lansează emfizematosul, drcgîndu-şi glasul.

— Să nu mai vorbim despre el, trage concluzia directorul, care se retrage dînd ordine în şoaptă dar cu fermitate.

Se aude mestecatul şi murmurul de voci printre hîr- şîiturile vătuite ale furculiţelor şi clinchetul paharelor : toţi vorbesc despre acelaşi lucru, ştiind, disimulînd cu un sîrg care ar vrea să treacă neobservat, dar care accentuează cu atit mai mult sechelele teribilei stînjeneli.

Domneşte în restaurant o mare disciplină rituală. Să nu ridici glasul, să-ţi cumpăneşti gesturile ca să nu-ţi vină să vomiţi. Prevedere a celor ameninţaţi care ţinteşte să îndepărteze iminenţa. E lesne de înţeles. încearcă să spulbere contradicţia sălbatică între trupurile închise care se înfundă cu mîncare (s-au apucat din nou să înghită, îndemnaţi de chelner) şi trupul presărat de falii care se goleşte prin numeroaselc-i deschizături. Clienţii se umplu conştiincios cu tulpini verzi şi carne încleiată în gelatină pe care chelnerul le asază în faţa lor, le duc cu o mişcare regulată la gură — singurul lor orificiu cu această menire — şi toată ghiftuirea se efectuează în acelaşi timp cu o complicitate calmă care face să se şteargă chipul rătăcit al bătrînului Walter. Trebuie să piară omul fragmentat care nu mai asimilează nici un fel de materie, care-şi trădează, fără să vrea, alcătuirea intimă şi nu poate decît să împrăştie singurele fiinţe care mal r pot să sălăşluiască în el. Strigătele, rîsetele, pîndele şi, de asemenea, cîteva cuvinte rare răsună în atmosfera ambiantă, printre vecinii stingheriţi

(pînă la leşin ori insultă) de crăpăturile multă vreme lăsate în voia soartei. După cc-şi termină masa, clienţii revin asupra subiectului, se încăpăţînează şi, ca să nu plece fără să afle nimic — ceea ce ar risca să-i îndepărteze pe veci — directorul se înduplecă să divulge adevărul.

— Chelnerul v-a spus că e un obişnuit al casei şi aşa şi este. înainte de a se deschide restaurantul, acum vreo zece ani, aici era o cafenea. Bătrînul Walter venea să joace în fiecare zi o partidă de cărţi cu prietenii săi. După ce a avut loc transformarea, a venit mai departe, dar sigur că nu mai e acelaşi lucru, se simte străin...

Plouă cu întrebări.

— Dar rănile ?

— Oasele care ii ies prin veşminte ?

— Vocea aia care se aude din toate părţile trupului ?

■— A avut vreun accident ?

Directorul nu ştie ce să răspundă. Se gîndeşte la reputaţia localului. Walter n-a provocat niciodată vreun scandal şi purtarea lui de azi e de neînţeles.

—• Ce vreţi să vă spun ? rosteşte cu un aer plictisit. Probabil că s-a petrecut ceva cu el.

— Ce face, de fapt, la catedrală ? doreşte să ştie un client cu o mutră de inchizitor.

— Cred că e ghid... da, aşa-i, îi conduce pe vizitatori.

— Ah !...

— E practic pentru un ghid, zice emfizematosul, să se poată adresa publicului din mai multe direcţii fără a întoarce capul.

— Dumneata, domnule...

E o reacţie a tînărului care iese furios trecînd prin faţa directorului, fără să se scuze. Directorul pare consternat. Clientul inchizitor surîde închizînd ochii. Tînărul se duce drept la catedrală. Cînd pătrunde înăuntru, directorul tot mai dă explicaţii, cu mîinile în lături, neputincios, îngrijorat de întorsătura pe care au luat-o lucrurile şi convins că nu va revedea aceste chipuri ce par a-1 condamna. Ca şi cum eu l-am schilodit pe bietul Walter, gîndeşte mînios, ca şi cum aş fi silit să ştiu povestea tuturor vagabonzilor din cartier. Face un mare efort să nu dea afară pe toată lumea. Dar nici nu-i nevoie, căci clienţii pleacă singuri. Ceea ce nu ghiceşte este că toţi iau acelaşi dram ca tînărul de mai înainte, îneît fără să se fi înţeles în nici un fel, se întîlnesc şi urcă laolaltă scara în spirală care duce în turla catedralei. Nu. Nu s-a lămurit încă nimic, îşi pun în continuare întrebări şi-l acuză pe directorul restaurantului că şi-a bătut joc de ei. Nu Walter îi călăuzeşte pe vizitatori pînă în înaltul turlei. Sînt fără

îndoială mai mulţi ghizi şi nu asta-i ora bătrânului.

— Dă-1 naibii pe bătrîn, strigă emfizematosul, care gîfîie în coada plutonului, hai să vizităm catedrala.

Tînărul se află în frunte şi nu l-a auzit. Ajung la etajul marelui orologiu. Ascultă, fără să priceapă, lungi explicaţii despre mecanismul carionuîui. Aşteaptă şase minute, în tăcere, pentru a vedea funcţionînd camele care declanşează clopotele succesive. O iau pe o galerie circulară şi se miră cînd descoperă labirintul de lemn, disimulat trecătorilor de pe stradă care încep să devină minusculi. Emfizematosul abandonează înainte de ultima scară ce duce spre vîrf deoarece aceasta e dreaptă şi fără rampă. Micuţa doamnă rotofeie se aşază pe treapta a treia. „Nu mai pot", zice. încălţările celor care merg mai sus îi trec la cîţiva centimetri de nas. Le găseşte uriaşe, dar abia poate respira de oboseală, aşa că apropierea ior grosolană o lasă indiferentă. In clipa cînd ultima talpă dispare spre capătul scării, aude strigătul tînărului, un strigăt curmat de altele din ce în ce mai ascuţite, repede acoperite de paşii unui cor de spaimă, un cînt gregorian înalt potrivit cu locul. Micuţa doamnă şi emfizematosul se privesc în siguranţă, la întuneric. Reconstituie fără să scoată un cuvînt spectacolul pe care cei curioşi care au pus piciorul pe ultima treaptă îl descoperă în plină lumină.

Walter, aşezat orizontal deasupra vidului, cu tălpile sudate de zid, cu braţele lipite de trup, e o streaşină pentru răbdătoarele ploi. Nu mai face

nici o mişcare înainte ca trombele de apă să se reverse peste acoperişuri şi, ajungînd la streşinile animale, să treacă prin trupul omului-ciur şi să reducă la tăcere gurile neprevăzute.

Muchea 'principală

Cînd Reuleaux se trezi, era întuneric beznă şi yîntul bătea cu putere. Vru să se sprijine în mîna dreaptă pentru a se ridica, dar nu reuşi să ajungă pînă la sol. Degetele lui scormoneau vidul şi aerul care trecea printre ele era mai rece decît cel care-i biciuia obrazul. Pipăi spaţiul de-a lungul gambei. O suprafaţă metalică şi mai îngheţată îl făcu să-şi retragă mina. îşi dădu seama după cîteva clipe că ea îi depăşea picioarele, căci putea să şi le întindă cît voia fără a pierde contactul, dar nu reuşea să-şi închipuie în ce direcţie era îndreptată suprafaţa îngheţată. întunericul care-1 înconjura încetase să mai fie opacitatea lipsită de loc, unde doar trupul îşi reperează graniţele, însă nu era spaţiul în care ochiul descoperă semne clare. Domnea bezna de netrecut, rarefiată, apăsătoare ca o mustrare de cuget sau un scrupul deoarece, în absenţa lumii vizibile, totul se petrecea în interior. Ideea că nu mai există lume şi că nu era în stare să spună unde se afla îl chinuia fiindcă, oricît de contradictorie ar fi fost, nu reuşea să şi-o scoată din cap. Simţea în acelaşi timp, în mod confuz, că asta ar fi însemnat ultima scăpare şi se temea că, suprimînd-o, nu va mai rămîne nimic.

Metalul îngheţat îi aduse aminte de bezna camionului unde se întinsese pe burtă în timpul schimbului de focuri, spaţiu îngust care îi asigura o protecţie desăvârşită, cu condiţia să-şi ţină capul plecat. Se simţea în siguranţă şi, în clipele de acalmie, detalia alcătuirea panourilor scobite şi număra niturile, frigiditatea scobiturilor şi a bordurilor erau o mărturie a forţei de care fusese nevoie pentru a .ronstrînge tabla groasă să ia această formă. Nici un glonte nu putea străbate acest înveliş atît de solid. Auzea de altfel cum ricoşau violent cartuşele, izbindu-se de diferitele părţi ale vehiculului. Lovituri seci şi scurte pe lingă motor, spărturi urlătoare la portiere, cioburi de vase la geamuri şi, din timp în timp, ca un sunet de clopot, cînd gloanţele nimereau în spate sau la transmisie. în aer, deasupra capului, nu conteneau şuierăturile cu care se obişnuise după cinci luni de lupte. Ploaia de gloanţe se abătea în rafale asupra benei, aproape întotdeauna cîte trei sau patru. Metalul răsuna îndelung şi, în acele clipe, aerul între pereţi l se părea mai cald. Cînd un glonte stingher crăpă rezervorul şi benzina începu să gîlgîie, se temu ca maşina să nu ia foc.

Multă vreme după aceea, auzi voci, în timp ce O mare pată roşie îi năpădi privirea. Fusese probabil deplasat înăuntrul benei, căci acum se sprijinea de altceva.

Vocile spuneau desluşit :

— Unde-i Reuleaux ?

— Acum vreun sfert de ceas, trăgea din

camion.

— S-o fi culcat.

— Poate că grenada...

— Obuzul a căzut numai la cinci metri.

— Mecanismul de ridicare...

— Bena s-a ridicat dintr-odată.

— Unde e Reuleaux, unde e Reu...

Schimbul de focuri începu din nou.

Acum, în întuneric, îşi aducea aminte de o altă voce, una singură care venea din adine şi de foarte departe, ca din fundul unei văgăunc şi care strigase multă vreme ;,Reu-leaux“, „Reu-leaux“, „Reu-lcaux“. Vechea spaimă pe care o simţea în copilărie, cînd păunul de la fermă se jeluia înainte de furtună, îl cuprinse din ou şi o dată cu ea îi reveni în minte o dîră de lumină acoperită de nori plumburii şi puţinul negru-albăstrui al unei păduri de brazi. Altfel de negru dccît cel în care era cufundat, formînd un fel de bloc solid, dus de vînt cu el în mijloc, un val de noapte vitrificat, de o iuţeală ucigătoare. Mina dreaptă îi atîrna în gol, bătută furios de vijelie şi-l proiecta trupul întors cu capul înainte, pe orizontală. Cu stînga se prinsese de o tijă zgrunţuroasă, dureroasă la apucat. Obiectul era foarte îndoit, dar întinzînd braţul nu ajungea să-l ocolească. Se strădui să facă mişcarea mai cu putere şi reuşi să se ridice uşor. Pipăia to- ronii unui cablu. Viteza păru să descrească, cu toate că vîntul îi biciuia obrajii.

In sfîrşit se putu aşeza.

îşi legăna maşinal picioarele, muchea unui lonjeron neted îi tăia coapsele. îşi dădu seama că

nu se mai află în benă.

Zorile îi dezvăluiră podul suspendat peste care trecuse cu camionul chiar înainte de atac. Traveea centrală se prăbuşise. Reuleaux se afla pe marginea micului ta- blier nord. Două grinzi strîmbate îşi mai încrucişau stîlpii în mijlocul fluviului. Se lungi pe cornişă temîn- du-se să nu fie reperat. Vîntul slăbise.

Cercetă podul distrus, ciulind urechea la cel mai mie zgomot. La sud, pe cîmpie, mari păsări răpitoare zburau în cercuri, ţipînd. Lîngă mal, se vedeau resturile camionului cu bena ridicată, ciuruită de gloanţe. La nord se înălţau colinele împădurite. O cărăruie pătrundea în tunel şi la cîţiva metri de el se afla tablierul podului străpuns de o crăpătură adîncă, acoperit de pietriş şi de fiare cu beton răsucite.

Bena îl catapultase pe o insuliţă aeriană de cîţiva metri pătraţi. Trecuse prin reţeaua de fierărie a suprastructurii şi se rostogolise pe strimta bordură de asfalt — praful de ciment păstra urma trupului său, o dîră

curbă care parcă era desenată cu grebla Ducea pînă la muchea interioară a lonjeronului.

Reuleaux îşi aţinti privirea în gol şi îl apucă ameţeala. Vomită, ţinîndu-se strîns de cablu. Firicelele de bilă
cădeau oblic în rîpă.

Spre seară coborî de pe schelărie şi merse spre tunel. Gloanţele şuierau pe aproape, fărîmiţînd cărămizile din vîrful arcadei. El merse mai departe, nu se culcă, făcu un gest vag cu mina. Se gîndea la asfalt, la lonjeronul îngheţat, Intră sub boltă. întunericul îl înconjura din nou. împuşcăturile continuau să se audă mai departe, turbate. Cîteva gloanţe pătrunseră în tunel. El mergea înainte fără să se grăbească.

Fisa comisarului de bord

Cînd îmi încrucişez privirea cu a comisarului de bord, mă simt cuprins de tristeţe. Mi se-ntîmplă de o sută de ori în timpul traversării şi, cum călătoresc des pe linia asta, trebuie să fac haz de necaz.

Sînt silit să-l văd pe acest om vreo şase ore pe lună. Cînd se ivesc falezele de la Folkestone, parcă vine o a- devărată eliberare pentru mine. Pe un vapor ascunzăto- rile sînt numeroase. Chiar în spaţiile rezervate pasagerilor. Am încercat să-l ocolesc în fel şi chip dar fără succes. îl întîlnesc pe punte, la bar, în salonul pentru călători. Salon la prova, salon la pupa ; rostesc aceste două cuvinte furios de cîte ori mă împiedic de el, remareînd totodată că cele

două expresii şe aseamănă cu ordinele care vin de la pasarelă. însă, spre deosebire de timonier, comisarul de bord nu le ascultă. Trec pe lîngă galoanele lui, aspre la cursive, şi profită ca să mă salute cu aerul în

26 5

acelaşi timp mieros şi dominator al ofiţerilor subalterni, mereu setoşi de răzbunare.

Cînd mă duc pe punte să iau aer, îl găsesc rezemat de bastingaj, făcînd curte veşnicei pasagere blonde care şi ea trebuie să călătorească des pe linia asta. Nu mă vede cînd mă apropii, nu-mi aude paşii acoperiţi de zgomotul valurilor, dar de îndată ce apar întoarce capul, îmi face semn cu mîna şi-ini spune :

— Vreme bună ! N-o să ne zgîlţîie azi. Apoi îşi reia conversaţia cu blonda. Remarc că întinde uşor braţul ca să-i atingă cotul sau să o ia pe după umeri, sub pretext că arată cu degetul spre zare pentru a-i explica mersul vaporului.

Pe vreme urîtă, persecuţia ajunge la culme, deoarece călătorii sînt obligaţi să rămînă pe interpunte şi rolul său dobîndeşte însemnătate datorită măsurilor de siguranţă. Aleargă încoace şi încolo de-a lungul navei, îi hărţuieşte pe servitori, verifică dacă sînt bine închise tambuchiurile, dă ordine brambura, unde se nimereşte, trînteşte uşile şi fîlfîie pungi de hîrtie pentru cei cărora le-ar veni rău.

Dar în tot balamucul, pe mine mă caută ca să-mi a- dreseze surîsuri binevoitoare. De îndată ce mă găseşte, îmi propune o cabină şi se oferă să-mi comande ceai. Şi toate astea, ştiu bine, ca să mă liniştească, să mă îndepărteze şi să mă împiedice să-l văd în tovărăşia pasagerei blonde.

Pe un bastiment de război ar găsi, fără

îndoială, un pretext pentru a mă pune în fiare. Pe acest pachebot însă trebuie să întrebuinţeze viclenia, ceea ce îl sileşte să scruteze toate colţurile navei ca să se asigure că nu sînt acolo.

Dar cel pe eare-1 urmăreşte, de fapt, e fostul aspiram aşa cum a fost el în perioada eînd visa cu ochii deschişi. Navele erau atunci nemişcate, ancorate în bazinele portului. Vîntul îi lipea uniforma de trup. Cu o- brazul slab îndreptat spre hulă, cu ochii pe jumătate închişi şi gura încleştată, era gata să înfrunte toate primejdiile mării, le chema chiar, admirîndu-şi în taină curajul. De pe pasarelă pînă la salonul pasagerilor nu sînt decît câteva trepte. Le-a eoborît fără resemnare şi acum o îmbrăţişează pe călătoarea blondă cu aceeaşi furie cu care hărţuieşte încărcătura umană pe un vapor pa care nu-1 va comanda niciodată.

In timpul ultimei traversări m-a salutat de departe şi s-a prefăcut a fi ocupat. Temîndu-se că l-am văzut în braţele necunoscutei, caută de-acum încolo alte victime. Speră că, numai pentru mine, va fi dat dispărut.

Muşuroiu

Din lunga sa şedere la Devonshire, Kenmore nu păstra decît câteva amintiri, în ciuda numeroaselor persoano întîlnite şi a primejdiilor reale prin care trecuse In cî- teva oraşe ale comitatului. A fost mai mult de zece ori la Plymouth în timpul bombardamentelor la care oraşul era supus regulat în acea perioadă. Ultima dată scăpase cu viaţă numai datorită trecerii întîmplătoare a unui vehicul militar de care se agăţase, în pofida protestelor

subofiţerului de serviciu. Tipul îl întîmpinase cu brutalitate, dar trebuise să renunţe să închidă portiera, în mo- -mentul cînd maşina luă viteză. Se scuzase cu slugărnicie mai tîrziu, cînd văzuse galoanele de ofiţer de marină de pe mîneca lui Kenmore. Maşina mergea printre explozii. Uitínd de bombe, Kenmore făcu un efort supraomenesc ca să nu-] pălmuiască pe subaltern. După câteva clipe, toată povestea nu l mai interesa şi de aceea întîm- plarea fugară nu devenise o adevărată aminfre. în timp ce exploziile se înteţeau şi pe cer focuri bengale uriaşe desenau conturul clădirilor,. Kenmore pierdu cu totul orice conştiinţă a primejdiei (îi fusese dat să vadă multe pe mare, dar fără îndoială că nu asta era explicaţia), memoria sa derivase spre acele urme aparent neînsemnate ale popasurilor în alte locuri şi în alte timpuri — vremuri apropiate sau îndepărtate după cerinţele timpului. Corpul lui fiind ameninţat în prezent, se concentra pe suprafaţa m'îinii drepte. Ea strînsese braţul slab al lui Karen Holme pe landa de la Exmoor, cînd se-ntor- sese spre Yelverton. Niciodată nu atinsese un braţ atît de subţire, muşchiul ciudat de mobil juca de la vîrful degetelor pînă la rădăcina celui gros, împotrivindu-se strîngerii ca o bucăţică de săpun ud. Şi la cea mai mică deplasare a micii mase, Karen întorcea capul şi surîdea recunoscătoare. Acelaşi surîs emoţionat şi puţin ironic îl avea şi Joyce Elsworth cînd, în timpul unei opriri consimţite

pe drumul pustiu de la Wetherby, îi dezmierdase uşor, prieteneşte, sînii. Toate aceste lucruri învăţase, bineînţeles, să le interpreíeze mai tirziu după normele curente : bilanţ instantaneu al vieţii anterioare, năvală de i- magini erotice în • faţa morţii iminente şi alte legende. Explicaţii fără efect sub bombardament. Maşina părăsise zona periculoasă şi alerga cu o sută zece pe oră pe drumul spre Tavistock. Localiza uşor incendiile prin oglinda retrovizoare, unul spre Devonport şi două către centru pe care le situă fără bătaie de cap din pricina razelor convergente ale proiectoarelor antiaeriene.

îi vorbea subofiţerului, îl liniştea cura putea, socotind în minte obiectivele atacului. Se auzea exprimîn- du-se cu un glas preocupat, despre morţi şi distrugeri, dar reuşea totodată să aprecieze chiar acest ton, să pună în contrapunct judecăţile formulate într-un seif interior, unde nu riscau să fie fărîmiţate de interferenţa cu frazele auzite fie că le rostea el, fie că erau încuviinţările timide pe care le scotea, din cînd în cînd, camaradul său. Celor două registre li se alătura o voce suplimentară, cea care-i amintea de braţul lui Karen ori de sînii lui Joyee. Dintr-un motiv imposibil de clarificat, această a treia voce figura la o distantă intermediară, la jumătate de drum între primele două. Şi era, de departe, cea mai imperioasă. Kenmore simţea că, dacă ea ar tăcea, n-ar mai înţelege nimic din situaţia

actuală în ciuda prezenţei apropiate a subalternului şi cea, mai puţin desluşită, a exploziilor ce se ţineau lanţ după depăşirea ultimelor vile de la marginea oraşului Plvmouth. îşi dădu seama în acest moment că vocea intermediară nu făcuse aluzie la cele două femei dezmierdate cîndva, decît pentru a-1 împinge pe o cale foarte diferită, mai exact pentru a-1 determina să pătrundă într-o galerie adîncă, izolată de toate priveliştile pe care le văzuse pînă acum. Supunîndu-se în continuare normelor curente, presupuse că această imagine subterană avea drept scop să-i aducă aminte că în acea clipă ar fi trebuit să se găsească într-un adăpost antiaerian şi nu într-un vehicul militar. Nu era cu totul fals, se gîndi, devreme ce părea că a doua voce i se adresase din fundul unui seif ascuns sub straturile grele ale construcţiei (pămîntene ?). Prin urmare cele trei voci vorbeau la unison în pofida temelor divergente care încercau să i se impună în incoerenţa aparentă a cuvintelor : il îndemnau să se ascundă avînd drept singură ţintă să-l facă să descopere disimularea.

Maşina îl lăsă în colţul unuia dintre ultimele bulevarde din cartierul rezidenţial. Porni către centru, surprins de liniştea care domnea între vilele moarte, pustiu negru şi umed, enclavă depopulată totuşi nu foarte departe de Plymouth, oraşul fiind în continuare bîntuit cu turbare de incendii. Şi de această dată parveni să înăbuşe prima voce (care, de

cînd se depărtase de subofiţer, devenise interioară ca şi celelalte două) şi să uite de bombardament. Consimţi la un ultim instantaneu şi anticipă imaginile de la capătul plimbării : bucăţile fuinegînde de zid, acoperişurile sparte, uşile deschise dînd spre coridoare preschimbate în uliţe unde mobile intacte acoperite de moloz se arătau acum, după ce fusese vreme îndelungată ascunse privirii (cîlcva decenii în majoritatea cazurilor, mai mult de un secol în unele imobile). Dar, abia stăvilită prima voce, a doua, cea a raţionamentelor, prelua ştafeta şi îl silea să compare viitoarele clădiri distruse cu vilele pe lingă care trecea de cîteva minute încoace. Bă-gă de seamă că, de cînd plecase maşina, contrapunctul făcea loc unei succesiuni de motive care se dezvoltau fără intervenţia celor două voci. Tot conform logicii clasice, trase concluzia că singurătatea te dispensează de anevoioasa polifonie prin care omul încearcă să răspundă la întrebările venite din afară, urmărind în acelaşi timp o idee sau o imagine la care ţine, în acea clipă, mai mult ca la orice pe lume. Exploziile, văpăile, zgomotul moto-rului, protestele subalternului, protestele lui, schimbul de cuvinte din interiorul vehiculului, cugetările despra primejdie, despre nesupunerea involuntară a subalternului, pe care renunţase să-l pedepsească, braţul lui Karen, sinii lui Joyce, accelerarea mersului maşinii, toată această îngrămădeală eteroclită,

pe care reuşise s-o ţină în e- chilibru prin artificiul contrapunctului, se prăbuşea şi lăsa în urma ei un vid identic cu cel al cartierului străbătut, dar lipsit de încăperile secrete şi goale ce încerca să le străpungă cu privirea. Nu existau încăperi în sufletul lui Kenmore.

Acordă celei de a doua voci un ultim răgaz de a cu- vînta Vorbea repede, debitul ei sacadat îl ducea înăuntrul vilelor mute, împiedieîndu-1 să-şi piardă vremea cu meditaţiile despre deşărtăciunea lucrurilor — la care-şi făgăduia să se întoarcă — şi obligîndu-1 să se concentreze asupra clădirilor distruse. Acum, că părăsise cartierul rezidenţial, s-ar fi apropiat de ele. Dar nu înţelegea să-i facă pe plac acestei voci, se împotrivea şi o lua, în orice clipă, pe străzi lăturalnice pentru a-şi prelungi explorarea. Era hotărît să nu plece din zona caselor negre decît după ce alcătuia o hartă interioară, măcar a uneia dintre ele, zicîndu-şi că va dispune atunci de un model de e- fracţie în stare să-i ofere structura adormită a tuturor celorlalte şi că nimeni şi nimic n-ar mai putea — în ce-i priveşte — să vegheze în invizibil, să facă să domnească tăcerea asta de fortăreaţă, să sustragă curiozităţii sale dantelăria de coridoare şi demisoluri pline de mobile şi de trupuri, pe care doar un bombardament ar fi fost capabil să le dezgolească în situaţia actuală... Dar această viziune a oraşului Plymouth devastat împingea a doua voce în domeniul absurdului, restituind celei dintîi, nu

mai puţin absurda ci funcţie dominantă — de voce a mulţimii, a ordinelor militare, a slrigătelor — şi lăsa să se înţeleagă că ziua judecăţii nu va veni niciodată

Nu exista nici o judecată revelatoare pentru Kenmore.

A treia voce ii umplea tot trupul; nu numai gura, sălaşul şi rezonatorul ei natural, dar şi faringele şi regiunile mai joase ale pieptului şi inimii, domenii vaste, îmbrăcate în structuri osoase, unde atinge amploarea unui nîugot de orgă. Această plenitudine (rămăşiţă muribundă a vocii a doua) îl făcu să aprecieze justeţea vechii idei după care pieptul era locul unde sălăşluiau pasiunile, dar în acelaşi timp gîndul reînnoda astfel cu imaginea sinilor lui Joyce, a braţului lui Karen, urme imperceptibile, obstacole opace ale vieţii recente, care învingeau de îndată ce vocea a treia devenea solistă în contrapunct sau în succesiunea temelor. Se producea, în acel moment, o ruptură de echilibru rezultată din însingurarea contactelor fugare (chiar dacă repetate la infinit) în cavernele pectorale. Karen îl lăsa să-i mîngîie braţul stilizat, dar refuza orice alte avansuri, vorbind imediat de îndrăzneli incompatibile cu o adevărată prietenie („Kenmore, Ken- more, fii cuminte ; unde or să ne ducă toate astea ?“), fncît micul ei muşchi mobil devenise, pentru curtezanul ei temporar, locul ales al insistenţelor, punctul ei slab, dar punctul cel tare pentru el, podoaba dar şi

cusurul cu ajutorul căruia avea acces la trupul tinerei femei. Joyce îi îngăduia lui Kenmore mult mai mult. Cînd se afla pe uscat, ofiţerul o lua în lungi plimbări peste câmpuri.

De îndată ce erau singuri pe drumul care trecea pe lîngă marea proprietate de la cotitura cu şoseaua spre Doncaster, Joyce se cuibărea la pieptul lui şi-aştepta dezmierdări. Printre făgăduielile (niciodată ţinute) să sa întîlnească mai tîrziu, să petreacă noaptea împreună, intervenea timpul zbuciumat cînd îi mîngîia vîrful sinilor prin bluza uniformei. Kenmore se-ntorcea numaide-

cît la braţul slăbuţ al lui Karen şi făcea socoteli (vocea a doua), slujindu-se de o algebră ciudată privitoare la docilitatea trupurilor la îndrăgostiţi, ocolea (prieteneşte) vechiul sălaş al pasiunilor şi căuta să rămînă cit mai mult sub vraja vocii a treia. Ea îl îndemna să atingă pielea dezgolită, s-o înnebunească pentru o vreme — poate pentru totdeauna pe Joyce, a cărei răsuflare se făcea tot mai iute. Dar prima voce se interpunea, reglementară şi aspră, aducîndu-i aminte ce bine se văd u- niformele pe cîmp deschis şi exigenţele faţă de purtarea marinarilor în permisie. Kenmore o înăbuşea, desprin- zîndu-se din îmbrăţişare şi-şi relua, cu vocea a treia, meditaţia despre neprevăzut pe tărîmul plăcerii — mirîn- du-se, în specia], că tainele spaţiilor închise ale trupului i se pot revela la fel de violent cînd strînge braţul unei femei sau cînd pipăie sînii alteia.

Pe drumul de întoarcere, ascultase remarcile capricioase ale vocii a doua şi se convinsese că, oricît de nevinovate fuseseră jocurile cu Karen şi cu Joyce, nu le va putea trata niciodată cu uşurinţă şi că aşa arătau marile aventuri pe care era hărăzit să le cunoască. Probabil că păstrase o obsesie a lucrului ascuns care, născută din contacte amoroase, se extinsese asupra a tot ce vedea cu ochii. Karen şi Joyce dispărură încetul cu încetul, deri- vînd departe de Kenmore aidoma stîncilor pe 3"ngă care luneca pe mare fără să le identifice, insuliţei, atinse în treacăt la

marginea curburii terestre. Niciodată nu primise un semn, un mesaj. Asta era, după cît credea, soarta marinarului. Cele două femei îi dăduseră, într-un fel, totul. în anumite limite. E o contradicţie, suflă vocea a doua. Tot ori nimic, ce vrea să însemne ? N-are sens decît dacă tu însuţi ai dispărut.

Dispărut. Un cuvînt pe care marinarul evită să-l rostească. Insuliţele atinse în treacăt continuă să existe în adîncul pămîntului. In interiorul anumitor limite. Naviga, urmat de două măşti goale, Pierduse restul trupurilor.

Nu exista nici o iubită părăsită pentru Kenmore.

Plymouth ardea în faţa lui. Ajunse în centrul oraşului, descoperi casele cu faţada smulsă, cu zidurile calcinate, cu toate tainele risipite încoace şi încolo pe străzile răvăşite. îşi regăsi subalternul. Omul horcăia cu pieptul despicat Trupul lui nimicit nu dezvăluia nici un secret. Ca să-l reconforteze, vocea a treia îi vorbi de ruinele paşnice ale cetăţilor dispărute. Ii arătă pe foştii regi, înconjuraţi de curtea lor în chiar locul pe care-1 o- cupau cu trei mii de ani în urmă. Kenmore pătrunse în muşuroiul pustiit, alergă prin galerii, citi în stele (era doar meseria lui) prin bolţile sfărîmate. De pe o terasă înaltă văzu că Plymouth tot mai arde. Bătrînii regi dîr- dîiau în bătaia vîntului. Trupurile lor erau golite ca şi măştile feminine care-1 urmăreau încă. Simţi in căuşul palmei braţul slăbuţ al lui Karen. Kenmore era departe de cartierul rezidenţial. Făcu să tacă vocea a

treia.

Ultimul cuvînt

I-am cunoscut pe fraţii Bourcillc prea bine pentru a nu încerca să înţeleg de ce se înfruntau în cursul unor ne- sfîrşite certuri. Aveau amîndoi o mare îndemînare la lucru manual. Henri sculpta în marmură cu mult rafinament şi făcuse ornamentele sobelor în numeroase castele din ţinut. Leopold avea o pasiune pentru mecanică : fabrica flaute şi cînta din ele ca un virtuoz fără să fi studiat vreodată muzica. Henri asculta arpegiile lui Leo- pold, lăsa la o parte dalta şi declara că suflul era prea tare la muştiuc. Leopold se răzbuna atrăgîndu-i fratelui său atenţia asupra ncregularităţilor şi ciobiturilor din ciubuce. Disputa nu izbucnea niciodată violent, dar tonul era tăios şi remarcile cu atît mai veninoase cu cit se voiau strict tehnice.

Te întrebi uneori pe ce căi obscure anumiţi oameni beneficiază de haruri speciale, atît de speciale îneît au nevoie de o viaţă întreagă pentru a le descoperi ciudăţenia şi se întrerup adesea în exercitarea artei lor pentru a asista la ivirea unei idei neobişnuite, a unui gest neaşteptat care-i derutează şi-i incintă. Fraţii Boureille nu-şi invi- diau unul altuia talentul, dimpotrivă : fiecare din ei simţea o atît de mare mîndrie să vadă la

celălalt înzestrarea carc-i fusese lui refuzată îneît, fără voie, nu putea tolera nici o impcrfecţie în opera făpturii ce-i era simetrică, mai bine zis în opera alter egoului său. Cel mai mie cusur îi întuneca imaginea despre sine, îmbogăţită, care, o clipă înainte, se profila în privirea reciprocă — privire unică, ascuţită, mimetică — şi dezlănţuia furiile trufiei altruiste.

Cei doi fraţi aveau unul faţă de altul rolul unei oglinzi deformatoare, ale cărei aberaţii ar fi încercat să le corecteze, accentuînd şi mai mult trăsăturile cele mai alterate. Niciodată stima n-a fost nîai aproape de minciunile dorinţei. Acest viciu împărtăşit crescu cu vîrsta şi cu schimbările de neînlăturat pe care le aduce bătrîncţca. După cum se întîmplă in mod obişnuit, verbul preluă ştafeta performanţelor tot ma slabe. Henri tre bui să renunţe să înrobească piatra ; în aceeaşi periodă, Leopold îşi închise flautele în cutiile lor şi se mulţumi să fluiere sol- fegii discutabile.

Cuvîntul-era rege.

El rosti prin gurile lor uzate verdictul celei de-a treia persoane, care niciodată nu venise să se interpună între cei doi fraţi. Dacă ar fi apărut mai devreme, nu i-ar fi făcut mai înţelepţi, l-ar fi folosit doar în veşmîntul lui războinic, certurile le-ar fi fost cu atît mai lungi şi chiar de s-ar fi coalizat împotriva vorbelor, şi-ar fi închinat mai puţină vreme artei.

Bătrîneţea le lăsa zilele goale, motivele disensiunilor nu erau acum decît nişte relicve şi, nemaiexistînd ce să le alimenteze, certurile lor se preschimbară în convorbiri

pHŞiiit'fc

— E frumos afară, zicea Léopold.

— Mîine o să plouă, răspundea Henri. Fiindcă-veni vorba, se spune că idiotul ăla bătrîn de Briffaut a plecat de la primărie.

— Nu-î niciodată prea tîrziu să faci ce trebuie, replica Léopold.

Totul la persoana a treia, adică la impersonal.

Domnia cuvintelor devenea despotică ; gravitau în abstracţie, în obsesie, independente de cei ce le proferau pentru că n-aveau încotro.

Bătrînii ireconciliabili se împotriviră şi aproape că jurară să nu mai scoată o vorbă. Nu li se-ntîmpla pentru prima oară să aibă o convenţie tacită, dar de astă dată muţenia era chiar scopul tratatului.

Se priveau cu un suris complice, încruntau din sprîn- cene, îşi atingeau mina, bucuroşi de puterea lor. Gîndurile defilau fără încetare, dar cuvintele muriseră.

O singură dată derogară de la jurămîntul lor pentru a recunoaşte că se-nţelegeau din două-trei vorbe.

— Ciudată expresie, remarcă Léopold.

— Două-trci vorbe prea mult, murmură Henri.

Mai trebuia doar un fleac, simţeau asta, şi cearta ar fi renăscut din cenuşă, mai virulentă ca niciodată.

Două-trei vorbe.

Părăsiră cuvintele pentru cifre. Recapitulară năuciţi milioanele şi miliardele de vorbe inutile pe care le schimbaseră. Vor ajunge să calculeze totalul mai devreme ori mai tîrziu dacă se vor mulţumi să-l gîndească, deoarece dacă l-ar fi rostit, în exaltarea victoriei ar fi crescut suma cu o nedorită unitate care i-ar fi obligat s-o rectifice, noul număr neputînd fi exprimat deeît dacă ar fi fost la rîndu-i corectat...

Leopold muri primul d.ucînd cu sine în groapă cifra care nu putea fi enunţată. Henri, împotriva voinţei lui, avu ultimul cuvînt.

PRIVIND PE GAURA CHEII

Atenţie la plecare

Se urcase în ui!imul vagon. După ce se aşezase, cercetase cu privirea peronul si citise *Compicgne* lingă monumentul morţilor. Apoi adormise. Hurducăturile repetate îi izbeau mereu spinarea de spătar. Cîteva clipe se trezi din toropeală. Aburul respiraţiei, albastru în lumina plafonierei, nu ajunsese la oglindă. Cu braţele încrucişate la piept, îşi trase pe umeri impermeabilul întredeschis şi încercă să-şi ţină reverul lîngă gît băgînd arătătorul în butonieră. Expresul care mergea în sens invers pe linia alăturată trecu urlînd, la cîţiva centimetri de obrazul lui. Lămpi cu abajur roz, ochelari, ziare, guri vorbitoare îi jucară prin faţa ochilor. Un spaţiu închis, înţesat, cu lucruri claie peste grămadă, se deplasa tăcut cu sutele de interioare modeste, de unde numeroasele trupuri cu gesturi lente ţîşneau cu 140 pe oră. închise ochii, dus în direcţie contrarie, ghcmuindu-sc în somn cu un vag sentiment de îngrijorare la gîndul unei posibile ciocniri, a oţelului sfă- rîmat, a geamurilor sparte care l-ar acoperi cu cioburi, dacă linia ferată s-ar strînge brusc, dacă, în ciuda tuturor interdicţiilor, unul dintre călătorii de la capul trenului ar arunca o sticlă pe fereastră. Nu dormea decît pe jumătate, hurducăturile tot îi mai zdruncinau şalele, dar mai rare, mai line, mai depărtate. Sc trezi din pricina scrîş- netului de fiare la urnirea unor vagoane şi osii, urmări trecerea unui mărfar, citi *Aulnoye* de cincisprezece ori pe borderourile oblice, prost lipite.

Furgoane roşii, furgoane verzi, fără nici un om, nimic altceva decît mase cubice care merg în sens invers şuierînd „paf“, „paf“, „paf“, „paf“. Apoi se face deodată tăcere. Totul rămîne nemişcat, se aud micile clinchete ale gărilor pustii şi în faţa lui citeşte *Compiegne,* lîngă monument' 1 morţilor. Il apucă furia şi nu-i vine a crede, în timp ce conductorul îi dă explicaţii : convoiul era în pană încă de aseară, crezuse probabil că trenul se mişcă deoarece văzuse trecînd în sens invers toate vagoanele acelea, e cunoscută iluzia călătoriei pe calea ferată, mai bine n-ar fi dormit şi s-ar fi dus la informaţii, hurducăturile veneau desigur de la tampoane, dar asta nu însemna că trenul a pornit, dar că n-avea de ce să reclame, căci s-au ataşat toată noaptea vagoane şi garnitura ajunge acum la Paris post 1, depăşind Goussainville şi, în asemenea condiţii, n-avea decît să străbată compartimentele, drept înainte, şi va sosi, da, da, va sosi la destinaţie. Aşadar îl roagă să-i arate biletul la control.

MUnile

La început, eu dădeam mîna. Tatei, mamei. Mîinilor mai mari. îmi luau mîna şi aveam încredere în ei. Cu timpul am început eu să iau mîinile. Cu miile. Ceilalţi erau aceia care îmi întindeau mîna. La rîndul lor îmi acordau încredere. Totul mergea de minune. Dar în clipa cînd majoritatea oamenilor au fost la fe[1] de înalţi ca mine, a fost cu neputinţă să spun cine dădea mîna şi cine o lua. A fost o perioadă grea, adesea neplăcută, o vîrstă 3», **mîmilor egale, a celor netede, a celor moarte. Am cunos- cut spaima mîinilor care-mi scăpau printre degete. Se retrăgeau brusc, aidoma anemonelor. La început eu dă-' deam mîna. La început mîinilor mai mari. Acum sînt osîndit să iau fără speranţa întoarcerii. Mîinile mele aii crescut, au crescut. Nu le-am putut urma.**

Violonistul

E ora patru. Lutierul se-* enervează. Violonistul trece în[1] fiecare joi la patru fără un sfert. Poate n-o să vină săp-| tămîna asta, bombăne constructorul de viori, cred că îlj sperie furtuna. Pudic ochii spre cerul de plumb. Căldură* statică, nici o briză. Liniște înaintea furtunii, mai îngri jorătoare decît şovăielile tunetului.**

încerc să-l potolesc pe lutier :

— Vremea o să se schimbe, mai e pînă să vină ploaia, violonistul o să-şi facă turul prin cartier ca de obicei şi o să intre pe uşă dintr-o clipă într-alta, ai să vezi.

— Are un instrument bun, remarcă lutierul, e de mirare pentru un muzicant ambulant. Majoritatea cîntă la viori slabe, unele adevărate rable. îi înţeleg, de altfel *l* în afara faptului că viorile bune sînt scum'pe, cui i-ar trece prin minte să-şi procure un Stradivarius sau un Amati ca să cînte în stradă, pe-orice vreme ? Chiar cînd e o vreme uscată ca astăzi. Căldura secetoasă este cel mai înverşunat duşman al viorilor. Ce să mai vorbim de vînt, de ger, de averse ! Muzica e o meserie de interior. Muzică de cameră, se spune. E un pleonasm. Orice muzică este muzică de cameră.

Eu mă mir :

— Şi alămurile, corurile, muzica militară ?

Lutierul îmi aruncă o privire dispreţuitoare.

— Nu eşti profesionist, asta e !... Alămurile ! Nu ştii ce meserie e asta...

Strada e pustie, se ridică vîrtejurile de nisip şi o femeie vine de după colţ. Se opreşte, scormone prin poşetă. Adagio-ul încetează. Omul mulţumeşte cu vioara sub braţ, ia stîngaci banii, nu poate să-şi pună arcuşul nicăieri, monezile cad pe jos şi el le culege aplecîndu-se oblic. Mulţumeşte rîzînd. Apoi îşi vîră instrumentul sub bărbie, şovăie, aruncă norilor o privire întrebătoare, finind arcuşul ridicat. în cele din urmă, renunţă. O picătură mare cade cu plesnet pe vioară, se rostogoleşte încet pe

suprafaţa lăcuită. Omul şterge lemnul cu dosul mînecii. Deodată picăturile încep să se abată dese, hăr- ţuitoare, tari ca un pumn de pietricele. Omul şi-a întredeschis vestonul, aleargă spre platan cu vioara subsuoară.

— Pe-aici, îi strigă lutierul, vino să te adăposteşti la mine.

Muzicantul pătrunde dintr-un salt în magazin.

— Mulţumesc, domnule, mulţumesc. în ce mă priveşte, n-are nimic, nu-mi pasă dacă mă udă, dar vioara, pentru ea nu-i o treabă bună,

— Ia arătă-mi-o, zice lutierul.

Cercetează instrumentul la capătul braţului întins :

>— De unde ai luat-o ?

— De la un telal din strada Laffre, mai bine zis un anticar. Vindea de toate. Am cumpărat-o anul trecut.

— Şi cu cît ţi-a dat-o ?

— Voia cinci sute de franci. M-am tîrguit şi mi-a lăsat-o la trei sute.

— Să ştii că ai făcut o afacere bună, arată ca o vioară de preţ.

— Ştiu, sună frumos.

— Aşteaptă puţin.

Luticrul cercetează găurile de rezonanţă ale viorii, cu nasul pe şevalet. S-ar spune că o adulmecă. Un bubuit de tunet îl face să ridice capul. Depune instrumentul pe masă şi dispare pe uşa cu geamuri din fundul magazinului. Sticla mată se însufleţeşte încetul cu încetul, umbra omului se proiectează neagră, apoi se pierde în tenebrele de un brun-închis ale furtunii. Violonistul tace şi-şi mîngîie distrat cu vîrful degetelor capătul arcuşului.

Uşa se deschide. Lutierul priveşte lung la violonist, O privire teribilă, dementă.

— Viaţa e frumoasă, rosteşte lutierul.

— Nu întotdeauna, răspunde violonistul.

— Acum n-ai să mai ai nici o grijă, proclamă cu glas tare luticrul.

— Aş vrea să vă pot crede, rosteşte violonistul.

Lutierul ridică vioara şi o bagă sub nasul muzicantului,

— Posezi unul dintre cele două Stradivarius furate din colecţia Prinţului Ferdinand al Toscanei în 1734. Un Stradivarius autentic, mă-nţelegi ? O piesă unică. Valorează eîteva milioane.

Violonistul îşi ia înapoi instrumentul.

— Un Stradivarius, ţipă luticrul, un Stradivarius !

Celălalt îşi acordă vioara, pişeînd vreo două strune-:

— Vă mulţumesc, ploaia a încetat şi am să plec să-mJ fac turul. Trebuie să-mi cîştig pîinea.

Galoanele lui Tanlcy

Am servit alături de Tanky pe *Obdurate,* distrugătof (dasa 0) din Royal Navy, începînd eu luna iunie 1944 şl pînă în februarie 1945. Tanky era matelot de categoria I. Obţinusem acelaşi grad cu ci, trei săptămîni înaintea
Bosirii melc la bord. I-am fost încredinţat ca să-mi fac stagiul la secţia aprovizionare. Cînd i-am fost prezentat, m-a măsurat cu un aer sceptic o vreme destul de lungit, apoi mi-a făcut cu ochiul, clătinînd din cap, ceea ce însemna probabil că socotea că voi face faţă.

— Urmează-mă, spuse cu un glas neutru, am să-ţi arăt calele.

Am parcurs, luîndu-mă după el, un şir de cursive, păşind peste compartimente-etanş pe care mă rugă, cu uri mic gest nervos al mîinii, să Ie zăvorăsc după trecerea noastră Mă privea în tăcere cum încuiam.

— Nu uita niciodată să strîngi bine toate manetele.

— Am înţeles.

— Bine.

Adaugă subliniind :

— *Toate* manetele, da ?

Am încuviinţat din cap.

— E de ajuns un val şi s-a dus naibii totul, stărui.

Ne-am îndreptat spre pupa, clătinîndu-ne pe între-
punţi în voia ruliului. în cursiva unde se afla maşina, JTanky deschise un hublou de la babord, trase timp de cîteva minute aer în

piept, apoi se prefăcu a se îndepărta fără **să închidă. Am pus maşinal discul gros de sticlă la locul lui şi am încuiat. Tanky se întoarse spre mine.**

— Mă întrebam ce-ai să faci, îmi spuse surîzînd. Bine. Pe cînd navighezi ?

— De trei luni.

■— Aha ! Pe ce vapor ?

-— Pe H.M.S. *Birmingham.*

— Nu mai spune 1 E o hardughie uriaşă.

— Crucişător. O mie două sute de oameni.

ZU

— Da, da. Aici nu sîntem decîl o sută optzeci. •

— Mai bine.

— Da, mult mai bine. La ce popotă eşti ?

— La şase.

— La şase ! Cu Dale, Dennis şi Briscoc. Sînt băieţi buni, ai să fii mulţumit. Mai e şi Adams. Cam aiurit dar cumsecade.

Tanky mă privea, îngrijorat, descumpănit.

— La şase e foarte bine, ai să vezi, încheie brusc.

Apoi mă diţse în cala de la pupa. Vastul spaţiu curbat
era plin de cutii metalice, de butoiaşe, de cuvc sigilate şi de nenumărate lădiţe. Arborele elicei făcea să sforăie solul sub picioarele noastre.

— Uite, declară Tanky, scărpinîndu-şi urechea, trebuie să deplasăm jumătate din calabalîcul ăsta spre cala de la prova.

M-am cutremurat de munca uriaşă de care era nevoie ca să ducem treaba la bun sfîrşit. Tanky văzu mutra mea consternată, dar nu făcu nici un comentariu, trecu printre grămezile de cutii cilindrice, cercetă, cu cîteva lovituri uşoare, rezistenţa otgoanclor cu care era legată încărcătura şi dispăru în fundul calci. îl auzeam de la distanţă cum controlează şi aşază bine, apăsîndu-le cu palma, capacele care vibrau în cadenţă cu mişcările viguroase ale maşinii. Mirosul farmaceutic de rom se simţea în cală împreună cu izuri uleioase şi dulci. Tanky se ivi de după o grămadă de lăzi

pe care scria *Corned beef* şi îmi vîrî în mină un pumn de pastile verzi.

— Răcoritoare, bombăni fără să mă privească. Sînt grozave împotriva răului de mare. Din rezerva mea.

îmi dădu cu cotul încreţind pleoapele.

— Rămîne între noi, ce zici ?

Am început să mestec pastila. Avea un gust ciudat, pe jumătate de lămîie, pe jumătate de violetă. Tanky urmărea scrutător pe chipul meu efectul darului. Holbai ochii în semn de mulţumire. Păru bucuros, scormoni prin buzunar şi începu să mestece la rîndul lui.

— Care ţi-e baza ? întrebă molfăind neobosit.

— Plymouth.

— Şi a mea. Cum nu se poate mai bine. O să putem ieşi împreună.

— Da, desigur, am răspuns.

— Bine, bine. Acum, hai să-ţi explic ce avem de făcut.

Tanky era un marinar încercat. Am aflat că fusese la
Dunkerque şi trecuse prin două torpilări în 1943. Vorbi de nave escortatoare, de submarine germane, apoi ajunse la rezervele de carne şi borcanele de dulceaţă. Pentru a evita pierderea totală, în caz de avarie gravă, încărcătura era repartizată în mai multe cale şi, în timpul operaţiunilor de război, regulamentul obliga la deplasarea în permanenţă a alimentelor de la prova la pupa şi de la babord la tribord, iar pe urmă în sens invers. Glasul lui Tanky enunţa monoton principiile securităţii navale, pă- rînd că se adresează unui absent, paralel cu ritmul maşinii, plin de înţelepciune în ciuda banalităţii spuselor. Nava luase viteză şi mergea cu vreo douăzeci şi cinci de noduri tăind valuri mai adînci. Am urcat în urma lui Tanky pe punte. Am închis tambuchiul. M-a aprobat cu o mică

strîmbătură. Vîntul şuiera furios în fungi. *Obdu- rate* se cufunda în val şi părea să accelereze şi mai mult.

— Dacă merge tot aşa, zise Tanky, n-o să fie de glumă mîine dimineaţă cu încărcătura noastră..

Mă părăsi în faţa popotei şase.

— Vin să te iau la ora şapte, rosti, bună-seara.

28 5

Adams. şeful celor de la popotă, mă primi foarte cordial. Inii arătă locul la masă şi mă prezentă camarazilor. Briscoe, rotofei şi jovial, mă ajută să-mi pun sacul în dulapul metalic. Dennis, bolnav de rău de mare, era lungit pe o banchetă şi vomita cu discreţie intr-o strachină pusă pe jos. îmi făcu un semn prietenos cu mina şi încercă să zîmbească de după o batistă udă.

— Trei cîrnaţi în plus pentru cel nou, zise Briscoe, privindu-1 cum sughiţă printre vărsături.

Dennis ridică braţul pentru a cere cruţare, zguduit de un spasm violent. Un firicel de fiere i se scurgea pe mînecă.

— încă o porţie ca asta şi ai să ajungi locotenent, i-o trînti neobositul Briscoe.

— Mai ţine-ţi gura, Briscoe, bombăni Dale fără să-si ridice ochii de pe manualul de navigaţie.

— N-ai avut niciodată rău de mare ? adăugă cu o privire întrebătoare.

— Nu, niciodată.

— Păcat. Vremea rea îl face pe Briscoe limbut. O să te ţină de vorbă toată noaptea.

— Mă duc la cambuză să iau cîrnaţii, spuse celălalt, şi ieşi pe uşă. Dale îşi închise manualul.

— îmi pare rău, rosti Adams, dar cred că Dennis o să adoarmă.

— Bine, bine, răspunse Dale.

Adams era un roşcovan uscăţiv, nu lipsit de distincţie. Avea mişcări rare şi bine chibzuite, pometii înalţi care îi întipăreau pe chip un surîs permanent şi involuntar şi ochii pe jumătate închişi de pasăre răpitoare, obo- si'ă. Totul îi dădea o expresie de *jellow* dispreţuitor şi înclinat spre meditaţie, pe care războiul îl scosese din colegiul său de la Cambridge pentru a-1 arunca pe acest distrugător, fără a-i tulbura în nici un fel cursul gîndu- rilor. Uniforma dădea chipului său, îmbătrînit prematur, un nimb de

copilărie anacronică, deloc diferit, la urma urmei, de aerul de înţelepciune puerilă ce trebuie să-l fi avut Adams în blazerul lui cu insignă aurită, dacă ar fi avut prilejul să continue să-l citească pe Hegel şi pe Wittgenstein, la adăpostul cercevelelor de la ferestrele din King's College, sau în vreo cameră de studiu retrasă. Motivele tainice care mă făceau să mi-1 închipui pe Adams sub înfăţişarea de filozof erau, bănuiesc, aceleaşi care îl minau pe Tanky să-l claseze printre aiuriţi.

Briseoe se întoarse de la cambuză cu încărcătura lui de cîrnaţi fierbinţi. Gamelele zăngăneau pe lemnul decolorat al mesei. Dale şi Adams mîncau în tăcere. Dennis sforăia cu capul bălăngănit de ruliu. în dreapta şi în stingă. Radiotelegrafistul îl chemă pe Adams la postul de semnalizare. Acesta îşi trecu repede şervetul pe buze şi se repezi spre tambuchiu.

— N-o să vadă mare lucru, am intrat într-o negură uite-aşa de deasă, murmură Briseoe, înălţîndu-şi pe verticală degetul gros.

— Am încetinit, remarcă Dale. Maximum cincisprezece noduri.

***Obdurate* pierdea din viteză. Dale şi Briseoe se întrerupseră din mîneat, cu ochii spre tavan. Maşina se opri timp de cîteva minute, nava alunecă datorită avîn- tului cu un tangaj puternic. Am auzit semnalul de alarmă prin vuietul valurilor. Picioarele slabe ale lui Adams se legănară în spaţiul tambuchiului căutînd un sprijin pe scara care se mişca neîncetat.**

— Ce se întîmplă ? întrebă Briseoe.

Adams îşi trînti chipiul într-un colţ şi răspunse fără să arunce vreo privire spre Briscoe :

— O mină în derivă. Ne oprim.

— Şi ceaţa ?

— N-are importanţă. ***f***

— Cu ce mesaj ? ***'***

— *Onslow* a fost prevenit. Este la nouă mile la travers la babord.

Adams se întoarse spre mine.

— Ia cartul de la ora patru în locul lui Dennis. L-am prevenit pe primul locotenent. Ai face bine să-ţi întinzi hamacul şi să dormi puţin.

Cuvintele filozofului aveau- autoritatea celui al cărui gînd renunţi sâ-1 ghiceşti. Erau scurte şi înăbuşite. Mă întrebam ce ton avea glasul lui Adams cînd dădea ordine pe punte. Poate că era destul să apară ca să fie ascultat Dale, proletar sîrguincios, se uita, pe ascuns, cercetător la el, înregistrînd pentru viitor purtările singurateculuí de la Cambridge. Briscoe era un amical încurcă-lume. Dennis mi se părea un caracter slab, şi această impresie nu se trăgea din răul de mare prelungit care mă făcuse să-l văd suferind şi murdar. Suferinţa lui venea de mai departe. Mi-am amintit de Tanky înainte de a cădea într-un somn adine. *Obdurate* tot mai era în pană. Un marinar mă trezi, scuturîndu-mă, la trei, patruzeci. Nava mergea iarăşi cu douăzeci şi cinci de noduri. Pe punte, frigul îmi dădu chef de lucru. Primul locotenent mă puse să-l însoţesc pe sublocotenentul Fis- chel în rondul de la ora cinci. Felinarul verde al lui *Onslow* se vedea

prin ceaţă. Se afla tot la babord, dar se apropiase simţitor de noi.

Tanky primise ordinul să nu înceapă deplasarea încărcăturii decît la ora nouă. îmi terminasem cartul la

m

opt şi aveam puţin timp să mă spăl şi să mă odihnesc. M -am întins pe o banchetă şi am făcut mai bine cunoştinţă cu Dennis. Era galben ca ceara dar pretindea că se simte mai în putere. I-am povestit cum a mers rondul fcu Fischel şi de faptul că voi munci împreună cu Tanky.

— Ar fi putut să te lase în pace pînă la opt şi să te pună în cartul al doilea, spuse, n-ai venit prea devreme la bord.

L-am liniştit Nu voiam să mă plîng. închidea cîte- odată ochii şi continua să vorbească de parcă ar fi fost singur. Tanky apăru la nouă fără cinci. Ii aruncă o privire lui Dennis, fără să scoată un cuvînt, şi-mi făcu semn să-i urmez. Ajunserăm iar In cală. Tanky scoase pastilele verzi. Acest ceremonial marca, se vede, începutul activităţii.

— Făcea o mutră i spuse.

— Sine ?

— Dennis, nici vorbă.

— Suferă de aseară de rău de mare.

— Vrei să zid de două zile.

— Păi da, de două zile, uite, gîndeşte-te. Cînd remorcherul te-a adus la bord la Gravesen't veneam de la Liverpool, nu ? Ei bine, a început să verse la mai puţin de o jumătate de oră după plecare. Ei, e o şmecherie bună, nu zic. Dar pînă la noi ordine, riscă să fie dat afară de la popota şase.

— La şase sau în altă parte...

— Bineînţeles, că eşti la şase, la cinci, la doi, cînd verşi, verşi, fie. Dar ceea ce nu ştii este că popota şase e a candidaţilor ofiţeri.

— Habar n-aveam.

— Ei bine, acum ai aflat.

Tanky se apucă brusc să-mi dea la mină cutiile cu dulceaţă şi săculeţele de ceai.

— Vom începe cu astea, declară el, sînt cele mai uşoare. Ia un sac de pe raft.

M-am executat. Se apropie de mine.

— înţelegi, murmură la doi centimetri de obrazul meu, ai noroc că te-au dat la popota şase. Şi mie mi-ar fi plăcut^să mi se-întmple aşa ceva ... aşa că, atunci cînd' văd '■'ă unii, care or să fie trimişi la King Alfred, se învîrt ca să chiulească de la cart, mi se face silă.

King Alfred era şcoala de ofiţeri de rezervă ai marinei.

— O să meargă mai bine, vîntul s-a oprit.

— Da, da, fredonă Tanky, ajutîndu-mă să ridic sacul, nu-ncape îndoială, dar sînt curios dacă Dennis va lua cartul înainte să ajungem în dreptul lui Scapa Flows.

— Să ştii că arată ca dracu I

— O şmecherie, îţi spun. De altfel, dacă îşi varsă Intr-adevăr maţele din zori şi pînă seara, n-are rost să-i trîn- teşti un galon pe mînecă

Tanky mă însoţi pînă la prova, îmi arătă amplasamentele diverselor categorii de alimente şi îmi fixă iti- nerariul care să-mi îngăduie să deseui cit mai puţine eompartimente-etanş şi tambuchiuri.

— Ţine minte, cursiva 11, tambuchiul 9, întrepuntea 4, apoi la stînga..

Adăugă poruncitor :

— Dacă pierzi vreodată încărcătura pe punte din pricina ruliului, las-o şi nu încerca s-o recuperezi, altfel treci, fără greş. peste bord.

Problema nu se punea deocamdată.

Norii derivau încet către vest, în formaţii dese, crenelate. *Obdurate* tăia talazul cu nepăsare. Răsări deodată un soare îngheţat. Vîntul schimbător spulbera stropii valului de la etravă. Trecurăm, spre prînz, de capul Dundee. Deplasarea încărcăturii mergea bine. Cînd îl întîlneam pe Tanky pe întrepunte, îmi făcea, cu capul, mici semne de încurajare. Masa fu posomorită. Dennis se sculase. Mesteca încet, cu ochii în pămînt, luînd din mîncare cu o mînă temătoare.

— Ei, am înviat! trîmbiţă Briscoe.

Dennis răspunse cu o strîmbătură dureroasă. Briscoe nu insistă. Dale mesteca încet, cu mâinile în şolduri, foarte departe de noi. Aaams se informă despre naveta mea între cale.

— Ce regulament idiot, zise, dar trebuie să-l aplicăm. "Ar fi de ajuns să se repartizeze alimentele, o dată pentru totdeauna, în mai multe cale. Bineînţeles, mai e problema temperaturii. Pe acest tip de distrugător numai calele de la capete sînt reci. Oricum...

Se întoarse spre Dennis :

— Crezi că poţi prelua cartul ?

— Da. Mă simt mai bine.

— Perfect. Mă duc să-l decomand pe Duncan care trebuia să te înlocuiască.

Dale avu un mic zîmbet. Inii veniră în minte acuzaţiile lui Tanky. Poate că avea dreptate. Lui Dennis îi stătea, oare, în putinţă să-şi fabrice o înfăţişare jalnică şi profita de asta ca să-şi înşele şefii ? Privea în gol după ce-şi dăduse asentimentul pe care-1 amînase pînă la limita onoarei pierdute, scrutînd chipul lui Dale care se închisese în sine.

Obdurate **făcu escală la Stoneha- en ca să-şi umple rezervorul. Plecă în larg la 15 şi 37 pe un vînt de puterea a treia. Bastimentul merse pe lîngă coasta scoţiană pînă la Fraserburg. Ofiţerul de cart îşi luase locul în primire în clipa cînd urcam spre întrepuntea 4. Intră în legătură cu pasarela unde Fischel, uriaş înfăşurat într-o pufoaică, înregistra cu pleoapele încreţite, în bătaia vîntului. Co- borînd în tambuchiu, simţeam cum nava îşi măreşte viteza. Pătrunse în plină furtună la intrarea în Dornoch Firth. Mă gîndeam la Dennis care va fi de cart pe punte în mai puţin de o oră. Zece minute mai tîrziu, Tanky îmi făcea o demonstraţie neaşteptată.**

Ieşi din cala de la pupa cu o oală mare de prune uscate pe umăr. Rîdea tăcut, cu picioarele depărtate pentru a ţine contra ruliului care îl împingea puternic către bastingaj. După cum se

apleca puntea, Tanky îşi îndrepta trunchiul sau se lăsa să alunece în voie veghind să-şi păstreze povara în echilibru, făcînd cîte o piruetă ca un dansator atunci cînd se accentua tangajul. Se apucă să strige : „Tobogan ! Tobogan 1“ şi după o ultimă alunecare, se lovi de balustradă, lăsînd să-i cadă în mare oala de prune uscate, aruncînd tot, încleştîndu-se din răsputeri de otgoanc ca să nu fie azvîrlit şi el.

— Iată, zise urcînd din nou spre mine, vezi ce trebuie să faci cînd marea-i furtunoasă ? Ţi-am spus. Nu încerca niciodată să recuperezi încărcătura. Dar eu observasem mica săltare a umărului. Mi s-a părut deodată vulgar, ridicol. Mă adăpostisem în ruf şi el mă domina, înalt, deşirat, urîţit de ploaia orizontală care-i biciuia obrajii.

— îţi baţi joc de mine, Tanky, i-am spus calm, te-am văzut.

— Ce tot vorbeşti ? urlă. Mă omor să-ţi arăt...

— Da, mulţumesc. Cu toate astea, prunele uscate au fo^t expediate în fundul mării nu din cauza hulei.

L-am privit în ochi.

— Tu le-ai aruncat peste bord fiindcă aşa ai vrut.

Nu ?

Ridică pumnul, încurcat.

— Ascultă, rosti deodată calm, se vede că n-ai prea navigat pînă acum... e o scamatorie obişnuită, înţelegi, chiar pe vreme bună. De la pasarelă nu se observă nimic şi, rîndul următor, ai mai puţin de cărat.

— Posibil, dar nu-i mai puţin adevărat că furi echN p ijul.

— Ia mai ţine-ţi gura, strigă amenințător.

Am ieşit din ruf şi m-am proţăpit în faţa lui. Ruliul ne aruncă, fără voia mea, piept la piept. El mă îmbrînci cît colo. Ne legănam ca două marionete în vijelia care se dczlănţuia. De aproape obrazul i se scofîlcise, îmbătrî- nit de furie. Avea peste treizeci şi cinci de ani. Nu va pleca niciodată la King Alfred pentru ca, la capătul călătoriei, să îmbrace mult rîvnita uniformă de *midshipman.*

— Potoleste-te, Tanky, i-am zis în cele din urmă, n-o să ne

batem pentru o oală de prune uscate. Sîntem în timpul lucrului, fără să mai punem la socoteală că vom fi cu siguranţă reperaţi de pe pasarelă... şi-apoi, pe vremea asta...

Şi mi-am îndreptat arătătorul spre adîncurile mării.

— Se vede că eşti de la popota şase, bombăni, ai şi început să vorbeşti ca un ofiţer. Credeam că mi-eşti prieten.

— Nu-mi pasă nici cît negru sub unghie de popota şase şi de tot ce s-a întîmplat.

. — M-ai făcut hoţ.

— Să uităm. Ruliul a fost de vină.

Ridică din umeri.

— Hai să ne întoarcem la treabă.

Ne-am dus la cala de la pupa. Tanky se strecură Intre rafturile golite bine. Avui dreptul la raţia mea de pastile verzi. Cînd a doua zi la ora patru *Obdurate* intră în şenalul de la Scapa Flow, stivuiam cu Tanky ultimele lăzi cu provizii în cala de la prova.

— *Well done, sir,* strigă el bătîndu-vnă pe spate cu o lovitură mai curînd dureroasă.

Am regăsit liniştea de la popotă. Dcnnis îşi luase în primire cartul, aşa cum se hotărîse. Dale se cufundase, ca de obicei, în manualul său de navigaţie, Adams citea o carte cu titlul ilizibil, pe care, în forul meu interior, i-o atribuiam lui Wittgenstein. Am aflat mai tîrziu că era un volum de poeme de T. S. Eliot. Ca o muzică de fond a acestei meditaţii, modulată în permanenţă de zgomotul maşinii şi de vuietul valurilor izbindu-sc de ţărm, vocea răsunătoare a lui Briscoe le amintea marinarilor că nu sînt singuri cu oceanul decît pentru un timp şi că vor regăsi în cursul escalelor trăncăneala inutilă a celorlalţi.

împărţisem şase luni pribegia între cale cu Tanky, un om pe care nu-l voi cunoaşte niciodată decît prin porecla asta de băcan naval. Aş fi dorit să facă parte, şi el, dintre navigatorii taciturni. Şi totuşi, istoria lui *Obdurate* era înainte de toate istoria lui Tanky, invinu- indu-1 — pe degeaba, fără îndoială — pe Dennis

de înşelăciune, dar fiind el însuşi, cîtcodată, prea puţin scrupulos, şi pe vreme bună şi pe vreme rea. Superstiţioşii spuneau că poartă noroc navei. De două ori torpilele unui submarin german nu ne nimeriseră, greşind ţinta cu numai eîteva zeci do metri, şi am străbătut ncatinşi toate cîmpurile de mine. Junkerele, care zburau jos peste suprafaţa apei şi-şi aruncau bombele asupra, pupei, nu reuşiseră dccît să sfarme un cabestan. In schimb noi am do- borit unul în largul Iutlandei. Tanky privea cum se prăbuşeşte avionul în flăcări cu acelaşi zîmbet cu care aruncase prunele uscate.

Adams ne părăsi primul plecînd la King Alfred. Trei săptămîni mai tîrziu îl urmă şi Dale. L-am regretat pe filozoful nostru. Am rămas singur cu Dennis şi Briscoe''

Obduraie **ajunse la Rosyth pe 18 februarie şi îşi încetă navigarea. Tanky şi cu mine, care am golit calele, am fost ultimii la bord.**

Şase luni mai tîrziu, cîteva zile înainte de demobilizare, mergeam pe stradă printre dărîmăturile din Ply- mouth îndrepţindu-mă spre Tavistock Road. Aveam în- tîlnire la colţul lui College View cu Noëlle Richardson, locotenent la *Wrens,* pe care o cunoscusem în timpul serviciului, anul trecut. Mi-era teamă acum s-o părăsesc pentru mai multă vreme. Am auzit deodată un strigăt aspru şi depărtat ca o chemare în ajutor, apoi tropăitul unor paşi repezi care se stinse în momentul cînd am cotit spre bulevard. Răsună însă din nou, mai apropiat, mai neregulat.

Cineva se omora să mă ajungă din urmă, să mă strige. Am întors capul. Un ofiţer alerga către mine, flutu- rînd, din cînd în cînd, din mîini pentru a-mi face semne să-l aştept. Ne despărţeau două sute de metri. Ofiţerul se opri lingă mine gîfîind, fără să fie în stare să rostească un cuvînt.

— Tanky ! am exclamat uimit, ce...

— Da. Ai văzut ?

— Ai reuşit...

— Da, ţi-am mai spus, ui le...

Şi-şi ridică mîneca galonată, abia răsuflînd, cu o privire plină de mîndrie. Ofiţer de rangul patru în marina comercială.

— Şi tu arăţi grozav, îţi vine bine.

— Da, dar poimîine s-a terminat.

Noelle mă aştepta. I-am făgăduit că-1 voi revedea.

— Cu neputinţă, zise, *Alaunia* pleacă mîine la cinci dimineaţă.

Mă trase mai aproape.

— Ascultă, zise, dacă n-o să te mai văd, acum că...

—- Ei bine ?

— Ei bine... aş vrea să ştii... povestea cu prunele uscate... ce mi-ai spus atunci...

Am izbucnit în rîs... Prunele. Galoanele, Zbucium neînsemnat, zbucium mortal.

Dennis a pierit în adîncul mării. Oare Adams a dispărut şi el ? Şi Dale ? Şi Briscoe ? Numele lor au fosl trecute în jurnalul de bord împreună cu poziţia şi ora ? Singurul care indubitabil a supravieţuit era Tanky. Pentru că în el veghea greşeala nepieritoare. Pentru că era ofiţerul fără nume.

Naufragiu terestru

Coi care stau la ei acasă, cei care nu cad pradă imperfecţiunii drumurilor, nu sînt în stare să-şi închipuie ce înseamnă să citeşti distanţa şi să crezi pe cuvînt pe necunoscuţii care decid pentru călător în toate privinţele, spre orice destinaţie. Bornele, stîlpii şi tăbliţele indicatoare se îndepărtează într-atît de cei ce le pun, încît te poţi

întreba dacă nu marchează tocmai această distanţă şi nu pe cca a pretinselor localităţi. Oraşele şi satele sînt şterse de pe suprafaţa pămîntului. Călătorul rătăceşte, îngrijorat de depărtări, pîndind mereu cifrele. întîlneşte balize mincinoase. E gata să creadă orice. Se socoteşte în siguranţă pentru că a dat de o răscruce marcată cu o bornă nouă. Se aşază pe ea să-şi tragă puţin sufletul şi, înlre picioare, citeşte pe dos distanţa pînă la o aşezare al cărei nume îi scapă. Medalionul de piatră nu poartă decît numărul şoselei. Descoperă aceeaşi indicaţie laconică pe borna de pe drumul perpendicular. Poate să a- leagă. Trebuie să înainteze. Unde îl va surprinde noaptea ? Omul pleacă mai departe, lăsînd pe stînga borna întîi. Merge preţ de o oră. Altă răscruce, altă bornă. Una singură de astă dată. Aceste semne săpate de curînd ar trebui să-l facă neîncrezător. Dar se încăpăţînează. Acum n-are nici o alegere. Merge înainte. Soarele apune. Un stîlp indicator se înalţă în depărtare., speranţa renaşte, pelerinul va putea da un nume locului necunoscut şi ştie, în sfîrşit, dacă o să ajungă acolo înainte de căderea nopţii. Stîlpul nu e un miraj. Citeşte numele. Cuvîntul nu-i spune nimic. Privit ţintă multă vreme, se preschimbă într-un desen lipsit de sens. Drumeţul pleacă ochii, se simte puţin neliniştit. Ctnd se uită iar. cuvîntul e altul, indică un alt oraş şi nici distanţa nu mai e aceeaşi. Mutaţiile continuă. Nu l-a cuprins încă disperarea deoarece în seria schimbătoare apar numele unor oraşe celebre : Berlin, Gergovia, Thule, Ecbatan. Kilometrii se afişează cu miile. Distanţa se măreşte, timpul dă înapoi. Pentru a surprinde stîlpul mincinos, se preface că priveşte în altă parte şi întoarce brusc capul de două-trei ori la

rlnd. Aceste mişcări sînt atît de iuţi, că rămîne cu gîtul dureros. Tîrgurile pierdute tot mai alternează cu oraşele istorice. Zeul traducător îl pîndeşte, un zeu răuvoitor şi slab la geografie care joacă soarta călătorului apăsînd pe butoanele automatului cu bani. Omul cade în genunchi şi imploră divinitatea cu nume multiple să-l ducă la liman. Ea continuă să înscrie pe stîlp numele unor locuri inaccesibile. Ritmul devine mai accelerat, maşina se de-reglează, între oraşele necunoscute şi cele celebre se interpun acum, cu iuţeala fulgerului, oraşe inexistente. Ur n-a fost urmat de Ierimadet. Zeul te rătăceşte şi te o- moară, el nu cruţă pe nimeni ca să nu fie nevoit să ro-şească, într-o zi, pentru greşelile făcute. Se lasă noaptea, nu mai poţi citi nimic pe stîlp. Călătorul vorbeşte de unul singur. Iar zeul se joacă degeaba.

m

Cuprins

***Prefaţă* 5**

VACANŢA DE LA ROCROI 17

***Îngerul din Rethel* 18 *Scara* 20**
***Berthe. Illibertine* 25**
***Bietul Lamcirck, bietul Beethoven* 28**
***Vorbe în noapte* 32**
***Nepotul din Mezieres* 39**
***Grădina domnului Lebarq* 47**
***Vacanţe paralele* 56**
***Ducele de Enghien vorbeşte* 63**
***Monumentul de iarbă* 72**
***Fata şi moartea* 83**
***Să nu fii blestemat* 96**
***Serbarea cîmpenească* 102**
***Linia verde* 109**
***Mai ales nu te întoarce* 115**
***Fetele de la castel* 125**
***Vizite interzise* 133**

OBIECTELE TE VOR GĂSI 139

***O falsă descoperire* 140**
***Obiectele te vor găsi* 141**
***Focul nu înseamnă nimic* 142**
***Masca de lavă* 143**
***Cîrtiţa* 144**
***Mînia literelor* 145**
***Cititorii te vor găsi* 146**
***Pagina 9*147**
***Itinerar* 148**
***'Anunţuri* 149**
***Elogiul neglijenţei* 151**
***A împrejmui, a încercui* 152**
***Nu ajungem să ne înţelegem* 153**
***Vînătoare rezervată* 154**

Noapte solidă **155**
Fragmente de istorie naturală **157**
Versantul celălalt **159**
Învelişul nepieritor **160**
Momeli. Marş larvar **162**
Un tren se poate ascunde după un altul **163**
Repetiţii **164**
Un semipersonaj **165**
Monolog răuvoitor **167**
Învinuire neprevăzătoare **163**
Înţelegeri **170**
Topologii **172**
Timpul de a... **173**
Scrisoare către Hellerbach **175**
Vorbind singur. Ştergînd... **177**
Mirosul mlaştinii **178**
Ultimele Jile **180**
Analitice **181**
Slujba de noapte **182**
Mese mişcătoare **184**
Zidul **186**
Către infern **187**
Drumeţii **189**

OMUL CIURUIT 191

Timpi morţi. Dificultăţi

Urmărirea inutilă **192** ***Fulgerul din Londra*** **203** ***Orologiul vorbitor*** **220** ***Anti-fosila*** **226** ***Profesorul de latină*** **231**

TmoFSDerS
Cartea iluioită 252
Omul ciuruit **254**
Muchea principală 261 265
Fişa comisarului de bord
Muşuroiul 261
Ultimul cuvint 274
Privind De gaura cheii
Atenţie la plecare 278
Mîinile **279** ***Violonistul***
280 ***Galoanele lui Tenhu***
Naufragiu terestru 296

Lector i ANGELA CISMAŞ
Tehnoredactori ELENA DINULESCW

Bua de tipar i 7 martie
1988 Coli de tipar i
1‘J

a. 426 1. P. „Informaţia*
str. Brezoianu ar. 23—29
BUCUREŞTI

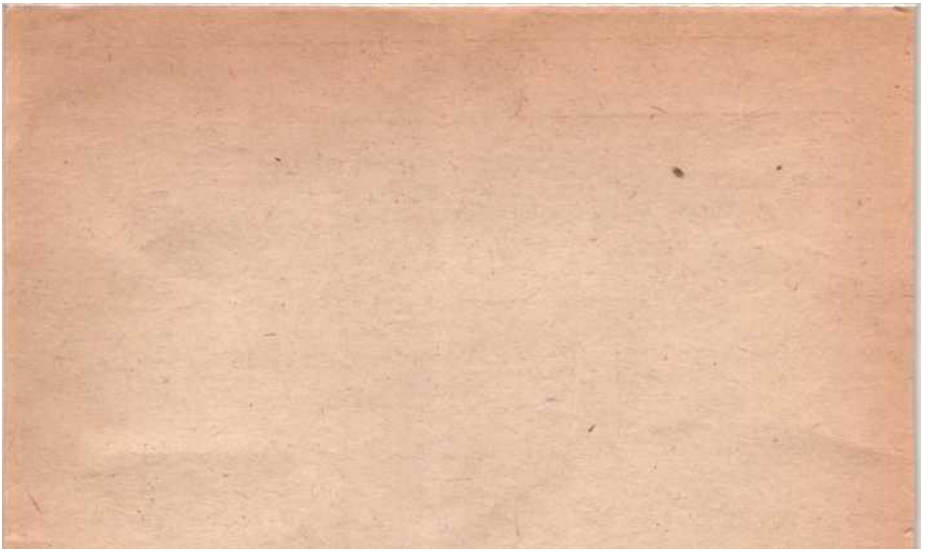

[1] **Ce s-a întîmplat ? Un accident ? (în limba germană în text).**
*** Ajutor... da... (în lb. germ. în text).**
*** Biata femeie [1] (în lb germ. în text).**
*** Da, am Jurat. (în lb. germ.).**